

ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΝΤΑΓΙΟΥ

ΑΠΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΕΘΝΟΣ

Η ΛΑΪΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

~~3E~~

Ὁ Σταῦρος Γ. Ντάγιος γεννήθηκε τὸ 1958 στὸ Κλεισάρι Ἀργυροκάστρου. Σπούδασε στὴ Φιλοσοφικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπιστημίου τῶν Τιράνων καὶ ἀμέσως μετὰ διετέλεσε ἐπιμελητὴς ἑλληνογλωσσῶν ἐκδόσεων καὶ βιβλιογράφος τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης.

Τὸ 1991 ἐγκαταστάθηκε στὴ Θεσσαλονίκη ὅπου σπούδασε ἀγγλικὴ φιλολογία, ἐνῶ παράλληλα, λαμβάνει καὶ μεταπτυχιακὸ ἐπιστημονικὸ τίτλο (M.Sc.) ἀπὸ τὸ Α.Π.Θ. γιὰ μελέτη πού ἀναφέρεται στὴν παιδεία καὶ τὸν πολιτισμὸ τοῦ ἑλληνισμοῦ τῆς Ἀλβανίας.

Ἀξιόλογη προσφορὰ του θεωρεῖται ἡ μετάφραση στὰ ἀλβανικὰ Ἑλλήνων ἐπιφανῶν συγγραφέων: Παλαμᾶ, Ρίτσου, Βάρναλη, Σαμαράκη, κ.ἄ., ἐνῶ τὸ μυθιστόρημα τοῦ Ν. Καζαντζάκη *Βίος καὶ Πολιτεία τοῦ Ἀλέξη Ζορμπᾶ* (1996) θεωρήθηκε ὡς ἡ καλύτερη μετάφραση τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας στὰ ἀλβανικά.

Ἔργα του: *Τὰ περιστέρια τῆς αὐγῆς*, 1984. *Δροσοσταλιά*, 1987.

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

3E

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΑΠΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΕΘΝΟΣ

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

3

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΣΤΑΥΡΟΥ Γ. ΝΤΑΓΙΟΥ

* ΣΥΛΛΟΓΗ *
ΕΥΑΓΓΕΛΟΥ ΠΡΙΩΝΗ
ΔΩΡΕΑ ΑΠΟ ΤΟ ΣΥΛΛΟΓΟ
ΚΑΣΤΑΝΙΑΝΗΣ ΠΩΓΩΝΙΟΥ

ΑΠΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΕΘΝΟΣ

Η ΛΑΪΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ
ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

1997

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΚΥΡΟΜΑΝΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΣΧΟΛΙΚΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ"
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΔΙΔΑΚΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΡΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ "ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΕΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ"
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΤΑΡΤΙΣΗΣ ΔΙΔΑΚΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΑΡΩΝ
ΚΑΙ ΔΙΔΑΚΤΩΝ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Σταύρου Γ. Ντάγιου

ΑΠΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΕΘΝΟΣ

Η ΛΑΪΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ

Θεσσαλονίκη 1997

Copyright: ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΚΥΡΟΜΑΝΟΣ

Προξένου Κορομηλά 42, 54622 Θεσσαλονίκη, τηλ. 031/282.427

Στό εξώφυλλο: Νικηφόρου Λύτρα, 'Επιστροφή από τὸ πανηγύρι τῆς Πεντέλης,
(λεπτομέρεια).

Στὸν πατέρα μου,
Γεώργιο Ντάγιο
ποὺ μὲ ἔμαθε πὼς δὲ γεννήθηκα
νὰ κρίνω τὸν Ἄνθρωπο
ἀλλὰ νὰ τὸν ἀγαπῶ.

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κορίνθου

3

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1 Η ΠΡΟΣΒΕΒΛΗΜΕΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ	11
2 ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ	61
2.1 ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ	63
2.2 ΕΠΙΚΑ (ιστορικά, κλέφτικα)	89
2.3 ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ	111
2.4 ΛΥΡΙΚΑ	137
2.4.1 Έρωτικά	137
2.4.2 Νυφιάτικα	197
2.5 ΔΙΑΦΟΡΑ (Κοινωνικά, κάλαντα, γνωμικά, παιδικά, περιγελαστικά κ.ά)	223
3 ΕΠΙΜΕΤΡΟ	
3.1 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	285
3.2 ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ	291
3.2.1 Κυρίων ὀνομάτων	291
3.2.2 Τοπωνυμιῶν, ἀντικειμένων	296
3.2.3 Φορέων δημοτικῶν τραγουδιῶν	298
3.2.4 Τραγουδιῶν	301

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

Η ΠΡΟΣΒΕΒΛΗΜΕΝΗ ΔΙΑΘΗΚΗ

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Δημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΚΑΤΟΧΗ

Η ΠΡΩΤΗ ΜΟΥ ΕΠΑΦΗ ΜΕ ΤΟ ΔΗΜΟΤΙΚΟ τραγούδι μου προκάλεσε, παραδόξως, λαχτάρα. Καί ἤμουν τότε μόνο τεσσάρων χρονῶν (ἔκτοτε, λοιπόν, καὶ οἱ ἀπαρχές τοῦ παρόντος βιβλίου). Ἡ μητέρα μου, ἀντὶ νανουρισμάτων, τραγουδοῦσε στή μικρή μου ἀδελφή τὸ τραγούδι τοῦ Νεκροῦ Ἀδελφοῦ. Ἐφιπποὶ τοῦ ἐπιγείου καὶ ὑπογείου κόσμου, δηλαδή ζῶντες καὶ τεθνεῶτες, συμπορεύονταν σὲ ἓνα θρυλικὸ σύμπαν μὲ τὸν ἴδιο ἵππο. Ἀργότερα, καθὼς οἱ λαογράφοι θεωροῦσαν ὡς κινητήρια δύναμη τῆς ἀνάστασης τοῦ Κωνσταντίνου τὴν αἰμομιξία (incest) – τὸ γεγονός ὅτι καὶ στήν ἀρχαία αἰγυπτιακὴ γλῶσσα οἱ λέξεις ἀδελφός καὶ ἀδελφή σήμαιναν ἐρωτικὸ δεσμὸ καὶ ὅτι, ἐπίσης, ὅσο τοὺς ἀπώτερους χρόνους ἦταν ἔθιμο ὁ Φαραὼ νὰ νυμφεῖται τὴν ἀδελφή του, ὅπως ὁ Ὅσιρις εἶχε κάποτε νυμφευθεῖ τὴν Ἰσιδα (γιὰ νὰ σᾶς παραπέμψω καὶ στήν ἐποχὴ τῶν Δαναῶν στὸν ὀμαδικὸ τους μοιραῖο γάμο) – ὅλα αὐτά, λοιπόν, μου προκάλεσαν ἀνάμεικτα αἰσθήματα γιὰ κάτι πού, παραβιάζοντας τοὺς σύγχρονους ἐθιμικοὺς θεσμούς, δὲν μπορούσα παρὰ νὰ παρομοιάσω μὲ ἐξωκοσμικὰ ὄντα πού εἰσέρχονταν κατὰ καιροὺς στὸ σύμπαν μας ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο γιὰ νὰ συνταράξουν ἐκ θεμελίων τὴ συνείδησή μου. Τρόμαξα. Μιὰ ἄλλη βραδιά, κάποια νύφη ἑνὸς πρωτομάστορα, ἐντειχισμένη, ἰκέτευε, μετὰ δακρῶν, τὸ σύζυγό της νὰ τῆς ἀφήσει ἔξω τὸ δεξιὸ πόδι καὶ τὸ δεξί της χέρι νὰ γαλουχίζει καὶ νὰ λικνίζει τὸ μικρὸ γιό της. Νεκρὴ καὶ αὐτή.

Ἀργότερα, ἤμουν πιά φοιτητής, εἶχα ἀναλάβει τὴν ἀποστολὴ συλλογῆς δημοτικῶν τραγουδιῶν στή γενέθλιά μου γῆ καί, ἐκ συμπτώσεως, βρέθηκα σὲ κάποιο γάμο. Ἐνας γέρον «τῶν χίλιων χρονῶν», ἔμπυχο πραγματικὰ μνημεῖο, σηκώθηκε, ξάνοιξε τοὺς γαμήλιους καὶ τραγούδησε:

Σὲ τούτην τάβλα πού 'μαστε, σὲ τοῦτο τὸ τραπέζι,
τὸν ἄγγελο φιλεύομε καὶ τὸ Χριστὸ κεροῦμε,
καὶ τὴν κυρὰ τὴν Παναγιά πολὺ τὴν προσκυνοῦμε.
Νὰ μοῦ χαρίσει τὰ κλειδιά, κλειδιά τοῦ Παραδείσου,
ν' ἀνοίξω τὸν Παράδεισο, νὰ μπῶ νὰ σεργιανίσω,
νὰ εἰδῶ τοὺς νιοὺς πῶς ἀπερονοῦν, τοὺς γέροντες πῶς ἀγιάζουν,
νὰ εἰδῶ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ πῶς μάζουν μανουσάκια
καὶ παίζουν τὸ χρυσόμηλο καὶ λησιμονοῦν τὴ μάνα.

Κάποιος λόγιος ἀντέδρασε. Εἶπε πῶς ὑπάρχει συμφυσιολογία στίχων, παραποίηση, ἀπροσημάτιστη νοθεία τοῦ δημοτικοῦ λόγου. Τὸν πλησίασα (σὰν νὰ πλησίαζα δράκο. Θὰ δεῖτε πῶς τὸ τραγούδι ἔχει ἄμεση σχέση μετὰ τὸ δράκο) καὶ τὸν ρώτησα.

— Ποιὸς σὰς τό 'μαθε τὸ τραγούδι;

— Οἱ πεθαμένοι.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖα ἀπεκαλύπτε τὸ συλλογικὸ δημιουργὸ δὲν ἐπιδεχόταν περαιτέρω συζήτηση.

Τότε πιά, ἐν πλήρει ἐπιγνώσει πῶς τὸ δημοτικὸ τραγούδι ἐμπειριέχει τὴν ἐν γένει γοητεία πού θὰ μὲ μάγευε ἐπιζωῆς μὲ ἀποτέλεσμα τὴ συνεχῆ προσέγγιση στὸ περιῶλι του, προσπαθοῦσα, ὡστόσο, νὰ κατορθώσω τὸ ἀντίθετο: νὰ ξεφύγω τελικά, ὅμως, ἀντιδρώντας ἀπεγνωσμένα, ἀφέθηκα στὴ μοιραία γοητεία του.

Τὸ «ἠράκλειο δῖλημμα» πού, κατὰ βάση, σφράγισε τὴν πνευματικὴ ζωὴ μου ὑποδηλώνει, ὡστόσο, καὶ τὴν κοσμικὴ δύναμή του.

"Αν σὰς παραπέμψω λίγο νωρίτερα καὶ ἀναφερθῶ στὸν ἄθλο τοῦ Κάδμου, ὁ ὁποῖος κατὰ τυχοδιωκτικὸ τρόπο προμηθεύτηκε ἀπὸ τὴ Φοινίκη (τῆς Ἠλείρου;) τὸ ἀλφάδιτο, ἀπὸ τὸ συλλογισμὸ αὐτὸ ἐξάγεται τὸ ἐφιαλτικὸ συμπέρασμα στὸ ποῦ ὀφείλεται ἡ μυθικὴ δύναμη τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν καί, γενικότερα, ἡ δύναμη κάθε πνευματικῆς πράξης, πού ὑλοποιεῖται μέσω των «δρακόντειων δοντιῶν», τῶν γραμμάτων. Στὸ μῦθο τοῦ Κάδμου συνυπάρχει τὸ παροιμοιῶδες καί, συνάμα, τὸ τερατώδες, τὸ θεῖο καὶ τὸ τραγικόν, τὸ θριαμβευτικόν, τὸ ἀπειλητικόν, τὸ λαμπρὸ καὶ τὸ φρικτὸ συγχρόνως.

Ὁ Κάδμος, εἶναι προφανές, μεταφέροντας τὸ ἀλφάδιτο, τὸ διέ-

δωσε εὐεργετικά πανταχοῦ· ἔτσι ἡ γραφή παύει πιά νὰ εἶναι ἐπάγγελμα ἐκλεκτῶν λογίων, οἱ ὅποιοι, ἐν πάσῃ περιπτώσει, τὴ χρειάζονται νὰ καταγράφουν μυστηριώδη θέματα, ἀπόκρυφα, κάτι πού τὸ ἐπιμαρτυρεῖ καὶ ἀφ' ἑαυτῆς ἡ ἴδια ἡ λέξη «ἱερογλυφο» δηλ. «ἱερὴ χάραξη». Ἡ ἐφεύρεση τῆς γραφῆς (μᾶς παραπέμπει εὐθέως στὴν παιδικὴ ἡλικία τῆς σκέψης) κατέστη μέσον συνέχειας τῆς πνευματικῆς σκέψης καὶ ἡ πνευματικὴ συνέχεια εἶναι κατάσταση ἱστορικῆς καὶ συλλογικῆς μνήμης. Ἐτσι, παρεμπιπτόντως, ἡ προφορικὴ παράδοση δὲν εἶναι ἀναγκαστικὰ λιγότερο ἀξιόπιστη ἀπὸ τὴ γραπτὴ, ἀφοῦ, ὅπως ἀναφέρει ὁ F. Tomlin, ἂν καὶ σήμερὰ ἐξαοτιόμαστε ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ τὶς γραπτὲς μαρτυρίες ὑποτιμοῦμε τὴ δύναμη τῆς προφορικῆς ἀνακοίνωσης, πού ἐξυπληρέτησε τὴν ἀνθρωπότητα ἐπὶ ἓνα χρονικὸ διάστημα σχεδὸν χίλιες φορές πιὸ μεγάλο ἀπὸ τὴ γραπτὴ.

Τέτοιες ἀκριβῶς παρουσιάζονται καὶ οἱ σχέσεις τοῦ ἀνιχνευτῆ μὲ τὸ τραγούδι, σχέσεις οἱ ὅποιες ἀνατρέπουν κάθε καρτεσιανὴ λογικὴ, κάθε ὀρθολογισμό. Στὴ συνύπαρξή τους κυριαρχεῖ ἡ ἔξαψη· σὲ θέλγει καὶ, συγχρόνως, σὲ ξορκίζει. "Ὅ,τι καὶ ἂν ἐπιλέξεις, τὴν ἔλξη καὶ τὸν ξορκισμό, τὴ στιγμή κιόλας τῆς πρόσδεσης καὶ τῆς παρέκδοσης καταλύεται ἰσοδίως ἡ ἐλευθερία σου." Ἄν καὶ ἀγωνίζεσαι ἐναντίον αὐτῆς τῆς «πνευματικῆς κατοχῆς», στὴν οὐσία τὴ λατρεύεις. Εἶναι, ἴσως, ἡ μόνη γοητευτικὴ κατοχή.

Ἄν ἐπιχειροῦσα κάποια σύγκριση τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ μὲ κάτι ἄλλο, ἡ πιὸ κατάλληλη θὰ ἦταν, ἴσως, ἐκείνη μὲ τὶς σειρῆνες, ἀλλὰ πρὸς ἀντίθετη φορὰ (ὡς πρὸς τὸ ἀποτέλεσμα). Δηλαδή, ἂν τελικὰ πλησιάσεις τὶς σειρῆνες, καταλήγεις κάτοικος τοῦ ὑπογείου κόσμου, ἀποβιώνεις, ἐνῶ, ἀντιθέτως, ἂν μπορούσες νὰ προσεγγίσεις τὸ δημοτικὸ τραγούδι, κερδίζεις τὴν ἀθανασία, ἐπιβιώνεις. Ἐνῶ τὸ πρῶτο εἶναι τελείως ἐφικτό, τὸ δεύτερο, ἀπεναντίας, εἶναι ἀκατόρθωτο. Τὸ θέλγητρο ἐνιαῖο: ἡ κατοχικὴ γοητεία. Τὸ ἀποτέλεσμα, ἀντίθετο.

Συμπερασματικά, πιστεύω πὼς γιὰ τοὺς λογίους ἡ δημοτικὴ τέχνη ἔχει τὴ δύναμη τῆς θεμιτῆς καταστροφῆς, σημαίνει ἰσόβια πνευματικὴ κατοχή. Ἡ, ἄλλως εἰπεῖν, ἡ λειτουργία τοῦ λογίου καὶ ἡ

σχέση του με τὸ ἡδονικὸ μαρτύριο τῆς δημοτικῆς τέχνης εἶναι αὐτοκαταστροφικὴ.

Γι' αὐτὸ ὅμως εἶμαι καταδικασμένος νὰ ζῶ πνευματικὰ ἐλεύθερος.

Η ΑΛΗΘΕΙΑ ΤΟΥ ΑΠΟΛΥΤΑΡΧΙΣΜΟΥ ΩΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΘΗΚΗ ΑΠΟΚΛΕΙΕΙ ΤΗ ΣΧΕΤΙΚΟΤΗΤΑ

ΑΠΕΧΘΑΝΟΜΑΙ ΥΠΕΡΒΟΛΙΚΑ ΤΟΥΣ ΚΑΘΗΓΗΤΕΣ γιὰ τοὺς ὁποίους ἡ τέχνη (κάθε τέχνη) δὲν εἶναι παρὰ ἀποκύημα τῶν προπαρασκευασμένων φιλοσοφικῶν καὶ θεωρητικῶν τους ρευμάτων. Αὐτοὶ δὲ θὰ μπορέσουν νὰ καταλάβουν πὼς κάθε κατάσταση (συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς συλλογικῆς δημιουργικῆς πράξης) εἶναι ἔργο τοῦ ἀνθρώπου καὶ δὲν μπορεῖ νὰ περιέχει παρὰ ὅ,τι ὑπάρχει σ' αὐτόν.

Ἡ κατά-τάξη (ταξινόμηση κατὰ τάξη) τῶν ἀνθρώπινων καταστάσεων σὲ κατηγορίες, ταξικὲς ομάδες, ἔθνη, εἶναι ἀπόρροια τῆς δογματικῆς ἀντίληψης ἢ ὁποῖα ἀντικρῦζει τὴν ἀνθρωπότητα μόνον ἀπὸ τὴν κοινοτοπία τῆς ἢ ταυτίζει τοὺς ἀνθρώπους μέσω κοινῶν παρονομασιῶν (πίστη ἢ ἀπιστία πρὸς τὸ δόγμα). Ἡ ὀλοκληρωτικὴ κομμουνιστικὴ πολιτεία κατάταξε τοὺς ἀνθρώπους σὲ δύο μεγάλα πολιτικὰ στρατόπεδα, σὲ φίλους καὶ ἐχθροὺς (κοινὸς παρονομαστὴς ἢ πίστη ἢ ἀπιστία πρὸς τὸ κόμμα). " Ἄλλωστε, σὲ ὅλη τὴν ἐπιστολογραφία τοῦ Μάρξ (ὁ ὁποῖος ἀποτελεῖ τὴν ἀγρυπνὴ ἠθικὴ συνείδηση τῆς προλεταριακῆς ἐποχῆς) καὶ τοῦ "Ενγκελς ἐπικρατεῖ ἢ ἀπάνθρωπη ἀναζήτηση τῶν ἐχθρῶν μας καὶ τῶν συμμάχων. Ἡ ἀλήθεια, ὡς πολιτικὴ ἀπόλυτη βεβαιότητα, δὲν εἶναι παρὰ ἓνα βασανιστικὸ ψεῦδος.

Ὁ κομμουνισμὸς ποὺ ἐπικράτησε στὴν Εὐρώπη πρὶν πενήντα χρόνια δέσποσε ὀλοκληρωτικὰ πάνω στὸν ἄνθρωπο ὅπως ἀκριδῶς οἱ μονοθεϊστικὲς θρησκείες 2.000 χρόνια πρὶν, μὲ τὴν μόνη διαφορὰ πὼς ὁ ἄνθρωπος δὲν εἶχε πλέον νὰ πολεμήσει μὲ τὰ τέρατα τῆς ψυχῆς του (καταργήθηκε ὁ ὅρος τῆς μετάνοιας καὶ ἐπινοήθηκε τὸ

τέχνασμα τῆς αὐτοκριτικῆς, μόνον ὄχι ὡς τελετουργικός ἐξαγνισμός, παρὰ ὡς ἀπάρνηση τοῦ ἐγώ του, δηλαδή αὐταπάρνηση, ὡς αὐτοακύρωση τοῦ ἀτόμου ἀλλὰ μὲ τὸ συν-άνθρωπό του σὲ μιὰ ἀνελέητη ταξικὴ πάλη. Ὅπως ἡ Διαθήκη (Καينὴ καὶ Παλαιὰ) ἐξέφραζε, κατ' οὐσίαν, τὴ συμφωνία τοῦ Θεοῦ μὲ τὸν Ἄνθρωπο (ἄλλωστε ἡ θρησκεία δὲν ἦταν λιγότερο ὀργανωμένο σύστημα ἀπὸ ὅ,τι εἶναι σήμε-ρα ὁ κρατικός μηχανισμός ἢ, ἐν πάσῃ περιπτώσει, κάθε μορφή ἐξουσίας), ἡ κομμουνιστικὴ, ἐπίσης, προπαγάνδα ἐξέφραζε τὴ συμφωνία τῆς ἐξουσίας μὲ τὸ λαό, πρεσβεύοντας τὸ μονολιθισμό τῆς σκέψης καὶ τὸ δόγμα τοῦ καθωσπρεπισμοῦ (κονφορμισμού, συμβιβασμοῦ). Καὶ στίς δύο περιπτώσεις ἡ σύμβαση ἀπαιτοῦσε τὴν πλήρη ἡγεμονία τοῦ πρώτου, Θεοῦ / ἐξουσίας καὶ τὴν πλήρη ὑποδούλωση τοῦ δεύτερου, Ἀνθρώπου / λαοῦ, δηλαδή τί δέον γενέσθαι ἀπὸ τὸν Ἄνθρωπο / λαό γιὰ νὰ συμβιβαστεῖ μὲ τὸν ἡγεμόνα του Θεοῦ / ἐξουσία. Πάρα ταῦτα, ὅπως π.χ. ὁ Χριστιανισμός (ἀλλὰ καὶ κάθε θρήσκευμα) στίς ἀπαρχές του ὑπῆρξε κίνημα μοντερονισμοῦ καὶ ὁ κομμουνισμός πρὶν πενήντα χρόνια ὑπῆρξε μοντέρνος. Οἱ κομμουνιστὲς εἶχαν συγκεκριμένο σχέδιο ἀνάκαμψης τῆς κοινωνίας (οἱ ἀντίπαλοί τους ὄχι) εἶχαν κατακτήσει τοὺς πάντες μὲ τὸ ρομαντικό τους ὄνειρο στὸ μέτρο πού ὅλη ἡ γενιὰ ἔσπευσε νὰ γραφεῖ στὸ κομμουνιστικὸ κόμμα γιὰ νὰ μὴν παραλείψει νὰ εἶναι μοντέρνα. Ἡ ἱστορικὴ παρακμὴ τοῦ κομμουνισμοῦ ἐπισφραγίστηκε μόλις τότε πού ὁ ἀλαζονικός κομμουνιστὴς ἀπὸ τὸ Γκόρι τῆς Γεωργίας, Ἰ. Β. Στάλιν, ἐπέβαλε στοὺς Ρώσους νὰ πιστεύουν ἀπόλυτα στὸ κόμμα του ὡς τὴν ἀπόλυτη μελλοντικὴ ἐγγύηση τοῦ ἔθνους. Καὶ ὅμως ὅλοι οἱ Ρῶσοι, ἢ ἐκεῖνοι τουλάχιστον πού εἶχαν διαβάσει τὴν Ἄννα Καρένινα τοῦ πατριάρχη τῆς λογοτεχνίας Λ. Τολστόι, ἤξεραν καλὰ πῶς ὅταν πιστεύουμε στὸν ἀπόλυτο ἔρωτα ὁδηγούμεστε μὲ μαθηματικὴ ἀκρίβεια στὴν ἀπόλυτη ἀπιστία. Τὸ ἴδιο πρᾶμα ἦταν, ἀκριβῶς τὸ ἴδιο. Ἐκτοτε στὴν κομμουνιστικὴ βιβλιογραφία δὲν ὑφίσταται αὐτὸ τὸ «ἢ-ἢ» πού ἐκφράζει τὴ σχετικότητα τῶν ἀνθρώπινων πραγμάτων ὑποκαθιστώντας τὴ μὲ τὴν ἔλευση τοῦ ὑπέροχτου Κριτῆ (τοῦ κομμουνιστῆ). Οἱ κομμουνιστὲς ἐπιχείρησαν νὰ καταστρέψουν τὴν παρελθούσα πνευματικὴ παράδοση καὶ νὰ δημι-

ουργήσουν τή δική τους. Ούσιαστικά, οί κομμουνιστές ἀπό ἀνορθωτές ἀπεδείχθησαν καθολικοί καταστροφείς, καταστροφείς τοῦ ἴδιου του ρομαντικοῦ τους ὄνειρου, δηλαδή βρέθηκαν «ἐκτὸς νεωτερικότητας».

Ἔτσι ἡ ὀλοκληρωτική κοινωνία, στίς ἀκραῖες ἐκδοχές της, διάζει τὰ σύνορα τῆς ἰδιωτικότητας τοῦ ἀτόμου, ἀπὸ τὸ ὅποιο ἀπαιτεῖ νὰ εἶναι ὀλοένα καὶ περισσότερο διαφανές ἐνώπιον τῆς πλήρως ἀδιαφανοῦς πολιτείας. Ἡ διαφάνεια (ἢ γυμνότητα, ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ) εἶναι σῆμα καταναγκαστικῆς ὁμοιομορφίας (uni-forme), συλλογικῆς ὁμαδοποίησης (σὰν σὲ στρατόπεδο καταναγκαστικῶν ἔργων), εἶναι, τέλος, σῆμα ταπείνωσης καὶ ἀποπροσωποποίησης, ταπείνωση νὰ μὴν εἶσαι ποτὲ ὁ ἑαυτός σου, ἀλλὰ πάντα [σὰν] κάποιος ἄλλος.

Ἐν προκειμένω, ἡ ταύτιση τοῦ ἀπροόσωπου δημιουργοῦ μὲ τὸ κοινωνικὸ σύνολο (μὲ τὴν «ὀλοκληρωτικὴν οἰκογένεια») καθίσταται κανόνας στὸ μέτρο τῆς ἐξαφάνισης τοῦ ἴδιου τοῦ δημιουργοῦ (δὲν ἐξέφραζε τὸν ἐσωτερικὸ του κόσμον).

Ἄναφέρω, δειγματολογικά, στίχους τέτοιων κειμένων:

Στίς εἰκοσιεπταετηρίδα Νοέμβρη,
ἔρθε στὸ χωριὸ τὸ φῶς,
φοίντωσε μεγάλο γλέντι,
δίπλες ἄρχισε ὁ χορός.
Κι ἀπὸ τοῦτο μας τὸ φῶς
σκάζει ὁ κάθε μας ἐχθρός.

(Δηλωτικὸ παράδειγμα πνευματικοῦ διασμοῦ.)

Τὴν ἐποχὴ τῆς ἐπικράτησης τοῦ κομμουνισμοῦ στὴν Ἀλβανία (κατὰ συνέπεια καὶ στὴ Βόρειο Ἡπειρο) ἐποχὴ πού, τελικά, ἀπεδείχθη μία ἀπατηλὴ προκατάληψη στὴν ὁποῖα, κατὰ μοιραῖο καὶ ἀσύλληπτο τρόπο, οἱ σώφρονες ἀκολουθοῦσαν τοὺς ἡλίθιους καὶ πού ἡ ἐπιστημονικὴ ἀλήθεια καὶ ὁ ἐκπολιτισμένος διάλογος δὲν εἶχε τὸ χαρακτῆρα μιᾶς ἀποκάλυψης, δὲν ἀναζητοῦσε τὴν ἐσωτερικὴ ταυτότητα καὶ δὲν ἀποτελοῦσαν κοινωνικὴ καὶ ἐπιστημονικὴ συν-

θήκη παρὰ, ἀπεναντίας, τὸ ἄλλοθί της, ὁ λαογραφικὸς θησαυρὸς τῶν ὁμοεθνῶν μου ὑπέστη τὴν μέγιστη βιβλικὴ διάβρωση.

Ἄν καὶ οἱ κομμουνιστὲς δὲν ἐπιδίωξαν τὴν καθολικὴ ἐξολόθρευση τῆς βορειοηπειρώτικης λαογραφίας (τὸ ἴδιο θέλησαν νὰ κάνουν καὶ μὲ τὴν ἁλβανικὴ) ναρκισσεύομενοι στὸ δογματισμὸ τους καὶ τὴν ταριχευμένη μεταφυσικὴ (ἂν καὶ πίστευαν / ἐπαγγέλλονταν τὸ ἀντίθετο) ἐπιδόθηκαν, ὥστόσο, στὴν ἐπιτέλεση ριζοσπαστικῶν ἀνανεώσεων καὶ μορφοποιήσεων.

Ἐπιστράτευσαν «νέους thapsodists» σὲ μιὰ δονκιχωτικὴ προσπάθεια γιὰ τὴν κατατρόπωση τοῦ ἀπόλυτου γόη, τοῦ δημοτικῶν τραγουδιοῦ. Ὅσο παράλογο καὶ ἂν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως, οἱ thapsodists πίστευαν, ἐντούτοις, ὅτι εἶχαν κοινὰ χαρακτηριστικὰ μὲ τοὺς προφήτες. Τὸ σπουδαιότερο γεγονὸς ἀπὸ τὴν ἀποψη τῶν thapsodists εἶναι ἐκεῖνο ποὺ διακινδυνεύει νὰ χαθεῖ πιὸ εὐκόλα ἀπὸ τὴν ὄψη ἂν τὸ κοιτάξουμε ἀπλῶς ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ φερέφωνα τοῦ προλεταριάτου («ὁμαδικοῦ φορέα») γιὰ τὸ διεκδικεῖν ἀπὸ θεῖα ἔμπνευση: «Τὸ πνεῦμα τοῦ κόμματος ἐπὶ ἐμοῦ ἐστίν» κατὰ ἀναλογία μὲ «Τὸ πνεῦμα τοῦ Κυρίου ἐπὶ ἐμοῦ ἐστίν». Ὅπως οἱ προφήτες ἰσχυρίστηκαν πὼς ἦταν φερέφωνα τοῦ Θεοῦ καὶ μάλιστα ὡς ἡ πιὸ ἀξιόλογη ὁμάδα προσώπων, προικισμένη, ἀπέδιδαν στὸν ἑαυτό τους τὴν ἴδια δύναμη μὲ τὸν Κύριο / κόμμα διαχωρίζοντας ἔτσι τὸ σύνολό τους ἀπὸ τοὺς κοινούς φορεῖς, οἱ thapsodists ἐπίσης ἦταν φερέφωνα ἑνὸς ἄλλου Θεοῦ, τοῦ κόμματος, προικισμένοι μὲ τὴν ἴδια πολιτικὴ δύναμη. Ἄν σκεφτεῖ κανεὶς πὼς, κατὰ τὸν Μωάμεθ τουλάχιστον, δὲν ὑπῆρξαν μεγάλοι προφήτες, παρὰ ἐκεῖνοι ποὺ ἄρχισαν τὴ ζωὴ τους ὡς βοσκοί, καὶ λάβει ἐπίσης ὑπόψιν τοῦ πὼς ἡ συλλογικὴ τέχνη ἢ, ἐπὶ τὸ λαϊκότερον, τὸ δημοτικὸ τραγούδι προσδιορίζεται καὶ σήμερα ἀκόμα ὡς «τραγούδι τῆς στάνης», οἱ ἐν λόγῳ thapsodists (βουκολοί, κατὰ τὰ ἄλλα) δὲν ὑπῆρξαν καὶ τόσο ἄδαεῖς. Ὅμως ἡ τέχνη τοῦ προφήτη διαφέρει οὐσιωδῶς ἀπὸ ἐκείνη τοῦ κομμουνιστῆ-ραψωδοῦ, διότι, ὅπως κάθε τέχνη ποὺ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ «πνεῦμα τοῦ Κυρίου», δὲν ὑποτάσσεται σὲ ἰδεολογικὲς βεβαιότητες, ἀλλὰ, ἀπεναντίας, ἀντιφάσκει πρὸς αὐτές. Ἡ κυνικὴ καὶ παραληρηματικὴ συγχρόνως φιλοδοξία τῆς κομμουνιστικῆς ἰдео-

λογίας να κυριαρχήσει στο λαογραφικό στίβο υπήρξε, ίσως, μοναδική ληστρική πράξη στην ιστορία της πνευματικής παράδοσης εις βάρος της δημοτικής τέχνης. Ύστερία καταστροφής.

Ἡ σκοπιμότητα μιᾶς ἐπαναστατικῆς (ἀντί) κουλτούρας πού νά ἀντιπαρατίθεται στόν ἀστικό τρόπο βίωσης καί νά προσανατολίζει τή δημοτική (ὄχι ὅμως συλλογική, καθολική) δημιουργικότητα διαίρεσε τὸ φορέα, ἐξασθένησε, δηλ., τὸ κύριο προνόμιο, τὴ συνολικότητα, παραβίασε τὸ αἰσθητικό περιεχόμενο. Ἐπιπροσθέτως, γιὰ νά ἀποδεχτοῦμε τὴ δημοτικότητα ἑνὸς τραγουδιοῦ, πρέπει τὸ τραγούδι αὐτὸ νά εἶναι ἤδη ἔμψυχος πλοῦτος δυὸ τριῶν γενεῶν, δηλαδή νά ἔχει δοκιμαστεῖ στή διαδικασία παροχῆς καί νά ἔχει οἰκειοποιηθεῖ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ σύνολο. Κατόπιν τῆς δοκιμασίας αὐτῆς, καὶ ἀφοῦ ἐπιζήσει, μπορεῖ νά προδιδαστεῖ. Μία τέτοια δοκιμασία δὲν ἐπιβλήθηκε στὸ «δημοτικὸ τραγούδι» τοῦ καινούριου πολιτισμοῦ. Τὸ τραγούδι αὐτὸ παρέμεινε προϊόν γραφείου καὶ ἐπειδὴ ἐκ τῶν πραγμάτων «συμβίωνε» μὲ τὴν αἰώνια μαγεία τῆς παράδοσης, δήλωνε ἔτσι, γελοιωδῶς, τὴν ἀθλιότητά του.

Χρειάζεται, λοιπόν, ἀπαραιτήτως ἡ μακρόβια παγίωση στή δημιουργικὴ συνείδηση τοῦ συλλογικοῦ φορέα. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι, μὲ τὸν οἰκουμενικό του χαρακτήρα, διέπεται ἀπὸ διαλεκτικὲς ἀρχές: δὲν ἐπιμερίζει, δὲν παρέχει ἱεραρχήσεις, δὲν ἐξαιρεῖ. Ἀνήκει σὲ ὅλους. Τὸ οὐσιῶδες αὐτὸ γνῶρισμα παραλείπεται στὰ τραγούδια αὐτὰ, ἀγνοεῖται.

Τὰ πρόσφατα ἱστορικὰ (ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ ἡ λέξη) πού ἀπηχοῦν ἐμπειρίες τοῦ Β' Παγκοσμίου Πολέμου, τὰ ἀντάρτικα, τῆς ἀντίστασης, στήν ἰδανικότερη περίπτωση, ὅταν δηλαδή ἐκφράζουν τὴν ἀντίσταση συλλογικοῦ ὑποκειμένου (ἄοπλος λαὸς - συλλογικὸς ἀντίμαχος ἐπιδρομέας) χωρὶς νά ὑπερβαίνουν τοὺς κανόνες τῆς ταξικῆς κατανομῆς, παρουσιάζουν μιὰ ἐλαχιστοποιημένη δοκιμασία λαϊκοῦ τραγουδιοῦ, χωρὶς νά εἶναι ἀκριβῶς λαϊκά. Ἐπίσης καὶ τὰ τραγούδια πού ἀναφέρονται σὲ ἥρωες, δηλαδή πού ἀνήκουν στὸ σχῆμα ἥρωας-κατακτητῆς. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει ἡ ἀφηγηματικὴ στρατηγικὴ βασίζεται στή μακρόβια παράδοση, παραλείπει, ἐξαιρεῖ τοὺς ταξικοὺς παράγοντες καὶ «ὀρίζεται ἀπὸ μιὰ ἀρχικὴ

κατάσταση πληρότητας (ἐλευθερία) πρὸς μιὰ κατάσταση στέρησης (κατοχή)». Τὸ σχῆμα αὐτὸ δανείζεται ἀπὸ τὰ κλέφτικα καὶ τὰ ἱστορικά. Κάθε ἄλλη οὐσιώδης σύγκριση (ὡς πρὸς τὴ στρατηγικὴ) μὲ τὰ κλέφτικα καὶ ἱστορικά θὰ ἦταν παράταιρη.

Ἡ σύγκρουση τοῦ ἥρωα (συλλογικὸς ἢ ἀτομικὸς) μὲ τὸν εἰσβολέα προέρχεται ἀπὸ τὴν κατακτητικὴν δράση τοῦ δεύτερου καὶ τὴν προσπάθεια τοῦ πρώτου νὰ τὴν ἀνατρέψει. Ὁ πρῶτος συμπεριφέρεται ὡς ἥρωας ἰδανικῶν, ἡ οὐσία του εἶναι τραγικὴ. Ὁ δεύτερος, ἀντιθέτως, ἐκφράζει τὸ δίκαιο τοῦ ἰσχυροῦ καὶ τὴ βίαιη πειθῶ. Κι οἱ δύο ὅμως παρουσιάζονται, συγχρόνως, ἀνατροπῆς καὶ ἀνορθωτῆς: ὁ πρῶτος ὡς ἀνατροπέας τῆς σκλαβιάς, ὁ δεύτερος τῆς ἀπελευθέρωσης. Καὶ τ' ἀνάπαλιν: ὁ δεύτερος ὡς ἀνορθωτῆς τῆς σκλαβιάς, ὁ πρῶτος τῆς ἀπελευθέρωσης. Ὁ αἰσθητικὸς αὐτὸς κώδικας, οὐσιαστικά, μᾶς παραπέμπει σὲ ἀρχαιότερες αἰσθητικὲς λειτουργικότητες.

Ἡ ὑστατὴ στιγμή τοῦ ἥρωα (αἰώνια ἢ μνήμη του στὸ λαὸ) ἐκφράζει τὴ δυναμικὴ συνείδηση τῆς ἱστορικῆς συνέχειας, πού ἀποτελεῖ καὶ τὴν κατακλείδα πολλῶν τραγουδιῶν. Ἴδου τὸ νεωτεριστικὸ στοιχεῖο (τεχνητὸ κατ' οὐσίαν) τῶν ἀντάρτικων τραγουδιῶν (παρακμάζει ἀργότερα στὰ τραγούδια τῆς «σοσιαλιστικῆς οἰκοδόμησις»). Αναφέρω ἀτόφια ἓνα μόνον ἀντάρτικο:

*Ποιὸς ἔχει χεῖλη νὰ τὸ πεῖ τοῦ Λάμπη τὸ τραγούδι;
Τὸ Λάμπη τὸν σκοτώσανε στὴ μάχη τοῦ Δελβίνου.
Τρεῖς ντουφεκιές τοῦ ρίξανε, τὶς τρεῖς ἀράδα ἀράδα.
Ἡ μιὰ τὸν παίρει ξώδεσμα κι ἡ ἄλλη στὸ κεφάλι,
κι ἡ τρίτη, ἡ φαρμακερή, τὸν παίρει στὴν καρδιά του.
Δὲν ἔχει μάνα νὰ τὸ πεῖ, γυναίκα νὰ τὸν κλάψει.
Δὲν ἔχει οὔτε κι ἀδερφή νὰ τὸν μοιρολογήσῃ.
Τὸν κλαῖν' ἡ νύχτα κι ἡ αὐγή, τὰ πλάγια κι οἱ ραχοῦλες,
Τὸν κλαῖνε οἱ συντρόφοι του μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.
Τὸν κλαῖνε κι οἱ συντρόφισσες μὲ τὴ γροθιά στὴ μπάλα.
Τὸν κλαίει ἡ μειονότητα κι ὅλη ἡ μπριγκάντα.*

Ἀνακεφαλαιώνοντας, θὰ ἔλεγα πὼς τὰ τραγούδια τῆς ἀντίστασης ἂν καὶ παρουσιάζουν τὸ πιὸ ἰδανικὸ σύνολο «τῆς νέας δημοτικῆς παράδοσης» (ὅπως παρόμοιες περιπτώσεις κακῶν ἐρωτικῶν: «Στέλα, μωρ' Στέλα...»), δὲν μπόρεσαν νὰ ἀποκτήσουν τὸ διαβατήριο τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Ὡς πρὸς τὰ ἄλλα, τῆς σοσιαλιστικῆς ἐποχῆς, ὑποδηλώνουν μιὰ κακόγουστη πρακτικὴ ὅπου ὑπερέχει, ὅπως εἶδαμε, ὁ ἔκδηλος ἐρασιτεχνισμὸς καὶ ἡ ἐπονεϊδιστὴ ἔλλειψη αἰσθητικῶν ἀξιῶν.

Τὰ μαρξιστικὰ δοκίμια καὶ συγγράμματα, πέραν τῶν ὁποίων ἐπιτεύξεων, ἀπέκλεισαν, οὐσιαστικά, τὴν διαλεκτικὴν πρόσβαση, τὴν ἀπομόνωσαν καί, τελικά, κατάντησαν τὰ ἴδια μεταφυσικά, δογματικά, ἀντιεπιστημονικά κενόσοφα πολιτικὰ κηρύγματα. Αὐτὸς ὁ ἴος ἐπληξέ πολλοὺς σοβαροὺς μελετητές. Ἀσυνείδητα ἢ κατὰ τὸν ἰδεολογικὸ καταναγκασμὸ ἐκδιάζοντας τραγικὰ τὰ αἰσθητικὰ καὶ ἐπιστημονικά τους πιστεύω, οἱ μὲν ἀσυνείδητοι, οἱ ἀφελεῖς ἐπιστήμονες, βίωσαν τὴν ὑποκρισία χωρὶς τραγικὸ πόνο, γιατί δὲν κατόρθωσαν νὰ ἀτενίσουν τὴν πραγματικὴ ἀλήθεια, πιστεύοντας τὸ ἀντίθετο, ἐνῶ οἱ ἐνσυνείδητοι βίωσαν τὴν ὑποκρισία μὲ τὸν τραγικὸ πόνο γιατί ἀντιμετώπισαν τὴν ἀλήθεια, πιστεύοντάς τιν.

Ἡ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΛΑΟΓΡΑΦΙΑΣ ΕΙΝΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΙΣΤΕΥΩ ΠΩΣ ΟΛΟΙ ΣΥΜΦΩΝΟΥΜΕ σὸ γεγονὸς ὅτι ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἡ ἱστορία τῆς προφορικῆς παράδοσης εἶναι δύο ἐντελῶς διαφορετικὰ πράγματα: ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητος δὲν ἀνήκει στοὺς ζῶντες ἀλλὰ στοὺς τεθνεῶτες, ἐπιβάλλεται σὲ μᾶς ἐκ τῶν ἔξω (ἢ σωστότερα ἐκ τοῦ παρελθόντος) σὰν ἐξωτερικὴ δύναμη ποὺ δὲν μπορούμε νὰ τὴν ἀντιμετωπίσουμε (ἢ / καὶ νὰ τὴν ἀλλάξουμε· εἶναι δεδομένη) ἐπειδὴ «ἔτσι συνέβη»· μπορούμε ὅμως, ἀνάλογα κίολας μὲ τὸ πόσο ἀμερόληπτοι ἢ μεροληπτικοὶ εἴμαστε, ἀπλῶς νὰ τὴν ἐπικαλεστοῦμε (ἐπιλεκτικὰ ἢ μὴ). Ἐξ ἀντιδιαστολῆς

πρὸς τὴν ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας, ἡ ἱστορία τῆς προφορικῆς τέχνης γεννιέται ἀπὸ τὴν ἐλευθερία τοῦ ἴδιου τοῦ ἀνθρώπου, ἀπὸ τὶς ἐκάστοτε ἐπιλογές του. Ὁ παρελθὼν χρόνος εἶναι καὶ παρὼν, ἀφοῦ κουβαλήθηκε συνολικὰ διαμέσου τῆς συλλογικῆς συνείδησης ὡς ζῶσα δύναμη. (Λ. χ. τραγουδάμε καὶ διαμορφώνουμε τὸ τραγούδι τοῦ «Νεκροῦ Ἀδελφοῦ» ὅπως τρεῖς τέσσερις προγενέστερες γενιές ἐνῶ δὲν μποροῦμε, φυσικά, νὰ συμμετάσχουμε, ὅπως ἐκεῖνες, στήν, " Ἀλωση τῆς Πόλης π.χ.). Τέλος, ἡ ἱστορία τοῦ λαϊκοῦ παραδοσιακοῦ πολιτισμοῦ εἶναι ἡ ἔντεχνη ἐτυμηγορία τοῦ ἀνθρώπου ἐναντίον τῆς ἀπρόσωπης ἱστορίας τῆς ἀνθρωπότητας, ἀφοῦ ἡ τελευταία δὲν μπόρεσε νὰ διατυπώσει ἐξίσου καλὰ τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξη ὅπως τὴ διατυπώνει εὐστοχα ὁ M. Heidegger μὲ τὸν πασίγνωστο τύπο *in-der-Welt-sein*, τουτέστιν: ἐστὶν ἐν-τῷ-κόσμῳ. Ἀπεναντίας, ἡ ἱστορία τῆς ἀνθρωπότητας διατυπώνει τὴν ἀνθρώπινη ὑπαρξη ἐν-τῇ-πολιτικῇ.

Ἐνα λογοτεχνικὸ ἔργο (καὶ γενικὰ κάθε ἔργο τέχνης) ἐπιδιώκει ἐξ ὀρισμοῦ ἐφόσον ἐπιχειρεῖται ἡ παγίωσή του, ἡ συγγραφή του. Ἡ παγίωση καὶ ἡ συγγραφή τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ σημαίνει τὸ ἀντίθετο: τὸ σθήσιμο. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι διαιώνεται ὅταν δὲν ἀπολιθώνεται, ὅταν ἡ μετάδοσή του δὲν εἶναι γραπτὴ, ἀποτελματωμένη, ἀλλά, ἀντιθέτως, προφορικὴ, ρευστὴ, δυναμικὴ. Συμπερασματικά, ἡ ἐπιδίωση τοῦ πρώτου σημαίνει ἀποδίωση τοῦ δευτέρου.

Μοναδικὴ ἐξαιρέση, ἀλλὰ ποὺ ἐπιβεβαιώνει τὸν κανόνα: ὁ Ὅμηρος. Ὁ Ὅμηρος ἐπιδίωσε ὡς Ὅμηρος καὶ ὡς Ὅμηροι. Ὁ Ὅμηρος (ἐπώνυμος) καὶ ὁ Ὅμηρος (ἀνώνυμος), συγχρόνως. Δικαιολογημένο καὶ ἀπὸ τὴ σκοπιὰ αὐτῇ, λοιπόν, καὶ τὸ ὀμηρικὸ ζήτημα. Βεβαίως, οἱ ἀπαρχές τῶν ὀμηρικῶν ἐπῶν βρίσκονται στοὺς ἀρχαίους ἀοιδούς. Μέχρις ὅτου τὰ ἔπη του(ς) ἀποδίδονταν σὲ συλλογικὸ φορέα (στοὺς ἀοιδούς) ὑπῆρχαν, ἄρα, πολλοὶ Ὅμηροι· ἀργότερα, μετὰ τὴν ἀλεξανδρινὴ «καθιερωτικὴ» πράξη (ἐπίσημη, διοικητικὴ) ὁ συλλογικὸς φορέας ἐνοποιήθηκε. Ἡ «καθιέρωση» αὐτῇ, ἐπομένως, κόστισε τὴ ζωὴ τοῦ συλλογικοῦ φορέα (ἀπεδίωσε) καὶ διέσωσε τὸν μοναδικὸ (ἐπιδίωσε). Ὁ ἐπιδίωσας ἐπώνυμος, ὁ

“Ομηρος, δὲν εἶναι παρὰ οἱ ἀποβιώσαντες ἀνώνυμοι.

Ἡ ὀμηρική περίπτωση εἶναι ἡ μοναδική σύμβαση καί, συγχρόνως, ἀντι-σύμβαση τοῦ ἑνὸς μὲ τὸ σύνολο, ὁ μοναδικὸς συναγωνισμὸς καί, συγχρόνως, ἀνταγωνισμὸς στὴν ἱστορία τῆς τέχνης τοῦ λόγου.

Κανεὶς δὲ θὰ μπορέσει νὰ δώσει μιὰ σαφὴ ἐρμηνεία στὸ φαινόμενο. Μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου θὰ μεγαλώνει τὸ μυστήριο. Κάθε προφητεία ὄχι μόνον δὲ θὰ φωτίσει τὴ μαθητεία τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ μᾶλλον θὰ τὴν ἐπισκιάσει περαιτέρω.

Ἡ οὐσιώδης πράξη τῆς λαογραφικῆς ὑπαρξης εἶναι ἡ γέννηση, ἡ συλλογικὴ δυναμικὴ παροχή. Ἡ ἀδράνεια, ἡ ἀποτελμάτωση σημαίνει ἀπονάρκωση τῆς δημιουργικῆς συνείδησης. Μόνον μέσω τῆς συνεχοῦς παροχῆς «ἐνεργοποιεῖται» ἡ συλλογικὴ μνήμη καὶ διασφαλίζεται ἡ λειτουργικότητά της.

Τὸ τραγούδι γεννιέται κατὰ τὴν ψυχικὴ (συλλογικὴ καὶ πάλι) ἔξαψη, εἶναι πνευματικὸς πλοῦτος ἑνὸς συγκεκριμένου συνόλου. Ἐκφράζει ἐκάστοτε τὴ συλλογικὴ στιγμή τοῦ ὁμαδικοῦ δημιουργοῦ. Κάθε ἐρμηνεία εἶναι ἐπίσης καὶ μιὰ γένεση, κάθε παροχὴ (σημαίνει ἕναν νέο φορέα) ἀναπαράγει τὸ τραγούδι. Ἡ παροχὴ ἐξασφαλίζει τὴ διαχρονικότητα τοῦ τραγουδιοῦ (τὴν ἀρχικὴ πηγὴ) καὶ συγχρόνως γεννᾷ τὴν παραλλαγὴ. Ἡ παραλλαγὴ ἀποτελεῖ, κατὰ συνέπεια, τὴν αἰσθητικὴ μονάδα τῆς προφορικῆς λογοτεχνίας (ρευστὴ, ὄχι ἀποκρυσταλλωμένη), ἡ ὁποία δὲν ἀπορρέει ἀπὸ ἕνα μοναδικὸ ἀρχέτυπο, ἀλλὰ διαμορφώνεται καθόλη τὴ διάρκεια τῆς παροχῆς της. Ὡς ἐκ τούτου, ἡ παροχὴ ἢ ἡ ἀναμετάδοση καὶ ἡ ἀναπαραγωγὴ τῆς αἰσθητικῆς μονάδας ἔχουν ἐλάχιστη διαφορὰ μεταξύ τους ἀφοῦ, οὐσιαστικά, καὶ ἡ μὲν καὶ ἡ δὲ σημαίνουν τὴν ἴδια συνολικὴ δημιουργικὴ πράξη. Ἡ διαχρονικότητα καὶ οἱ παραλλαγές εἶναι δύο διαφορετικὰ (ἀντίθετα) ἄκρα στὴ λαογραφικὴ πράξη, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν μιὰ διαλεκτικὴ ἐνότητα: τὴ ρευστὴ μορφή τοῦ τραγουδιοῦ. Ἡ μιὰ διασφαλίζει στὸ τραγούδι τὴ διατήρηση τοῦ ἀρχέτυπου (Устойчив), ἡ ἄλλη ἀπεναντίας τὴ διασκευή, τὴ διαμόρφωσή του. Ἡ πρώτη ἀποστεώνει τὴν ἀρχικὴ μορφή τοῦ τραγουδιοῦ (συντηρητικὸ στοιχεῖο), ἡ δευτέρα ἐπιδιώκει τὴ συνεχὴ

μεταβολή, τὴν ἐξέλιξη, τὴν ἀλλοίωσή της (δυναμικὸ στοιχεῖο). Ἡ πρώτη ἀπαιτεῖ τὴν περιεχομενικὴν ἐνότητα, ἢ δευτέρα τὴν κατά-
 τμησή της. Τὸ συντηρητικὸ στοιχεῖο διατηρεῖ τὴ συνοχὴ (cohesio)
 τῆς μορφῆς καὶ τὴ συνεκτικότητα (coherence) τοῦ περιεχομένου. Τὸ
 ἀντίθετο, δηλαδὴ τὴν ἀλλαγὴ (ἢ, ἀκριβέστερα, τὴν ἀλλοίωση) τῆς
 συνοχῆς καὶ τῆς συνεκτικότητος ἐπιδιώκει τὸ νεωτεριστικὸ στοι-
 χεῖο. Στὸ μακρὸν βίον τοῦ τραγουδιοῦ πότε προέχει τὸ ἓνα, πότε τὸ
 ἄλλο στοιχεῖο, ἀναλόγως μὲ τὶς ψυχικὰς ἐξάψεις. Τῇ στιγμῇ ποῦ
 παύει τὸ ἓνα νὰ ὑφίσταται, παύει καὶ τὸ τραγούδι νὰ εἶναι συλλο-
 γικὴ κτήση ἐνὸς πνευματικοῦ συνόλου.

Ὁ διαρκὴς ἀνταγωνισμὸς μεταξύ τους, κάνει ὥστε οἱ μετα-
 βολὲς νὰ εἶναι ἐλάχιστες, ἢ κίνησις ἀδρανῆς. Ἀκολουθοῦν, κατὰ
 κανόνα, πολὺ ἀργὸν ρυθμὸν, σχετίζονται μὲ ἐπιμνηστικὰ ὅρια, περιέ-
 χουν κατάλοιπα καὶ καταβολὰς ἀφενὸς προγενέστερων ἐποχῶν (τὰ
 δάνεια) καὶ, ἀφετέρου, σύγχρονα στοιχεῖα (αὐτόχθονα). Γιατὶ ἡ ἐκά-
 στοτε κοινωνία ἐμπεριέχει στοιχεῖα τοῦ παρελθόντος, τοῦ παρόντος
 καὶ τοῦ μέλλοντος.

Μόνον ὅταν οἱ ἐξωτερικὰς ἐξελίξεις προκαλοῦν οὐσιώδεις
 δονήσεις καὶ μεταλλάξεις ἐν τῇ ψυχικῇ ἰσορροπία τοῦ συλλογικοῦ
 φορέα προέχει τὸ δυναμικὸ στοιχεῖο, διασκευάζεται ἢ παραλλαγή.
 Καὶ ὅταν ἡ δόνησις εἶναι μεγάλης κλίμακας (ἢ ψυχικὴ ἔξαρσις) τότε
 γεννιέται νέο πρότυπο, ἢ ἐπιβίωσις τοῦ ὁποῖου ἐπίσης κρίνεται ἐν
 δοκιμασίᾳ τῆς συλλογικῆς μνήμης δύο ἢ τριῶν γενεῶν (δυὸς τρεῖς
 παροχές). Καὶ ὅταν, βέβαια, καλύψει κάποιον πνευματικὸν κενόν.
 Εἰδάλλως θὰ ἀφανιστεῖ. Ἡ συλλογικὴ ἀρχικὴ στιγμὴ δὲν εἶναι
 πρωτότυπη δημιουργικὴ πράξις (ὅπως ἡ ἔντεχνη λογοτεχνία) ἀφοῦ
 ὁ προφορικὸς πολιτισμὸς λειτουργεῖ ὡς πνευματικὸν σύνολον καὶ
 παρέχεται ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ συνολικά. Ἡ ποιητικὴ παράδοσις
 εἶναι, συνεπῶς, ἐν γένει συντηρητικὴ, ὁ ρόλος της δὲν ἀφορᾷ ἐν
 ἐπινόησιν καινούριου ποιητικοῦ ὑλικοῦ ἀλλὰ ἐν ἀναπαραγωγῇ
 (κατὰ τὸ νόμον τῆς ἀναλογίας) τοῦ ἤδη ὑπαρκτοῦ: οἱ αἰσθητικοὶ
 κανόνες τῆς δημιουργικῆς πράξεως προϋπάρχουν ὡς «αὐθόρμητος
 αὐτοματισμὸς» (ἢ αἰσθητικὴ συνείδησις λειτουργεῖ αὐθόρμητα). Τὸ
 ζήτημα τῆς γνησιότητος τῶν κειμένων, ἐπομένως, σχετίζεται τόσο

μὲ τὸ συμφυρμὸ τῶν τραγουδιῶν ἀπὸ τοὺς τυπικοὺς στίχους (formulae) ὅσο καὶ μὲ τὶς ἰσότιμες καὶ ἰσοδύναμες ἐκφράσεις πού εὐκόλα μετακινουῦνται ἀπὸ τραγούδι σὲ τραγούδι (παραβιάζοντας τὸν ὄρο τῆς πρωτοτυπίας). Κι ὅμως. Οἱ φόρμουλες, δηλαδή ἡ στερεοτυπικὴ δομὴ τοῦ ποιητικοῦ λόγου καὶ τὸ ἐξαιρετικὰ ἐπεξεργασμένο σημειωτικὸ σύστημά του, περιορίζουν τὴν πιθανότητα καθολικῆς ἀπόκλισης ἀπὸ τὴν αἰσθητικὴ τοῦ εἴδους καθιστώντας πρωτότυπο τὸ εἶδος σὲ σχέση πρὸς ἄλλα συγγενικὰ εἶδη: τὴ γραπτὴ λογοτεχνία, φέρ' εἶπεῖν. Ἐτσι, ἀπὸ τὴ συλλογικὴ ἀρχικὴ στιγμή (ὅπου τὸ τραγούδι «ξεφεύγει» ἀπὸ τὸν ἀπρόσωπο δημιουργὸ) ἀρχίζει κίολας νὰ ἀλλοιώνεται καθὼς οἰκειοποιεῖται ἀπὸ τὸν συλλογικὸ φορέα δημιουργώντας τὶς πρῶτες παραλλαγές καὶ τὶς πρῶτες μικρότερες ἢ μεγαλύτερες ἀποκλίσεις ἀπὸ τὸν ἀρχικὸ τύπο. Ἡ παροχὴ δὲν εἶναι πάντα καὶ καταναγκαστικὰ φθαρτικὴ, ἀλλὰ πολλές φορές καὶ διαπλαστικὴ. Ὁ δημιουργὸς εἶναι συγχρόνως καὶ φορέας καὶ δέκτης ἢ, σωστότερα, μετατρέπεται ἀπὸ φορέα σὲ δέκτη. Ὁ φορέας διασκευάζει τὴν ἀρχικὴ μορφή, ὁ δέκτης τὴ συντηρεῖ. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ προσδιορίζει τὴν ἐνότητα τοῦ τραγουδιοῦ ὡς ἀρχετύπου καὶ παραλλαγῆς. Ἡ ἐνότητα αὐτὴ (δημιουργικὴ πράξις) δὲν εἶναι στατικὴ, μεταφυσικὴ· ἀπεναντίας εἶναι ρευστὴ, μεταλλακτικὴ, ἐξελίξιμη. Δηλαδή ὁ συλλογικὸς δημιουργὸς εἶναι καὶ φορέας, ὁ πομπὸς (ὑποκείμενο sub-text) καὶ συγχρόνως δέκτης τοῦ μηνύματος (ἀντικείμενο ob-text).

Ἡ παροχὴ, ὡς γνωστόν, τῶν Ἰνδικῶν *Vedas* ἔγινε, κατὰ καιροὺς, τόσο πιστὴ, ὥστε νὰ μὴν ἐπιτρέψει τὴ διασκευὴ νέων παραλλαγῶν. Κατ' οὐσίαν ὅμως κάθε παροχὴ σημαίνει τὴ γέννηση καὶ μιᾶς παραλλαγῆς. Ἀδύνατο ἢ προφορικὴ παροχὴ νὰ διατυπώσῃ 100% τὸ ἀρχικὸ πρότυπο. Γιὰ ποικίλους λόγους: ἀπαρχαιωμένα γλωσσικὰ μέσα, νέα δεδομένα καὶ αἰσθητικὴ ἀντίληψη τοῦ φορέα καὶ ἡ ἀνάλογη ἀνταπόκριση τοῦ δέκτη κ.ἄ.

Τὸ τραγούδι ἀφενὸς ἀπαιτεῖ τὴν παλαικὴ συνολικότητα στὴν πρωταρχικὴ του γενεσιακὴ πράξις καὶ ἀφετέρου τὴ χρειάζεται καὶ στὴν περαιτέρω ἐπιδίωξη, στὴν παροχὴ.

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΛΟΓΟΚΛΟΠΗ ΟΤΙ ΤΡΑΓΟΥΔΗΣΕ Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ

ΚΑΝΕΙΣ ΣΗΜΕΡΑ ΔΕΝ ΑΜΦΙΣΒΗΤΕΙ τὴν κατεξοχὴν ἐθνικιστικὴ καταγωγή τῆς λαογραφικῆς ἐπιστήμης, ἢ ὅποια γεννήθηκε στὴν Εὐρώπῃ τὸν 19ο αἰώνα μαζί μὲ τὸν ἐθνικισμό, ἀκριβῶς γιὰ νὰ τὸν ἐνισχύσει. Οἱ Φινλανδοὶ λαογράφοι Julius καὶ Kaarle Krohn, εἰσηγητὲς τῆς ἱστορικο-γεωγραφικῆς μεθόδου, εἶχαν κάθε λόγο νὰ ἐπιλέξουν αὐτὴ τὴ μέθοδο ἀφοῦ ἔπρεπε νὰ ξεκαθαρίσουν τὰ ἐθνικὰ στοιχεῖα τοῦ πολιτισμοῦ τους ἀπὸ τὶς δυτικὲς (κυρίως σουηδικές) καὶ ἀπὸ τὶς ρωσικὲς ἐπιδράσεις πού ἀπειλοῦσαν νὰ τὸν ἀφομοιώσουν. Γιὰ νὰ ἀνταποκριθοῦν στὴν ἐπιτακτικὴ αὐτὴ ἀνάγκη ἐπινόησαν τὴν ἀποκαλούμενη «φινλανδική» δηλαδή ἱστορικο-γεωγραφικὴ μέθοδο ὡς «διυλιστήριον» γιὰ τὴ διύλιση τοῦ γηγενοῦς (ἐθνικοῦ, αὐτόχθονου) ἀπὸ τὸ δάνειον, μὲ στόχον νὰ παρουσιάσουν μιὰ ἀποκαθαρμένη ἀπὸ ξένες προσημειώσεις ἐθνικὴ κουλτούρα. Ἐκτοτε καὶ μέχρι τὴν παρούσα στιγμὴ ἀνεφύη μὲ πεισματικὴ ἐπιμονὴ τὸ ζήτημα τοῦ ἐθνικιστικοῦ (ἐν σπέρματι) ἁμαρτήματος καὶ τὸ ἐπίσης ἐγγενὲς πλαίσιο ἀναφορᾶς τῶν ἐθνικιστικῶν ἀρχῶν καὶ τῆς συλλογικῆς παρουσίας πού κυριεύει σχεδὸν ὀλοκληρωτικὰ τὴν εὐρωπαϊκὴ λαογραφικὴ ἐπιστήμη. Αὐτὸ πού συχνὰ κάνουν οἱ λαογραφο-ἐθνικιστὲς εἶναι νὰ ὑποτάσσουν στὶς ἰδεολογικὲς καὶ ἐθνικιστικὲς τους βεβαιότητες τὶς αἰσθητικὲς σημασίες τοῦ προφορικοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ λαογράφοι τῆς ἱστορικο-γεωγραφικῆς μεθόδου ἀπέδιδαν μεγάλο ἠθικὸ βάρος στὶς ἔννοιες τοῦ γηγενοῦς καὶ δανείου σχετίζοντας τὴν πρώτη (τὴν περὶ ἐθνικοῦ) μὲ τὴν ἰδέα τοῦ δημιουργικοῦ, τοῦ ἀνώτερου λαοῦ πού ἀφ' ἑαυτοῦ ἐπινόει τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ καὶ τὴ δεύτερη (τὴν περὶ δανείου) μὲ τὴν ἰδέα τοῦ κατώτερου λαοῦ πού «ὡς ἀπαθὴς δέκτης» τὸ μόνο πού ξέρει νὰ κάνει εἶναι νὰ ἀποδέχεται καὶ οἰκειοποιεῖται ἀπαθῶς ὅ,τι τοῦ προσφέρεται ἀπὸ τοὺς ἄλλους.

Ἀντίθετα ὁ ἐπαναστάτης γλωσσολόγος R. Jakobson στὸ περίφημον «Ἡ λαϊκὴ λογοτεχνία» (1927) ἀπαντᾷ στὸν ἐθνικιστικὸ συλλογισμό τῶν λαογράφων ἐξάγοντας τὸ ἀπλὸ συμπέρασμα τῆς σχέ-

σης τῆς γλώσσας μὲ τὴν προφορική δημιουργία, (ἢ langue ὡς σύνολο ἀναγκαίων συμβάσεων πού υἰοθετοῦνται ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὴν parole ὡς ἰδιαίτερη, ἀτομική πράξη ὁμιλίας). Κατὰ συνέπεια, κάθε λαὸς ἀνταποκρίνεται μὲ τὸν τρόπο του στὴν πνευματικὴ πρόκληση τοῦ περιβάλλοντός του, ἀφοῦ ἡ ὑπαρξὴ ἑνὸς ἔργου λαϊκῆς λογοτεχνίας (γηγενοῦς ἢ δανείου, κατὰ τοὺς λαογράφους) «ἀρχίζει μόνο μετὰ τὴν ἀποδοχὴ του ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ κοινότητα καὶ ὑπάρχει ἀπὸ αὐτὸ μόνο ὅ,τι οἰκειοποιεῖται ἢ ἐν λόγῳ κοινότητα». "Ὁμως οἱ ἀρχές τοῦ Jakobson ἐλάχιστα ἐφαρμόστηκαν σὸ σύγχρονο ἐπιστημονικὸ λόγο.

Ὁ Ζ. Sako πέρασε ὅλη του τὴ ζωὴ πάνω σὲ ἓνα ἄσπρο χαρτὶ γυρεύοντας μετὰ μανίας τὴν ἀλβανικὴ πατρότητα ἐπὶ τῆς παραλογῆς τοῦ γιοφυριοῦ τῆς "Αρτας· τὸ ἴδιο σχεδὸν ἔκανε καὶ ὁ εὐκλεῆς Γ. Α. Μέγας. Στὶς «ἐθνικὲς τους μονογραφίες» ἡ ἔννοια τοῦ γηγενοῦς καὶ τοῦ δανείου διατηροῦν αὐταίως ὅλη τὴν ἠθικὴ τους σημασία. Ὁ Οὐγγρος Vargyas ἐπιχειροῦ νὰ συσχετίσει τὴν οὐγγρικὴ μὲ τὴ βουλγαρικὴ παραλλαγή (προβάλλοντας, σαφῶς, «τὴ δική του» ὡς ἀρχέτυπο καὶ τὴ βουλγαρικὴ ὡς παράγωγο, imitation, ἐνῶ ὁ Ρουμάνος Saineau ἀποκαλεῖ τὴν ἐλληνικὴ μορφή «βάρβαρη» σὲ σχέση μὲ τὴν τουφερὴ ρουμάνικη (γιὰ τὴν ὁποία μὲ τὴ σειρά του διεκδικεῖ τὴ χρονικὴ προτεραιότητα), ἐνῶ ὁ Σέρβος Stefanovic ἀποκαλεῖ τὴν ἐλληνικὴ «ἀποσκληρωμένη» ἐνώπιον «τῆς σφύζουσας ζωῆς τῶν σλαβικῶν παραλλαγῶν...» Καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ, κατὰ τὰ ἄλλα, εὐήθεια δὲ συμμαζεύεται. Καί, ὡς ἐκ τούτου, ἡ βαλκανικὴ λαογραφία καθίσταται ἓνα ἀπέραντο ἐδώλιο ὅπου τὸ ἐκάστοτε ἔθνος προβάλλει τὶς ἀξιώσεις του καὶ ὑποβάλλει κατηγορίες κατὰ παντὸς ἄλλου διεκδικώντας γιὰ τὸν ἑαυτό του τὴν κυριότητα ἑνὸς παραμυθιοῦ ἢ ἑνὸς τραγουδιοῦ, ἐπειδὴ, σύμφωνα μὲ τὴν ἐθνοκεντρικὴ ἄποψη, «τὸ δικό μας» εἶναι τὸ καλύτερο καὶ τὸ καλύτερο εἶναι, κατὰ κανόνα, τὸ ἀρχικότερο.

"Ὁμως ὁ R. Jakobson μὲ τὶς καταλυτικὲς του ἰδέες ἀνέτρεψε τὸ ἐπιστημονικὸ κατεστημένον διδάσκοντάς μας νὰ μὴ μιλάμε «γιὰ τὴ γένεση μιᾶς νέας μορφῆς σὰν τέτοιας, παρὰ τὴ στιγμή πού ὑπάρχει ὡς κοινωνικὸ γεγονός, ἢ ἄλλως εἰπεῖν, ἀπὸ τὴ στιγμή πού τὸ

ἰδιοποιεῖται ἢ γλωσσική κοινότητα». Κατὰ τὰ λοιπά, ὁ Jakobson διατυπώνει τὴν σημαίνουσα ἄποψη πὼς ἡ λαογραφικὴ ἐπιστῆμη στὴν παρούσα φάση δὲν εἶναι ἕτοιμη νὰ ἀνιχνεύσει μὲ ἀπόλυτη ἀκρίβεια τὸ ἀρχέτυπο τοῦ ποιητικοῦ λόγου, παρὰ μόνον τὶς ἀποκλίσεις του (ἢ ἄλλιῶς, τὶς παραλλαγές, δηλαδή τὴν αἰσθητικὴ μονάδα). " Ἄρα, μποροῦμε νὰ μιλοῦμε ἐπίσης μόνον γιὰ συγκριτικὲς προσεγγίσεις καὶ στὶς λαογραφίες τῶν λαῶν, ἐφόσον ἡ γενεσιακὴ πράξις εἶναι πανταχοῦ ἢ ἴδια.

Ἡ σύνθεση τῶν τραγουδιῶν, λένε, (ἴσως, συμφωνῶ ἐν μέρει) συμπίπτει μὲ περιόδους ἀκμῆς ἀπολυταρχικῶν συστημάτων, μὲ ἀκμὲς μοναρχιῶν. Ὁ κύκλος τοῦ Διγενῆ, ἀναρωτιέμαι, μὲ τί συμπίπτει; Καί, γενικά, ὅλα τὰ ἡρωϊκὰ ἔπη τῶν βαλκανικῶν λαῶν. Καὶ εὐρύτερα, ὁ αἰγυπτιακός, σουμεριακός, βαβυλωνιακός πολιτισμός, ἢ, ἐπιπλέον, σημεῖα ἀναφορᾶς στὴν παγκόσμια ἱστορία τῶν πολιτισμῶν, ὅπως ὁ διαχωρισμὸς τῆς θρησκείας καὶ τῆς φιλοσοφίας, τῆς μαγείας καὶ τῆς ἐπιστήμης ὁ ὁποῖος ἔγινε μὲ περισσότερη βία στὴν Εὐρώπῃ ἀπὸ ὅσο στὴν Ἀνατολή, ἀλήθεια μὲ τί συμπίπτουν;

Πιστεύω a priori πὼς οἱ παραλογές (ἀποδεδειγμένο πλέον τὸ μεσαιωνικὸ παρελθόν τους) δὲν εἶναι παρὰ ἓνα τεράστιο δάνειο τῆς ἀρχαιότητος, μιὰ ἀνάδυση τῶν ἀρχαίων μοτίβων. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ, τὸ Βυζάντιο ἐπωμίζεται τὸ ρόλο τοῦ φορέα, τοῦ ἀναμεταδότη. Ἡ μέγιστη αὐτὴ συμβολὴ τοῦ Βυζαντίου στὴν πνευματικὴ χειραφέτηση τῆς ἀνθρωπότητος πολλὰς φορὲς ἀγνοεῖται, δυστυχῶς. Ἡ κατεστημένη ἱστοριογραφία, ἀστόχως, διαπράττοντας ἓνα τεράστιο ἐπιστημονικὸ ἔγκλημα, διέγραψε τὸ Βυζάντιο ὡς σκοταδιστικὴ περίοδος. Π.χ. ἡ γυναίκα τοῦ πρωτομάστορα στῆς «Ἄρτας τὸ γιοφύρι» δὲν εἶναι παρὰ ἓνα alter-ego τῆς Ἰφιγένειας τοῦ Ἀγαμέμνονα, ὁ Νεκρὸς Ἀδελφὸς εἶναι μιὰ ἀναπαράσταση τῆς περιπλάνησης τοῦ Ἑλπήνορα στὸν «Ἀλάνω Κόσμο», ἡ μάνα ἢ φόνισσα εἶναι τὸ πρότυπο τῆς Μήδειας, ἡ γυναίκα τῆς ἀναγνώρισης στὸν «Τριομερίτικο γαμπρὸ» τῆς Πηνελόπης κ.ο.κ.

Καὶ αὐτὸ γιὰτὶ ὁ Μεσαίωνας, ἀφοῦ εἶχε ἀγγίξει τὰ ὅρια τῆς ἀκμῆς, κατακλυσμένος ἀπὸ δογματικὲς προλήψεις ἄρχισε σταδιακὰ νὰ παρακμάζει, ὁ πνευματικὸς του μηχανισμὸς βάρυνε καὶ ἀναζω-

πυρώθηκαν οί παλιές νοσταλγίες.

Οί σλαβικῆς καταγωγῆς λαοὶ εἶναι ἀναντιρρήτως φιλοξενούμενοι καὶ προφανῶς οἱ πιὸ πρόσφατοι στὴ Βαλκανικῆ. Δέν ἦρθαν σὲ ἓνα χῶρο *Res Nullius*. Ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς εἶχε ἤδη ἱστορία τουλάχιστον 2.000 χρόνων καὶ εἶχε διαποτίσει ἀνὰ τοὺς αἰῶνες τὴν ὑφήλιο μὲ τὶς λαμπρές του ιδέες. Οἱ Σλάβοι μέτοικοι, οἱ ὁποῖοι «εἰσῆλθαν ὡς σφήνα» μεταξὺ τῶν Ἀλβανῶν καὶ τῶν Ρουμάνων ἀναγκαστικὰ δανείστηκαν, σύμφωνα μὲ τὸν Saliscean, ἀπὸ τὸν ἑλληνικὸ καὶ τὸ ρωμαϊκὸ πολιτισμό. Ὁ J. Ph. Fallmerayer βρῖσκει πολλὰ ξένα στοιχεῖα (ἰδίως σλαβικὰ) στὸ ἑλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι. Ὁ G. Weigand, ἀντιθέτως (1928), ἀρνεῖται σχεδὸν τελείως τὴν σλαβικὴ ἐπίδραση στὸ χῶρο τοῦ δημοτικοῦ μας τραγουδιοῦ. Καὶ ἄλλοι δέν συμφωνοῦν μὲ τὸν Fallmerayer, ὅπως ὁ Tafel, Hopf, Zinkeisen, Thiersch κ.ἄ.

Ἐνας ἄλλος βαλκανολόγος, ὁ Karl Dieterich (1902), συνοψίζοντας τὴ μέχρι τότε ἐπιστημονικὴ σκέψη, ἀντιτίθεται στὴ λογικὴ τῆς ἰσχυρῆς σλαβικῆς ἐπίδρασης στὴ λαογραφία τῶν ἄλλων βαλκανικῶν χωρῶν. Ὁ G. Mayer, διαπρεπῆς γνώστης τοῦ βαλκανικοῦ πολιτισμοῦ, ἐπισημαίνει ἀδιαμφισβήτητα ὅτι ὅταν μετοίκησαν οἱ Σλάβοι στὰ Βαλκάνια (8ος μέχρι 13ος αἰ.) οἱ λαοὶ τους εἶχαν ἤδη ἀποκρυσταλλώσει ἓναν ἀξιόλογο ἀρχαῖο πολιτισμὸ καὶ μιὰ πλούσια δημοτικὴ παράδοση. Οἱ λαοὶ αὐτοί, φυσικά, δὲ δημιούργησαν ἐκ τοῦ μηδενὸς τὸν ἐθνικὸ τους πολιτισμό. Ὁ μὲν K. Kumbacher κάνοντας λόγο γιὰ κοινὸ βαλκανικὸ πολιτισμὸ ἀναφέρει χαρακτηριστικὰ πὼς ὅλοι οἱ λαοὶ τῆς Βαλκανικῆς χερσονήσου μὲ τὰ νησιά της τῶν ἀνατολικῶν καὶ δυτικῶν περιθωρίων της καὶ ἓνα μεγάλο μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἀνήκουν σὲ μιὰ ὁμοιογενὴ πολιτιστικὴ ἐνότητα, τὸ ἱστορικὸ ὑπόβαθρο τῆς ὁποίας ἀποτελεῖ ἡ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία καὶ ἡ ὀρθόδοξη θρησκεία.

Ὁ Dieterich κάνει τὶς πρώτες σεβαστὲς προσπάθειες γιὰ τὴν ἐκπόνηση μιᾶς συγκριτικῆς μελέτης πάνω στὴν βαλκανικὴ πολιτιστικὴ κοινότητα. Κατὰ τὸν Dieterich, ἡ συνομιλία φυτῶν καὶ ζώων γιὰ τὴν ἀλληγορικὴ αἰσθητοποίηση τῶν ἀνθρώπινων σχέσεων εἶναι κοινὸ στοιχεῖο στὰ νοτιοσλαβικὰ καὶ νεοελληνικὰ κείμενα, ἐνῶ τὸ

μεγαλειῶδες μάλωμα τῶν βουνῶν ἀποτελεῖ ἰδιοτυπία τῆς ἑλληνικῆς λαογραφίας, ὅπως ἐπίσης καὶ ἡ «αἰσθητικὴ» ἐμψύχωση (στοιχεῖο πρωτοφανές, πού δὲν ἀνήκει, ὅπως θὰ δοῦμε, στὴ λαογραφία τῶν ἀνατολικῶν λαῶν, οὔτε σὲ αὐτῶν τῆς Δύσης) ἢ ὅποια λαμβάνει ἐνεργὸ μέρος στὴν ποιητικὴ δράση.

Πρόσφατα, ὁ ἐπιφανὴς Ἀλβανὸς ἰνδοευρωπαϊστὴς F. Cabej ἀναφέρει πὼς ἡ ἐπιγραμματικὴ μορφή καὶ οἱ αἰφνιδιαστικὲς κατακλεῖδες τῆς ἀλβανικῆς προφορικῆς παράδοσης, τὸ ἐπικὸ πλάτος καὶ τὸ ἐλεγειακὸ πνεῦμα τῶν σερβικῶν ἀσμάτων, ἡ διαρκὴς σκληρότητα τῶν βουλγαρικῶν, ἡ ρητορικὴ καὶ ἡ διάχυτη περηφάνεια τοῦ ἑλληνικοῦ τραγουδιοῦ, ὁ ἀπροσδιόριστος πόνος τοῦ ρουμανικοῦ, ὁ γήινος χαρακτήρας, ρεαλιστικὸς καὶ ψυχρὸς τῶν ἀρουμενικῶν ἀσμάτων δὲν θὰ αἰφνιδίαζαν τὸ βάλκανολόγο πού γνωρίζει τὴν ἱστορία καὶ τὴν ψυχολογία τῶν βάλκανικῶν λαῶν. Ὁ δὲ G. Mayer βρίσκει ὡς κοινὸ ποιητικὸ στοιχεῖο τῆς βάλκανικῆς δημοτικῆς παράδοσης τὸ ἐπικὸ πνεῦμα, ὅταν λέει πὼς σὲ σχέση πρὸς τοὺς ἄλλους λαούς, στὰ Βαλκάνια τὸ ἐπικὸ δημοτικὸ τραγούδι παρουσιάζεται στὴν ἐντέλεια του. Κανεὶς σήμερα δὲν ἀμφισβητεῖ πὼς τὰ ἀκριτικὰ τραγούδια ἐπηρέασαν ὀριστικὰ ὅλη τὴν ἐπικὴ παράδοση τῶν Βαλκανίων καί, ἐπίσης, ἐπισκίασαν μέχρι καὶ τὴ ρωσικὴ καὶ ἀρμενικὴ δημοτικὴ λαογραφία καί, βέβαια, τὰ δημοτικὰ ἄσματα τῶν ἀρβανίτικων παροικιῶν τῆς Ἰταλίας. Ὁ cabej ὀρθῶς ἐπισημαίνει πὼς ὁ Διγενὴς Ἀκρίτας ἐπηρέασε ὄχι μόνον τὴ μορφή τοῦ πρίγκιπα Μάρκου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Σκεντέρμπεη τῆς Ἰταλίας. Ὁ τρόπος αὐτός, ὡστόσο, μεταμόσχευσης αἰσθητικῶν ἀξιῶν ἀπὸ λαὸ σὲ λαὸ εἶναι ἀπόλυτα διαφορετικὴ δημιουργικὴ πράξη (διαφέρει οὐσιωδῶς ἀπὸ τὴ γραπτὴ λογοτεχνία), διότι ἡ ἐπίδραση εἶναι ἀναλογικὴ ὅπως καὶ στὴν ἴδια τὴ λαογραφία ἑνὸς λαοῦ καὶ ἐπιδέχεται, κατὰ κανόνα, τὴ συμφυρματικὴ ἐσωτερικὴ διαδικασία καθιστώντας τὸν ποιητικὸ λόγο ἐξίσου πρωτότυπο μὲ τὶς ὑπολοίπες αἰσθητικὲς μονάδες μὲ τὶς ὁποῖες ἔχουν κοινούς τοὺς προϋπάρχοντες αἰσθητικοὺς δημιουργικοὺς κανόνες.

Ἡ σεβαστὴ αὐτὴ φιλολογικὴ φιλοδοξία, δυστυχῶς, ἐκπορνεύτηκε. Ἀνακριδὴ, στὰ πλαίσια αὐτά, θεωρῶ τὴν κατηγορηματικὴ

σχεδόν δήλωση του Soereseu: Τὰ ἐπικά ἄσματα τῶν Βουλγάρων προέρχονται 100% (sic!) ἀπὸ τὰ σερβικά. Τρομάζει ἐπίσης κανεὶς καθὼς διαβάζει τὸ «πόνημα» τοῦ Vladan Djordjevic (διατέλεσε καὶ πρωθυπουργὸς τῆς Σερβίας), *Ἡ Ἀλβανία καὶ οἱ Μεγάλες δυνάμεις*. Στὴ φονικὴ αὐτὴ διεκπεραίωση ἐπιτίθεται παθολογικὰ καὶ μὲ σωβινιστικὴ ὑστερία ἐναντίον τῶν Ἀλβανῶν, ἐξυβρίζοντάς τους, ἀναθεματίζοντάς τους ἐκδηλώνοντας μιὰ πρωτοφανὴ κακοήθεια. Κατ' ἀναλογίαν μὲ *Τὰ ἄνθη τοῦ κακοῦ* τοῦ Baudelaire, τὸ βιβλίο τοῦ Djordjevic θα μπορούσε κανεὶς νὰ τὸ χαρακτηρίσει ἐπιστήμη τοῦ κακοῦ. Κανεὶς δὲ θὰ μπορούσε καλύτερα νὰ καταρακώσῃ τὴν ἐπιστήμη, νὰ ἐκδαρβαρίσῃ τὸ ἦθος καὶ τὴν εὐπρέπειά της.

Ἀναφέρθηκε προηγουμένως ὁ ρόλος τοῦ Βυζαντίου ὡς φορέως τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Τὸ Βυζάντιο, ἐπίσης, υπῆρξε ὁ μεταδότης, ὁ πομπὸς τοῦ πολιτισμοῦ ἀπὸ τὴν Ἀνατολὴ στὴ Δύση. Ἄς ἐπισημάνω, μὲ τὴν εὐκαιρία, πὼς ὁ ἀνατολικὸς (ἀρχαῖος ἐπίσης) πολιτισμὸς (κατὰ βάση λυρικὸς) προσέφερε στὸ δυτικὸ (κατὰ βάση ἐπικὸ) τὴν ἐντέλεια τοῦ βρωτίζου μοτίβου, τὴ μακαριότητα, τὴν ἱπποτικὴ θυσία, τὴν ψυχικὴ αἰωνιότητα, ἐνῶ εἰσήγαγε μὲ τὴ σειρά του ἀπὸ τὴ Δύση τὴ νοσηροπία τῆς ἐκδίασης, τὴν ἀπαγωγή. Νὰ μὴ ξεχνᾶμε, ὡστόσο, πὼς ὁ πρῶτος ἀπαγωγέας ἦταν ὁ ἐξ ἀνατολῶν Πάρης, ὁ Γούρας, ἐνῶ τὸ πρῶτο θῦμα ἀπαγωγῆς ἦ Ὠραία Ἑλένη (τῆς Δύσης).

Στὴν δημοτικὴ ποίηση τῶν ἀνατολικῶν λαῶν τὸ ἀνθρώπινο στοιχεῖο ὑποτάσσεται, πράγματι, στὸ φυσικὸ (τὸ ὁποῖο εἶναι κυρίαρχο, συντριπτικὸ), ἐνῶ ἀντιθέτως, στὴ δυτικὴ κουλτούρα ὁ ἄνθρωπος κατακτᾶ τὴ φύση. Στὸ λαογραφικὸ λόγο τῶν Βαλκανίων ἡ σχέση αὐτὴ λαμβάνει ἄλλες διαστάσεις: ἄνθρωπος καὶ φύση συνυπάρχουν σὲ διαρκὴ συμβίωση καὶ ἀνταγωνισμό. Διασταυρώνονται, ἐπομένως, οἱ δυτικὲς μὲ τὶς ἀνατολικὲς ἐπιδράσεις χωρὶς νὰ ὑπερέχει καμμία. Ἀποτέλεσμα αὐτῆς τῆς συγχώνευσης: ὁ βαλκανικὸς πολιτισμὸς καὶ ὁ ἐπικτητὸς «ἐθνικιστικὸς μῦθος». Ἡ ἀνατολικὴ προφορικὴ παράδοση, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἐποποιίας τοῦ Γκιλγκαμές (ποίημα ποῦ οἱ ἐμπειρογνώμονες χρονολογοῦν τουλάχιστον ἀπὸ τὸ 3.000 π.Χ.) καὶ τῶν *Vedas*, ἐπισφραγίζει τὸν ἐν γένει μυστικισμὸ καὶ

τῆ ρήση: ὅλα εἶναι μιὰ αὐταπάτη, ἐκτὸς ἀπὸ τῆ θρησκεία, ἐξ ἀντιδιαστολῆς πρὸς τὸ δυτικὸ ὕλισμό, ἢ οὐσία τοῦ ὁποίου ἐνσαρκώνεται σὰ λόγια τοῦ Freud ὅτι ἡ θρησκεία εἶναι μιὰ αὐταπάτη. Ὁ βαλκανικὸς πνευματικὸς πολιτισμὸς, κατὰ μιὰ ἐξήγηση, εἶναι ἓνα κράμα ἀνατολικοῦ μυστικισμοῦ καὶ δυτικοῦ ὕλισμοῦ, χωρὶς ὥστόσο νὰ εἶναι οὔτε τὸ ἓνα οὔτε τὸ ἄλλο. Πολλοὶ πιστεύουν, παραδείγμα-
τος χάριν, πὼς οἱ χριστιανικὲς ἐκκλησίες στὸ χῶρο τῶν Βαλκανίων εἶναι ἡ πρακτικὴ ἐκδήλωση τοῦ ἀνατολικοῦ μυστικισμοῦ. Ποιὸς, ὅμως, ἀπὸ μᾶς πιστεύει κάτι τέτοιο; Σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ τὸν Βουδισμό, ἐπιπλέον, ὁ σκοπὸς στὸν ὁποῖο ἀποβλέπει εἶναι νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴ συνείδηση καὶ τὴν αὐτογνωσία, νὰ ἀμφιβάλλει μέχρι τοῦ σημείου τῆς ἐξαφάνισης τῆς πραγματικότητος τοῦ αἰσθητοῦ κόσμου· ἢ οὐσία του εἶναι ἓνα ρῆγμα ποιητικοῦ μύθου καὶ ὀρθοῦ συλλογισμοῦ, ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς Αἰγύπτιους ποὺ οἱ θρησκευτικὲς τους θεωρίες ἔλαβαν ἀπὸ νωρὶς δεισιδαιμονικὸ χαρακτήρα χωρὶς θετικὸ καὶ γόνιμο ἀποτέλεσμα. Στὴ Δύση τὰ πράγματα, ὥστόσο, διαφέρουν οὐσιωδῶς. Ἡ θρησκεία γιὰ τὸν Εὐρωπαϊὸ διανοούμενο ἀποτελεῖ ἓνα ἀγωνιῶδες σκάνδαλο τὸ ὁποῖο οὔτε μπορεῖ νὰ τὸ ἀπορρίψει ὡς ἱστορικὸ γεγονός οὔτε νὰ τὸ ἀποδεχτεῖ ὡς φιλοσοφικὸ συλλογισμό, ἀρχῆς γενομένης ἀπὸ τὸν Ἑβραῖο φιλόσοφο Σπινόζα (1632-1677), ὁ ὁποῖος ἐγκαινίασε τὴ ριζοσπαστικὴ κριτικὴ τῆς Βίβλου ἀμφισβητώντας ἀρκετὲς δογματικὲς διατυπώσεις τῆς Ἀγίας Γραφῆς.

Τὸ δημοτικὸ τραγούδι εἶναι ἀμετάφραστο. Κάθε προσπάθεια γιὰ μετάφρασή του ἀπεδείχθη ἄκαρπη, ἀτελέσφορη, μάταιη. Ἀπὸ μόνοι τους οἱ λαοὶ οὔτε κἂν ἐπιχείρησαν νὰ μεταφράσουν τὰ δημοτικά τους τραγούδια. Οἱ λαοί, καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὸ ἀλάνθαστο αἰσθητικὸ ἐνστικτό τους, ἐφάρμοσαν τὴν ἀρχὴ τῆς μεταμύσχευσης τῶν πνευματικῶν ἀξιῶν. Γνώριζαν ὡς φαίνεται ἐκ τῶν προτέρων τὴν ματαιότητα οἰασθήποτε ἄλλης φιλοδοξίας. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι ἔχει πρῶτα-πρῶτα τὶς ἀνεπανάληπτες ἰδιοτυπίες: γλωσσικὲς, ἰδιώματα, φρασεολογίες καὶ ἄλλα λεκτικὰ ἀποστεωμένα σύνολα ποὺ βρίσκουν τὴν καίρια ἐφαρμογὴ καὶ τὴν καταλληλότερη λει-

τουργία.

Μπορεῖ νὰ ὑπάρχει μιὰ παρόμοια λογοτεχνική πράξη: «μετάδοση», «μετατροπή», «μεταγλώττιση», «διερμηνεία» (μὲ ἐνωτική παύλα) τοῦ καλλιτεχνικοῦ κειμένου μὰ ποτὲ δὲν πρόκειται γιὰ μετάφραση μὲ τὴ σημερινὴ σημασιακὴ ἔννοια τοῦ ὄρου.

Ἄς ἀναφερθῶ, δειγματοληπτικά, σὲ δύο μόνον παραδείγματα:

1. *Τὰ τέσσερα, τὰ πέντε, τὰ ἐννιάδερφα*. Ἀπλὸς στίχος, χωρὶς μεταφορικές ἐκφράσεις καὶ ἰδιωματικούς τύπους. Ἐν τούτοις. Στὰ ἀγγλικά μιὰ ἀπὸ τὶς πιθανότερες μεταφράσεις θὰ ἦταν: *the four, the five the nine brothers*. Ἴδου καὶ ἡ «φονικὴ» νοθεία. Ὁ συλλογικὸς δημιουργὸς ἐπιλέγει ἐπακριδῶς τὴ σύνθετη λέξη *ἐννιάδερφα* καὶ ὄχι τὴν ἀναλυτικὴν περίφραση *ἐννιά ἀδέρφια*, πού θὰ ἐξέθετε τὴν νοηματικὴ καὶ αἰσθητικὴ ἐνότητα τοῦ στίχου: νὰ ὑποδείξει πὼς τὰ ἐννιάδερφα ἀποτελοῦν ἀδιάσπαστο σύνολο καὶ πὼς εἶναι δύσκολος ὁ κατακερματισμὸς τους (προμηνύει, ἔτσι, τὴν ἐπικείμενη ἀπώλεια). Ἔτσι, ὅταν ἐξαπολύει τὴν ἀναίτια κατάρα, ἡ μάνα τους λέει αὐτολεξί: *Ἐννιάδερφα νὰ πᾶτε* (δηλαδὴ ἀπὸ κοινού, ὁμαδικά, ἀδιάσπαστα, ἀγαπημένα) καὶ ὄχι *ἐννιά ἀδέρφια* ὅποτε θὰ ἀποπροσανατόλιζε τὴν προσοχὴ τοῦ ἀναγνώστη καὶ θὰ τὴν παρέσερνε στὴν ἀπαρίθμηση: *ἐννιά, ἔξι, κ.λπ. τῶν ἀδερφῶν*, λεπτομέρεια πράγματι ἀσημαντὴ (τὴν κακεκτύπωση τὴ διασφαλίζει ἡ ἀγγλικὴ μετάφραση *Nine brothers*) ἐνῶ εὐθύς παρακάτω λέει: *καὶ νὰ ῥθετε ὀχτώ*. Δηλαδή, τώρα, πρόσεχε, ἀπαρίθμησε τὰ ἀδέρφια, ἔμειναν ὀχτώ, λείπει, λοιπόν, ἓνα ἀπὸ τὰ ἐννιάδερφα. Τώρα ἔχει σημασία τὸ ὀχτώ, ἔξι... Νά, λοιπόν, παραποίηση, πλαστογράφηση, νοθεία.

Σὲ ἄλλα τραγούδια ὁ λαὸς ἐπιλέγει τὴν ἀπλὴ διατύπωση: *γιατὶ ἔχει τοὺς ἐννιά ἀδερφούς, τὰ δώδεκα ξαδέρφια*: μποροῦσε νὰ πεῖ «γιατὶ ἔχει τὰ ἐννιάδερφα...» ὁ μετρικὸς κανονισμὸς τὸ ἐπιτρέπει. Ἐν προκειμένῳ, δὲν ἔχει σημασία ἡ ὁλότητα, ἡ συνολικότητα τοῦ ἐνὸς ἐννιάδερφου (προσεχῶς ὀχτώ), ἀπλῶς διατυπώνει τὸ γεγονὸς πὼς ἡ Εὐγενούλα ἔχει ἐννιά ἀδέρφια τὰ ὅποια, καὶ τὰ ἐννιά, θὰ παλέψουν ἀπὸ κοινού νὰ τὴ σώσουν.

2. *Ποιὸς ἔχει χεῖλη νὰ τὸ πεῖ τοῦ Γιάννου τὸ τραγούδι*: ἐπίσης ἀπλὸς. Πιθανῶς κάποια μετάφρασή του θὰ ἦταν: *Who is able* (Who

can) (to) sing Gianno's song. Σὲ καμιά παραλλαγή δὲ θὰ παρέλειπε ἡ λέξις can, able κ.τ.λ. προφανῶς νὰ διατυπώσει τὴν ἰκανότητα, τὴ δύσκολη ἀποστολή. Σὲ καμιά, ὡστόσο, περίπτωση δὲ θὰ ταίριαζε ἡ λέξις χεῖλη (lips) ἢ ὁποία σὲ καμιά φρασεολογικὴ σύνθεση στὰ ἀγγλικά δὲν ἔχει τὴν ἔννοια τῆς ἰκανότητος (ability). "Ὁμως ἡ λέξις χεῖλη εἶναι ἡ ἀκριβὴς ἐπιλογή (καὶ ὄχι ποιὸς μπορεῖ, ποιὸς θὰ τραγουδήσει, ποιὸς ἔχει δύναμη, – ὄχι χεῖλη – ποιὸς ξέρει κ.τ.λ.). Τὰ χεῖλη σχετίζονται μὲ ὅλη τὴν περαιτέρω δομικὴ ἐξέλιξη τοῦ τραγουδιοῦ. Συγκεκριμένα, στ. 6: ἔτραγουδοῦσε κι ἔλεγε (μὲ τὰ χεῖλη), στ. 10: τὰ λόγια ποὺ λέει στὸν κλέφτη (μὲ τὰ χεῖλη), στ. 25: ὁ ἀδελφὸς τὸν φιλάει (μὲ τὰ χεῖλη). Γιὰ ὅλα αὐτὰ δὲ χρειάζεται ἰκανότητα (can, ability), χρειάζονται τὰ χεῖλη.

Ἀμετάφραστες παραμένουν, ἀσφαλῶς, οἱ τυπικὲς ἐκφράσεις, τὰ σχηματικὰ συμπλέγματα, οἱ κατακλεῖδες, τὰ εἰσαγωγικά μοτίβα, οἱ σημασιολογικὲς συνάψεις κ.ἄ. Ἐν ἐνὶ λόγῳ, τὰ νευραλγικά, τὰ κομβικά σημεῖα τοῦ τραγουδιοῦ ποὺ ἔχουν ὑψηλὴ ποιητικὴ εὐστοχία. Δηλαδή τὸ τραγούδι ξεγυμνῶνεται ἀπὸ τὸ αἰσθητικὸ περιεχόμενό του καί, κατὰ συνέπεια, ἀπὸ τὶς ἔντονες ποιητικὲς ἀλήθειες. Δὲν μποροῦν νὰ βροῦν κατάλληλα ἀντίστοιχα τὰ λεκτικὰ σύνολα ποὺ χαρακτηρίζουν τὴν πρωτοτυπία μιᾶς γλώσσας καὶ εἶναι ἀνεπανάληπτα. "Ἄρα, υποβαθμίζεται ἡ δημοτικότητα, τὸ κύριο γνώρισμα τοῦ εἶδους. Ἡ ἐπακριβής, τὸ ξέρουμε ὅλοι, ἀπόδοση θὰ εἶναι ἀπεχθής, ἢ ἐλεύθερη ἄπιστη.

Πῶς θὰ μποροῦσε νὰ μεταφράσει κανεὶς τὸ στίχο παίρει τὰ ὄρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του; Ἡ λέξις παίρνω, ἔχει εὐρεία σημασιακὴ ἐστία (ὅπως καὶ στὰ ἀγγλικά τὸ take καὶ get σχηματίζει ποικίλους ἰδιωματικούς τύπους. "Ὁμως καὶ τὸ take καὶ τὸ get σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις ἀποκλείουν τὴ χρῆση τοῦ ἀντιθετικοῦ ζεύγους μπροστά καὶ πίσω ποὺ ἐξισορροποῦν τὴ σημασιακὴ δομὴ τοῦ στίχου καί, οὐσιαστικά, συντείνουν στὴ διασκευὴ τῆς τυπικῆς ἐκφράσεως.

Ἐν κατακλείδι, ἀλήθεια οἱ μεταφράσεις τοῦ Γερμανοῦ W. Müller (τῆς συλλογῆς τοῦ Faugiel, 1825) ἔτυχαν πολὺ καλῆς ὑποδοχῆς, τὸ γερμανικὸ ἀναγνωστικὸ, ὡστόσο, κοινό, ἔλαβε μόνο

τὸ ἰδεολογικὸ μήνυμα τῶν τραγουδιῶν καὶ στερήθηκε, ὅπως ἦταν ἀναμενόμενο, τῶν αἰσθητικῶν ἀξιῶν τους. Κάτι τέτοιο πρέπει νὰ φοβήθηκε ὁ ὁμοεθνὴς του Werner von Haxthausen (1815), ὁ ὁποῖος, ἀπογοητευμένος, ἐγκατέλειψε κάθε προσπάθεια ἔκδοσης τῆς συλλογῆς του καὶ τῶν ἔμμετρων γερμανικῶν μεταφράσεων τῶν τραγουδιῶν. Τὴ μετάφραση, φυσικά, μὲ πάσα ἐπιφύλαξη καὶ ἐνδοιασμό, ἐξέδωσαν 120 χρόνια ἀργότερα (1935) οἱ μελετητές του.

ΣΥΧΝΕΣ ΣΧΗΜΑΤΙΚΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

ΒΡΙΣΚΩ ΑΚΡΙΒΕΣΤΑΤΗ ΤΗΝ ΑΠΟΨΗ τοῦ 'Ε. Καμφομένου γιὰ τὴ λυρική κι ὄχι ρεαλιστική ἐπεξεργασία τῶν θεμάτων στὸ ἐλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι.

Κύριο γνώρισμα τοῦ ἐλληνικοῦ τραγουδιοῦ εἶναι ἡ ἐπιγραμματική συντομία. Λείπει ὁ κλασικὸς μῦθος, ἡ ρεαλιστικὴ ἐξέλιξη τοῦ γεγονότος. Κάτι τέτοιο ἀποδεικνύεται, ἀφενός, ἀπὸ τὶς συχνές σχηματικὲς ἐκφράσεις (*foipnylae*) καὶ ἐπίσης ἀπὸ τὴ συχνὴ ἔλλειψη μικρόλογων λεπτομερειῶν. Ἀποδεικνύεται δὲ ἀπὸ τὴν ἰσχυρὴ τυποποίηση τῶν γεγονότων καὶ τῶν προσώπων. Ὑπάρχει, βέβαια, καὶ ὁ μῦθος καὶ ἡ λεπτομέρεια, ἀλλὰ ὑποβαθμισμένα καί, κατὰ κανόνα, τυποποιημένα. Σὲ πολλὰ τραγούδια μεταφέρεται τὸ ἴδιο ποιητικὸ στοιχεῖο, τὸ ὁποῖο ὅμως ἔχει διαφορετικὴ διάρθρωση, τυπικὴ καὶ σχηματικὴ.

Ἡ ἀφηγηματικὴ στρατηγικὴ ἀγνοεῖ τὴ λογικὴ γραμμικὴ συνοχή, φωτίζει νοηματικὰ προκείμενες στιγμὲς ἢ σκηνὲς ποὺ ὑποκρύπτονται διακριτικά, παραλείπει ἄλλες ἀσήμαντες, ἡ πληροφόρησή της εἶναι λυρική. Αὐτὸ ὅμως συνδυάζεται μὲ τὴν ὑποδαύλιση τῆς φαντασίας τοῦ ἀκροατῆ νὰ ἐνεργοποιηθεῖ καὶ νὰ «δημιουργήσει αὐτονοσήτως» τὶς κενὲς σκηνὲς καὶ νὰ φανταστεῖ τί συμβαίνει *συχρόνως*, ἐνῶ ἐπικεντρώνεται ἡ προσοχὴ σὲ σημεία-κλειδιά, πού, κατ' οὐσίαν, ἔχουν μεγαλύτερη αἰσθητικὴ φόρτιση. Ἀνάλογη καὶ ἡ τυποποίηση τῶν ἡρώων. Π.χ. : *τριομερίτικος γαμπρός, δώδεκα χρό-*

νια σκλάβος, πρόσεξε τὸ χρονικὸ ἄλμα. Ὁ ἀκροατὴς ὀφείλει νὰ φανταστεῖ τὸ γάμο, τὴ φυγὴ, τὴ μακρόβια σκλαβιά (δώδεκα χρόνων) καί, πρῶτα καὶ κύρια, τὸ τέλος μιᾶς κατάστασης καὶ τὴν ἀπαρχὴ μιᾶς ἄλλης.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΣΤΙΣ ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ. Ὁ Χρόνος (καί, συναφῶς, ἡ ποιητικὴ δράση στὸ δημοτικὸ τραγούδι) ἀπαιτεῖ φιλοσοφικὴ θεώρηση. Τὴ ρήση τοῦ Ἀριστοτέλους κατὰ τὴν ὁποία ἐμεῖς καὶ ὁ χρόνος βρίσκουμε σὲ ἴδιες ἀκριβῶς σχέσεις ὅπως βρίσκονται δύο τροχοὶ οἱ ὅποιοι περιστρέφονται μὲ διαφορετικὲς ταχύτητες, τὴν κατανοῶ ὡς ἑξῆς: Κάθε συμβάν ἀνήκει τόσο στὸ παρελθόν, ὅσο καὶ στὸ μέλλον (ἄς ποῦμε π.χ. ἡ πτώση τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας). Ὅσο παράλογο καὶ ἂν φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως κάτι τέτοιο, εἶναι, ὡστόσο, τελείως ἐξηγήσιμο καί, ποιητικά, ὡραῖο.

Κυκλικὴ ἐξέλιξη παρουσιάζει, κατὰ βάση, ἡ δράση ὅλων σχεδὸν τῶν παραλογῶν. Ἄς ἀναφερθοῦμε σὲ δύο: στὴν παραλογὴ τοῦ Νεκροῦ Ἀδελφοῦ καὶ τῆς Ἀναγνώρισης τῶν Συζύγων.

«Ο Νεκρὸς Ἀδελφός». Αὐτὴ καθαυτὴ ἢ ἑναρξὴ τῆς ποιητικῆς δράσης σημειώνεται στὸ στ. 25: ἔμεινε ἢ μάνα μαναχὴ σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο. Δηλ. πέθανε (μαζὶ καὶ τὰ ἐννιά τέκνα τῆς μὲ τοὺς συζύγους τους) τότε ἀκριβῶς [ἄς τὸν ὀνομάσουμε χρόνο 0 (μηδὲν)] ἀρχίζει ἡ δράση τῶν ἡρώων, σωστότερα τῶν πρωταγωνιστῶν, ἢ ὁποία καὶ ὀλοκληρώνεται σὲ ἐννιά, βασικά, φάσεις:

πρώτη: ἀνατινάσσεται ἡ γῆς· ἡ ἀνάστασις τοῦ Κωνσταντίνου.

δεύτερη: δημιουργημάτων τοῦ ἵππου διὰ μαγείας.

τρίτη: παράκλησις τοῦ Κωνσταντίνου νὰ βρεῖ τὴν Ἀρετὴν στὸ χορό.

τέταρτη: βρίσκει τὴν Ἀρετὴν στὸ χορό.

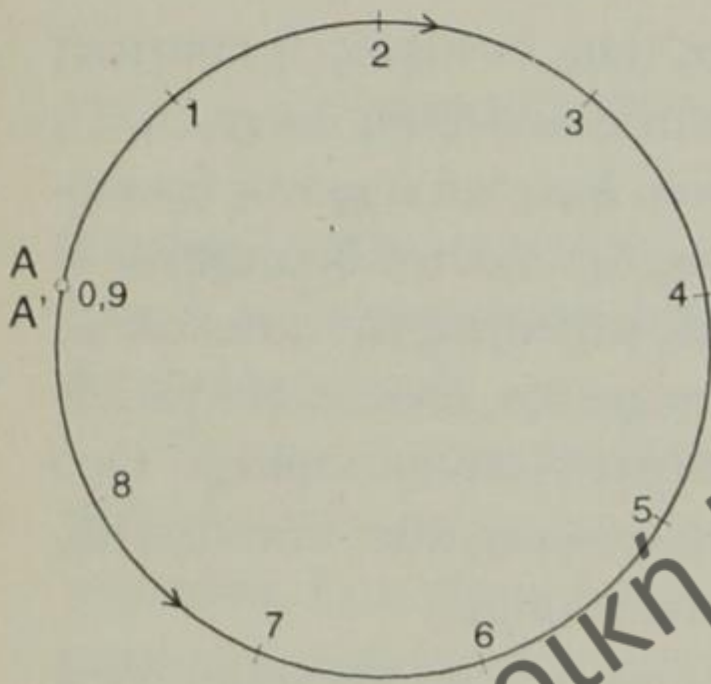
πέμπτη: ἡ μακάβρια ἐπάνοδος τοῦ ἀδελφικοῦ ζεύγους.

ἕκτη: διάλογος μὲ τὰ πουλιά· οἱ πρῶτες προφητεῖες γιὰ τὸ τρα-

γικὸ τέλος.

ἕβδομη: ὁ χωρισμὸς τῶν ἀδελφῶν (τύποις, γιατί, οὐσιαστικά, εἶχαν ἤδη χωριστεῖ).

ὄγδοη: ἡ Ἄρετὴ ἐξακολουθεῖ μόνη τῆς τὸ δρόμο· δραματικὸ ξάφνιασμα μπροστὰ στὴ γενέθλια οἰκία (ἐννιά ἐπίσης στιγμὲς ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὸ θάνατο τῶν ἐννέα ἀδερφῶν, ὀλικὴ ἐξολόθρευση, πλήρης καταστροφή: κῆπος, δέντρα, χόρτα, βάλσαμος, καρυοφύλλι, βασιλικός, πόρτα, κλειδιά, σπιτοπαράθυρα).

Σχήμα 1

0,9 Χρόνος 0 (μηδέν)

A = Τροχιά τῆς κίνησης τοῦ Κωνσταντίνου

A' = Τροχιά τῆς κίνησης τῆς Ἄρετῆς

ἔνατη: τραγικὸ τέλος: (unhappy end) μάνα καὶ κόρη πεθαίνουν.

"Αν προσέξουμε, βῆμα πρὸς βῆμα, τὴν ἐξέλιξη τῶν ἐννέα φάσεων θὰ διαπιστώσουμε πὺς ἡ ἔναρξη τῆς ποιητικῆς δράσης (τραγικὴ, μακάβρια) χρόνος 0 (μηδέν) ἐπανέρχεται στὸ τέλος τῆς, στὴν ὀλοκλήρωσή της.

A=σημεῖο ἔναρξης καὶ A'=σημεῖο ἔκβασης ἀποτελοῦν βασικά τὴν ἴδια κατάσταση, τὴν καθολικὴ οἰκογενειακὴ καταστροφή: τὸν ἀθρόο θάνατο.

"Αν καὶ τὸ μακάβριο ἀδελφικὸ ζεῦγος συμπορεύεται μὲ τὸν ἴδιο ἵππο, διαγράφουν, ὡστόσο, ἀντίθετη τροχιά πρὸς τὸ ἴδιο ση-

μεῖο (A, A'), unhappy beginning, unhappy end. Λοιπὸν, τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐνέργειας (the end) εἶναι, οὐσιωδῶς, ἡ ἐπαναφορὰ στὴν ἔναρξή της (the beginning). "Αρα, τὸ περιστατικὸ εἶναι παρελθοντικὸ ἢ μελλοντικὸ;

«Τριομερίτικος γαμπρός». Ἡ δράση τῆς ἐπίσης ὀλοκληρώνεται σὲ ἐννέα φάσεις:

πρώτη: ὁ γάμος (τὸ σκλάβωμα γιὰ ἄγνωστους λόγους) τοῦ ἀντρός.

δεύτερη: τὸ ὄνειρο τοῦ σκλάβου (ἢ πρώτη προφητεία).

τρίτη: ὁ ἀναστεναγμὸς (πρόσχημα τῆς ἀπελευθέρωσης).

Διάλογος μὲ τὸν καραβοκύρη.

τέταρτη: ἐπιλογή ἵππου (κομβικὸ σημεῖο: ἂν εἶναι γρήγορο, ἂν εἶναι ἀργό, συντελεῖ στὴν ἐπιτάχυνση ἢ ἐπιβράδυνση τῆς δράσης).

Ἡ περιπετειώδης παλιννόστηση.

πέμπτη: ἡ παράκληση.

ἕκτη: ἐκπλήρωση τῆς παράκλησης· συνομιλία «ἀγνωρίστων».

ἕβδομη: συνάντηση μὲ τὴ γαμήλια ἀκολουθία.

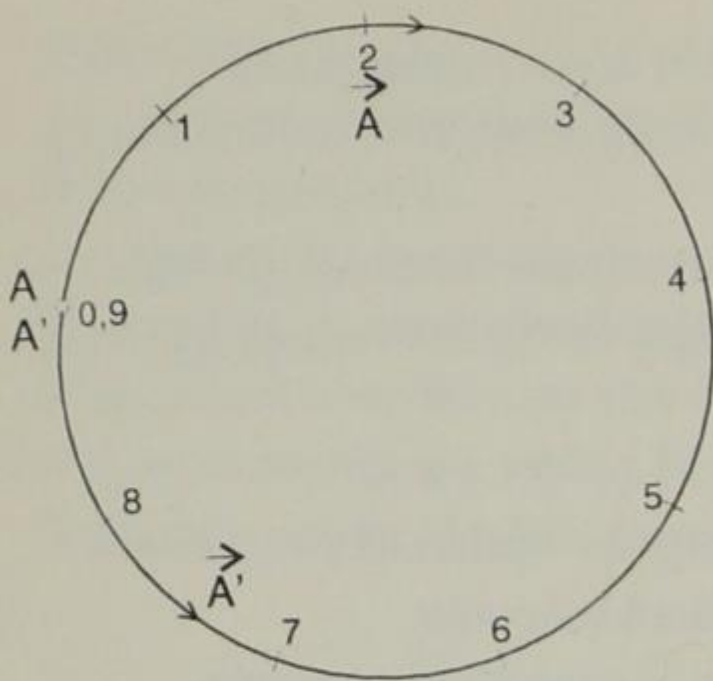
ὄγδοη: ἡ ἀναγνώριση (βασικὰ ἢ οὐσιωδέστερη στιγμή).

ἔνατη: ἡ φυγή.

Δηλαδή, ὁλοκληρώνεται ὁ κύκλος τῆς δράσης. Διαφέρει, ὡστόσο, οὐσιαστικά, ἀπὸ τὴν πρώτη. Τὸ τελικὸ ἀποτέλεσμα: ἡ ἀποκατάσταση τῆς ἀρχικῆς εὐτυχίας (μοναδικὴ ἐξαιρεση στὶς παραλογές: happy end). Διεξοδικά. Ἡ δράση ἀρχίζει μὲ τὸ δυσμενὲς γεγονός (unhappy beginning), σημεῖο Α, τὸ σκλάβωμα τοῦ συζύγου, ἀκολουθεῖ ἡ σχετικὴ του περιπλάνηση (ἐπανεπιστροφή) καὶ τελικὰ ἡ ἐπαναφορὰ στὴν ἀρχικὴ εὐτυχία (αἴσιο τέλος: happy end).

Ἐνῶ στὸν «Νεκρὸ Ἀδελφὸ» δροῦν οἱ δυὸ πρωταγωνιστές, ἐδῶ ἡ γυναίκα εἶναι ἀπαθὴς συνεργὸς (σωστότερα ἢ δράση τῆς εἶναι ἀδιάφανη, διότι, κατὰ τὰ φαινόμενα ἀκίνητεῖ ἐν ἀπογνώσει). Συνήθως, στὶς παραλογές ὁ ἕνας πρωταγωνιστῆς ἀπέχει ἀπὸ τὰ δρώμενα καὶ συγχρόνως ὁ ἄλλος (σύζυγος, μητέρα, ἀδελφὸς κ.λπ.) διαπράττει ἐγκληματικὴ ἐνέργεια (μοιχεία, φόνο, παρέκκλιση, γενικά, ἀπὸ τοὺς κοινωνικοὺς θεσμοὺς) εἰς βάρος τοῦ ἐταίρου του. Ὁ ἄπὼν, μετὰ τὴν ἐπιστροφή του, κατὰ τὴν προσπάθεια ἀποκατάστασης τοῦ θεσμοῦ (τῆς δικαιοσύνης, τῆς εὐτυχίας) ἐπιχειρεῖ ἐπίσης φόνο (πότε πότε καὶ αὐτοκτονία) ἢ ἀμέσως μετὰ στιγματίζει τὸν ἔνοχο (νεκρὸ πιά) γιὰ νὰ δικαιωθεῖ (ἔστω καὶ τύποις).

Μὲ τὴν ἐπάνοδο, γιὰ νὰ ἐπανέλθουμε στὸ ἀντικείμενό μας, τοῦ ἀντρὸς (ἀναγνώριση καὶ ἐπανένωση) ἐπανέρχεται ἡ συζυγικὴ, χαμένη προσωρινά, εὐνοια (Α,Α'), δηλαδή, ἡ πρωταρχικὴ κατάσταση. Καὶ ἡ ἀναγνώριση πραγματώνεται σὲ γαμήλιο, ὅπως ἄλλοτε, περιβάλλον. Ἀνακεφαλαιώνεται, ἐπομένως, ἡ δράση· κλείνει ὁ

Σχῆμα 2

κύκλος (ὁ τροχός, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη) ὥστε νὰ μὴ μπορεῖς νὰ προσδιορίσεις ποῦ ἀνήκει τὸ συμβάν (ἢ εὐτυχία), στὸ παρελθὸν ἢ ἀναμένεται νὰ συμβεῖ στὸ μέλλον. Σὲ ὅποιο σημεῖο τῆς τροχιάς καὶ ἂν βρεθεῖς (1,2,3...9) δὲν μπορεῖς νὰ προσδιορίσεις τὴ μελλοντικότητα ἢ παρελθοντικότητα τοῦ γεγονότος.

Ἄνθρωποι καὶ φύση συνδράμουν ἀμοιβαῖα. Ἡ φύση ἐμψυχώνεται, αἰσθητικοποιεῖται,

τὰ στοιχεῖα τοῦ φυσικοῦ περιβάλλοντος (ἐμψυχα ἢ ἄψυχα) διαδραματίζουν σπουδαῖο ρόλο στὴν ἐξέλιξη τοῦ ποιητικοῦ μύθου (π.χ. τὰ πουλιὰ στὸν «Νεκρὸ Ἀδελφά»). Ἐνῶ σὲ πολλές παραλογές οἱ τεθνεῶτες ἥρωες μεταμορφώνονται σὲ ἐμψυχα φυσικὰ στοιχεῖα (κυπαρίσσι, λυγαριά, κλῆμα, πλάτανο) ἐκπέμποντας τὸ ἠθικὸ δίδαγμα πὼς ὁ ἀγαθὸς ἄνθρωπος δὲν μπορεῖ νὰ πάθει κακὸ οὔτε ὅταν ζεῖ, οὔτε ὅταν πεθαίνει. Ἡ μεταμόρφωση αὐτὴ μᾶς παραπέμπει στὸν ἀρχαῖο μυθολογικὸ λόγο.

Ὁ περιβαλλοντικὸς κόσμος ἀποτελεῖ τὴν κύρια πηγὴ ἀντλήσης εἰκονο-εκφραστικῶν μέσων. Τρία, γενικά, τεχνοτροπικὰ γνωρίσματα διακρίνουν τὴν ἐπεξεργασία τοῦ ποιητικοῦ ὕλικου: ἡ μεταφορὰ, ἡ τυποποίηση καὶ ἡ προσωποποίηση.

Δὲν ἐπιδέχεται, φυσικά, ἡ αἰσθητικὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ ἀφηρημένες ἔννοιες καὶ παρομοιώσεις ὕλης-ψυχῆς. Τὸ ποιητικὸ καὶ γλωσσικὸ αἰσθητήριο τοῦ λαοῦ «θέλγεται ἀπὸ τὸ ἀπτό», ἡ διασκευὴ τοῦ γεγονότος ἀποτελεῖ «πλαστικὴ παράσταση», ἡ εἰκονοποιία τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ λειτουργεῖ ὡς διώνυμο ἰδέας (αἰσθησης) καὶ φυσικοῦ περιβαλλοντικοῦ στοιχείου τὸ ὁποῖο γίνεται ἀντιληπτό κυρίως ὀραματικά.

Μεταξὺ ἰδέας καὶ ὕλης ὑπάρχει μιὰ ἀπλή ἀναλογία (ὄχι παρομοίωση) ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴ θέαση τῆς πραγματικότητας χωρὶς

φιλοσοφικά ὑποστώματα, ἀπλὰ διαπιστώνοντάς τη. " Ἄλλοτε ὁ ἄνθρωπος κινεῖται πρὸς τὴ φύση καὶ ἄλλοτε ἡ φύση πρὸς τὸν ἄνθρωπο. Κατὰ κανόνα, ἡ φύση παραμένει τὸ μοντέλο ἐξιδανίκευσης καὶ ἐντέλειας τοῦ ἀνθρώπινου γένους. Ἡ λέξη «φύση», παρεμπιπτόντως, ποὺ ἀποτελεῖ τὸν πυρήνα τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης (ἀφηρημένη ἔννοια) δὲ χρησιμοποιοεῖται σὲ κανένα δημοτικὸ δημιούργημα ἀπεναντίας. ὁ συλλογικὸς δημιουργὸς χρησιμοποιεῖ συγκεκριμένες ἔννοιες: βουνά, δάκρυα, μανούσια, σύννεφα, ἀσημόκουπα, πουλιά, τάβλα... γιὰ νὰ μᾶς πείσει πὼς ἀπὸ τὴ γένεση κί-
λιας τῆς τέχνης τῶν γραμμάτων καὶ ἐφ' ἐξῆς καμμία ἄλλη μορφή της δὲ μπόρεσε νὰ διατυπώσῃ καλύτερα τὴν ὑπαρξή της (object) καὶ τοῦ δημιουργοῦ (subject).

Γενικά, τὰ τραγούδια ἔχουν ἐθιμικὴ ἀφορμὴ (ἐξαιροῦνται, βέβαια, τὰ πρόσφατα, τὰ ἱστορικά) καὶ ἐπίσης μιὰ σχηματοποιημένη, ἐθιμικὴ ἐπίσης ἐσωτερικὴ λογικὴ κατὰ τὴν ἐξέλιξή τους. Π.χ. στὶς παραλογές τὸ στοιχεῖο ποὺ ὑποκινεῖ τὴν ποιητικὴ δράση καὶ αἰτιολογεῖ τὶς ἐνέργειες τῶν προσώπων εἶναι ἡ τραγικὴ ἐνοχὴ τῶν ἡρώων, πολλὲς φορὲς ἀναίτια ποὺ ἐπιφέρει καὶ τὸ τραγικόν, κατὰ συνέπεια, τέλος τους. («Ἡμίονα ἢ Φόνισσα»).

Στὸ ἱστορικόν, ἀπεναντίας (καὶ τὸ κλέφτικο) ὁ ἥρωας ἀρνεῖται νὰ ὑποταχθεῖ μοιραῖα στὸ Χάρο (πράγμα ποὺ δὲν ἐπιχειρεῖ ὁ ἥρωας τῶν παραλογῶν), συγκρούεται μὲ αὐτὸν καὶ ἐπιζεῖ (ὅταν πεθαίνει ἐπιζεῖ ἰδανικά). Στὶς παραλογές ὁ ἥρωας ἀντιμετωπίζει ἠθικὰ τὸ ἐθιμικὸ δίκαιο γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἀγωνίζεται νὰ δικαιωθεῖ, ὑποτάσσεται ἀμαχητὶ στὸ Χάρο. Στὰ ἱστορικά καὶ τὰ κλέφτικα, ἀπεναντίας, ἔχει μαζί του τὸ συλλογικὸ δίκαιο καὶ συγκρούεται μὲ τὴ «λογικὴ τοῦ ἰσχυροῦ», τῆς βίας ποὺ ἀντιπροσωπεύει ὁ ἐπιδρομέας.

Ὁ μῦθος ποὺ, ἐξ ὀρισμοῦ, δανεῖζεται ἀπὸ παραδοσιακὰ πρότυπα ἂν καί, κατὰ βάση, ἔχει τυπικὴ, σχηματικὴ διάρθρωση πλαισιώνοντάς τον σὲ εὐρύτερο χῶρο ἀνατρέπει διαλεκτικὰ τὸ σχῆμα αὐτό. Ἡ σύζυγος, π.χ. τῆς ἐλληνικῆς παραλογῆς εἶναι καὶ Πηνελόπη (ὡς πρὸς τὴ συζυγικὴ πίστη) εἶναι καὶ Κλυταιμνήστρα, εἶναι καὶ ἱερὴ μητέρα, εἶναι καὶ παιδοκτόνος, πάσχει ἀπὸ τὸ μοιραῖο μῆδειο σύμ-

πλεγμα. Ἡ ἀπολλώνεια ἐπίσης καὶ διονυσιακὴ συγχρόνως ὑπαρξή της εἶναι δεδομένη.

Λείπει ἡ ψυχολογικὴ ἐπιφάνεια τῶν ἡρώων, ἀλλὰ τὸ ψυχολογικὸ ὑπόσπρωμα τῶν ἀγαθοεργιῶν τους (ἢ τῶν ἀδικημάτων) ἔχει συγκαλυμμένη ἔκφραση. Ποιός, π.χ. θὰ μπορούσε νὰ αἰτιολογήσει τὸ φόνο της μητέρας στὸ «Ὁ Κώνσταντας κι ὁ Γιάνναντας»; Ἐνῶ, ἐπίσης, ὁ φόνος τῆς ἄρτι ἀφηχθείσας νύφης, εἶναι τόσο φρικτός, ἀκριβῶς ἐπειδὴ εἶναι ὠραῖος («Ἡ μάνα ἢ Φόνισσα»). Προσωπικὸς καὶ ἐπώνυμος, ὁ ἥρωας πάντα εἶναι ὑπερατομικὸς, συνοψίζει (συνολικά, ὄχι ὁ κάθε ἥρωας) τὰ ὁμαδικὰ χαρακτηριστικὰ πού συνθέτουν τὸ ἀνθρώπινο εἶδος μιᾶς συγκεκριμένης κοινότητας καὶ ἐποχῆς.

Τὰ λυρικὰ τραγούδια (ἐρωτικὰ καὶ νυφιάτικα) δὲ βασίζονται σὲ σύγκρουση, βέβαια, ἡρώων ἢ ἄλλες σχετικὲς ἀντιθέσεις. Μετουσιώνουν προαιώνια μηνύματα τὰ ὅποια εἶναι οὐσιωδῶς λεπτότερα, ἐκθειάζοντας τὸ ἐρωτικὸ συναίσθημα ὡς πηγὴ ἔξαγνισμοῦ. Τὸ ὑπερκόσμιο καί, ὡστόσο, ἐγκόσμιο αἶσθημα τοῦ ἔρωτα δικαιώνει καὶ τὸν αἰθέριο Πλάτωνα καὶ τὸν Ἀρίστιππο τὸν Κυρήνιο. Ἡ κεντρικὴ ἰδέα πού διατρέχει ὅλα σχεδὸν τὰ ἐρωτικὰ τραγούδια βασίζεται στὴν αἰσθητικὴ κατάσταση τῆς ἀναμονῆς τῆς ἐρωμένης (πολλὲς φορὲς τῆς ἱκεσίας) καὶ τῆς ἀνόδου, τελικά, τοῦ ἐρωμένου της γιὰ νὰ μᾶς παραπέμψει στὸ Συμπόσιο τοῦ Πλάτωνος, ὁ ὅποιος ἀναφέρεται σὲ ἕνα θρύλο τοῦ Ἀριστοφάνη σύμφωνα μὲ τὸν ὅποιο στὶς ἀπαρχές τῆς Ἀνθρωπότητας, ὑπῆρξε ἕνα ὄν μὲ δύο κεφάλια πού χωρίστηκε ἀργότερα σὲ δύο καὶ μὲ αὐτὸ τὸ χωρισμὸ ἐξηγεῖται τὸ βιολογικὸ πάθος τοῦ ἔρωτα πού δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐπιθυμία πού ἔχει κάθε μέρος νὰ ξαναβρεῖ ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὅποιο διχοτομήθηκε. Τὸ δημοτικὸ τραγούδι, λοιπόν, ἀναβιώνει τὴν ἀρχαία παράδοση. Ἐντούτοις, σὲ ἄλλα δημοτικὰ τραγούδια ἢ ὄψη αὐτῆ τοῦ θέματος παρουσιάζεται ἀσήμαντη· σημαντικὸ εἶναι τὸ γεγονὸς πὼς ἡ ἐκάστοτε ἱστορία ἐκτὸς ἀπὸ ἐκείνη τοῦ Ἀριστοφάνη (θρυλική, κατὰ γενικὴ ἀποδοχὴ) παρουσιάζει τὴν προέλευση τοῦ σεξουαλικοῦ ἐνστίκτου ἀδιάρρηκτα συνδεδεμένη μὲ τὸ ἁμάρτημα ἢ καὶ μὲ τὴ στέρηση τῆς θείας χάριτος. Καί, βέβαια, τὸ ἁμάρτημα (ἄρα καὶ ἡ εὐτυχία) εἶναι ἕνα τέλος ἀπὸ μόνο του· δὲν ἀπαιτεῖ τίπο-

τε. Γι' αὐτό, ἴσως, ὁ ἔρωτας συχνὰ παρουσιάζεται συνυφασμένος μετὰ τὸ θάνατο (καὶ τὸ ἔγκλημα) διότι, ὡς γνωστόν, ἀπὸ ἀγάπη μπορεῖς νὰ πεθάνεις ἐνῶ ἀπὸ ἔρωτα, ἀπεναντίας, μπορεῖς νὰ σκοτώσεις. Τέλος, ὄντας αἰώνιος, ὁ ἔρωτας ἀφήνει πίσω του πάντα καταστροφή, ἐρείπια. Καί, στὸ τέλος, ἐκπίπτει σὲ ἓνα σκέλεθρο καχεκτικῶν ἀναμνήσεων.

Τὰ τραγούδια τῆς ξενιτιᾶς, ὡς πρὸς τὴν εἰδολογική τους δομὴ, ἄλλοτε προσεγγίζουν στὶς παραλογές (στὰ ἐπικά γενικῶς) καὶ ἄλλοτε στὰ λυρικά. Προεξάρχει τὸ μελαγχολικὸ στοιχεῖο, ἀποθεώνεται ἡ συζυγικὴ πίστη ἀλλὰ πότε πότε οἱ ἥρωες ὑποτάσσονται στὰ ἐρωτικὰ αἰσθήματα. Ὁ ξενιτεμένος μεταφέρει τὴν ἰδέα πὼς ἡ ζωὴ εἶναι ἓνας ἀπέραντος πόνος (τὸν ὁποῖο, κατὰ κανόνα, ἀντιμετωπίζεις μόνος σου, σὲ ἐρημικοὺς χώρους) ἀλλὰ, δὲν εἶναι ὑποχρεωτικὰ ἰδανικὸ πρότυπο. Ἄλλοτε ἀντιμετωπίζει τὴ συζυγικὴ πίστη μετὰ τὸ ἀμλέτειο δίλημμα, ἄλλοτε μὲ μνημειώδη ἀδιαφορία καὶ καλλιεργεῖ ἐξωσυζυγικοὺς δεσμοὺς μετὰ μιὰ ἐκπλησσοῦσα ἄνεση. Τελικά, ὅμως, μέσω προφητικῶν μηνυμάτων, ἡ σύζυγος μαθαίνει τὴν καταστροφικὴ ἀλήθεια καί, μὴν ἔχοντας ἄλλη ἐπιλογή, παίρνει τὸ δρόμο τῆς ἀναζήτησης ὅπου θὰ βρεῖ ἓναν... χαρισματικὸ τυχοδιώκτη. Σὲ ἄλλα τραγούδια ὁ ξενιτεμένος ἐν πλήρει ἀπογνώσει ἢ ἐν εἴδει ἐσχάτης ἐξομολογήσεως πεθαίνει ὀλομόναχος, διαμαρτυρόμενος πὼς οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἀξιολύπητοι. Βέβαια, τὰ τραγούδια τῆς ξενιτιᾶς εἶναι τὰ πιὸ πρόσφατα γι' αὐτὸ καὶ συνταιριάζουν ἐπικά καὶ λυρικά στοιχεῖα.

Τὰ σατιρικά, εὐτράπελα, καλαντικά κ.ἄ. δὲν ἔχουν ἀποκρουσταλλωμένη δομὴ, συνυφαίνουν σύγχρονα καὶ παραδοσιακὰ μοτίβα μὲ περιορισμένες, κατ' ἀναλογία μετὰ τὰ ἄλλα, αἰσθητικὲς ἀξίες καὶ ποιητικὰ στοιχεῖα.

ΣΤΕΡΕΟΤΥΠΗ ΤΕΧΝΗ

ΟΠΩΣ ΚΑΘΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΗ λειτουργικότητα, τὸ δημοτικό τραγούδι εἶναι ἐπίσης στερεότυπη τέχνη. Τεχνοτροπική σχηματοποιημένη, νοοτροπία τῶν παραδοσιακῶν ἐκφράσεων, συμβάσεις μὲ τυποποιημένα πρόσωπα καὶ γεγονότα, εἰσαγωγικά μοτίβα, κλισέ, τηλεσκοπικές κατακλεῖδες, τυπικές ἐκφράσεις, τὸ ἴδιο σχηματολογικὸ καὶ συμβολικὸ σύστημα βασισμένο κυριολεκτικὰ σὲ γνωστές χαρακτηριστικὲς ἰδιομορφίες ἡρώων καὶ πράξεων τυποποιημένα ἐπίσης ἀπὸ τὴν παράδοση σὲ συνάρτηση μὲ τὸ ἐθνικὸ δίκαιο καὶ τοὺς παραδοσιακοὺς θεσμοὺς ἢ προκαταλήψεις, οἱ ἴδιοι κανονισμοὶ μετρικῆς (παραδοσιακὴ στιχουργία), ἐκφραστικοὶ τρόποι ἀποκρυσταλλωμένοι πλέον, γλωσσικὰ μέσα ἀποστεωμένα ἀπὸ μακρὰ προφορικὴ παροχή, στερεότυπα καὶ ἐκφραστικοὶ τύποι, ἰδιωματισμοὶ μεγάλης αἰσθητικῆς ψυχολογικῆς καὶ ποιητικῆς εὐστοχίας, σημασιακὲς λυρικές ἀναφορὲς καὶ ἀρχιτεκτονικὲς ἐπαναλήψεις, ἐκφραστικὰ σχήματα καὶ ζευγη πάσης φύσεως, δομικὴ ἔξισορρόπηση τοῦ στίχου καὶ πολλὰ ἄλλα συνθέτουν τὸ ὀργανικὸ αἰσθητικο-ἰδεολογικὸ σύνολο τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ.

Ἐπερέχουν οἱ ρηματικὲς φράσεις (ἐνδειξη πρωτόγονης διανοητικότητας) καί, κατὰ σειρά, τὰ οὐσιαστικά, οἱ σύνδεσμοι καὶ οἱ ἀντωνυμίες. Π.χ. στῆς « Ἄρτας τὸ γιοφύρι » (45 στίχων) βρήκαμε 76 ρήματα (ἢ ρηματικὰ σύνολα), ἔναντι 75 οὐσιαστικῶν (ἢ οὐσιαστικῶν συνόλων). Δηλ. ὁ κάθε στίχος περιέχει 1,68 ρήματα (ἢ ρηματικὲς ἐκφράσεις) καὶ 1,66 οὐσιαστικά (ἢ οὐσιαστικὲς ἐκφράσεις) βλ. πίνακα ἀρ. 1. Τὸ ρῆμα καὶ τὸ οὐσιαστικὸ ὑπονοοῦν ἐπίσης τὴν παράλειψη τῶν περιπτώσεων λεπτομερειῶν καὶ μικροτήτων ὡς βασικῶν φορέων κυριάρχων σημασιῶν καὶ δὲν ἐπισκιάζονται ἀπὸ ἄλλες ἔννοιες ποὺ θὰ ἀποπροσανατόλιζαν τὴν προσοχὴ τοῦ ἀκροατῆ σὲ ιδιότητες, ἐκπροσώπους, παρενέργειες κ.ἄ.

Πίνακας ἀρ. 1.
Γλωσσική δομὴ τῆς παραλλαγῆς τῆς «Ὶ Αῤτας τὸ Γιοφύρι».

μέρη τοῦ λόγου	συνολικά	σὲ κάθε στίχο	% τῶν λέξεων
Ρήματα	76	1,69	20,71
Οὐσιαστικά	75	1,67	20,44
Σύνδεσμοι	45	1,00	12,26
Ὶ Αντωνυμίες	20	0,44	5,45
Ὶ Επίθετα	11	0,24	3,00
σύνολο λέξεων	367		

Ὁ στίχος τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ χαρακτηρίζεται ὄχι μόνον ἀπὸ ἀφηγηματικὴ ἐξωτερικὴ ἐνότητα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἐσωτερικὴ δομικομετρικὴ ἐξισορρόπηση. Στὸ τραγούδι «Θὰ Ὶθουνε, μάνα μου γιορτές» τὸ δεύτερο ἡμιστίχιο ἐξισορροπεῖ (καί, κατὰ περίπτωσιν, προσδιορίζει) τὸ πρῶτο. Ὶνῶ, ἐξ ὀρισμοῦ, ὅτι σύνθεσιν τοῦ στίχου ὑπερέχει ἡ παρατακτικὴ σύνδεσιν τῶν προτάσεων (κυρίως μὲ τὸν παρατακτικὸν σύνδεσμο «καί», στήν ἐν λόγω παραλογὴ ἀπὸ τοὺς 45 συνδέσμους οἱ 31 εἶναι «καί»).

Ὶπικυριαρχεῖ ὁ εὐθύς λόγος, ἡ ἀπλή (σχεδὸν προφορικὴ) ἐπιγραμματικὴ ἀφήγησιν, οἱ ρητορικὲς ἐκφράσεις, ὁ διάλογος, ἡ ἀποστροφὴ τοῦ λόγου (κυρίως μεταξὺ ποιητῆ καὶ φύσης ἢ ποιητῆ καὶ ἡρώα του):

Βοινά μου μὴ χιονίσετε, βοινὰ μὴ παχιστεῖτε!

Ποιὸς ἔχει χεῖλη νὰ τὸ πεῖ τοῦ Κώστα τὸ τραγούδι κ.ἄ.

Κατὰ κανόνα, ἡ ἀξιοποίησιν τοῦ παραδοσιακοῦ ὑλικοῦ γίνεται μὲ τὴν ἀναπροσαρμογὴ ἢ τὴν ἀναλογίαν. Ὶ προσαρμογὴ προϋποθέτει μεταλλακτικὴ στερεότυπη ἐπεξεργασία τοῦ ἴδιου ὑπαρκτοῦ ὑλικοῦ, ἐνῶ ἡ ἀναλογία τὴ σύνθεσιν, κατ' ἀντιστοιχίαν, μὲ νέα ὅμως γλωσσικο-στυλιστικὰ μέσα.

Γενικά, ὅλα τὰ τραγούδια διασκευάζονται πάνω σὲ γνωστὰ τυποποιημένα «δοκιμασμένα» σχήματα καὶ εὐστοχα πρότυπα, τὰ

όποια συμπληρώνονται με παραδοσιακά στοιχεία, κοινότοπες μορφές, τυπικά μεταφερόμενα μοτίβα, επαναληπτικές επαναφορές, μεταβατικούς στίχους άλλων ασμάτων και όλα επαναξιοποιούνται αποκτώντας νέα αισθητική φόρτιση.

Συχνή επανάληψη παρατηρούμε στα εισαγωγικά μοτίβα, στις κατακλείδες και σε στίχους κλισέ:

1. Ποιός είδε τὸν ἀμάραντο σὲ τί βουνὸ φυτρώνει
ποιός ἔχει χεῖλη νὰ τὸ πει τοῦ Γιάννου τὸ τραγούδι.
Ἄνάθεμα ποιός θὰ τὸ πει τ' ἀδέρφια δὲ πονιοῦνται.

2. Τὰ δυὸ ἀντάμα τὰ ἔβαλαν στὸ ἴδιο τὸ κιβούρι,
στὸ νιὸ φυτρώνει πλάτανος, στήν κόρη κυπαρίσσι.
Λιγογυρίζει ὁ πλάτανος, φιλάει τὸ κυπαρίσσι.

Γιὰ δεῖτε αὐτὰ τὰ νιούτσικα, τὰ πολυαγαπημένα
πὺν ὅπως φιλοῦνταν ζωντανά, φιλοῦνται πεθαμένα.

Τὰ πῆραν καὶ τὰ ἔθαψαν τὰ δυὸ σ' ἓνα κιβούρι,
στὸ νὰ φυτρώνει πλάτανος καὶ σ' ἄλλο κυπαρίσσι.
Κι ὅταν φυσάει ὁ ἄνεμος, τὸ γλυκοαεράκι,
γλυκογυρίζει ὁ πλάτανος, φιλάει τὸ κυπαρίσσι.
Προματευτῆς ἀπέρασε, στέκεται καὶ λογιάζεται...

3. Ἀπ' τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξε, λιανὰ λιανὰ τὴν κάνει
καὶ στὸ σακὶ τὴν ἔβαλε, στὸ μύλο τὴν πηγαίνει.
Ἄλεσε μύλο, ἄλεσε, τῆς πόρνης τὸ κεφάλι
γιὰ νὰ τὸ μάθει ἢ γειτονιὰ νὰ μὴ τὸ κάνει ἄλλη.

Καὶ ὕστερα τὴν ἔκοψε, λιανὰ λιανὰ τὴν κάνει
Καὶ στὸ σακὶ τὴν ἔβαλε, στὸ μύλο τὴν ἐπάει.
Ἄλεσε, μύλε, ἄλεσε, τῆς πόρνης τὸ κεφάλι,
κάμε τὸ ἀλεύρι κόκκινο καὶ τὸ πασπάλι μαῦρο.

ΟΙ ΤΥΠΙΚΕΣ ΕΚΦΡΑΣΕΙΣ

ΠΡΩΤΟΣ Ο Μ. PARCY ΚΑΙ ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΟΙ Α. LORD, Η. Puenker, Μ. Jeffreys, R. Beaton, Ἐ. Καψωμένος, κ.ἄ. μελέτησαν ἕξαντλητικὰ τὶς τυπικὲς ἐκφράσεις ὡς λεκτικὰ σύνολα σὲ παρόμοιες μετρικὲς συνθήκες πού ἐκφράζουν οὐσιώδεις ἰδέες καὶ ὑφαρπάζουν τὴν προσοχὴ τοῦ ἀκροατῆ διευκολύνοντας τὴν ἀπομνημόνευση τοῦ τραγουδιοῦ.

Ὅλοι τοὺς ἐπισημαίνουν πὼς τὰ ἐκφραστικὰ αὐτὰ μέσα ἀποδεικνύουν ἓνα ὑψηλὸ ἐπίπεδο ποιητικῆς μορφῆς καὶ αἰσθητικῆς ἐντέλειας καταδεικνύοντας, συγχρόνως, τὴν ἀρχαιότητα τῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν (λόγω τῆς ἀπολίθωσής τους).

Ἡ συχνὴ τους παρουσία, ἢ τέλεια τεχνοτροπικὴ σύνθεση ἀποδεικνύουν τὸ ὑψηλὸ στάδιο προσέγγισης καὶ μετουσίωσης τῆς ψυχικο-υλικῆς πραγματικότητας. Ἐπιμαρτυροῦν τὴ διαρκὴ ἐμμονὴ τοῦ ποιητῆ νὰ ἐστιᾷσῃ τὴν προσοχὴ τοῦ ἀκροατῆ σὲ ἐπουσιώδη συμβάντα καὶ γεγονότα. Οἱ ἐκφράσεις αὐτὲς ἀποτελοῦν ἐστία ἔντασης, κλιμακώνοντας ἢ ἐξισορροπώντας τὴν αἰσθητικὴ νοηματικὴ φόρτιση.

Οἱ τυπικὲς ἐκφράσεις ἀποτελοῦν ἐπίσης λειτουργικὰ στοιχεῖα (μνημονικὴ λειτουργικότητα, νοηματικὴ λειτουργικότητα) στὸ τραγούδι, ἐνῶ σχετίζονται μὲ στοιχειώδεις κοσμοαντιλήψεις στὴ ζωὴ. Γλωσσικὸ τους ὑλικὸ εἶναι τὸ ρῆμα καὶ τὸ οὐσιαστικὸ ὡς φορεῖς οὐσιωδῶν ἐννοιῶν καὶ σημασιῶν. Ἡ νοηματικὴ τους ἐνότητα μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖται ἀπὸ παρατακτικὰ (κυρίως), αἰτιολογικά, χρονικὰ σχήματα καὶ ἀφορᾶ ταυτόσημες, ἀμφίσημες ἢ ἑτερόσημες ἔννοιες.

Ἡ ἐξισορρόπηση τῆς γλωσσικο-στυλιστικῆς δομῆς λειτουργεῖ μὲ ποικίλους τρόπους: θέλγει τὴν προσοχὴ τοῦ ἀκροατῆ ἢ καὶ τὴν ἐπισύρει ἀπὸ λεπτομέρειες σὲ θεμελιώδη σημεῖα, ἐντατικοποιώντας (ἢ ἐξισορροπώντας) τὴν ὀξύμεια καὶ τὴν πνευματικὴ εὐστροφία, παραβαίνοντας τὴν εὐθυγραμμία τῆς ἐξέλιξης τῶν γεγονότων, ἐστιάζοντας τὴ δραστηκότητα (ρεαλιστικὴ καὶ αἰσθητικὴ) σὲ κρίσιμα σημεῖα, προβάλλει ἐμφατικὲς εἰκόνες (καὶ ἔννοιες, συνελῶς) ὑπο-

φωτίζοντας τὰ κενὰ σημεία τῶν ἐνεργειῶν μέσω συνώνυμων, ἀμφίσημων ἢ ἑτερόσημων συνόλων.

Τὰ σχήματα αὐτὰ ὑποθάλλουν, τέλος, τὴ συνεχῆ διαδοχικὴ πνευματικὴ συμμετοχὴ τοῦ ἀκροατῆ στὸ τραγούδι.

*Ἐγὼ παίρω ὅλους τοὺς νιούς, παίρω τὸν κόσμον ὅλο.
Ἐννιὰ χιλιάδες πρόβατα, ἐννιὰ χιλιάδες γίδια,
Ἐννιὰ βοσκάδες τὰ ἄβοσκον, σ' ἓνα μικρὸ λιβάδι, κ.ἄ.*

Βασικὸ στοιχεῖο, ὅπως ἤδη διαπιστώνουμε, στὴ δομικὴ σύνθεση τῶν τυπικῶν ἐκφράσεων εἶναι ἡ ἐπαναφορά, ἡ ἀπλὴ ἐσωτερικὴ ἐπανάληψη. Ἡ ἐπανάληψη μπορεῖ νὰ εἶναι συνωνυματικὴ (ταυτόσημη) ἢ διαφοροποιημένης σημασίας (ἀμφίσημη ἢ ἑτερόσημη).

Ἡ κάθε τυπικὴ ἔκφραση ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο, τρία, ἢ καὶ περισσότερα στοιχεῖα ἐξισορροπημένα μεταξύ τους, συγκροτώντας μιὰ συνολικὴ σημασιακὴ ὁλότητα: κάθε ζεῦγος ἀντιθέτων (ἢ ὄχι) ἀποτελεῖ ἓνα ἄξονα ἀντίρροπων (ἢ ἰσόρροπων) ὁμάδων, συνθέτοντας ἓνα ὀργανικὸ σύνολο.

Ὅταν ἀπαρτίζεται ἀπὸ δύο μερικὰ σύνολα ὑπάρχει ἓνας ἐσωτερικὸς ἰσομετρικὸς παραλληλισμὸς.

Στὸ δρόμο ὅπου πηγαινε, στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνει.

Ἡ δομικὴ ἐνότητα παρίσταται ὡς ἑξῆς:

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1 \quad (a+b=1)$$

Ἐνῶ ἡ νοηματικὴ ἐνότητα:

$$a=b$$

δηλ. τὸ πρῶτο στοιχεῖο εἶναι ταυτόσημο μὲ τὸ δεύτερο.

Ἐνῶ:

Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζε, σ' ἄφεγγα τὴ χτενίζει.

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1 \quad (a+b=1)$$

καὶ

$$a \neq b$$

καί:

πές μου ποῦ εἶν' τὰ κάλλη σου, ποῦ εἶν' ἡ λεβεντιά σου.

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1,$$

$$a=b$$

“Όταν ἀπαρτίζεται ἀπὸ τρία μερικά σύνολα ὑπάρχει καὶ ἐδῶ ἐσωτερικὴ ἐξισορρόπηση, ἀλλὰ τὸ βάρος τους διανέμεται ἰσομερῶς σὲ τρία σημεία.

Ἄρα ντυθεῖ, ἄρα ἀλλαχεῖ, ἄρα νὰ πάει τὸ γιόμα.

$$\frac{1}{3} + \frac{1}{3} + \frac{1}{3} = 1$$

ἐνῶ

$$a \neq b \neq c.$$

καί:

τὰ τέσσερα, τὰ πέντε, τὰ ἐννιάδεοφα.

ἔχουμε:

$$a+b=c \ (a \neq b), \ c=1.$$

τὰ δύο πρῶτα στοιχεῖα ἰσοδυναμοῦν μὲ τὸ τρίτο, ἀποτελοῦν τὸ τρίτο.

Ἐπὶ ὑπάρχουν καὶ ἀντίθετα σχήματα (ἀντίθετα ζεύγη):

Παίρει τὰ ὄρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του.

Τὸ Μᾶν ἀνθίζει σὰ δεντροὶ καὶ τὸ Θεοτῆ σὰν κλῆμα.

Ἄπο μακριὰ τοὺς χαιρετᾶ κι ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει.

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1 \ \text{ἐνῶ} \ a=-b$$

Ἐνῶ τό:

Χωρὶς νερὸ ποτίζεται, χωρὶς δροσιὰ δροσιέται.

$$\frac{1}{2} + \frac{1}{2} = 1$$

Τὸ πρῶτο ἥμισυ $\frac{1}{2} \Rightarrow a \frac{1}{2} \Rightarrow b$, ὅπου $a=-b$.

Τὸ δεύτερο ἥμισυ $\frac{1}{2} \Rightarrow c \frac{1}{2} \Rightarrow d$, ὅπου $c=-d$.

Ἡ ἐσωτερικὴ συμμετρία τῶν τυπικῶν ἐκφράσεων ἐκδηλώνεται στὴν ἀντιστοιχία μεταξύ τῶν συντακτικῶν συνόλων (δύο, τρία ἢ περισσότερα) πού εἶναι καὶ (πότε πότε) νοηματικὴ καὶ μορφικὴ. Ἡ ἐσωτερικὴ συμμετρία ὑλοποιεῖται ἐπίσης στὴν ἐσωτερικὴ ἐξισορρόπηση τῶν στοιχείων εἴτε παρατακτικὴ, εἴτε χρονολογικὴ, εἴτε αἰτιολογικὴ σύνθεση ἔχουν. Ἡ ἀντιστοιχία καλύπτει ἕναν, δύο ἢ περισσότερους στίχους, δηλ. μπορεῖ νὰ εἶναι ὀριζόντια (ἕνας στίχος) ἢ κάθετη (δύο καὶ περισσότεροι). Ἀντιστοιχία ὑπάρχει καὶ σὲ ἡμιστίχιο:

χωρὶς νερό ποτίζεται (μία ἀντιστοιχία)

χωρὶς δροσιὰ δροσιέται (ἄλλη ἀντιστοιχία).

Οἱ συμμετρικὲς δομές, ἐπομένως, μπορεῖ νὰ εἶναι διμελεῖς, τριμελεῖς (ἢ πολυμελεῖς).

Ἀναφερθήκαμε προηγουμένως ἀκροθιγῶς σὲ εἰσαγωγικὰ ἐκφραστικὰ σχήματα καὶ μοτίβα καί, ἐπίσης, στίς κατακλειδωμένες. Συγκεντρωτικὴ δύναμη καὶ ἔλξη ἔχουν καὶ ἄλλα ἐκφραστικὰ μέσα πού διαρθρώνουν μιὰ στερεότυπη (πολλὲς φορές ἐθιμικὴ) ἔννοια. Καὶ τὰ σχηματικὰ αὐτὰ εὐρήματα πέρασαν ἀπὸ τὴ συλλογικὴ δοκιμασία καὶ κέρδισαν μεγάλη τυποποιητικὴ δύναμη, λόγω τῆς, ἐπίσης, τεχνοτροπικῆς εὐστοχίας.

Τὰ εὐρήματα αὐτὰ ἰδίως τυποποιοῦν σὲ μεγάλο βαθμὸ ἐνέργειες θεμελιώδους σημασίας πού, κατὰ κανόνα, μεταβιβάζονται ἀπὸ μοτίβο σὲ μοτίβο κατὰ μορφικὴ ἀναλογία καὶ σχετίζονται μὲ ἐθιμικὲς ἀφορμὲς τῆς καθημερινῆς ζωῆς μὲ προλήψεις, θεσμούς, νόμους (ὁ ἐθιμικὸς νόμος τῶν τριῶν, λ.χ.)

*Ἡ μιὰ τὸν πιάνει στὸ λαμὸ, ἢ ἄλλη στὴν καρδιά του
κι ἢ τρίτη ἢ φαρμακερὴ τὸν πιάνει στὸ κεφάλι.*

*Νὰ τὸ διαβάξει ἢ μάνα του, νὰ κλαίει ἢ ἀδεοφή του,
νὰ τὸ διαβάξει ἢ ἀδεοφή, νὰ κλαίει ἢ ποθητὴ του,
νὰ τὸ διαβάξει ἢ ποθητὴ, νὰ κλαίει ὁ κόσμος ὅλος.*

” Ἄς προσέξουμε, τέλος, καὶ τοὺς μεταβατικούς τυπικούς στίχους, οἱ ὅποιοι συντελοῦν στὴν εὐστροφία καὶ τὴν εὐλυγισία τῆς ἐσωτερικῆς δομῆς τοῦ τραγουδιοῦ καὶ ἐπισπεύδουν τὴν ποιητικὴ δράση:

*Στριφογυρίζει τ' ἄλογο, σὸ σπίτι του πηγαίνει.
Βιτσιὰ δίνει τ' ἄλόγου του, σὸ σπίτι του πηγαίνει.
Τὸν μαῦρο καθαλίκεψε, σὸ σπίτι του πηγαίνει.*

*Κρουφολογοῦν στενάχωρα, κρουφολογοῦν καὶ λένε,
Παρακαλοῦσε κι ἤλεγε, παρακαλεῖ καὶ λέει.*

*” Ἄν εἶν' ὁ γρίβας γλήγορος, τοὺς φτάνεις μὲς σὸ ὄρομο,
κι ἂν εἶν' ὁ γρίβας ἄναργος, ἐκεῖ πὺν στεφανώνουν.*

Τέτοιες πρακτικὲς μειώνουν τὴν πρωτοτυπία τῶν τραγουδιῶν καὶ τὰ κάνουν πιὸ κοινότοπα. Αὐτὸ ὅμως εἶναι τὸ κύριο γνώρισμα τοῦ ποιητικοῦ αἰσθητηρίου τοῦ συλλογικοῦ ποιητῆ: νὰ ὑπακούει σὲ μιὰ «συμφυρματικὴ διαδικασία», ὅπου ἡ πρωτοτυπία καὶ ἡ κοινοτοπία νὰ ἔχουν ἐσωτερικὴ ἐξισορρόπηση στὴ δομὴ τοῦ τραγουδιοῦ καὶ νὰ συνυπάρχουν σὲ μιὰ τέτοια τομὴ ὥστε νὰ διατηροῦνται τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ λογοτεχνικοῦ εἴδους καὶ νὰ διασφαλίζεται ἡ συλλογικότητα, τόσο στὴν παροχὴ ὅσο καὶ στὴν ἀποδοχὴ (δηλ. στὴ σχέση πομποῦ-δέκτη) τοῦ τραγουδιοῦ. Ἡ σχέση φαντασίας καὶ μνήμης νὰ εἶναι ὀρθολογικὴ (ἀλληλοαναπληρωματικὴ). Κάθε δημοτικὸς ποιητὴς ἔχει ὑπόψη (ἐνστικτωδῶς) τὴν ἀρχὴ τοῦ Eliot : Τὸ τραγούδι πὺν εἶναι ἀπολύτως πρωτότυπο, εἶναι ἀπολύτως κακό.

Μόνον ἔτσι, συμπερασματικά, ἀξιοποιώντας «κοινὰ» τυπικὰ ἐκφραστικὰ μέσα, ὁ ποιητὴς προσεγγίζει στὴν ψυχὴ τοῦ ἀκροατῆ πὺν κουβαλάει τὴ νοοτροπία τοῦ παρελθόντος καὶ τοῦ μέλλοντος (μνήμη/φαντασία).

Καί, τέλος, ὁ λαὸς τυποποίησε σὲ μεγάλο βαθμὸ μερικὰ ἐπίθετα πὺν μαζὶ μὲ οὐσιαστικὰ σχηματίζουν στερεότυπα συμπλέγματα: ἀδέροφια γκαρδιακά, πολυαγαπημένα, μικροπαντρεμένη, κόρη

μονάκριβη, ὁ Κώστας ὁ μικρότερος. Ὅρισμένα ἀπὸ τὰ ἐπίθετα αὐτὰ στερεοτυπήθηκαν σὲ τέτοιο βαθμὸ ὥστε νὰ ἀποτελοῦν σήμερα στὴν αἰσθητικὴ συνείδηση τοῦ λαοῦ ἀδιάρρηκτη ἔννοια μὲ τὸ οὐσιαστικὸ πὺν ἀρχικὰ προσδιόριζαν. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τὸ μικρο-. Προσθέτοντάς το σὲ οὐσιαστικά ἢ γενικά ὡς πρῶτο συνθετικὸ μικροπαντρεμένος, μικρότερος καὶ μικρο-Κωνσταντῖνος λειτουργεῖ ὡς λέξη-κλειδί (Key-word). Συνήθως τὸ μικρο-Κωνσταντῖνος ἀποτελεῖ τὸ 6' ἡμιστίχιο τοῦ δεκαπεντασύλλαβου:

Ὁ Κώσταντας, ὁ Γιάνναντας κι ὁ μικρο-Κωσταντῖνος.

ΔΕΚΑΠΕΝΤΑΣΥΛΛΑΒΟΣ: ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΙΑΜΒΙΚΟΥ
ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΟΥ ΤΕΤΡΑΜΕΤΡΟΥ ἢ ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΩΝ
«QUADRUS VERSUS»;

Εἶναι ὁ κατεξοχὴν ἐθνικὸς ἑλληνικὸς στίχος. Κάνει τὴν ἐμφάνισή του, χωρὶς ὁμοιοκαταληξία, τὸν 14ο περίπου αἰῶνα στὰ ἀκριτικὰ τραγούδια καὶ στὶς παραλογές. Στὸ δημοτικὸ τραγούδι λείπει, στὸ μεγαλύτερο μέρος, ἡ ὁμοιοκαταληξία, φαινόμενο πὺν κάνει τὴν παρουσία του στὴ στιχουργικὴ τοῦ 15ου αἰῶνα. Οἱ στίχοι δὲν ἀποτελοῦν στροφικὲς ἐνότητες.

Ὁ δεκαπεντασύλλαβος εἶναι παροξύτονος στίχος καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἡμιστίχια τῶν 8 καὶ 7 συλλαβῶν:

Ἐρθε καιρὸς νὰ φύγομε, καιρὸς νὰ χωριστοῦμε.

υ υ υ – υ ᾿ υ υ υ – υ υ υ ᾿ υ 6,14

Τὸ ρίχνουν μιά, τὸ ρίχνουν δύο, τὸ ρίχνουν τρεῖς καὶ πέντε.

υ – υ ᾿ υ – υ ᾿ υ – υ ᾿ υ – υ 4,8,12

Τὸ 12ο αἰῶνα διαδίδεται στὴ Βυζαντινὴ Αὐτοκρατορία ἢ λατινικὴ ποίηση τῶν «quadrus versus», ἔχοντας ὡς κύριο γνώρισμα τὶς δραματικὲς ἀποστροφές, πρῶγμα πὺν κάνει τὸν ἰσχυρὸ ἄντρα τῆς λαογραφίας Michael Jeffrey νὰ πιστέψει (ἔχοντας ὅμως ὡς ἀφετηρία

ἔξωτερικὲς συμπωματικὲς ὁμοιομορφίες) πὼς ὁ βυζαντινὸς ἑλληνικὸς δεκαπεντασύλλαβος εἶναι ἐπίδραση ἀκριβῶς αὐτῶν τῶν στίχων. Ἡ ὑπόθεσί του, ὡστόσο, βρῆκε κρούα ἀποδοχὴ καὶ ἐπειδὴ χρήζει περαιτέρω μετρικῆς θεώρησης, τελεῖ ὑπὸ αἴρεση.

Πρῶτος, μὲ τεκμηριωμένα ἐπιστημονικὰ δεδομένα, ὁ Στ. Κυριακίδης ἐκφέρει τὴν ἄποψη πὼς ὁ τονικὸς δεκαπεντασύλλαβος ἀποτελεῖ ἐξέλιξη τοῦ ἰαμβικοῦ καταληκτικοῦ τετραμέτρου. Καὶ ἄλλοι σεβαστοὶ ἐρευνητὲς τῆς μετρικῆς (Γερ. Σπαταλάς, Δ. Λουκάτος, Ἐ. Καψωμένος) ἐκφράζουν σχεδὸν τὴν ἴδια ἄποψη μὲ τὸν Κυριακίδη. Μερικοὶ δὲ (Μητσάκης, Bovy) πιστεύουν πὼς ὁ δεκαπεντασύλλαβος ἔχει ὡς βάση τὸ ἀρχαῖο τροχαῖκὸ ἑξάμετρο. Ἐὰν καὶ διαφορετικὴ μὲ τοὺς προηγουμένους, ἢ τῶν Μητσάκη καὶ Bovy ἄποψη εἶναι, βέβαια, ἐκ διαμέτρου ἀντίθετη μὲ τὴν κατηγορηματικὴν διατύπωση τοῦ Jeffrey.

Πρὶν ἐκφράσω τὴ δική μου ἄποψη θὰ ἤθελα νὰ θυμηθῶ πὼς ἡ μετρικὴ (καὶ ἰδίως ἡ δημοτικὴ) σχετίζεται, κατὰ πρῶτο, μὲ τὴν τονικὴ τῆς γλώσσας (μουσικὸς, δυναμικὸς, ποσοτικὸς τόνος). Ἡ ἰδιοφυΐα τοῦ Στ. Κυριακίδη ὁδηγήσει τὴν προσέγγισί του στὸ σωστὸ στόχο (σημειωτέον, πρὸς τὸ παρὸν, τίποτε τὸ καλύτερο δὲν ὑπάρχει) καθὼς θεωρεῖ ἀφετηρία γιὰ τὴ δημιουργία τῆς δημοτικῆς ποιητικῆς γλώσσας τὴν ἀντικατάσταση τῆς προσωδίας ἀπὸ τὸ τονικὸ μέτρο καὶ πού, κατ' ἐμέ, ἰσχύει καὶ γιὰ τὸ δεκαπεντασύλλαβο. Ἐξ οὗ τις δύο προαναφερθεῖσες ἀπόψεις τοῦ Κυριακίδη γιὰ τὴ γένεση τῆς ποιητικῆς γλώσσας καὶ τοῦ δεκαπεντασύλλαβου δὲν μπορῶ παρὰ νὰ τις βρῶ ἀντιφάσκουσες.

Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ γλώσσα, ὡς γνωστόν, εἶχε ποσοτικὸ τόνον (μακρόχρονα, βραχύχρονα φωνήεντα) καί, κατὰ συνέπεια, προσωδιακὴ στιχουργία. Ὄταν, μὲ τὴν περαιτέρω ἐξέλιξη τῆς γλώσσας, τοῦ φωνητικο-γραμματικοῦ συστήματός της, ἔπαψαν πιά νὰ ἔχουν γραμματικὴ λειτουργία οἱ χρόνοι τῶν φωνηέντων ἢ ὅταν, σωστότερα, ἄλλαξε ἡ γραμματικὴ χρῆσις τοῦ τόνου, ἔγινε δυναμικὸς, ἄλλαξε ἐπομένως καὶ ἡ στιχουργικὴ, ἔγινε τονικὴ. Κάτι τέτοιο, ὡστόσο, μᾶς κάνει νὰ ἀμφισβητήσουμε ἔντονα τὴν ἄποψη τῆς ἀρχαίας (ἰαμβικοῦ τετραμέτρου ἢ τροχαῖκοῦ ἑξάμετρου) ρίζας τοῦ δεκαπεν-

τασύλλαβου και γενικά τῶν ἄλλων νεώτερων μέτρων. Ὁ ἰαμβικός και τροχαϊκός δωδεκασύλλαβος ἴσως περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους εἶναι πλησιέστερος στὴν ἀρχαία μετρική, μᾶς θυμίζει τὸ ἰαμβικὸ τρίμετρο τῆς τραγωδίας.

Δηλαδή, πρόκειται γιὰ μιὰ ποιοτικὰ ἄλλη φάση τῆς γλώσσας, ἄσχετη (πάντα ὡς πρὸς τὸν τονισμό της) μὲ τὴν μητρική πηγὴ. Ἄρα, ἐφόσον, ἀλλάζει ἡ ὑποδομὴ (τὸ ὑλικὸ) θὰ ἀλλάξει και ἡ δομὴ της.

Δεύτερο, πόσο ἔντονη ὑπῆρξε ἡ ἐπίδραση τῆς ἀρχαίας παράδοσης στὴ δημιουργική ἀντίληψη και τὸ ποιητικὸ αἰσθητήριο τοῦ συλλογικοῦ δημιουργοῦ; Αὐτό, ἀκριβῶς, κανεὶς δὲ μπορεῖ νὰ τὸ κρίνει ἢ νὰ τὸ μαντέψει. Τὸ δύο αὐτὰ νευραλγικά σημεῖα κλονίζουν τὴν κρίση τοῦ Κυριακίδη και τῶν ἄλλων περὶ τῆς προέλευσης τοῦ δεκαπεντασύλλαβου.

Ὡς πρὸς τὴν ἄλλη ἀποψη, τὴν ἐπίδραση τῶν «quadrus versus», ἐγὼ ἀναφέρω σχεδὸν τὰ ἴδια ἐπιχειρήματα. Δύσκολα, κατὰ γενική ἀποδοχή, οἱ ξένες στιχουργικὲς πρακτικὲς βρίσκουν τόσο εὐκολὴ ἐφαρμογὴ σὲ ἐθνικὰ ἄσματα ἄλλων λαῶν. Πρῶτα-πρῶτα, διαφέρει ὁ χαρακτήρας τοῦ τονοῦ και, δεύτερο, ἀδύνατο ὁ συλλογικός φορέας/δημιουργὸς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νὰ γνώριζε κατὰ βάθος τὴ μετρική τῶν «quadrus versus» ὥστε νὰ ἐπηρεαζόταν στὸ βαθμὸ πού νὰ τὴν εἰσηγάγε στὰ ἐθνικά του ἄσματα και νὰ διαμόρφωνε ἐπιπλέον τὸν ἐθνικό του στίχο.

Οἱ ἰδιομορφίες τῆς λατινικῆς γλώσσας, ἄλλωστε, και οἱ διαφορὲς της μὲ τὴ μεσαιωνικὴ ἑλληνική εἶναι ἤδη γνωστές. Ἡ μετρική τῶν «quadrus versus», χωρὶς νὰ ἐμφανίζει οὐσιώδη διαφορὰ μὲ τὴν ἀρχαία λατινική μετρική, βασίζεται σὲ ἄλλα, ὡστόσο, μέτρα ἂν και, κατὰ βάση, εἶναι και αὐτὴ τονική (ὄχι προσωδιακή). Ὁ αἰσθητικός συλλογισμὸς και τὰ τεκμήρια πού παρέχει ὁ Jeffrey δὲν εἶναι πειστικά, διέπονται δὲ ἀπὸ τὴ λογική τοῦ πιστεύω a priori.

Ἀποδέχομαι τὸ δεδομένο και ἀναγνωρίζω, τὸ ἐπαναλαμβάνω, τὴν ἀξία τοῦ Βυζαντίου ὡς φορέα τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ. Ὡστόσο, ἐνῶ κουβαλοῦσε τὸ τεράστιο μορφωτικὸ πολιτισμικὸ φορτίο τῆς ἀρχαιότητος, μιὰ νέα παράδοση διαφαινόταν, μιὰ νέα πολι-

τισμική πρακτική σὲ συνειρομὸ μὲ τὸ νέο πολιτισμικὸ status.

Ἡ γλώσσα, εἴπαμε, ὑπέστη ποιοτικὲς (στὴ μορφή της) ἀλλαγές, ἐξελίξεις. Κατὰ κάποιον τρόπο, ὁ Μεσαίωνας ἀποτελεῖ τὴν ἄρνηση τοῦ κλασικοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ, ἀναζητᾷ δικούς του τρόπους, μορφῆς καὶ περιεχομένου. Σὲ αὐτὲς τὶς κατευθύνσεις θὰ πρέπει νὰ ὀδηγηθοῦν οἱ ἔρευνες καὶ ὡς πρὸς τὴν στιχουργική. Μήπως πάνω στὶς παλιὲς παραδόσεις καὶ στὴν ἤδη διαμορφωμένη γλωσσική πραγματικότητα προκύπτει μιὰ νέα στιχουργική πρακτική; Μιὰ νέα μετρική;

Ἐνα ἀπὸ τὰ σημαίνοντα καὶ σπουδαιότερα ἐπιτεύγματα τοῦ Βυζαντίου ὑπῆρξε, ἀναντιρρήτως, ἡ ἀλματώδης ἐξέλιξη τῆς μουσικῆς. Ἡ ἐκκλησιαστικὴ μουσική, πιθανῶς, ἄσκησε ἀποφασιστικὴ ἐπίδραση καὶ στὴ βυζαντινὴ στιχουργική γιατί, ἀφενός, ὑπῆρξε εὐθύς ἐξαρχῆς δημοφιλῆς καί, ἀφετέρου, ταυτιζόταν μὲ τὴ μουσικότητα τῆς καθημερινῆς ὀμιλουμένης γλώσσας, ἡ ὁποία ἀπέχει ἐλάχιστα ἀπὸ τὴ μετρικὴ δομὴ τοῦ δεκαπεντασύλλαβου στίχου.

Δεύτερο, ἡ μορφολογία τοῦ δεκαπεντασύλλαβου πρέπει, ἀπὸ τὴ μιὰ μεριά, νὰ μελετηθεῖ συνδεδεμένη μὲ τὴν περιεχομενικὴ ἐνότητά του καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη μὲ τὸ πλαίσιο ἐφαρμογῆς στὴ δημοτικὴ ποίηση. Ὁ δεκαπεντασύλλαβος παρέχει τὴ δυνατότητα ἔκφρασης ἐπικοῦ πλάτους (ὅπως στὶς παραλογές, στὰ ἱστορικὰ καὶ κλέφτικα τραγούδια) καί, κατὰ τὴ σωστὴ ἐπισήμανση τοῦ Καψωμένου, εἶναι ὁ μεγαλύτερος δημοτικὸς στίχος καὶ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὴν ἕκταση μιᾶς συνηθισμένης φράσης μὲ ὀλοκληρωμένο νόημα:

Ἐμένα ἢ μάνα μ' ἔστειλε νὰ μάσω μανουσάκια.

Τοῦ Κίτσιου ἢ μάνα κάθονταν στὴν ἄκρη τοῦ ποτάμι.

Ἡ κατανομή (διαμελισμὸς) τοῦ νοήματος σὲ δυὸ ἢ καὶ τρεῖς στίχους δὲν εἶναι γνῶρισμα τοῦ δημοτικοῦ τραγουδιοῦ. Ἡ ἀντιστοιχία αὐτὴ (ἀπόλυτη, ὅπως εἴπαμε) μεταξὺ νοηματικῆς ἐνότητος τοῦ στίχου καὶ μετρικῆς του δομῆς ὀνομάστηκε «νόμος τῆς ἰσομετρίας» καὶ ἐκφράζει τὴν ἐσωτερικὴ ἰσορροπία τῆς δημοτικῆς ποίησης. Ὡς ἐκ τούτου, ἐπισημαίνω τὴν πιθανότητα πὼς ἡ μελέτη τῆς γένεσης

τοῦ δεκαπεντασύλλαβου θὰ πρέπει, ἴσως, νὰ στραφεῖ σὲ αὐτὲς τὶς κατευθύνσεις. Δηλαδή ἔχοντας ὡς ἀφετηρία τὴν παλιὰ μετρικὴ παράδοση καὶ κάτω ἀπὸ τὴν ἰσχυρὴ ἐπίδραση τῆς ἐκκλησιαστικῆς μουσικῆς ὁ δεκαπεντασύλλαβος εἶναι γνώρισμα τῆς βυζαντινῆς ἐποχῆς καὶ ἐγγώρια μετρικὴ ἐξέλιξη.

Ἄλλοι στίχοι:

Ἰαμβικός δωδεκασύλλαβος:

μὲ στέλει στὸ πηγάδι τῶν χιλιῶν ὄργιων.

υ - υ - υ - υ / - υ υ υ -

6,12

σελώνω τ' ἄλογό μου, ξεσελώνεται.

υ - υ υ υ - υ / - υ - υ υ

6,10

Τροχαϊκός:

ὅλη τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ βράδυ.

- υ υ υ - υ / - υ υ υ - υ

5,11

Ὀκτασύλλαβος, τροχαϊκός παροξύτονος με μετρικὸ τόνο στὴν 7η συλλαβή:

Δὲν μπορῶ νὰ τὴ γελάσω.

- υ - υ υ υ - υ

7

Τὸ χεράκι τῆς νά πιασώ.

υ υ - υ υ υ - υ

7

Τροχαϊκός δεκατρισύλλαβος:

Ρίχνει μάλαμα κι ἀσήμι, χαμογέλασε.

- υ υ υ - υ - υ / υ υ - υ υ

7,11

Τροχαϊκός ἑνδεκασύλλαβος, ὀξύτονος με τομὴ στὴν 6η συλλαβή:

Μό' πεσ' ἕνας κλῶνος ἀπὸ τὴ μηλιά.

- υ - υ - υ - υ / - υ υ -

5,10

Τροχαϊκός δεκασύλλαβος, με τομὴ στὴν 5η συλλαβὴ καὶ μετρικὸ τόνο στὴ 1η καὶ στὴν 6η:

Μαῦρα μου μάτια, κόκκινα χεῖλη.

- υ υ - υ / - υ υ - υ

1,6

με τομὴ στὴν 6η συλλαβή:

ἄντρα μου πολίτη καὶ πραγματευτὴ

- υ υ υ - υ / υ υ - υ -

5,9

Βρίσκουμε, ἐπίσης, τὸν ἰαμβικὸ καὶ τροχαϊκὸ ἑπτασύλλαβο, ἑξασύλ-

λαβο, τὸν πεντασύλλαβο κ.ἄ.:

μὴ τῆς ἄλλης ἤλεγαν

— υ — υ — υ υ

5

Ἄντε, Ὀσμὴν Τάξα

— υ — υ — υ

5

ΚΑΙ Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ ΘΑ ΚΑΤΑΝΤΗΣΕΙ ΦΟΛΚΛΟΡ
ΠΟΥ ΑΡΓΑ ἢ ΓΡΗΓΟΡΑ ΘΑ ΕΚΛΕΙΨΕΙ;

ΑΙΣΘΑΝΟΜΑΙ ΠΑΝΕΥΤΥΧΗΣ ΠΟΥ ΑΝΗΚΩ ΣΤΗ ΓΕΝΙΑ ἢ ὁποῖα κατάφε-
ρε νὰ ἀποφύγει, τελικά, τὴ μακάβρια ἐμπειρία τοῦ φυσικοῦ θανάτου
τῆς λαϊκῆς λογοτεχνίας. Ὅμως οἱ ἐπιγενόμενες γενιές δὲ θὰ τὴν
ἀποφύγουν καί, μοιραίως, θὰ ἐπωμιστοῦν τὸ ρόλο τοῦ ἐκφωνητῆ
τοῦ ἐπικηδεῖου τῆς (ἴσως, ὡς κύρια πνευματικὴ ἀσχολία). Ἡ ἐφιαλ-
τικὴ ἀποπροσωποποίηση τοῦ ἀτόμου ἐπὶ κομμουνιστικῆς αὐτοκρα-
τορίας ἢ ἐπίσης παραληρηματικὴ παγκοσμιοποίηση τοῦ ἠλίθιου
χαμόγελου τῶν διαφημίσεων, ἀποδίδοντάς τους τὸ «λειτουργημα»
τοῦ μέσου ἐπικοινωνίας τῶν ἐθνῶν (ποὺ συνεπάγεται τὴν ἐξαφάνι-
σή τους) ἢ ἀτέλειωτη ἀλυσίδα τῶν ταχυφαγείων ποὺ ἀποτελοῦν
τοὺς «ἱερούς ναοὺς τῆς ἐποχῆς μας» μὲ τὴν καλπάζουσα πορεία
πρὸς τὰ μπρὸς καὶ ἢ κοινὴ βιομηχανία διασκέδασης ἐπιτάχυναν καὶ
ἤδη σήμαναν τὸ ἀναπόφευκτο τέλος τῆς. Καί, ἐρωτοτροπώντας μὲ
τὴν αὐταπάτη τῆς μέλλουσας οἰκουμενικῆς κουλτούρας, ἄς μὴ
παρηγορηθοῦν οἱ γενιές αὐτὲς ἐνώπιον τῆς ἱστορίας μὲ τὴ λήθη τοῦ
παρελθόντος ἢ καὶ τοῦ παρόντος· ἢ ἐκλειψη τῆς ἀπρόσωπης
δημοτικῆς παράδοσης εἶναι, πρωτίστως, λήθη τοῦ μέλλοντος, ἢ
φονικὴ, καθολικὴ ἄρνησή του. Τὸ σβήσιμο τοῦ παραδοσιακοῦ
προφορικοῦ λόγου θὰ εἶναι γιὰ τὰ μέλη ὅλων τῶν ἐθνῶν πηγὴ μᾶς
ἐνοχῆς ποὺ θὰ σημαδεύει τὸν ψυχισμό τους: θὰ εἶναι ἢ ἐνοχὴ τῆς
αὐτοεξαφάνισης. Καὶ ἀμέσως μετὰ, κατὰ τὴν προφητικὴ, δυστυχῶς,
πρόγνωση τοῦ Ἰσπανοῦ συγγραφέα, Καμίλο Χοσὲ Θέλα (Nobel,
1989), σὲ μερικὸς αἰῶνες στὸν κόσμον θὰ ὑπάρχουν μόνον τέσσερις

γλώσσες: τὰ ἀραβικά, τὰ κινέζικα, τὰ ἀγγλικά καὶ τὰ ἰσπανικά. Οἱ ὑπόλοιπες, λέει ἢ θέλεια προφητεία (ἢ ἐπαλήθευσή της θὰ ἀποτελέσει, ἀσφαλῶς, τὴν πλήρη βιομηχανοποίηση τοῦ ἐπικείμενου οἰκουμενικοῦ πολιτισμοῦ) θὰ ἀναγκαστοῦν νὰ περιοριστοῦν σὲ φολκλόρ... Θὰ σβήσουν ἐνδόξως τὰ γαλλικά, τὰ γερμανικά, τὰ ρώσικα... τὰ ἑλληνικά (ὅπως ἔσβησαν κάποτε τὰ λατινικά) διότι ὁ κύκλος τους θὰ ἔχει τότε ὀριστικά ὀλοκληρωθεῖ. Οἱ γλώσσες αὐτές (καὶ ὅλες, φυσικά, οἱ ὑπόλοιπες ἀνὰ τὴν ὑφήλιο, ἐν τῷ συνόλῳ 2.976) ὡς εἶδος πρὸς ἔξαφάνιση σπεύδουν νὰ καταβάλουν τὶς στερνές ἀγωνιώδεις προσπάθειες ὥστε νὰ ἀφήσουν τὰ τελευταῖα μνημεῖα τοῦ λόγου καὶ τὴν (προσβεβλημένη ἤδη) διαθήκη τους στὴ διάδοχη γενιά, διότι δὲ θὰ ἀποτελοῦν πλέον τὴ σωσύρεια κοινωνικὴ σύμβαση (Saussure, 1916). Αὐτό, εἰρήσθω ἐν παρόδῳ, ἀποδεικνύει γιὰ πολλοστὴ φορά, πὼς ἡ γλώσσα χρωστᾷ τὴ γέννησή καὶ τὴν ἀνάπτυξή της στὸ γεγονὸς ὅτι εἴμαστε ἐλεύθεροι ὄχι μόνο νὰ ζοῦμε ἀλλὰ καὶ νὰ πεθαίνουμε. Καὶ τότε, ἐπιβεβαιώνοντας τὴ διατύπωση τοῦ J. Grimm, ἡ γλώσσα μου θὰ εἶναι *μόνο* ἡ ἱστορία μου, θὰ εἶναι *μόνο* ἡ κληρονομιά μου, θὰ εἶναι, τέλος, *μόνο* ἱστορικὴ σύμβαση. Δυστυχῶς. Καθότι ἀνήκω σὲ ἓνα μικρὸ ἔθνος ἢ, χειρότερα, σὲ μιὰ μειονότητά του, θίωκα ἰδίους ὄμμασι τὸ τέλος τῆς ἐθνικῆς μου παράδοσης. Καὶ καθότι, ἐπίσης, αὐτὴ ἡ μοιραία πορεία κάθε ἄλλο παρὰ ἀναστροφίμη εἶναι, γιὰ πρώτη φορά ἡ γνωστὴ ἀναφορά τοῦ Φ. Ἐγκέλς στὸ ἔθνος καὶ τὸ λαό μου, πού ἡ ὄραματιστικὴ του σοφία καὶ ἡ «οἰκουμενικὴ του ἰδιοφυΐα τοῦ ἔξασφάλισαν τέτοια θέση στὴν ἱστορία τῆς χειραφέτησης τῆς ἀνθρωπότητας πού οὐδεὶς μπορεῖ νὰ τὴ διεκδικήσει» δὲν ἀποτελεῖ πρόκληση τῆς ἐθνικῆς μου περηφάνειας, διότι ἡ ἀντιδικία διεκδίκησης τῆς θέσης ἔχει ἤδη ἀρχίσει ὑπὸ τὴ μορφή εἰσαγωγῆς παγκοσμιοποιημένου προϊόντος καὶ γλωσσῶν (γλωπτῶν, κατὰ τὸν Ἀριστοτέλη) καί, συνεπῶς, τῆς χειραφέτησης τῆς [ἐθνικῆς] νοοτροπίας, παραδόσεων καὶ προλήψεων, στὸ μέτρο πού ἡ ἀγγλικὴ, φερ' εἰπεῖν, γλώσσα νὰ εἶναι σήμερα γιὰ τοὺς Ἄγγλους περισσότερο ξένη γλώσσα (ἢ πλειονότητα τῶν φορέων της ζοῦν, ἀσφαλῶς, σήμερα ἐκτὸς τῆς Μεγάλης Βρετανίας μὲ ἀποτέλεσμα τὸ ἐπονομαζόμενο RP=received pronunciation νὰ ἀποτελεῖ φευ-

γαλέα προσδοκία παρὰ ὑπαρκτὴ γλωσσικὴ κατάσταση).

Πρὸς τὸ παρόν, παρακολουθῶ ἀπαθῆς τὴ νεκρώσιμη ἀκολουθία ὅπως ἄλλοτε οἱ ἴδιοι ἀπρόσωποι δημιουργοὶ παρακολουθοῦσαν μὲ τὴν ἴδια θλίψη (ἀλλὰ πρὸς ἀντίθετη φορά) καὶ ἀμηχανία τὴν ἐπινοήσῃ τους, ἢ ὅποια εἶχε βγεῖ στὸν κόσμο (οἰκαιοποιηθεῖ ἀπὸ τὸ κοινωνικὸ σύνολο) καὶ εἶχε ἤδη ὑποστῆ τις πρῶτες διαβρωτικὲς ἀλλαγές, τις παρα-μορφώσεις (παρα-αλλαγές) τις αἰώνιες μεταμορφώσεις, καὶ ἐκεῖνοι, καθὼς δὲν ἔχαιραν πλέον καμμιᾶς καλλιτεχνικῆς ἰδιοκτησίας ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πραγματικὰ πνευματικοῦ παραδείσου (τέχνη ὅλων γιὰ ὅλους) δὲ μπορούσαν, ἀντιδρώντας, οὔτε καὶ νὰ τὴν προστατεύσουν, οὔτε καὶ νὰ διεκδικήσουν τὴν ἐπανάκτησίν της. Αὐτὴ ἡ τέχνη, λοιπόν, πού ἐπὶ σειρὰ αἰώνων ὑπῆρξε ὁ πρωταρχικὸς συντελεστὴς στὸν ἐκπολιτισμὸ καὶ τὴν ἐξημέρωση τοῦ ἀνθρώπινου εἶδους (ἀκόμα καὶ ὅταν ἡ γραφὴ ἀποτελοῦσε ὀπίσθεν προσδοκία) καὶ δήλωνε τὴν ὑπαρξὴ τοῦ ἀνθρώπινου γένους, ἦρθε ἡ ὥρα νὰ κληθεῖ ὡς ἔνοικος σὲ οἶκο εὐγηρίας ποὺν οὐδεὶς (δὲν τολμῶ νὰ χρησιμοποιήσω τὴ λέξη πεθάνει) ὄσιστικά. Ὁ μόνος τρόπος νὰ παρατείνω τὴ ζωὴ της εἶναι νὰ τὴν κρατήσω στὴ μνήμη μου, ἕως ὅτου πεθάνω καὶ ἐγώ, ὁ στενοὸς φορέας της. Ἀλλὰ οἱ ἀναμνήσεις δὲ βοηθοῦν σὲ τίποτε, παρὰ ἐπιβεβαιώνουν ἐναγωνίως τὴν αἰώνια ἀπουσία της. Ἡ τρομακτικὴ αὐτὴ ἀλήθεια, δυστυχῶς, κατέχει ἐξ ἀντικειμένου τὸν εἰσαγωγικὸ μου λόγο.

ΠΑΡΑ-ΤΩ-ΚΟΣΜΩ

ΣΤΙΣ 20 ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1991 Ο ΛΑΟΣ ΤΩΝ ΤΙΡΑΝΩΝ ἀνέτρεψε μεγαλοφυῶς τὸν τεράστιο ἀνδριάντα τοῦ Ἐ. Χότζα ἐπαληθεύοντας γιὰ πολλοστὴ φορά τὸ αἰώνιο κατεστημένο κατὰ τὸ ὅποιο οἱ πολλοὶ θὰ θυσιάζονται πάντα γιὰ χατίρι τῶν ὀλίγων, ἐνῶ στὸ Νότο τὴν ἴδια μέρα οἱ ὁμοεθνεῖς μου διέσχισαν πατεῖς με, πατῶ σε τὰ σύνορα ἀναζητώντας τὸν χαμένο μέλλοντα. Ἡ ἀθρόα αὐτὴ προς-φυγὴ δὲν ἦταν μόνο μιὰ τραγωδία, ἦταν ἐπίσης καὶ μιὰ γιορτὴ τοῦ μίσους γιὰ τὴ

γενέθλια έστία (ναί, ναί για τή γενέθλια έστία) ή όποία έπι πενήντα χρόνια ταυτίστηκε με τά πυροβολεία και τίς πέτρινες έπιγραφές στίς βουνοπλαγιές, τήν παράλογη εύφορία τής όποίας κανείς ποτέ ίσως δέ θα καταλάβει. Πολλοί αναφέρονται στο γεγονός ώς σέ μιá τραγική έπιστροφή προς τήν (άλλη) μητροπολιτική πατρίδα. Έγώ όμως πιστεύω ακράδαντα πώς πρόκειται για έν γενει μετανάστευση (ή λαθρομετανάστευση) άφοϋ σκεφτόμαστε πάντα τόν πόνο τής προσδοκίας και ή ιδιαίτερή μας πατρίδα άποτελεϊ πλέον και νοσταλγία και πόθο (τήν παρελθοντική και μελλοντική της διάσταση, άντιστοιχως). Τό χειρότερο όμως είναι ό πόνος τής αποξένωσης, τής απομόνωσης και τίς έπιβεβλημένης έσωστρέφειας κάτι πού μόνον ό άγγλικός όρος out - of- the- way προσδιορίζει εύστοχα, έλληνιστί: παρά-τῶ-κόσμῳ, δηλ. κάτι πού ήταν πλησίον μας, δικό μας, οϊκεϊο, προσφιλές, γίνεται τώρα σιγά-σιγά ξένο, απο-μονώνεται. Θα τό διαπιστώσεις κατά τήν πρώτη σου έπιστροφή στη γενέτειρά σου (ώς «τήν αιώνια έπιστροφή» του Nietzsche, ή όποία, αν μή τι άλλο, ύποδηλώνει τήν έννοια του θανάτου και αυτό άρκει) καθώς ανακαλύπτεις, έξ άπροόπτου, τήν ούσιώδη ξενικότητά σου και τότε είναι πού δέν μπορείς νά πεις τίποτε. Είναι μερικά πράγματα πού μόνον όταν σιωπήσεις αποκτοϋν τή σημασιολογική τους διάσταση. Μόνον τότε, καθώς υπάρχεις άλλου, out - of- the-way, παρά-τῶ-κόσμῳ.

Πάντως, ή 20ή Φεβρουαρίου 1991 όριοθετεί τήν έναρξη του άγώνα πού καταβάλλουν οί όμοεθνεϊς μου για τήν μετουσίωση τής πνευματικής θίας σε οϊκουμενική ιστορική μνήμη και, από τήν άλλη, τίς προσπάθειες του κατεστημένου για τή διαιώνιση τής λήθης τής ιστορικής αλήθειας. Για πρώτη φορά ίσως ό άγώνας τής μνήμης κατά τής λήθης δέν εξέφραζε τόν άγώνα του ανθρώπου κατά τής έξουσίας· εξέφραζε τήν πολιτισμένη προσπάθεια τής μικρής μου όμογένειας για άποκατάσταση μās ιστορικής άδικίας εις βάρος της, άγώνα για πλήρη άποκατάσταση τής μητρικής της γλώσσας ως κατάστασης πνευματικής συνέχειας του έθνους.

Θεσσαλονίκη, 1992-1996

ΣΤΑΥΡΟΣ Γ. ΝΤΑΓΙΟΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

Πημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

2.1 ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

1

ΜΑΝΑ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΝΝΙΑ ΤΟΥΣΤΙΟΥΣ

- Μάνα μὲ τοὺς ἐννιά τοὺς γιουὺς καὶ τὶς ἐννιά νυφάδες,
εἶχε καὶ τὴν Ἀρέτω της, μοναχοθυγατέρα,
τὴν κόρη τὴ μονάκριβη, τὴν πολυαγαπημένη
δώδεκα χρόνους τὴν κουνουρά κι ὁ ἥλιος δὲν τὴ γλέπει.
- 5 Στὰ σκοτεινὰ τὴν ἔλουζε, στ' ἄφεγγα τὴ χτενίζει·
στ' ἄστροι καὶ στὸν Αὐγερινὸ ἔπλεε τὰ μαλλιά της.
Προξενητάδες ἔρθανε ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα,
νύφη τὴν ἐγυρέψανε πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
Οἱ ὄχτω ἀδερφοὶ δὲ θέλανε κι ἡ μάνα της δὲ θέλει.
- 10 Ὁ Κώστας, ὁ μικρότερος θέλει γιὰ νὰ τὴ δώσει.
– Μάνα μου κι ἄς τὴ δώκομε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα·
στὰ ξένα ἐκεῖ πὺ περβατῶ, στὰ ξένα πὺ γυρίζω
νά 'χω κι ἐγὼ παρηγοριά, νά 'χω κι 'γὼ κονάκι·
κι ἂν πᾶμε ἐμεῖς στὴν ξενιτιὰ ξένοι νὰ μὴ περοῦμε.
- 15 – Φρόνιμος εἶσαι, Κωσταντὴ, μὰ ἄσχημα 'πεκρίθης!
Κι ἂν μό 'ρθεῖ, γιέ μου, θάνατος, κι ἂν μό 'ρθεῖ, γιέ μ', ἀρρώστια
κι ἂν τύχει πίκρα καὶ χαρὰ, ποιὸς θὰ νὰ μοῦ τὴ φέρει;
– Βάνω τὸν Ἄγγελο κριτὴ καὶ τοὺς ἅγιους μαρτύρους,
ἂν τύχει πίκρα καὶ χαρὰ ἐγὼ θὰ σοῦ τὴ φέρω,
- 20 τὸ καλοκαίρι τρεῖς φορές καὶ τὸ χειμῶνα πέντε!

- Καὶ δώκανε τὴν Ἀρετὴ πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
 Καὶ σὰν τὴν ἐπαντρέψανε τὴν Ἀρετὴ στὰ ξένα,
 ἔρθανε χρόνοι δίσεχτοι, πικροί, φαρμακωμένοι,
 ἔρθανε μῆνες οἱ κακοὶ κι ἑβδομάδες μαῦρες,
 25 ἀπέθαναν οἱ ἔννια οἱ γιοὶ καὶ οἱ ἔννια νυφάδες.
 Ἔμεικ' ἡ μάνα μαναχὴ σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο.
 Σ' ὅλα τὰ μνήματ' ἔκλαιγε, σ' ὅλα μοιρογιολογοῦσε,
 στοῦ Κωσταντίνου τὸ μνημιὸ τραβοῦσε τὰ μαλλιὰ της:
 – Ἀνάθεμά σε, Κωσταντὴ καὶ τρισανάθεμά σε,
 30 πὺ μὸ ἔδωκες τὴν Ἀρετὴ πολὺ μακριὰ στὰ ξένα:
 τὸ τάξιμο πὺ μὸ ἔκαμες πότε θὰ τὸ πλερώσεις;
 Τὸν Ἄγγελὸ ἔβαλες κριτὴ καὶ τοὺς ἁγιοὺς μαρτύρους
 ἂν τύχει πίκρα καὶ χαρὰ νὰ πᾶς νὰ μοῦ τὴ φέρεις
 τὸ καλοκαίρι τρεῖς φορές καὶ τὸ χειμῶνα πέντε.
 35 Ἀπὸ τὰ τρισανάθεμα κι ἀπ' τὴ βαριὰ κατάρα,
 ἡ γῆς ἀνατινάχτηκε κι ὁ Κωσταντίνος ὄηκε.
 Ρίνει τὴν πέτρα σὲ μεριά, τὸ γῶμα ἀπὸ τὴν ἄλλη,
 κάνει τὸ σύννεφ' ἄλογο καὶ τ' ἄστρο χαλινάρι
 καὶ τὸ φεγγάρι συντροφιά νὰ πάει νὰ τὴ φέρει.
 40 Παίρει τὰ ὄρη πίσω του καὶ τὰ βουνὰ μπροστά του
 πολλὰ ποτάμια πέρασε, καὶ κάμπους, καὶ ραχοῦλες.
 Στὸ δρόμονε ὅπου πήγαινε, στὸ δρόμο πὺ πηγαίνει,
 παρακαλοῦσε κι ἤλεγε, παρακαλεῖ καὶ λέει:
 Νὰ ἔδοισκα τὴν Ἀρετὴ ἐκεῖ πὺ νὰ χορεύει,
 45 τρεῖς δίπλες νὰ ἔναι ὁ χορὸς κι ἡ Ἀρετὴ στὴ μέση.
 Κι ὅπως ἐπαρακάλεγε ἔτσι καὶ πάει τὴν ἡῦρε:
 Τρεῖς δίπλες ἦταν ὁ χορὸς κι ἡ Ἀρετὴ στὴ μέση.
 Ἀπὸ μακριὰ τὴ χαιρετᾷ κι ἀπὸ κοντὰ τῆς λέει:
 – Ἄιντε, ἀδερφή, νὰ φύγομε, στὴ μάνα μας νὰ πᾶμε!
 50 – Ἀλίμονο, ἀδερφάκι μου καὶ τ' εἶναι τούτ' ἡ ὥρα;
 Κώστα μ', ἂν ἔρθες γιὰ καλὸ, νὰ ἔρθω ὅπως εἶμαι
 κι ἂν ἔρθες γιὰ παρηγοριά, πές μου νὰ βάλω μαῦρα.
 – Ἐλα, Ἀρετὴ, νὰ φύγομε κι ἄς εἶσαι ἔτσι πὺ εἶσαι.
 Κοντολυγίζει τ' ἄλογο, στὰ κάπουλα τὴ βάνει.
 55 Βέργα δίνει στ' ἄλογο κι αὐτὸ τὸ δρόμο παίρει.
 Στὸ δρόμο ν-ὅπου πήγαινε πουλάκια κελαηδοῦσαν,

- δέν κελαηδοῦσαν σάν πουλιὰ κι οὐδὲ σὰ χελιδρόνια,
μόν' κελαηδοῦσαν κι ἤλεγαν ἀνθρώπινη κουβέντα:
– Γιὰ εἰδὲς θάμα καὶ ἀντίθαμα, παράξενο μεγάλο,
60 πῶς περβατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους!
Κι ἡ Ἀρετὴ σάν τ' ἄκουσε, πολὺ παραξενεύτη.
– Ἄκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια;
– Πουλάκια εἶν' κι ἄς κελαηδοῦν, πουλάκια εἶν' κι ἄς λένε!
Παρέκει ὅπου πήγαιναν κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε:
65 – Ποιὸς εἶδε κόρη-ὄμορφη νὰ σέρει ὁ πεθαμένος;
Παρέκει ὅπου διάβαιναν κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε:
– Δὲν εἶναι κρίμα κι ἄδικο, παράξενο μεγάλο,
νὰ περβατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους;
– Ἄκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια;
70 Πῶς περβατοῦν οἱ ζωντανοὶ μὲ τοὺς ἀπεθαμένους;
– Ἀπρίλης εἶναι καὶ λαλοῦν καὶ Μάης καὶ φωλιάζουν.
– Κώστα μ', μυρίζεις τῆς η-γῆς, μυρίζεις χωματέλιες.
Φοβᾶμαι, ἀδερφάκι μου, τῆς λιβανιάς μυρίζεις.
– Ἐχτὲς βράδυ ἐπήγαμε πέρα στὸν Αἰ-Γιάννη
75 καὶ μᾶς θυμιάτισ' ὁ παπὰς μὲ περισσὸ λιβάνι.
Καὶ παρεμπρὸς ποὺ πήγαιναν κι ἄλλα πουλιὰ τοὺς λένε:
– Γιὰ δὲς θάμα κι ἀντίθαμα ποὺ γένεται στὸν κόσμο,
τέτοια πανώρια λυγερῆ νὰ σέρει ὁ πεθαμένος!
Τ' ἄκουσε πάλ' ἡ Ἀρετὴ καὶ ρίγησε ἡ καρδιά της.
80 – Ἄκουσες, Κωσταντῖνε μου, τί λένε τὰ πουλάκια;
– Ἄφου, Ἀρέτω, τὰ πουλιὰ κι ἄς λένε ὅ,τι θέλουν.
– Πές μου ποῦ εἶν' τὰ κάλλη σου, ποῦ εἶν' ἡ λεβεντιά σου,
ποῦ ἔν' τὰ ξανθιά σου τὰ μαλλιά καὶ τ' ἔμορφο μουστάκι;
– Ἐχω καιρὸ π' ἀρρώστησα καὶ πέσαν τὰ μαλλιά μου.
85 Ἐκεῖ κοντά, ἐκεῖ σιμά, στὴν ἐκκλησιὰ ζυγώνουν.
Γυρίζει τότε ὁ Κωσταντῆς καὶ λέει τ'ς ἀδερφῆς του:
– Στόχησα τὸ μαντίλι μου πίσω στὸ Ἅγιο-Βῆμα.
Σῦρε, Ἀρέτω μ', ἀμπροστὰ κι ἔρχομαι παραπίσω.
Βαριά χτυπάει τ' ἄλογο κι ἀπὸ μπροστὰ τ'ς ἐχάθη.
90 Κι ἀκούει τὴν πλάκα νὰ βροντᾶ, τὸ χῶμα νὰ βοῖζει.
Πῆρε τὸ δρόμο, τὸ στρατί, σὰ πατρικά της πάει,
γλέπει τοὺς κήπους τῆς γυμνούς, τὰ δέντρα μαραμένα.

- βρίσκει μπροστά στην πόρτα της χορτάρια φυτωμένα,
 γλέπει τὸ δάλσαμο ξερό, τὸ καρυοφύλλι μαῦρο,
 95 γλέπει καὶ τὸ βασιλικὸ πολὺ μαραγκιασμένο·
 βρίσκει τὴν πόρτα σφαλιστὴ καὶ τὰ κλειδιὰ παρμένα
 καὶ τὰ σπιτοπαράθυρα βαριὰ μανταλωμένα.
 Βροντοχτυπᾷ τὴν πόρτα της, τὰ παραθύρια τρίζουν,
 τὴ μάνα της ἐφώνησε, τὴ μάνα της φωνάζει.
 100 – Ποιὸς εἶσαι σὺ πού μοῦ χτυπᾷς καὶ μοῦ φωνάζεις μάνα;
 " Ἄν εἶσαι φίλη, διάβαινε κι ἂν εἶς' ὄχτρος μου, φύγε.
 Κι ἂν εἶσαι ὁ πικροχάροντας, ἄλλα παιδιὰ δὲν ἔχω.
 Κι ἢ δόλια ἢ Ἄρετούλα μου εἶναι μακριὰ στὰ ξένα.
 – Σήκου, μανούλα μ', ἄνοιξε, ἄνοιξε μου τῆς δόλιας!
 105 – Ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού μοῦ χτυπᾷ καὶ μοῦ φωνάζει μάνα;
 – " Ἄνοιξε, μάνα μ', ἄνοιξε, ἐγὼ εἶμαι, ἢ Ἄρετὴ σου.
 – Ἄρέτω μου, ποιὸς σ' ἤφερε καὶ ποιὸς θά λὰ σέ πάει;
 – Ὁ Κώστας, ὅπου μ' ἤφερε, αὐτὸς θά λὰ μὲ πάει!
 – Ὁ Κώστας μου ἀπέθανε καὶ γυρισμὸ δὲν ἔχει.
 110 Ὁ Κώστας μου ἀπέθανε καὶ τὰ παιδιὰ μου ὅλα
 καὶ τὰ παιδιὰ μου πέθαναν, μαζί μὲ τὶς νυφάδες...
 112 Κατήβηκε, ἀγκαλιάστηκαν κι ἀπέθαναν κι οἱ δύο.

Σωτήρα, 1974

2

ΤΗΣ ΑΡΤΑΣ ΤΟ ΓΙΟΦΥΡΙ

- Σαράντα πέντε μάστοροι κι ἑξήντα μαθητάδες
 γιοφύρι ν-ἐθεμέλιωναν στῆς Ἄρτας τὸ ποτάμι.
 Ὅλημερὶς τὸ χτίζανε, τὸ βράδυ γκρεμιζόταν.
 Μοιργιολογοῦν οἱ μάστοροι καὶ κλαῖν' οἱ μαθητάδες.
 5 – Ἄλιμονο στοὺς κόπους μας, κρίμα στὶς δούλεψές μας!
 Ὅλημερὶς νὰ χτίζομε, τὸ βράδυ νὰ γκρεμιέται!
 Πουλᾶκι πάησε κι ἔκατσε ἀντίκρου στὸ ποτάμι·

- δέν κελαηδάει σάν πουλί, μηδὲ σὰ χελιδρόνι,
 παρὰ κελάηδη κι ἤλεγε ἀνθρώπινη λαλίτσα:
- 10 – “Αν δὲ στοιχειώσεται ἄνθρωπο, γιοφύρι δὲ στεργιώνει!
 Καὶ μὴ στοιχειώσεται ὄρφανό, μὴ ξένο, μὴ διαβάτη,
 παρὰ τοῦ πρωτομάστορα τὴν ἔμορφη γυναίκα,
 πό’ρχεται ἀργὰ ἀποταχὺ καὶ πάρωρα τὸ γιόμα!
 Τ’ ἄκουσ’ ὁ πρωτομάστορας καὶ τοῦ θανάτου πέφτει.
- 15 Πιάνει μηνάει τῆς λυγερῆς μὲ τὸ πουλί, τ’ ἀηδόνι:
 – Ἄργα ντυθεῖ, ἀργὰ ἀλλαχτεῖ, ἀργὰ νὰ ῥθει τὸ γιόμα,
 ἀργὰ νὰ πάει καὶ νὰ διαβεῖ στῆς” Αρτας τὸ ποτάμι!
 Καὶ τὸ πουλί παρὰκουσε κι ἀλλιῶς πάει τὰ λέει:
 Γοργὰ ντύσου, γοργὰ ἀλλάξε, γοργὰ νὰ πᾶς τὸ γιόμα!
- 20 Γοργὰ νὰ πᾶς καὶ νὰ διαβεῖς τῆς” Αρτας τὸ ποτάμι.
 Νά τηνε καὶ ξεφάνηκε ἀπὸ τὴν ἄσπρη στοάτα.
 Τὴν εἶδ’ ὁ πρωτομάστορας καὶ ραῖς’ ἡ καρδιά του.
 Ἄπὸ μακριὰ τοὺς χαιρετᾶ κι ἀπὸ κοντὰ τοὺς λέει:
 – Γεῖά σας, χαρά σας, μάστοροι κι ἐσεῖς οἱ μαθητάδες!
- 25 Μὰ τ’ ἔχει ὁ πρωτομάστορας πού’ναι βαλαντωμένος;
 – Τὸ δαχτυλίδι τό’πεσε στὴν πρώτη τὴν καμάρα
 καὶ ποιὸς θὰ μπεῖ καὶ ποιὸς θὰ ὀγεῖ τὸ δαχτυλίδι νὰ βρῆ;
 – Ἐγὼ θὰ μπῶ κι ἐγὼ θὰ ὀγῶ τὸ δαχτυλίδι θὰ βρῶ.
 Μηδὲ καλὰ κατηβῆκε, μηδὲ στὴ μέση πῆγε.
- 30 – Τράβα, καλέ μ’, τὸν ἄλυσσο, τράβα τὴν ἄλυσίδα,
 ὅλον τὸν τόπο γύρισα καὶ τίποτα δὲν ἤβρα.
 Ἐνας πιάει τὸ μυστοῖ κι ἄλλος μὲ τὸν ἀσβέστη.
 Πάει κι ὁ πρωτομάστορας καὶ βάνει μέγα λίθο.
 – Ἀλίμονο στὴ μοίρα μας, κρίμα στὸ ριζικό μας,
- 35 τρεῖς ἀδερφάδες ἤμασταν κι οἱ τρεῖς κακογραμμένες:
 ἢ μιὰ ἔχτισε τὸ Δούναβη κι ἢ ἄλλη τὸν Εὐφράτη
 κι ἐγὼ, ἢ πιὸ μικρότερη, τῆς” Αρτας τὸ γιοφύρι.
 Πῶς τρέμει ἡ καρδούλα μου, νὰ τρέμει τὸ γιοφύρι!
 Πῶς πέφτουν τὰ δεντροφύλλα, νὰ πέφτουν οἱ διαβάτες!
- 40 – Κόρη, τὸ λόγο ἀλλάξε κι ἄλλη κατάρα δῶσε,
 τ’ ἔχεις ἀδερφὸ μονάκριβο μὴν τύχει καὶ περάσει.
 Κι αὐτὴ τὸ λόγο ἀλλάξε κι ἄλλη εὐχὴ ἐδῶσε:
 – “Αν τρέμουν τ’ ἄγρια βουνά, νὰ τρέμει τὸ γιοφύρι

- Γιαγιά, ποῦ εἶναι τὸ παιδί, ποῦ εἶναι ὁ Κωσταντῖνος;
 – Τρεῖς μέρες ἔχω νὰ τὸν εἶδῶ καὶ τρεῖς νὰ τὸν φιλήσω
 25 κι ἂν δὲν ἔρθεῖ κι ἂν δὲ φανεῖ τὸ αἷμα μου θὰ χύσω.
 Βιτσιὰ δίνει τ' ἀλόγου του, στὸ σπίτι του πηγαίνει.
 – Γυναίκα, ποῦ ἔναι τὸ παιδί, ποῦ εἶναι ὁ Κωσταντῖνος;
 – Κώστα, μὴ σεκλετίζεσαι, κάτσε νὰ γιοματίσεις!
 Καὶ τὸ σουφρὰ τοῦ ἔστρωσε καὶ τὸ τεψὶ τοῦ βάνει.
 30 Καὶ μὲ τὴν πρώτη περουνιὰ ὁ Κώσταντας φωνάζει:
 – "Ἄν εἶσαι σκύλος, φάε με, κι ἂν εἶς' ὄχτρος μου, φεύγα!
 Κι ἂν εἶς' ὁ πατερούλης μου, σκύψε νὰ μὲ φιλήσεις!...
 Ἄπ' τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξε, λιανὰ λιανὰ τὴν κάνει
 καὶ στὸ σακὶ τὴν ἔβαλε, στὸ μύλο τὴν πηγαίνει.
 35 – Ἄλεσε, μύλε μ', ἄλεσε τῆς πόρνης τὸ κεφάλι,
 36 γιὰ νὰ τὸ μάθει ἢ γειτονιά, νὰ μὴν τὸ κάμει ἄλλη.

Κλεισάρι, 1971

Στ. 6. γινάτι: θυμός, πείσμα.

3B

Ο ΚΩΣΤΑΝΤΑΣ ΚΙ Ο ΓΙΑΝΝΑΝΤΑΣ

- ἌΟ Κώσταντας κι ὁ Γιάνναντας, δύ' ἀδέρφια ἀγαπημένα.
 ἌΟ Κώστας πάει στὸ σκολειὸ κι ὁ Γιάννος στὸ κυνήγι,
 τὸ καλαμάρι ἀστόχησε, γυρίζει νὰ τὸ πάρει.
 Βρίσκει τὶς πόρτες ἀνοιχτὲς καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα,
 5 βρίσκει καὶ τὴ μανούλα του μὲ ξένο παλικάρι.
 – Μάνα, τί μᾶς ἀντρόπιασες καὶ μένα καὶ τὸ Γιάννο;
 μάνα θὰ πῶ τοῦ Γιάνναντα, μάνα θὰ μαρτυρήσω!
 – Σὰν τί θὰ πεῖς τοῦ Γιάνναντα, ὅπου θὰ μαρτυρήσεις;
 – Θὰ πῶ τί εἶδαν τὰ μάτια μου καὶ θὰ λὰ μαρτυρήσω!
 10 Κι αὐτὴ ἄπ' τὸ γινάτι τῆς καὶ τὸ μεγάλο πείσμα,

γιὰ νὰ σκεπάσει τὴ ντροπὴ, στοχάστηκε τὸ κρίμα.

Μὲ ζάχαρη τὸν γέλασε καὶ στὸ κατῶι τὸν πάει,

τὸ τσεκουράκι ἔβγαλε, λιανὰ λιανὰ τὸν κάνει

καὶ στὸ τεψὶ τὸν ἔβαλε στὸ φοῦρο τὸν πηγαίνει.

15 – Γιὰ νά, φουρτζή, τὸ γιόμα σου καὶ τὸν καλό σου δεῖπνο!

Νὰ καὶ ὁ Γιάννος πό' ρχεται ἀπ' τὸ ῥημο κυνήγι,

μὲ τ' ἄλογο του παίζοντας, μὲ τὸ σπαθὶ στὸ χέρι.

Φέρνει ἐλάφια ζωντανά, ζορκάδια μερωμένα,

φέρνει κι ἓνα λαφόπουλο, τοῦ Κώσταντα παιγνίδι.

20 Στριφογυρίζει τ' ἄλογο, στὸ σπίτι του πηγαίνει.

– Καλημερά σου, μάνα μου! – Καλῶς τὸ παλικάρι!

– Μάνα, ποῦ εἶναι ὁ Κώσταντας, ποῦ εἶναι ὁ Κωσταντῖνος;

– Ὁ Κώστας πάει στὸ σκολειὸ καὶ πίσω ἐδῶ δὲν ἔρθε.

Στριφογυρίζει τ' ἄλογο καὶ στὸ σκολειὸ πηγαίνει.

25 – Καλημερά σου, δάσκαλε! – Καλῶς τὸ Γιάννο πό' ρθε!

– Δάσκαλε, ποῦ ἔναι ὁ Κώσταντας, ὁ μικρο-Κωσταντῖνος;

– Τὸ καλαμάρι ἀστόχησε καὶ πάει νὰ τὸ πάρει

καὶ πίσω ἐδῶ δὲ γύρισε, καὶ πίσω ἐδῶ δὲν ἔρθε.

Στριφογυρίζει τ' ἄλογο, στὸ σπίτι του πηγαίνει.

30 – Μάνα, ποῦ εἶναι ὁ Κώσταντας, ποῦ εἶναι ὁ Κωσταντῖνος;

– Ὁ Κώστας στὸ παιγνιδαριὸ καὶ πίσω ἐδῶ δὲν ἔρθε.

Στριφογυρίζει τ' ἄλογο καὶ στὸ παιγνίδι πάει.

– Καλημερά, παιγνιδαριὸ καὶ ποῦ ἔναι ὁ Κωσταντῖνος;

– Ὁ Κώστας λείπει ν-ἀπ' τὰ χτές καὶ πίσω ἐδῶ δὲν ἔρθε.

35 Στριφογυρίζει τ' ἄλογο, στὸ σπίτι του πηγαίνει.

– Μάνα, ποῦ εἶναι ὁ Κώσταντας, ποῦ εἶναι ὁ Κωσταντῖνος;

– Ὁ Κώστας πάει στὰ πρόβατα καὶ πίσω ἐδῶ δὲν ἔρθε.

Στριφογυρίζει τ' ἄλογο, στὰ πρόβατα πηγαίνει...

– Καλημερά, τζιομπάνοι μου καὶ ποῦ ἔναι ὁ Κωσταντῖνος;

40 – Ὁ Κώστας ἔχ' ἀπὸ τὰ χτές καὶ πίσ' ἐδῶ δὲν ἔρθε.

Στριφογυρίζει τ' ἄλογο στὸ σπίτι του πηγαίνει.

– Μάνα, ποῦ εἶναι ὁ Κώσταντας, ποῦ εἶναι ὁ Κωσταντῖνος;

– Κάτσε νὰ φᾶς, κάτσε νὰ πιεῖς, κάτσε νὰ γιοματίσεις.

Καὶ τὸ σουφρὰ τοῦ ἔστρωσε καὶ τὸ τεψὶ τοῦ βάνει.

45 Καὶ μὲς στὴν πρώτη περουνιὰ ὁ Κώσταντας φωνάζει:

– Ἄν εἶσαι ξένος φάε με, φάε καὶ μὴ χορταίνεις.

- Κι ἂν εἶς ὁ ἀδερφοῦλης μου, μὴν τρῶς νὰ κριματίσεις.
 Πάρε, σκύψε καὶ φίλα με, σκύψε νὰ μὲ φιλήσεις·
 Τὸ μαχαιράκι ἔβγαλε, λιανὰ λιανὰ τὴν κάνει,
 50 λιανὰ λιανὰ τὴν ἔκαμε καὶ στὸν ἥλιο τὴ βάνει
 καὶ ἀπ' τὸν ἥλιο στὸ σακὶ κι ἀπ' τὸ σακὶ στὸ μύλο.
 – Ἄλεσε, μύλε μ', ἄλεσε κακούργας τὸ κεφάλι,
 53 κάμε ἀλεύρι κόκκινο, καθάριο παξιμάδι.

Τσερκοβίτσα, 1984

4

ΤΡΕΙΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΕΓΥΡΕΥΑΝΕ

- Ὁ Κώσταντας κι ὁ Γιάνναγτας κι ὁ μικρο-Κωσταντῖνος
 τρεῖς χρόνους ἐγυρεύανε γὰ βροῦν καλὴ γυναίκα,
 νὰ βροῦν ψηλή, νὰ βροῦν λιγνή, νὰ βροῦν καγκελοφρούδα.
 Ἦβραν ψηλή, ἦβραν λιγνή, ἦβραν καγκελοφρούδα.
 5 Ἐκάλεσαν στὸ γάμο τους ὅλη τὴν οἰκουμένη.
 Τὸ Γιάννο δὲν τὸν κάλεσαν ποὺ ἦταν ταμακιάρης,
 ὅπου σκοτώνει τοὺς γαμπροὺς καὶ παίρει τὶς νυφάδες.
 Κι ὁ Γιάννος κάπου τ' ἄκουσε, κάποιος πάησε τοῦ 'πε.
 Πάλικαράκια ἔμασε, βῆκε στὸ σταυροδρόμι.
 10 Πιάνει τὸ χέρι τοῦ γαμπροῦ καὶ τ' ἄλογο τῆς νύφης.
 – Δῶ μου τε τὰ διαβατικά γιὰ νὰ περάσ' ἡ νύφη!
 Πέντε χιλιάδες ὁ γαμπρὸς καὶ τέσσερις ἡ νύφη.
 Συχαρικήρη ἔστειλαν νὰ πάρει συχαρίκια.
 – Τὰ συχαρίκια, πεθερά, καλὴ νύφη σοῦ φέρνω!
 15 Καλὴ νύφη σοῦ φέραμε κι ἀκριβοπλερωμένη.
 Τσαπὶ καὶ φτυάρι ν-ἄρπαξε, ὄχιὰ πάνει σκοτώνει.
 Τοῦ γιοῦ τῆς ἔβαλε φαῖ, ψάρια τηγανισμένα,
 τῆς νύφης τῆς κακόμοιρας ὄχιὰ μὲ δυὸ κεφάλια.
 Ἄπλωσ' ἡ νύφη μιὰ φορὰ, ἄπλωσε καὶ τὴν ἄλλη.
 20 – Νερό, κυρὰ καὶ πεθερά, νερὸ γιὰτὶ πεθαίνω,

- νερό καὶ σύ, ἀντράδερφε, νερό γιὰτι πεθαίνω!
 – Νερό ν-ἐμεῖς δὲν ἔχομε, εἶναι μακριγιὰ ἢ βρούση!
 – Νερό, Κώστα καὶ νιόγαμπρε, νερό γιὰτι πεθαίνω!
 Νεράκι, Κώστα μου, νὰ πιῶ ὅσο νὰ βγεῖ ἡ ψυχὴ μου.
 25 Τ' ἀσημολάγην' ἄρπαξε καὶ στὴ βρουσούλα πάει,
 ὅσο νὰ πάει κι ὅσο νὰ ῥθεῖ τὴ βρίσκει πεθαμένη.
 Τὸ μαχαιράκι τ' ἔβγαλε καὶ στὴν καρδιὰ τὸ μπήγει.
 28 – Μάνα, τὴ νύφη ἔφαες, τώρα φάε καὶ μένα!

Πολύτσηνη, 1978

Στ. 11 διαβατικά: φόρος διάβασης.

ΤΑ ΤΕΣΣΕΡΑ, ΤΑ ΠΕΝΤΕ, ΤΑ ΕΝΝΙΑΔΕΡΦΑ

- Τὰ τέσσερα, τὰ πέντε, τὰ ἐννιάδερφα,
 τὰ δώδεκα ξαδέρφια, τὰ λιγόνμερα,
 πὺν πόλεμο θ' ἀκούσουν καὶ δρόμο θὰ εἰδοῦν,
 τοὺς χαίρετ' ἢ καρδιὰ τους καὶ ὅλο τραγουδοῦν,
 5 τοὺς ἔρθ' ἓνα φερμάνι ν-ἀπὸ τὸ βασιλιά,
 νὰ πᾶν' νὰ πολεμήσουν μέσα στὴ Μπαρμπαριά.
 Σελώνουν, ξεσελώνουν, τρέμει ἢ μαύρη γῆς,
 τροχοῦν καὶ τὰ σπαθιά τους, λάμπει ἢ θάλασσα,
 παίρουν καὶ τὰ ντουφέκια, σειοῦνται τὰ βουνὰ
 10 καὶ τὴν εὐκὴ γυρεύουν ἀπὸ τὴ μάνα τους.
 – Μὲ τὴν εὐκὴ, παιδιὰ μου, σύρτε στὸ καλό.
 Ἐννιάδερφα νὰ πᾶτε καὶ νὰ ῥθετε ὀχτώ,
 ὁ Κώστας μὴ γυρίσει, ὁ μικρότερος.
 Παίρουν τὴ στράτα παίρουν καὶ τὸ μακρὺδρομο
 15 καὶ πόλεμο δὲν ἤβραν καὶ ξαναγύρισαν.
 Τὸν κάμπο κάμπο πᾶνε, τὸν πλατύκαμπο,
 τοὺς ἔπιασαν οἱ δίψες καὶ τὰ κάματα.

- Βρίσκουν ένα πηγάδι, τὸ ξεροπήγαδο,
σαράντ' ὀργιές τοῦ βάθους κι ἑκατὸ πλατύ.
- 20 Ρίνουν τὶς σκοῦρτες ρίνουν, ρίνουν καὶ τὰ λαχνά.
Ἐννιά φορές τὶς ρίνουν τὶς μοιρογιόρημες,
τοῦ Κώστα πέφτει ἡ σκοῦρτα, τοῦ μικρότερου.
– Γιά ἔμπα, Κώστα, ἔμπα καὶ θγάλε μας νερό!
Τὴν ἀλυσίδα ζώθηκε καὶ μέσα ρίχτηκε.
- 25 Κι οὐδὲ στὸν πάτο πάει, οὐδὲ κατήβηκε,
ἐπάει ὡς τὴ μέση καὶ λιανοσύρθηκε.
– Τραβάτε με, ἀδέρφια, γιατί ἐπνίγηκα,
ἐδῶ νερὸ δὲν ἔχει, αἷμα ἔχει πολὺ.
Ἄχιά μὲ κουλουριάζει καὶ ὄφισ μὲ κρατεῖ.
- 30 – Ἐμεῖς τραβάμε, Κώστα, γιατί δὲν ἔρχεσαι;
– Γιά βάλτε καὶ τὸν Μαῦρο, νὰ τραβάει κι αὐτός
– Κι αὐτὸς τραβάει, Κώστα, γιὰ δὲ φαίνεσαι;
Ἐσὺ δὲ θγαίνεις, Κώστα, καὶ τί νὰ κάνουμε;
– Κατσεῖτε νὰ πεθάνω κι ἀπὲ νὰ φινεταί!
- 35 Ὡρα καλή, ἀδέρφια, καὶ σύρτε πτό καλό!
Καὶ πεῖτε τῆς μανούλας πὺς ἐπαντρεύτηκα
37 καὶ τῆς κουρεμαδιάς μου πὺς ἐκουρεύτηκα.

Κρουονέρι, 1980

Στ. 6. Μεσομαριά: Τὸ βόρειο τμήμα τῆς Ἀφρικῆς ποὺ ἐκτείνεται σὲ ὅλη τὴ
Μεσογείο, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο μέχρι τὸν Ὠκεανό. Στ. 37. κουρεμαδιά: σύζυγος,
γυναίκα.

6

ΤΙΠΟΤΑ ΔΕΝ ΕΖΗΛΕΨΑ Σ' ΤΟΥΤΟΝ
ΑΠΑΝΩ ΚΟΣΜΟ

- Τίποτα δὲν ἐζήλεψα σ' τοῦτον ἀπάνω κόσμο,
μόν' τ' ἄλογο τὸ γλήγορο καὶ τ' ἄξιο τὸ ζευγάρι
καὶ τὴ γυναῖκα τὴν καλὴ πού νὰ τιμᾷει τὸν ἄντρα.
Ἦταν δυ' ἀδέρφια γκαρδιακὰ καὶ πολυαγαπημένα
5 κι ὁ πειρασμὸς ἐβάλθηκε νὰ πάει νὰ τὰ χωρίσει.
Ἄγάπησ' ὁ μικρότερος τοῦ μέγα τὴ γυναῖκα.
– Νύφη μ', ἐγὼ σὲ ἀγαπῶ, νύφη μ', ἐγὼ σὲ θέλω!
– Ἐσὺ μὲ θέλεις μιὰ καὶ δυὸ κι ἐγὼ σὲ θέλω δέκα,
σκοτώσ' τὸν ἀδερφοῦλη σου κι ἀπὲ νὰ μὲ κεοδίσεις.
10 – Καὶ τί αἰτία νὰ τοῦ βρῶ, ὅπου νὰ τὸν σκοτώσω;
– Πατέρας σας σᾶς ἄφησε ἀμπέλια καὶ χωράφια,
σύρτε νὰ τὰ μοιράσετε κι ἐκεῖ νὰ τὸν σκοτώσεις...
– Ἄιντε, ἀδερφέ, νὰ φύγομε, στὰ μούλκια μας νὰ πᾶμε,
τὰ μούλκια νὰ μοιράσομε, γιατί θὰ χωριστοῦμε.
15 Κι ἀνήδηκαν στοὺς μαῦρους τους στὰ μούλκια τους νὰ πᾶνε.
Ἐδέσανε τοὺς μαῦρους τους σὲ μιᾶς ἐλιᾶς κλωνάρι.
– Τσεκεῖ, ἀδερφέ, τὸ μαῦρο σου, γιατί θὰ κλωτιστοῦνε!
Καιρὸς ἔρθε, μωρ' ἀδερφέ, καιρὸς νὰ χωριστοῦμε.
Οἱ μαῦροι μας νὰ κλωτιστοῦν κι ἐμεῖς νὰ σκοτωθοῦμε!
20 Πάρε τίς ἄκρες, ἀδερφέ, γιὰ νὰ μὴν σκοτωθοῦμε.
– Χαλάλι σ', ἀδερφοῦλη μου, κι ὅλα δικὰ σου νὰ ἴναι,
παρὰ νὰ τὰ χωρίσουμε, παρὰ νὰ σκοτωθοῦμε.
Πάρε καὶ τὸ μοιράδι μου, πάρε τὸ μερτικό μου.
Ἐμεῖς ἀδέρφια εἴμαστε, ἀδέρφια ἀγαπημένα,
25 μὲ τὴν εὐκὴ τοῦ τάτου μας τὰ μούλκια νὰ χαροῦμε.
Μὴν πάρεις λόγια γυναικός, σκυλὶ καὶ μὲ σκοτώσεις.
Γυναῖκα βρίσκεις μιὰ καὶ δυὸ καὶ βρίσκεις καὶ μιὰ τρίτη,
μόνον ἀδέρφι γκαρδιακὸ ποτὲ δὲν ματαβρίσκεις!
Τὸν πῆρε τὸ παράπονο καὶ κάθεται καὶ κλαίει.
30 Τὸν μαῦρο καβαλίκεψε, στὸ σπίτι του πηγαίνει.
Στὸ δρόμο ὅπου πηγαινε, στὸ δρόμο πού πηγαίνει
λαγὸς τὸν ἐπερίκοψε σ' ἓνα κομμάτι σιάδι.

Καὶ τὸ λαγὸ ἐσκότωσε καὶ τὸ σπαθὶ τοῦ βάφει.

– Νύφη μ', γιὰ βγάλε μου νερὸ νὰ πλύνω τὸ σπαθὶ μου,

35 ἀπὸ τὸ αἷμα τὸ πολὺ, τὸ αἷμα τ' ἀδερφοῦ μου.

Κι αὐτὴ ἀπ' τὴ χαρούλα τῆς κι αὐτὴ ἀπ' τὴ χαρὰ τῆς,

τὸ μαστραπά τῆς ἄρπαξε, κρασὶ ἦτανε γιομάτος.*

Στὴ σκάλα ὅπου κατήβαινε τὴν πιάνει ἀπ' τὰ μαλλιὰ τῆς.

39 τὸ μαχαιράκι ἔβγαλε, λιανὰ λιανὰ τὴν κάνει.

* Ἄνω Λεσινίτσα, 1980

Στ. 13. μούλκια: κτήματα, ἀγροκτήματα. Στ. 17. τσεκεῖ: παρέκει, παραπέρα.

Στ. 25. τάτος: πατέρας, γονιός.

7

ΠΟΙΟΣ ΕΧΕΙ ΧΕΙΛΗΝΑ ΤΟ ΕΙΠΕΙ

Ποιὸς ἔχει χεῖλη νὰ τὸ εἰπῆ τοῦ Γιάννου τὸ τραγούδι!;

Ψηλὰ σὲ κεῖνο τὸ βουνὸ βοσκοῦσε τὰ μουλάργια.

Βοσκάει μουλάργια δεκαοχτὼ καὶ μοῦλες δεκαπέντε.

Ἐτραγουδοῦσε κι ἤλεγε, ἔτραγουδάει καὶ λέει:

5 – Χαρὰ σὲ τούτα τὰ βουνά, χαρὰ σὲ τούτους λόγγους,

οὐδὲ πού κλέφτες ἔκούγονται, οὐδὲ πού χαραμῆδες.

Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσε, τὸ λόγο δὲν ἀπόειπε.

Γιὰ τοι κι οἱ κλέφτες πό ῥχονται γιὰ τοι κι οἱ χαραμῆδες·

οἱ κλέφτες στέκονται μπροστά, οἱ χαραμῆδες πίσω.

10 – Κλέφτες, μὴν μοῦ τὰ παίρετε τὰ ἔρμα τὰ μουλάργια,

τί εἶμαι, ὁ μαῦρος, ὀρφανός, μικροορφανεμένος.

– Τί λέει τὸ κουτόπλασμα, τί λέει τὸ χαζοπούλι·

δὲν κλαίει τὸ κεφάλι του, μόν' κλαίει τὰ μουλάργια.

Καὶ τὸ σπαθὶ τοῦ ν-ἔσυρε ὁ πρῶτος καπετάνιος.

15 Μιὰ μαχαιριά τοῦ ἔριξε μὲς στὸ δεξιὸν πλάτη.

Καὶ ὕστερα θυμήθηκε γιὰ νὰ τὸν ἐρωτήσῃ.

Κάθεται καὶ τὸν ρώταγε, κάθεται τὸν ξετάζει:

- Πές μου ποῦθ' εἶναι ἡ μάνα σου, ποῦθ' εἶναι ὁ πατέρας;
Πές μου πῶς ὀνομάζεσαι καὶ πόσ' ἀδέρφια εἶστε;
- 20 – Τρία ἀδερφάκια εἴμαστε, τὰ τρία ἀράδα ἀράδα:
ὁ πρῶτος εἶναι στὸ χωριό, ὀργώνει τὰ χωράφια
κι ὁ δεύτερος στὴν κλεφτουριά, ἔχει δώδεκα χρόνους.
Ἐγὼ εἶμαι ὁ Γιάννης, ὁ μικρός, πὺν βόσκω τὰ μουλάρια.
– Ἐσὺ εἶσαι ὁ ἀδερφούλης μου, ὁ πολυαγαπημένος.
- 25 Ἐσκυψε τὸν ἐφίλησε, σκύβει καὶ τὸν φιλάει.
Στὴν ἀγκαλιὰ τὸν ἔσφιξε καὶ στὸ γιατρὸ τὸν πάει.
– Ἐσεῖς γιατροὶ γιατρεύετε καμένους, λαβωμένους,
γιατρέψτε καὶ τ' ἀδέρφι μου, τὸ μικρορφανεμένο.
– Ἐμεῖς γιατροὶ γιατρεύομε καμένους, λαβωμένους,
- 30 ἂν εἶναι ξένη ἢ μαχαιριά, ἐγὼ θὰ τὸν γιατρέψω,
κι ἂν εἶναι ἀδερφομαχαιριά δὲν τὸν γιατρέψω ντότι.
Κι ἀφοῦ τὸν καλοκοίταξε, γυρίζει καὶ τοῦ λέει:
– Αὐτὴ ἔναι ἀδερφομαχαιριά καὶ γιατροῦ δὲν ἔχει!
Σὰν ἄκουσε τὰ λόγια του, πολὺ ν-ἔδαλαντώθη.
- 35 Καὶ τὸ σπαθὶ του ν-ἔβγαλε στὸν οὐρανὸ τὸ ρίνει,
στοὺς οὐρανοὺς τὸ πέταξε καὶ στὴν καρδιά του εὐρέθη.
Τὰ πῆραν καὶ τὰ ἔθαψαν τὰ δυὸ σ' ἓνα κιβούρι:
στὸ ἔνα φυτρώνει πλατάνος καὶ στ' ἄλλο κυπαρίσσι.
Κι ὅταν φυσᾷ ὁ ἄνεμος, τὸ γλυκοαεράκι,
- 40 λιγογυρίζει ὁ πλάτανος, φιλάει τὸ κυπαρίσσι.
Προματευτὴς ἀπέρασε, στέκεται καὶ λογιάζεται:
– Κοιτάξτε τὰ παράξενα πὺν γέρονται στὸν κόσμον,
ἔδῳ θαμμένα βρίσκονται δυὸ ἀδέρφια ἀγαπημένα
- 44 πὺν δὲν φιλιόνταν ζωντανά, φιλιοῦνται πεθαμένα.

Γέρομα, 1981

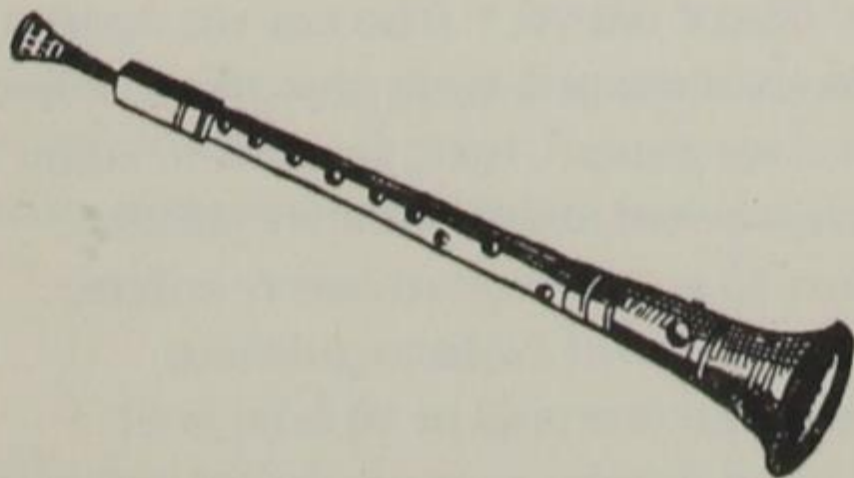
Στ. 3. μούλα: θηλυκὸ μουλάρι. Στ. 6. χαραμῆδες: ληστές, κλέφτες.

8

ΑΝΑΘΕΜΑ ΠΟΙΟΣ ΘΑ ΤΟ ΠΕΙ

- Ἄναθεμα ποιός θὰ τὸ πεῖ, τ' ἀδέρφια δὲν πονιοῦνται!
 Τ' ἀδέρφια σκίζουνε βουνὰ καὶ δέντρα ξεριζώνουν!
 Δυὸ ἀδέρφια εἶχαν μιὰ ἄδερφή στὸν κόσμο ξακουσμένη.
 Τὴ ζήλευε ν-ῆ γειτονιά, τὴ ζήλευε ν-ῆ χώρα,
 5 τὴ ζήλευε κι ὁ χάροντας καὶ θέλει νὰ τὴν πάρει.
 Ἦταν μιὰ μέρα θλιβερή, μέρα φαρμακωμένη,
 χτυπάει, βροντάει στὴν πόρτα τῆς σὰν νὰ ἔταν νοικοκύρης.
 – Ποιός εἶσαι σὺ ὅπου χτυπᾶς, σὰν νὰ ἔσαι νοικοκύρης;
 – "Ανοιξε, κόρη, γιὰ νὰ μπῶ, ἄνοιξέ μου νὰ σε πάρω!
 10 Ἐγὼ εἶμαι ὁ γιὸς τῆς μαύρης γῆς, τ' ἀραθιασμένης πέτρας!
 Ἐγὼ εἶμ' ὁ μαῦρος χάροντας καὶ ἔρθα γιὰ νὰ σε πάρω.
 Ἐγὼ παίρω τοὺς νιούτσικους, παίρω τὸν κόσμον ὅλο!
 – "Αφσε με, χάροντ', ἀφσε με, σήμερον μὴ μὲ παίρεις!
 Ταχιά Σαβδάτο νὰ λουστῶ, τὴν Κυριακὴ ν' ἀλλάξω.
 15 Καὶ τὴ Δευτέρα τὸ ταχιὸ ἔρχομαι μαναχὴ μου!
 Ἄπ' τὰ μαλλιά τὴν ἄρπαξε, στὸν πλάτη του τὴ ρίνει.
 Κι ἡ κόρη ἀπὸ τοὺς πόνους τῆς φωνάζει καὶ γουριάζει.
 Τὴν ἀκουσαν τ' ἀδέρφια τῆς ἀπὸ τὰ κορφοβούνια,
 τὸ χάροντα κατητέρεσαν σὲ μιὰ ψηλὴ ραχούλα.
 20 Τρεῖς μέρες ἐπαλέψανε, τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
 21 τὸν χάροντα ἐνίκησαν καὶ γλίτωσαν τὴν κόρη.

Σελλειό, 1979

9Α

ΤΡΙΟΜΕΡΗΤΙΚΟΣ ΓΑΜΠΡΟΣ

Τριομερήτικος γαμπρός, δώδεκα χρόνους σκλάβος,
ἐπάησε καὶ σκλαβώθηκε σὲ φράγκικο καράδι.

"Ἐπεσε ν' ἀποκοιμηθεῖ, λίγον ὕπνο νὰ πάρει,
εἶδ' εἴνορο στὸν ὕπνο του, παντρεύετ' ἢ καλή του,

5 ποτὲ δὲν ὄνειρεύτηκε τὴ δόλια τὴ γυναίκα.

Ὁ νιὸς βαριά ἀναστέναξε, καὶ στάθηκε τὸ καράδι.

Καραβοκύρης φώναξε ψηλὰ ἀπ' τὸ κατάρτι:

– Ποιὸς εἶναι π' ἀναστέναξε καὶ στάθηκε τὸ καράδι;

"Ἄν εἶναι ἀπὸ τοὺς δούλους μου διπλὰ θὰ τὸν πλερώσω
10 κι ἂν εἶναι ἀπὸ τοὺς σκλάβους μου, θὰ τόνε ξεσκλαβώσω.

Κι ὁ Κώστας ἠπολογήθηκε ἔπο μέσα ἀπ' τὸ καράδι:

– Ἐγὼ εἶμαι π' ἀναστέναξα καὶ στάθηκε τὸ καράδι.

– Τί ἔχεις, Κωστά, πὺ θλίβεσαι καὶ βαριαναστενάζεις;

Μηνὰ πεινᾶς, μηνὰ διψᾶς, μηνὰ ρουχὰ σοῦ λείπουν.

15 – Οὐδὲ πεινῶ κι οὐδὲ διψῶ κι οὐδὲ ρουχὰ μοῦ λείπουν.

Εἶδ' εἴνορο στὸν ὕπνο μου, παντρεύεται ἢ καλή μου!

– Κώστα, γιὰ τὸ χατίρι σου θὰ σὲ ξελευτερώσω.

Βάλε τελάλη στ' ἄλογα σὲ δώδεκα τσαῖρια,

ποιὸ εἶναι τ' ἄξιο τ' ἄλογο, τ' ἄξιο καὶ τῆς ἀρρέντας.

20 Τρεῖς μέρες τὸ περβάτημα, τρεῖς ὥρες νὰ τὸ κάμει!

Κι ὅσ' ἄλογα τὸ ἄκουσαν, ἔπασαν νὰ ψοφήσουν

κι ὅσες φοράδες τ' ἄκουσαν, ἔπασαν ν' ἀπορρίξουν,

κι ὅσα μουλάρια τ' ἄκουσαν, ἐλιανοκατουριόνταν.

"Ἐνας γρίδας, παλιόγριδας, σαρανταδυοπληγιάρης

25 ἐπάησε καὶ χλιμίντρισε στὴν ἄκρη στὸ τσαῖρι:

– Ἐγὼ εἶμαι τ' ἄξιο τ' ἄλογο, τ' ἄξιο καὶ τῆς ἀρρέντας!

Τρεῖς μῆνες νὰ εἶναι μακριά, τρεῖς μέρες θὰ τὸ κάμω,

τρεῖς μέρες νὰ εἶναι μακριά, τρεῖς ὥρες θὰ τὸ κάμω

ἂν μ' αὐγατίσεις τὴν ταῖ σαράντα πέντε χουφτες,

30 κι ἂν αὐγατίσεις τὸ κρασί σαράντα πέντε κοῦπες:

νὰ δέσεις τὸ κεφάλι σου μὲ δώδεκα μαντίλια,

νὰ δέσεις τὴ μεσούλα σου μαζί μὲ τὴ δική μου!

Λαχαίνει λάκκος κι ἀπηδῶ, γκρεμὸς καὶ σὲ γκρεμίζω.

- Στὸ δρόμο ν-ὄπου πήγαινε, στὸ δρόμο ποὺ πηγαίνει
 35 παρακαλοῦσε κι ἤλεγε, παρακαλᾶ καὶ λέει:
 Νά 'βρισκα τὴ μανούλα μου στὴ βρύση ποὺ νὰ πλένει,
 νά 'βρισκα τὸν πατέρα μου στ' ἀμπέλι νὰ κλαδεύει.
 Κι ὅπως ἐπαρακάλεγε ἔτσι πάει τοὺς βρίσκει:
 – Καλημερά σου, μπάριμπα μου! – Καλῶς τον τὸ διαβάτη!
- 40 – Μπάριμπα, ποῦ γένεται χαρά, ποῦ γέρονται τὰ γλέντια;
 Γιατί λαλᾶνε τὰ βιολιὰ καὶ ποιανοῦ νύφη παίρουν;
 – Τῆς ἀστραπῆς καὶ τῆς βροντῆς, τοῦ γιοῦ μου τοῦ χαμένου,
 ποὺ χάθηκε μὲς στὴ σκλαδιά, δώδεκα χρόνους τώρα,
 καὶ σήμερα ἡ γυναίκα του θὰ πάρει ἄλλον ἄντρα:
- 45 ἐψὲς ἐπῆραν τὰ προικιά καὶ σήμερα τὴ νύφη.
 – Νὰ σφίξω ἐγὼ τὸ γοῖδα μου, τὸ ποῦ θὰ τοὺς προφτάκω;
 – " Ἄν εἶναι ὁ γοῖδας γλήγορος τοὺς φτάνεις μὲς στὸ δρόμο,
 κι ἂν εἶναι ὁ γοῖδας ἄναργος στὰ στέφανα ἄπάνω.
 Ὁ γοῖδας δῆκε γλήγορος, τοὺς προφτάκε στὸ δρόμο.
- 50 – Καλημερά, συμπέθεροι! — Καλῶς τον τὸ διαβάτη!
 – Πῶς τό 'χετε στὸν τόπο σας τὴ νύφη νὰ κερᾶσω;
 – Ἐμεῖς στὸν τόπο τό 'χομε τὴ νύφη νὰ κερουῦμε,
 ὅποιος γροσιὰ κι ὅποιος φλωριὰ καὶ ὅποιος δαχτυλίδια.
 Τὸ δαχτυλίδι ν' ἔδγαλε, στέκει καὶ τὴν κερᾶει.
- 55 Ἡ νύφη γοῖματ' ἤξερε, στέκει καὶ τὸ διαβάζει.
 – Τοῦτος εἶν' ὁ ἀρραβῶνας μου, τὸ πρῶτο μου στεφάνι!
 Στὴν ἀγκαλιά του ρίχτηκε, στὰ κάπουλα τὴ βάνει.
 – Ἐχετε γειά, συμπέθεροι, γαμπρὸ σὰν τὸ γομάρι!
 " Ὅσο νὰ ποῦνε «ποῦ 'ναι τος», πῆρε σαράντα ράχες
 60 κι ὅσο νὰ ποῦνε «πιάστε τον» κι ἄλλες σαράντα πέντε.

Πέπελη, 1977

Στ. 18. τσαῖρι: λιβάδι. Στ. 54. κατὰ τὴ συνήθεια τὸ δαχτυλίδι τοῦ ἀρραβῶνα φέρνει τὸ ὄνομα τοῦ μνηστήρα.

9B

ΕΡΧΟΜΑΣΤΑΝ ΑΠ' ΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ

- Ἐρχόμασταν ἀπ' τὴν Ἀνατολὴ σ' ἓνα χρυσὸ καράδι,
εἶχαμε σκλάβους ἔμορφους στὰ σίδερα δεμένους.
Ὁ σκλάβος ἀναστέναξε κι ἐστάθη τὸ καράδι
κι ὁ καπετάνιος φώναξε ν-ἀπάνω ἀπ' τὸ κατάρτι:
- 5 – Ποιὸς εἶναι π' ἀναστέναξε κι ἐστάθηκε τὸ καράδι;
– Ἐγὼ εἶμαι π' ἀναστέναξα κι ἐστάθηκε τὸ καράδι.
– Σκλάβε πεινᾶς, σκλάβε διψᾶς, σκλάβε μὴ θέλεις ροῦχα;
– Οὔδε πεινῶ, οὔδε διψῶ κι οὔδε ροῦχα μου λείπουν,
τὸν τόπο μου θυμήθηκα, τὴ δόλια μ' τὴ γυναίκα,
- 10 πὺ ἤμουν τριῶν μερῶν γαμπρός, δώδεκα χρόνους σκλάβος.
– Σκλάβε μου, γιὰ τραγούδησε καὶ θὰ σὲ λευτερώσω!
– Πόσες φορές τραγούδησα καὶ λευτεριά δὲν εἶδα;
Μὰ ἂν εἶναι γιὰ τὴ λευτεριά, θὰ ξανατραγουδήσω.
Ἐννιὰ καργιὲς ἐφύτεψα στῆς φυλακῆς τὴν πόρτα
- 15 κι ἀπ' τίς ἐννιὰ καρπὸ ἴφαγα καὶ λευτεριά δὲν εἶδα.
– Σκλάβε μου, σύρε στὸ καλὸ, χαλάλι ἢ λευτεριά σου...
Ἐν' ἄλογο τοῦ χάρισε, χίλια φλωριά τοῦ δίνει
ὅσο νὰ πεῖ «ἔχετε γειά!», πῆρε σαράντα μίλια.
Στὸ δρόμο ν' ἔπου πήγαινε, στὸ δρόμο πὺ πηγαίνει,
- 20 παρακαλοῦσε κι ἤλεγε, παρακαλάει καὶ λέει:
Νὰ ἔβρισκα τὸν πατέρα μου στ' ἀμπέλι νὰ κλαδεύει,
γὰ ἔβρισκα καὶ τὴ μάνα μου στὴ βρύση πὺ νὰ πλένει!
Ὅπως ἐπαρακάλαγε, ἔτσι πάει τὸν ἦβρε.
– Καλημερὰ σου, μπάριμπα μου! – Καλῶς τὸ παλικάρι!
- 25 – Μπάριμπα, πὺ γένετ' ἢ χαρὰ, πὺ πέφτουν τὰ ντουφέκια;
– Στῆς ἀστραπῆς καὶ στῆς βροντῆς, στοῦ γιοῦ μου τοῦ χαμένου.
– Καλημερὰ, μανούλα μου, καλῶς τον τὸ διαβάτη!
– Μάνα, πὺ γένετ' ἢ χαρὰ, πὺ πέφτουν τὰ ντουφέκια;
– Στῆς ἀστραπῆς καὶ στῆς βροντῆς, στοῦ γιοῦ μου τοῦ χαμένου!
- 30 – Μάνα, νὰ σφίξω τ' ἄλογο, μέσα πὺ τοὺς προφταίνω;
– Ἄν ἔχεις γλήγορο ἄλογο, στὸ δρόμο τοὺς προφταίνεις
κι ἂν ἔχεις ἄλογο ἄναργο ἐκεῖ πὺ στεφανώνουν.
Ζιγκὶ βαράει τ' ἄλογο, στὸ δρόμο τοὺς προφταίνει.

- Καλημερά, συμπέθεροι! – Καλῶς τον τὸ διαβάτη!
- 35 – Πῶς τό 'χετε τ' ἀντέτι σας γιὰ νὰ κεροῦν τὴ νύφη;
– "Οτι ἔχεις εὐχαρίστηση, βγάλε, δῶσε τῆς νύφης!
Τὸ δαχτυλίδι ν-ἔβγαλε στὰ χέρια της τὸ βάνει.
Ἡ νύφη ἤξερε γράμματα παίρει καὶ τὸ διαβάζει.
– Στὴ μάλιστα μάλιστα οἱ ἄρχοντες, στὴ μάλιστα οἱ συμπεθέροι·
- 40 στὴ μάλιστα τὸ παπαδαριό, θὰ μὲ κερᾶσει ἡ νύφη.
Τόνε κερᾶει μιὰ καὶ δυό, στὰ μάτια τὸν τηράει:
– Συμπέθεροι, στὰ σπίτια σας, δικοί μου στὸ δικό σας!
Καὶ σύ, ἄντρα προσωρινέ, σύρε εἰς τὸ καλό σου,
ἐμένα μό 'ρθε ὁ ἄντρας μου, τὸ πρῶτο μου στεφάνι!
- 45 "Ὅσο νὰ ποῦνε «ποῦ εἶναι τος» πῆρε σαράντα ράχες
46 κι ὅσο νὰ ποῦνε «πιάστε τον» πῆρε σαράντα πέντε.

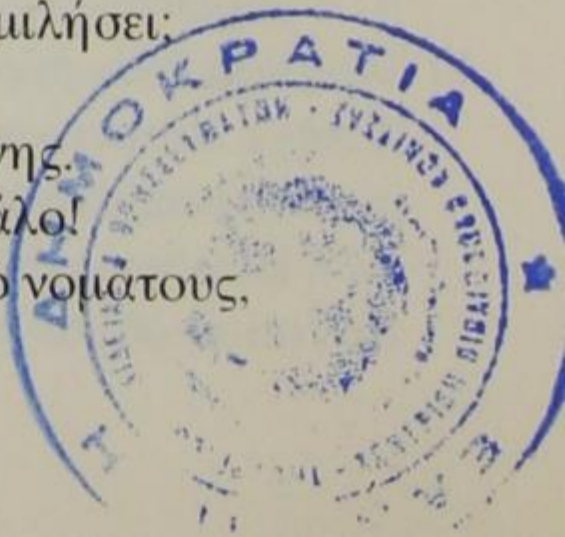
Βοδίνο, 1979

10

Η ΕΥΓΕΝΟΥΛΑ Η ΕΜΟΡΦΗ

- Ἡ Εὐγενούλα ἡ ἔμορφη κι ἡ μικροπαντρεμένη,
ποῦ τὰ παινιόνταν κι ἤλεγε τὸ χάρο δὲ φοβᾶται,
γιατί ἔχει τοὺς ἔννια ἀδερφοὺς, τὰ δώδεκα ξαδέρφια,
ποῦ ὅλα τὰ κάστρα πολεμοῦν καὶ χῶρες παραδίνουν,
- 5 πό 'χει τὰ σπίτια τὰ ψηλά, τὸν ἄντρα καπετάνιο,
παλικαράκια ξακουστά, καὶ καστροπολεμίτες.
Κι ἓνα πουλί, κακὸ πουλί ποῦ βρέθηκε κοντά της,
τίς παινεσιᾶς σὰν ἄκουσε τοῦ χάροντα ἔλέει.
Κι ὁ χάροντας σὰν τ' ἄκουσε πολὺ τοῦ κακοφάνη.
- 10 Μικρὸ φιδάκι ἔγινε, στὴν πόρτα της πηγαίνει.
Ἐπῆγε καὶ τὴν τσίμπησε στ' ἀριστερό της χέρι,
μὲς στὸ μικρὸ τὸ δάχτυλο πό 'χε τὴν ἀρραβώνα.
Κι ἡ Εὐγενούλα ἔπεσε πολὺ βαριά στὸ στρῶμα.
Καὶ μπαινοβγαίνουν οἱ γιατροὶ καὶ γιατρογιὰ δὲ βρίσκουν.

- 15 Μπαινόβγαινε ὁ πατέρας της, χτυπάει τὰ γόνατά του,
μπαινόβγαινε κι ἡ μάνα της μὲ τὰ μαλλιά λυμένα·
ἐκεῖ κοντά της κάθονταν, τῆς ἔκανε κολάγια·
καὶ κάπου κάπου φυλαχτά, φαινόνταν δακρυσμένη.
– Ἐγώ, μανά μου, δὲ μπορῶ, μανά μου, θὰ πεθάνω,
20 μάνα μου, μὴ πικραίνεσαι καὶ βαριαναστενάξεις.
– Πεθαίνεις, Εὐγενούλα μου καὶ τί μὲ παραγγέλλεις;
– Σ' ἀφήνω μιὰ παραγγελιά καὶ ντύστε με σὰ νύφη,
νύφη θέλω νὰ φορεθῶ καὶ νύφη νὰ πεθάνω.
Κι ὅταν θὰ λά' ρθει ὁ Κωσταντῆς μὴν τὸν πικροκαρδίσεις.
- 25 Καὶ βάλ' του γιόμα νὰ γευτεῖ καὶ δεῖπνο νὰ δειπνίσει,
βάλτου νὰ φάει, βάλτου νὰ πιεῖ, πὲς του νὰ τραγουδήσει.
Κι ἄπλωσε τὸ χεράκι σου μέσ' τῆ μεσιά μου τζιέπη
καὶ πάρε τὰ κλειδάκια μου, ἄνοιξε τὸ σαντούκι,
πάρε τὴν ἀρραβώνα του καὶ τὰ χαρίσματά του
- 30 καὶ δῶσ' τα τοῦ Κωσταντῆ κι ἄλλοῦ ν' ἀρραβωνιάσει,
γιατὶ ἐγὼ παντρεύομαι, παίρω τὸ χάροντ' ἄντρα.
Κι ὁ Κώσταντας ἐφάνηκε στοὺς κάμπους καβαλάρης,
γλέπει μεγάλη μάζωξη, ὅπ' εἶναι μαζωμένοι·
κι ἀπ' τὴν πολὺ τὴ σύναξη κακὸ βάζει στὸ νοῦ του.
- 35 Κοντοκρατεῖ τὸ γοῖθα του καὶ λέει κι ἀναστενάξει:
– Τί εἶν' αὐτὴ ἡ μάζωξη, μέσ' στὰ πεθερικά μου;
Γιὰ πεθερός μου ἀπέθανε, γιὰ πεθερὰ μ' ἐχάθη,
ἢ ἀπ' τὰ γυναικαδέρφια μου κανένα ἐσκοτώθη!
Δίνει διτσιὰ τ' ἀλόγου του καὶ φτάνει στὴν αὐλή του,
- 40 φτάνει κοντὰ στὴ μάζωξη ὅπ' εἶναι μαζωμένοι:
– Καλημερὰ σας, λαϊκοὶ κι ἔσεῖς ἱερωμένοι!
– Γειὰ σου καὶ σένα, Κωσταντῆ! Καλῶς τὸ παλικάρι!
Κι ἀνήσυχα τοὺς ἐρωτᾷ:– Τίνος εἶν' τὸ κιβούρι;
– Εἶναι τ' ἀνέμου τοῦ κακοῦ καὶ τῆς ἀνεμοζάλης.
- 45 – Γιὰ πὲς μου, πρωτομάστορα, καθόλου μὴν τὸ κρύβεις!
– Ποιὸς ἔχει στόμα νὰ σ' τὸ πεῖ, στόμα νὰ σοῦ μιλήσει;
Ἡ Εὐγενούλα πέθανε, ἡ μικροπαντρεμένη·
τῆς Εὐγενούλας εἶν' αὐτό, τῆς μοσκομυρισμένης.
– Χαρὰ σου, πρωτομάστορα, κάνε το πιὸ μεγάλο!
- 50 Φιάξτο μακρὺ, φιάξτο φαρδύ, φιάξτο γιὰ δυὸ νοματους,

- κι ἀπ' τὴ δεξιὰ του τὴ μεριὰ ἄφησε παραθύρι,
 γιὰ νὰ ῥοχεται ἡ μανούλα μου ν' ἀνάφτει τὸ καντήλι,
 νὰ μπαίνει ὁ ἥλιος τοῦ Μαγιοῦ, τ' Αὐγούστου τὸ φεγγάρι.
 Στριφογυρίζει τ' ἄλογο στοῦ πεθεροῦ του πάει.
- 55 Βρίσκει παπάδες πό' ψελλαν, μοιρογιολογίστρες κλαῖνε.
 – Μεριὰ σταθεῖτε ψάλτηδες, μεριὰ μοιρογιολογίστρες!
 Χρυσὸ μαντίλι σήκωσε, τὴν εἶδε πεθαμένη,
 σκύφτει καὶ τὴ γλυκοφιλᾷ, γλυκὰ τὴν ἀγκαλιάζει·
 δυὸ δάκρυα τοῦ πέσανε σὰν δυὸ μαργαριτάρια.
- 60 Χρυσὸ μαχαίρι ν-ἔβγαλε ἀπὸ χρυσὸ φηκάρι,
 στὸν οὐρανὸ τὸ πέταξε καὶ στὴν καρδιά του πάει...
 Τὰ πῆραν τὰ λιγόμερα, τὰ πᾶνε νὰ τὰ θάψουν.
 Τὰ δυὸ ἀντάμα τὰ ἔβαλαν, στὸ ἴδιο τὸ κιβούρι:
 στὸ νιὸ φυτρώνει πλάτανος, στὴν κόρη κυπαρίσσι.
- 65 Λιγογυρίζει ὁ πλάτανος, φιλάει τὸ κυπαρίσσι.
 Κι ὅσοι διαβάτες κι ἂν περοῦν στέκονται καὶ λογιάζουν,
 κρυφολογοῦν στενάχωρα, κρυφολογοῦν καὶ λένε:
 – Γιὰ εἰδεῖτε αὐτὰ τὰ νιοῦτσικὰ, τὰ κακομοιριασμένα,
- 69 π' ὅπως φιλιοῦνταν ζωντανά, φιλιοῦνται πεθαμένα!

Κακαβιά, 1980.

Στ. 1. καὶ Αὐγουστίνουλα. Στ. 29. Κατὰ τὴ συνήθεια, μετὰ τὴ διάλυση τοῦ γάμου (ἀρραθῶνας) ἐπιστρέφονταν οἱ γαμήλιες δωρεές, μαζὶ καὶ τὸ δακτυλίδι (ὁ ἀρραθῶνας).

Ο ΜΑΥΡΙΑΝΟΣ, Ο ΒΑΣΙΛΙΑΣ

ἌΟ Μαυριανός, ὁ βασιλιάς κι ὁ μικρο-Κωσταντῖνος
 ἀντάμα τρώγαν κι ἔπιναν, ἀντάμα καὶ γλεντοῦσαν.
 ἌΟ βασιλιάς ἐπαίνεψε τὰ γρόσια, τὰ φλωργιά του
 κι ὁ Κώσταντας παινεύονταν πού' ν' ἄξιο παλικάρι
 5 κι ὁ Μαυριανός ἐπαίνεψε τὴν ὀμορφ' ἀδερφή του:

- Οὐδὲ μὲ γρόσια τῆ γελᾶς κι οὐδὲ μὲ τὰ φλωργιά σου!
 – Κι ἂν τὴν πλανέψω, Μαυριανέ, τί στοίχημα θὰ χάσεις;
 – Ἄν τὴν πλανέψεις, βασιλιά, σοῦ δίνω τὸ κεφάλι
 κι ἂν δὲν μπορέσεις, βασιλιά, ποιό ἔναι τὸ στοίχημά σου;
 10 – Ἄν δὲν μπορέσω, Μαυριανέ, σοῦ δίνω τὴν κορόνα.
 Δυὸ μοῦλες στέλλει τὸ πρωὶ καὶ δυὸ τὸ μεσημέρι
 καὶ μὲς στὸ ἡλιοβασίλεμα τρεῖς μοῦλες φορτωμένες.
 Ἐβῆκ' ἡ κόρη στὴν αὐλὴ καὶ λιανοτραγουδοῦσε:
 – Καλότυχος ποιὸς καητερεῖ, νὰ ζήσ' ὅποιος τὰ στέλλει
 15 κι ὁ ἀδερφός μου, ὁ Μαυριανός, θὰ τοῦ τὸ ξαντινέψει.
 – Δὲ θέλ' αὐτὸς ξαντινεμα κι οὐδὲ νὰ τοῦ τὰ δώκεις,
 μόνο νὰ πᾶς νὰ κοιμηθεῖς στὴν ἀγκαλιὰ τ' ἀπόψε.
 Ἐφώνηξε τίς δοῦλες τῆς καὶ τίς σαράντα βάργες:
 – Ποιὰ ντυέται, ἀρματώνεται, ποιὰ βάνει τὰ καλά μου,
 20 ποιὰ πλέει τὰ μαλλάκια τῆς μὲ τὴ χρυσὴ πλεξούδα,
 ποιὰ βάνει στὸ χεράκι τῆς τ' ἀργυροδαχτυλίδι,
 ποιὰ πάνει μὲ τὸ βασιλιὰ νὰ κοιμηθεῖ ἀπόψε;
 Μιὰ βάργεια πολοήθηκε, μιὰ δοῦλα πολογιέται:
 – Ἐγὼ ντυέμαι, ἀρματώνομαι, ἔγὼ βάνω τὰ καλά σου,
 25 ἔγὼ πλέω τὰ μαλλάκια μου μὲ τὴ χρυσὴ πλεξούδα,
 ἔγὼ βάνω στὸ χεράκι μου τ' ἀργυροδαχτυλίδι,
 ἔγὼ πάνω μὲ τὸ βασιλιὰ νὰ κοιμηθῶ ἀπόψε.
 Ἐπῆγε καὶ κοιμήθηκαν σὰν τὰ γλυκὰ ἄδερφάκια.
 Αὐτοῦ στα ξημερώματα ὁ βασιλιάς μὲ τρόπο
 30 τῆς ἔκοψε τὸ δάχτυλο ποὺ ἔχε τὸ δαχτυλίδι,
 τῆς ἔκοψε τὰ μαλλάκια τῆς μὲ τίς χρυσὲς πλεξούδες.
 – Γιὰ ἔλα κάτω, Μαυριανέ, καὶ δῶσ' μου τὸ κεφάλι!
 – Γιὰ ἄφησέ με, βασιλιά, ἄφσε με καὶ τρεῖς μέρες,
 νὰ διαλαλήσω στὰ χωριά, νὰ μάθ' ἡ ἀδερφή μου.
 35 Παρασκευὴ διαλάλησε, Σαββάτο πάει ὁ λόγος,
 τὴν Κυριακὴ μὲ τὸ ταχιὸ κι ἡ ἀδερφή του:
 – Καλὴ σας μέρα, βρὲ παιδιά, γειά σας, βρὲ παλικάρια!
 Καὶ κείνον μὲ τὰ κόκκινα οὐδὲ καὶ ποὺ τὸν εἶδα.
 – Τί λές, μωρὴ βρωμόσκυλα καὶ σκυλοβυζασμένη!
 40 Δὲν κοιμηθήκαμ' ἀπροψὲς ὅλην τὴ νύχτ' ἀντάμα;
 Σὸ ἔκοψα τὰ μαλλάκια σου μὲ τίς χρυσὲς πλεξούδες,

σό 'κοψα και τὸ δάχτυλο πού 'χες τὸ δαχτυλίδι.

– "Αν λείπουν τὰ μαλλάκια μου, νὰ λείψ' ὁ ἀδερφός μου·
ἂν λείπει και τὸ δάχτυλο, νὰ λείψει και ἄλλη μία.

45 – Κατήβα κάτω, βασιλιὰ και δῶσ' μου τὴν κορόνα·

46 και δῶσ' μου και τὰ κόκκινα και πάρε τὰ γαλάζια!

Σωτήρα, 1982

12

Ο ΚΩΣΤΑΝΤΑΣ, Ο ΚΩΣΤΑΝΤΗΣ ΚΙ Ο
ΜΙΚΡΟ-ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ

Ἐὸ Κώσταντας, ὁ Κωσταντῆς κι ὁ μικρο-Κωσταντῆνος
τρεις χρόνους ἐπερδάταγε νὰ βρεῖ καλή γυναίκα,
νὰ βρεῖ ψηλή, νὰ βρεῖ λιγνή, νὰ βρεῖ τῆς ἀρεσιᾶς του.

Ἐἦβρε ψηλή, ν-ἦβρε λιγνή, ν-ἦβρε τῆς ἀρεσιᾶς του.

5 Τρεις χρόνους ἐτοιμάζονταν τὸ γάμο για νὰ κάμει:
τρεις μύλους εἶχε π' ἄλεθαν τὸ σᾶρι για τὸ γάμο
και τρεις μύλους, ξερόμυλους π' ἄλέθουν τὸ πιπέρι.
Κάλεσε ν-ὄλα τὰ χωριὰ και ὄλα τὰ βιλαέτια,
κάλεσε και τὰ Γιάννενα, τὴν ξακουσμένη χώρα.

10 Συμπέθεροι ξεκίνησαν στὸ γάμο για νὰ πᾶνε
κι ὁ Κωσταντῆνος ἀμπροστᾶ στὸ Γρίβα καβαλάρης.
Πᾶησε πουλάκι και ἔκατσε στὴ σέλα τ' ἄλογοῦ του
και οὐδὲ λαλοῦσε σὰν πουλι και οὐδὲ σὰ χελιδρόνι·
μόνο λαλοῦσε και ἦλεγε ν-ἀνθρώπινη κουβέντα:

15 – Κώστα μου, μὴ παντρεύεσαι, γυναίκα νὰ μὴ πάρεις,
ἔσένα σὸ 'ρθ' ὁ θάνατος και ὁ Χάρος θὰ σὲ πάρει!

– Ποῦ ξέρεις ἐσύ, πουλάκι μου πού θὰ μὲ πάρ' ὁ Χάρος;

– Ἐψὲς ἦμουν στοὺς οὐρανοὺς και ἀπόψε ν-ἔρθα κάτω
και ἄκουσα πού σ' ἔγραψαν μὲ τοὺς ἀπεθαμένους.

20 Στριφογυρίζει τ' ἄλογο, στὴ μάνα του παγαίνει,
κρυφὰ κρυφὰ τὴν τράβηξε και φανερὰ τῆς λέει:

- Τοίμασε τὸ μικρότερο νὰ πᾶ' νὰ πάρει νύφη,
 ἔμένα μὸ ῥθ' ὁ θάνατος κι ὁ Χάρος νὰ μὲ πάρει.
- Καὶ ποῦ τὸ ξέρεις, Κώστα μου, πὺ θὰ σὲ πᾶρ' ὁ Χάρος;
- 25 – Ἔρθε πουλάκι κι ἔκατσε στὴ σέλα τ' ἄλογού μου,
 καὶ οὐδὲ λαλοῦσε σὰν πουλὶ κι οὐδὲ σὰ χελιδρόνι,
 μόνο λαλοῦσε κι ἤλεγε ν-ἀνθρώπινη κουβέντα:
 Κώστα μου, μὴ παντρεύεσαι, γυναίκα νὰ μὴ πάρεις.
 Ἐσένα σὸ ῥθ' ὁ θάνατος κι ὁ Χάρος θὰ σὲ πάρει!
- 30 Ποῦ ξέρεις ἐσύ, πουλάκι μου, πὺ θὰ μὲ πᾶρ' ὁ Χάρος;
 Ἐψὲς ἤμουν στοὺς οὐρανοὺς κι ἀπόψε ν-ἔρθα κάτω
 καὶ ἄκουσα πὺ σ' ἔγραψαν μὲ τοὺς ἀπεθαμένους.
 Τοίμασαν τὸν μικρότερον νὰ πᾶ' νὰ φέρει νύφη.
 Κι ἡ νύφη τοὺς ἀγνάντευε ν-ἀπὸ τὸ παραθύρι:
- 23 – Συμπέθεροι, στὰ σπίτια σας καὶ φίλοι, στὰ δικά σας
 κι ἐσύ, καλὲ μ' ἀντράδεοφε, νὰ πᾶς ἀπέκει πό ῥθες.
 Ἐσὺ δὲν εἶς' ὁ Κώσταντας, δὲν εἶς' ὁ Κωσταντῖνος.
 ἄλλιῶς τὸ παίζεις τ' ἄλογο κι ἄλλιῶς τὸ καμαρώνεις.
 Ὅταν θ' ἀσπρίσ' ὁ κόρακας νὰ γένει περιστέρι,
- 40 τότες κι ἐγὼ θὰ παντρευτῶ κι ἄλλον ἄντρα θὰ πᾶρω.

Λεσινίτσα, 1980

ΛΕΒΕΝΤΗΣ ΕΡΟΒΟΛΑΓΕ

- Λεβέντης ἐροβόλαγε ν-ἀπὸ ψηλὴ ραχούλα
 μὲ τὸ φεσάκι του στραβά, τὸ χρυσοκεντισμένο,
 μὲ τὸ μαντίλι στὸ λαιμό, τὸ χιλιοπλουμισμένο.
 Κι ὁ Χάρος τὸν ἀγνάντευε καὶ ζήλια τὸν ἐπῆρε:
- 5 πάησε καὶ τὸν καητέρεσε σ' ἓνα στενὸ σοκάκι.
- Καλημερὰ σου, Χάροντα! – Καλῶς τον, τὸ λεβέντη!
 Λεβέντη, διάταγμα Θεοῦ νὰ δώκεις τὴν ψυχὴ σου!
 – Δίχως ἀνάγκη κι ἀρρωστιὰ ψυχὴ δὲν παραδίνω.

- Νὰ βγοῦμε νὰ παλέψομε σὲ μαρμαρένι' ἄλώνι·
 10 κι ἂν δὲ νικήσεις, Χάροντα, νὰ πᾶς ἀπέκει πό' ρθες.
 Ἐπῆγαν καὶ παλέψανε σὲ μαρμαρένι' ἄλώνι.
 Πὸ τὸ πρωὶ ὡς τὸ δειλινό, κανένας δὲ νικάει.
 Κι ἐκεῖ στὸ τσάκισμα τοῦ ἡλιοῦ πὺν πάει νὰ βασιλέψει,
 ἴκούγω τὸ νιὸ καὶ βούγγαγε καὶ βαριαναστενάζει:
 15 – " Ἀφσε με, Χάρε, ἄφσε με, σήμερα μὴ μὲ παίρεις.
 Ἐχω τὰ πρόβατ' ἄκουρα καὶ τὸ τυρὶ στὰ ζύγια,
 ἔχω παιδιὰ πολὺ μικρά, δὲν πρέπει νὰ ὀρφανέψουν,
 ἔχω γυναῖκα ἔμορφη καὶ χήρα δὲν τῆς πρέπει.
 – Τὰ πρόβατα κουρεύονται καὶ τὸ τυρὶ ζυγιέται
 20 καὶ τὰ παιδιὰ τ' ἀνήλικα τοὺς ἔχω ἴγὼ τὴν ἔγνοια.

Κλεισάρι, 1978

14

ΕΝΝΙΑ ΧΙΛΙΑΔΕΣ ΠΡΟΒΑΤΑ

- Ἐννιά χιλιάδες πρόβατα κι ἔννιά χιλιάδες ἴδια,
 ἔννιά βοσκάδες τὰ ἔβοσκαν σ' ἓνα χλωρὸ λιβάδι.
 Τὸν Κώστα ἀφήνουν μαναχό, τὸν Κώστα ν-ἀρμουνεύουν:
 – Κώστα, κοντὰ στὴ θάλασσα, μὴν πᾶς νὰ τὰ ποτίσεις,
 5 κάτω σὲ πικροδάφινη μὴν πᾶς νὰ τὰ σταλίσεις·
 σὲ μονοδέντροι μ' ἀνηβεῖς φλοέρα νὰ λαλήσεις.
 Κι ὁ Κώσταντας δὲν ἄκουσε, κι ὁ Κώστας δὲν ἀκούει.
 Πάει κοντὰ στὴ θάλασσα τὸ διό του νὰ ποτίσει,
 κάτω σὲ πικροδάφινη πάει νὰ τὰ σταλίσει,
 10 σὲ μονοδέντροι ἀνήβηκε φλοέρα νὰ λαλήσει.
 Ὁ Κώστας ἴποκοιμήθηκε χρόνο καὶ πέντε μῆνες.
 Κι ὅταν ξυπνάει ὁ Κώσταντας κι οἱ δυὸ κοπὲς φευγάτες.
 Παίρει τὸ ντουφεκάκι του, ζώνει καὶ τὸ σπαθὶ του
 καὶ παίρει δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια.
 15 Βρίσκει τὸ λύκο ν-ἀμπροστὰ καὶ τὸν καλημεράει:

- Λύκε, μὴν εἶδες πρόβατα, λύκε, μὴν εἶδες ἴδια;
– Σὲ κείν' τῆ ράχη τὴν ψηλὴ, στὴν ἄλλη παραπάνω,
δεξιὰ μεριὰ εἶν' τὰ πρόβατα, ζερβὰ μεριὰ εἶν' τὰ ἴδια
κι ἀνάμεσα στὶς δυὸ κοπὲς εἶναι τὰ τρυφεράδια.
20 Πῆγα κι ἐγώ, ὁ γερόλυκος, νὰ φάω τρυφεράδια,
καὶ βρῖσκω σκύλο κωλοδοῦ καὶ μιὰ σκυλίτσα ζέπα
22 καὶ μὲ κωλοσβαρίσανε, χορτάρι δὲ φυτρώνει.

Δίβρη, 1981

Δημόσια Κεντρικὴ Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

2.2 ΕΠΙΚΑ

ἱστορικά, κλέφτικα

15

ΤΟ ΚΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΩΡΙΑΣ

Σ' ὅσα κάστρα κι ἂν πῆγα καὶ σεργιάνησα,
σὰν τῆς Ὠριάς τὸ κάστρο δὲν ἀπάντησα.
Κάστρο τῆς μαυρομάτας, τῆς ἄλωναριᾶς,
κάστρο θεμελιωμένο, κάστρο ξακουστό·
5 σαράντα πύργους ἔχει, ὅλο μάλαμα,
κι ἄλλους σαράντα πέντε γιὰ τὸν πόλεμο·
μολύβι σκεπασμένο, μαρμαρόχυτο,
μὲ πόρτες ἀτσαλένιες κι ἀργυρὰ κλειδιά,
καὶ τοῦ γιαλοῦ ἢ πόρτα ἀστράφει μάλαμα.

- 10 Τοῦρκοι τὸ πολεμοῦσαν χρόνια δώδεκα,
Ρωμιοὶ τὸ παραστέκαν δεκατέσσερα·
δὲν πάρ' ἄ τὸ πατήσουν τὸ μοιριόρημο.
Βγῆκε ν-ἕνα Τουρκάκι καὶ ρωμογέννητο,
ρωμοκουναρημένο, γενιτσαρόπουλο,
15 ἐπάει στὸ σουλτάνο, τὸν πολυξάκουστο:
– " Ἄν πάρω ἄ γὼ τὸ κάστρο τί εἶν' ἡ ρόγα μου;

- "Αλογο μέ σέλα και χρυσό σπαθί.
 – Οὐδέ τ' ἄλογο θέλω, οὐδέ τὸ σπαθί.
 Μόνον τὴ κόρη θέλω πού 'ναι στὸ γυαλί.
 20 – "Αν τὸ κάστρο ἐπάρεις, χάρισμα κι αὐτή.
 Πράσινα ρουῖχα βάνει, ράσα φόρεσε.
 προσκέφαλο ν-ἐζώθη κι «ἀγκαστροώθηκε».
 Τοῦ πύργου πύργου πάει και μοιρογιολογεῖ.
 – 'Ανοῖξτε μου, τῆς μαύρης και τῆς ὀρφανῆς,
 25 γιὰτ' εἶμαι γκαστρομένη και στὸ μῆνα μου!
 Κι ἐκεῖνοι τὴν πιστέψαν τὴν κακορίζικη.
 Γελάστηκε μιὰ κόρη πάει και τ' ἀνοίξε.
 "Ὅσο ν' ἀνοίξει ἡ πόρτα χίλιοι μπήκανε,
 κι ὅσο νὰ καλανοίξει γιόμισ' ἡ αὐλή.
 30 " Ἄλλοι χυθῆκαν στ' ἄσπρα κι ἄλλοι στὰ φλαφιά
 και τὸ γενιτσαρόπλο ἐπῆρε τὴν κυρά,
 μονάκριβο κορίτσι, κλεισμένο στὸ γυαλί,
 καλοκουναρημένο ἀπὸ καλοὺς γονεῖς.
 Κι ἡ κόρη ἀπ' τὸν πύργο κάτω πέταξε,
 35 μὴδε σὲ πέτρα πέφτει, μὴδε σὲ κλαριά
 36 παρὰ σὲ Τούρκου χεῖρα, μὲς τὴν ἀγκαλιά.

Κοσοβίτσα, 1985

Στ. 16. ρόγα: μισθός, ἀμοιβή. Στ. 26. κακορίζικη: κακῆς τύχης, δύστυχη.

16

ΤΟΥ ΚΙΤΣΙΟΥ Η ΜΑΝΑ ΚΑΘΟΝΤΑΝ

- Τοῦ Κίτσιου ἡ μάνα κάθονταν στὴν ἄκρη στὸ ποτάμι,
 μὲ τὸ ποτάμι μάλωνε και τὸ πετροβολοῦσε:
 – Ποτάμι μ', γιὰ λιγόστεψε, ποτάμι γύρα πίσω,
 γιὰ νὰ περάσ' ἀντίπερα, πέρα στὰ κλεφτοχώρια!
 5 Πό 'χουν οἱ κλέφτες σύναξη κι ὄλ' οἱ καπεταναῖοι,

- πό'χουν ἄρνια καὶ ψέουνε, κριάρια σουβλισμένα,
 ἔχουν κι ἓνα γλυκὸ κρασί πού 'ν' δωδεκαχρονίσιο!
 – Τὸν Κίτσιο τὸν ἐπιάκανε πᾶνε νὰ τὸν κρεμάσουν.
 Χίλιοι τὸν πᾶνε ἀπὸ μπροστὰ καὶ δυὸ χιλιάδες πίσω·
 10 κι ὁ Κίτσιος μὲς τῆ μέση τους σὰν ἥλιος, σὰ φεγγάρι
 κι ὄλοξοπίσω πήγαινε ἢ δόλια του ἢ μανούλα.
 Κι ἡ μάνα του τὸν ἔκλαιγε κι ἡ μάνα του τὸν κλαίει:
 – Κίτσιο, ποῦ τὰ 'χεις τ' ἄρματα, τὰ ἔρημα τσιαπράζια;
 – Μάνα ζουρλή, μάνα τρελή, μάνα ξεμυαλισμένη,
 15 γιατί δὲν κλαῖς τὰ νιάτα μου, δὲν κλαῖς τῆ λεβεντιά μου,
 μόν' κλαῖς τὰ δόλια τ' ἄρματα, τὰ ἔρημα τσιαπράζια;
 – Καλλιό, παιδι νὰ πέθαινες, τὰ νιάτα σου νὰ χάσεις.
 18 παρὰ νὰ χάσεις ἀντρεία, νὰ χάσεις τ' ἄρματά σου!

Λοβίνα, 1989

17

ΚΑΛΩΣ ΕΜΑΖΩΘΗΚΑΜΕ
 ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΝΤΕΡΤΙΛΗΔΕΣ

- Καλῶς ἐμαζωθήκαμε ν-ἐμεῖς οἱ ντερτιλῆδες
 νὰ κλάψομε τὰ ντέρτια μας καὶ τὰ παράπονά μας.
 Στὸν Ἄι-Λιά στὸν πλάτανα, πάνω στὸ Κρουνέρι,
 πό'χουν οἱ κλέφτες μάζωξη κι οἱ καπεταναραῖοι,
 5 πό'χουν ἄρνια καὶ ψέουνε καὶ πρόβατα στῆ σούβλα,
 ὅπ' ἔχουν καὶ γλυκὸ κρασί ἀπὸ παλιὸ ἀμπέλι,
 πό'χουν τῆ Γκόλφω στὸ πλευρὸ καὶ τοὺς κερᾶει καὶ πίνουν.
 Κι ὁ καπετάνιος ἤλεγε κι ὁ καπετάνιος λέει:
 – Γιά φᾶτε, πιεῖτε, βρὲ παιδιά, χαρεῖτε νὰ χαροῦμε!
 10 Τοῦτον τὸ χρόνο τὸ λαμπρὸ, τὸν ἄλλονε ποιὸς ξέρει,
 11 ἢ ζοῦμε ἢ πεθαίνομε ἢ σ' ἄλλον κόσμο πᾶμε.

Κλεισάρι, 1978

18

ΣΤΟ ΧΟΡΟ ΧΟΡΕΥΑΝΕ

Στὸ χορὸ χορεύανε καὶ τραγούδια λέγανε.

Βοίβοντας πάει ἀμπροστὰ κι ὁ χορὸς ἀπὸ κοντά.

Γιάνναινα, Γιαννάκαινα, κοντολεϊμονάκαινα,
μὴ παραστολίζεσαι καὶ χαμηλοζώνεσαι!

5 Τ' εἶν' ὁ βοίβοντας κοντὰ μὲ τὰ παλικάρια του
καὶ τοὺς λεβεντάδες του, ἔμπιστα παιδάκια του.

Βοίβοντας πάει κοντὰ καὶ τὴν ἔλιμπεύτηκε.

– Βοίβοντα, κάτσε καλά, τὶ εἶν' ὁ Γιάννος ἀκοντὰ
καὶ σοῦ ρίνει ντουφεκιά, ντουφεκιά μὲς στὰ σπλάγχνα.

10 Μὲ τὴν πρώτη ντουφεκιά τὸν βαρεῖ τὸν βοίβοντα.

Θυμωσάνε τὰ παιδιά, πιάνουν καῖν' τὸ μαγαλιά.

12 Καῖνε κι ὅλο τὸ χωριὸ καὶ τὸ κάμαρ ῥημαδιό.

Μάλτσιανη, 1983

Στ. 2. Βοίβοντας: κυβερνητικὸς ἀπεσταλμένος τῆς Τουρκίας ποὺ ἐκτελοῦσε ἐντολὲς τῆς Ὑψηλῆς Πύλης.

19

ΑΙΝΤΕ, ΟΣΜΑΝ ΤΑΚΑ

Ὁσμάν Τάκα (1848-1887) Ἄλβανὸς ἥρωας, ἀγωνίστηκε γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τῆς πατρίδας του. Καταδικάστηκε σὲ θάνατο ἀπὸ τὴν τουρκικὴ ἐξουσία. Χωρὶς ὑπεκφυγές, ζήτησε ἀπὸ τοὺς δήμους νὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ χορέψει πρὶν τὴν ἐκτέλεση, ὡς ὑστατὴ ἐπιθυμία. Ὁ χορὸς του ποὺ ἀναπαριστάνει ἐκείνη ἀκριδῶς τὴν ἱστορικὴ στιγμή, εἶναι ἀπ' τοὺς δημοφιλέστερους πανταχοῦ στὴν Βόρειο Ἡπειρο.

* Αἰντε, Ὁσμάν Τάκα,
τὴ λεβεντιά σου νά 'χα.

* Αἰντε, Ὁσμάν Τάκα,

στρίψε τὴ μουστάκα.

5 Ἐσὺ κοιμᾶσαι κι ἐγὼ νυστάζω,
σὲ συλλογιούμαι κι ἀναστενάζω.

Ἔιντε, Ὀσμὰν Τάκα,

8 τὴ λεβεντιά σου νά ᾿χα.

Γεωργουτσάτι, 1989

20

ΕΧΕΤΕ ΓΕΙΑ, ΨΗΛΑ ΒΟΥΝΑ

Ἀναφέρεται στὸν Κατσιαντώνη, διάσημο κλέφτη τῆς Αἰτωλίας, Ἀκαρνανίας καὶ τῶν Ἀγρᾶφων. Τὸ 1807 συνελήφθη αἰχμάλωτος στὸ Μοναστηράκι τῆς Εὐρυτανίας ὅπου νοσηλευότανε ἀπὸ τὴν εὐλογία. Ἀμέσως μετὰ, καταδικασμένος ἀπὸ τὸν Ἀλῆ Πασᾶ, ἐκτελεστήκε «διὰ σφύρας θλασθέντων τῶν ὀσπῶν».

Ἔχετε γειά, ψηλά βουνά καὶ δροσερές βρυσούλες
κι ἐσεῖς Τζιουμέγκα κι Ἄγραφα, λημέρια τῶν κλεφτῶνε!

Ἄν δεῖτε τὴ γυναῖκα μου, ἄν δεῖτε τὴν κυρά μου,
ἐπεῖτε τῆς πὼς μ' ἔπιακαν μὲ προδοσιὰ κι ἀπάτη,

5 ἀρρωστημένον μ' ἤβρανε, ξαρμάτωτον στὸ στρώμα.

6 Ἄχ, μ' ἔτρωγε ν-ῆ εὐλογία κι οἱ θερμασιές μὲ λιώνουν.

Γράψη, 1977

21A

ΕΝΑ ΠΟΥΛΙ ΘΑΛΑΣΣΙΝΟ

“Ένα πουλί θαλασσινό,
καημένε Μάρκο Μπότσιαρη,
λέει σ' ένα πουλί βουνίσιο,
Μάρκο Μπότσιαρη Σουλιώτη.

- 5 – Έσκότωσαν τὸ Μάρκο μας, στὴν ἄκρη τὸ ποτάμι.
Κι ἡ μάνα του τὸν ἔκλαιγε, κι ἡ μάνα του τὸν κλαίει:
– Μάρκο μ', π' ἄφσες τὸ σπαθί, ποῦ ἄφσες τὸ ντουφέκι;
– Τὸ πῆραν τὰ συντρόφια μου, τὸ πῆραν τὰ παιδιά μου.
9 καὶ μὲ τοὺς Τούρκους πολεμοῦν καὶ τοὺς κοτζιαμπασηδες.

Γράψη, 1977

21B

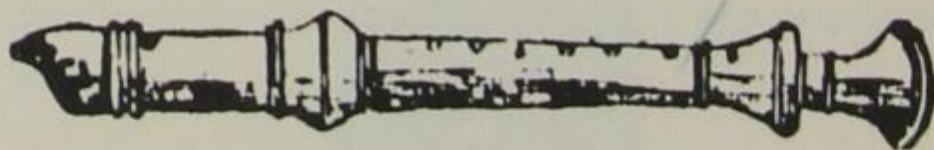
ΤΟ ΑΚΟΥΕΙ Η ΜΑΥΡΗ ΓΗΣ

Τὸ ἀκούει ἡ μαύρη γῆς, τρεῖς χρόνους δὲ χορτιάζει·
τ' ἀκοῖν καὶ τὰ βουνὰ κι ἐκεῖνα ραίστηκαν·

τὸ ἀκούει κι ὁ οὐρανός, τρεῖς χρόνους δὲ σταλάζει.

- 4 Ο Μάρκος ἔσκοτώθηκε κι ἔσκότωσε καὶ χίλιους.

Βάνισα, 1979

22

ΚΟΥΓΩ ΤΟΝ ΑΝΕΜΟ ΚΙ ΑΧΑΕΙ

Κούγω τὸν ἄνεμο κι ἀχάει, τὸν κούγω καὶ μαλώνει
 μὲ τὰ βουνὰ ν-ἐμάλωνε, μὲ τὰ βουνὰ μαλώνει:

– Ἐσεῖς βουνὰ τῶν Γρεβενῶν καὶ πεῦκα τοῦ Μετσόβου,
 ἔσεῖς καλὰ τὸν ξέρετε αὐτὸν τὸν παπα-Γιώργη,

5 πὺ ἦταν μικρὸς στὰ γράμματα, μικρὸς στὰ πινακίδια
 καὶ τώρα στὰ γεράματα ἐβῆκε πρῶτος κλέφτης.

“Ὅλα τὰ κάστρα πάτησε κι ὅλα τὰ μαναστήρια
 τὸ Μαναστήρι στοὺς Ἀγιοὺς δὲν μπάρ’ ἄ τὸ πατήσει
 τροῦρω ἄρω τό’ φερε καὶ σκάλα δὲν τοῦ βροίσκει.

10 Τὸ γούμενον ἐφώνηξε, τὸ γούμενο φωνάζει:

– Κατήβα κάτω, γούμενε, νὰ μὲ ξεμολογήσεις,
 γιὰτ’ ἔχω κάμει κρίματα κι εἶμαι κοιματισμένος,

13 ἐσκότῳσα ἕναν παπὰ ἐκεῖ πὺ λειτουργοῦσε.

Βουλιαράτι, 1983

23

ΤΟ ΤΙ ΚΑΠΝΟΣ ΠΟΥ ΦΑΙΝΕΤΑΙ

Τὸ τί καπνὸς πὺ φαίνεται, τὸ τί καπνὸς πὺ βγαίνει,
 τὸ τί κακὸ πὺ γένεται στὴ Σπιάρα μὲς στὴ Ράχη!

Ἄ Νάσιο Βέλιος πολεμᾷ μὲ τούρκικο ν-ἀσκέρι.

Τὸ λέει τὸ ντουφεκάκι του σὰν τὸ πουλὶ τ’ ἀηδόνι.

5 – Στὸν Ἄι-Μαρτήνι τὸν πιάνουνε τὸν πᾶν’ νὰ τὸν σκοτώσουν.

Ἄ καημεκάμης διάταξε νὰ πᾶ’ νὰ τὸν σκοτώσουν.

Καὶ ὁ τσιαούσης διάταξε γιὰ νὰ τὸν ντουφεκίσουν.

Τρεῖς ντουφεκιὲς τοῦ ρίξανε, τὶς τρεῖς ἀράδα ἀράδα:

Ἄ μιὰ τὸν πιάνει στὸ πλευρὸ κι ἡ ἄλλη στὴν καρδούλα

10 κι ἡ τρίτη ἡ φαρμακερὴ τὸν πιάνει στὸ κεφάλι.

11 Καὶ τὸ κεφάλι τὸ ἴστειλαν στὸν Τοῦρκο καημεκάμη.

Σχοριάδες, 1977

Στ. 2. Σπιάρα: τοπωνυμία κοντὰ στὸ Πωγώνι. Στ. 6. καημεκάμη: ἀνώτερος διοικητικὸς ὑπάλληλος κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ὀθωμανικῆς κυριαρχίας, τοποτηρητῆς, ἀντισυνταγματάρχης. Στ. 7. τσιαούσης: βαθμὸς ὑπαξιωματικοῦ τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.

24

ΣΤΑΜΑΤΗΣΤΕ, ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ

Σταματήστε, παλικάρια, σταματήσετε,
 νὰ σᾶς πῶ ἴνα τραγουδάκι, νὰ γλεντήσετε
 καὶ πολὺ κρασί μὴ πιεῖτε καὶ μεθύσετε
 καὶ τὸν ὕπνο μὴ ἀγαπᾶτε, εἶναι θάνατος.

5 Κάτω στὴν ἄσπρη πέτρα, κάτω στὸ γιαλό,
 σκοτώσανε τὸ Δῆμο, τὸν ἀρματωλό.

Νὰ ἴχες, Δῆμο μου, μάνα, νὰ ἴχες κι ἀδερφή,
 νὰ ἴχες καλὴ γυναίκα νὰ μοῦ σ' ἔκλαιγε.

Γιὰ κι ἡ μάνα τοῦ Δήμου, γιὰ κι ἡ ἀδερφή,

10 γιὰ κι ἡ καλὴ γυναίκα πό ἴχετε,
 μὲ δυὸ παιδιὰ στὰ χέρια, τὸ τρίτο στὴν ποδιά,
 μὲ δυὸ μαῦρα λιθάρια λιθοκρούγοντας,

13 μὲ δυὸ μαῦρα μαντίλια σφιγγοδέοντας.

Βοδίνο, 1979

25

ΑΝΑΘΕΜΑ ΣΕ, ΒΑΣΙΛΙΑ

- Ἄνάθεμά σε, βασιλιὰ καὶ μυριαναθεμά σε
 μὲ τὸ κακὸ ποὺ ἔκαμες, μὲ τὸ κακὸ ποὺ κάνεις.
 Παιδεύεις ὅλον τὸ ντουνιά, παιδεύεις τοὺς γερόντους,
 νὰ μάσεις παιδομάζωμα, νὰ κάμεις γενιτσάρους.
 5 Κλαῖν' οἱ μανάδες τὰ παιδιά κι οἱ ἀδερφές τ' ἀδέρφια,
 καὶ οἱ γυναῖκες οἱ καλές τοὺς ἄντρες τοὺς λεβέντες.
 Κλαίω κι ἐγὼ καὶ δύρομαι κι ὅσο θὰ ζῶ θὰ κλαίω.
 Μὲ τὸ κακὸ ποὺ γένεται μαράζωσε ἡ καρδιά μου.
 Πέρσι πῆραν τὸ γιόκα μου, φέτος τὸν ἀδερφό μου.
 10 καὶ ψές πῆραν τὸν ἀνιψὸ καὶ τρία μ' ἀξαδέρφια.
 11 Ἄνάθεμά σε, βασιλιὰ μὲ τὸ κακὸ ποὺ κάνεις.

Σωφράτικα, 1978

Στ. 4. γενίτσαρος: ἐκλεκτὸς στρατιώτης τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ, συνήθως παρ-
 μένος ἀπὸ τοὺς χριστιανοὺς τῶν κατακτημένων χωρῶν καὶ ἐκγυμνασμένος
 ἀπὸ μικρὸς γιὰ πόλεμο. (Βλ. ἐπίσης 27, σημ.).

26A

ΑΝΑΡΙΑ, ΑΝΑΡΙΑ ΤΑ ῚΡΙΑΝ

- Ἄναρια, ἀνάρια τὰ Ὶριαν οἱ κλέφτες τὰ ντουφέκια.
 ῚΉταν οἱ μαῦροι λιγοστοί, πέντ' ἔξη, ὀχτῶ νομάτοι.
 Κι ὁ καπετάνιος ἔλειπε μὲ δυό, μὲ τρεῖς νομάτους.
 Πάει νὰ βαφτίσ' ἓνα παιδί, νὰ κάμει βαφτιστούρι.
 5 Νὰ τό 'χ' ὁ μαῦρος γύρισμα στὸ πάε καὶ στὸ ἔλα.

Λευτεροχώρι, 1981

26B

ΘΕΛΕΤΕ ΔΕΝΤΡ' ΑΝΘΙΣΕΤΕ

Θέλετε δέντρο' ανθίσετε, θέλετε ξεραθῆτε,
 στὸν ἴσκιο σας δὲν κάθομαι κι οὐδὲ λημέρι κάνω,
 μόν' καητερῶ τὴν ἀνοιξη, τὸ Μάη μὲ τὰ μανούσια,
 ν' ἀνθίσει ὁ γράβος κι ἡ ὄξιά, νὰ σκιώσουν τὰ λημέρια,
 5 νὰ βγοῦν οἱ βλάχοι στὰ βουνά, νὰ βγοῦν κι οἱ βλαχοποῦλες,
 6 νὰ βγοῦν καὶ τὰ κλεφτοίπουλα, νὰ πιάνουν κάνα σκλάβο.

Δελνίτσα, 1987

27

ΔΕΛΒΙΝΟ ΚΑΙ ΤΣΙΑΜΟΥΡΙΑ

Ἀναφέρεται στὸ γνωστὸ παιδομαζῶμα, σύστημα στρατολόγησης μὲ τὴ μορφή
 εἰδικοῦ φόρου χριστιανοπαίδων (4-14 χρονῶν) ποὺ ἐξισλαμίζονταν κερδίζον-
 τας, ὡστόσο, περισσότερα δικαιώματα γιὰ νὰ συγκροτήσουν εἰδικὰ τάγματα
 καὶ νὰ ἐπανδρώσουν ἄλλες ὑπηρεσίες. Ἐξ ἀρχῆς, οἱ χριστιανοὶ τῆς Μικρᾶς
 Ἀσίας περνοῦσαν μὲ τὴ θέλησή τους στὸ Ἰσλάμ γιὰ νὰ γλιτώσουν βαριοὺς
 φόρους. Ἀργότερα, ὅμως, ὁρίστηκε διὰ νόμου ὅτι οἱ χριστιανοὶ θὰ ἔδιναν
 φόρο σὲ μορφή παιδομαζώματος, εἰσπραξὴ ποὺ γινόταν κάθε πέντε χρόνια.
 Ἡ στρατολόγησις θὰ γινόταν διὰ τῆς βίας ὥστε τὸ παιδομαζῶμα νὰ καταντή-
 σει βαριὰ πληγὴ γιὰ τοὺς χριστιανοὺς τῆς Βαλκανικῆς.

Δέλβινο, Δέλβινο,
 Δέλβινο καὶ Τσιαμουριά
 δὲν τὰ δίνουν τὰ παιδιά
 4 γιὰ νιζάμ τοῦ βασιλιά.

Γοραντζή, 1969

28

ΑΥΤΑ ΤΑ ΜΑΤΙΑ Μ', ΔΗΜΟ, ΤΑ ΕΜΟΡΦΑ!

- Αὐτὰ τὰ μάτια μ', Δῆμο, τὰ ἔμορφα,
 μὲ κάνουν, Δῆμο μ' καὶ ἄρρωστῶ,
 μὲ κάνουν καὶ πεθαίνω,
 γειά σου, ἀγάπη μου,
 5 τὰ φρύδια τὰ γραμμένα,
 σὲ κλαῖν' τὰ μάτια μου.
 Γιά βγάλε τὸ σπαθάκι σου
 καὶ κόψε τὸ λαιμό μου.
 Καὶ μάσε καὶ τὸ αἷμα μου
 σ' ἓνα φτενὸ μαντίλι.
 10 Καὶ πάρ' το καὶ σεργιάννα το
 στὰ τέσσερα, στὰ πέντε,
 σεργιάννα το στὰ ἔννια χωριά,
 13 στὰ δέκα βιλαέτια.

Πέπελη, 1980

29A

ΠΟΙΟΣ ΕΙΔΕ ΗΛΙΟ ΤΟ ΒΡΑΔΙΟ

- Ποιὸς εἶδε ν-ἥλιο τὸ βραδιὸ κι ἄστροι τὸ μεσημέρι;
 Ποιὸς εἶδε κόρη ν-ᾠμορφη νὰ περβατάει μὲ κλέφτες;
 Μὲ κλέφτες καὶ μ' ἄρματωλούς, μὲ καπεταναραίους;
 Καὶ μιὰ γιορτή, καὶ μιὰ λαμπρὴ καὶ μιὰ καλὴ ν-ἡμέρα,
 5 ἔβῃκαν στὸ παγνιδαριό, νὰ ρίξουν τὸ λιθάρι.
 Τὸ ρίνουν μιὰ, τὸ ρίνουν δυό, τὸ ρίνουν τρεῖς καὶ πέντε.
 Κανένας δὲν ἐμπόρεσε νὰ πάρει τὸ σημάδι.
 Τὸ ρίνει ἢ κόρη μιὰ φορὰ κι ἀπέρασε τοὺς ἄντρες.
 Κι ἢ κόρη ἀπὸ τὴ σφίξη της κι ἀπὸ τὴν παρασφίξη
 10 τ'ς ἐκόπκε τὸ θηλύκι της κι ἐφάνη τὸ βυζί της.

Ἄλλοι τὸ λένε μάλαμα κι ἄλλοι τὸ λέν' ἀσήμι
 κι ἓνα μικρὸ κλεφτοίπουλο τὸ λέει τὸ βυζί της.
 – Τσώπα, μωρὲ κλεφτοίπουλο, τσώπα παλικαράκι,
 14 κι ἐγὼ ἐσέν' θὰ παντρευτῶ, ἐσέν' θὰ πάρω ἄντρα!

Κολουρίτσα, 1982

29B

ΠΟΙΟΣ ΕΪΔΕ ΗΛΙΟ ΤΟ ΒΡΑΔΙΟ

Ποιὸς εἶδε ἥλιο τὸ βραδιό,
 τό ᾽χω μάρα καὶ καημό,
 κι ἄστροι τὸ μεσημέρι
 γειὰ χαρά, μωρὲ λεβέντες.
 5 Ποιὸς εἶδε κόρη ν-ἔμορφη νὰ περδατάει μὲ κλέφτες,
 μὲ κλέφτες καὶ μ' ἄρματωλούς, μὲ καπεταναραίους;
 Δώδεκα χρόνους ἔκαμε στοὺς κλέφτες καπετάνιος,
 κανεὶς δὲν τὴν ἀπείκασε ποὺ ἦτανε κοπέλα.
 Καὶ μιὰ γιορτή, μιὰ Κυριακή καὶ μιὰ καλὴ ν-ἡμέρα,
 10 ἐβῆκαν στο παγνιδαριὸ νὰ ρίξουν τὸ λιθάρι.
 Τὸ ρίνουν μιὰ, τὸ ρίνουν δυό, τὸ ρίνουν τρεῖς καὶ πέντε.
 Κανένας δὲ σημάδεψε, δὲν παίρει τὸ σημάδι.
 Τὸ ρίν' ἢ κόρη μιὰ φορὰ κι ἀπέρασε τοὺς ἄντρες.
 Κι ἢ κόρη ἀπὸ τὴ σφίξη της κι ἀπὸ τὴν περηφάνια,
 15 τ'ς ἐκόπκε τὸ θηλύκι της κι ἐφάνη τὸ βυζί της.
 Ἄλλοι τὸ λένε μάλαμα κι ἄλλοι τὸ λέν' ἀσήμι,
 17 κι ἓνα μικρὸ κλεφτοίπουλο τὸ λέει τ' ἀργυρό της.

Φοινίκι, 1979

30

ΤΡΕΙΣ ΕΜΟΡΦΕΣ, ΤΡΕΙΣ ΛΥΓΕΡΕΣ

Τρεῖς ἔμορφες, τρεῖς λυγερές καὶ τρεῖς καλές κυράδες
 πᾶν' νὰ λευκάνουν τὰ πανιά σὲ μαρμαρένια βρύση.

Τὸ δρόμο ν-ὄπου πήγαιναν, τὸ δρόμο πού πηγαίνουν,
 ἢ μιὰ τῆς ἄλλης ἤλεγε, ἢ μιὰ τῆς ἄλλης λέει:

- 5 – Ποῦ πᾶμε οἱ στρίγλες μαναχές, γυναῖκες δίχως ἄντρες;
 Τὸ λόγο δὲν ἀπόσωσαν, τὸ λόγο δὲν ἀπόειπαν,
 κλέφτες τοὺς βῆκαν ἀμπροστὰ καὶ χαραμῆδες πίσω:
 – Γιά μάσε, Λένη, τὰ πανιά καὶ βάλ'τα μπάντα μπάντα
 κι ἐσύ, Κωστάντω τοῦ παπᾶ, στὴ σέλα καβαλίκα,
 10 νὰ πᾶμε στὴν Ἀρβανιτιὰ καὶ στ' ἀρβανιτοχώρια,
 11 νὰ κάμεις Τούρκα πεθερὰ καὶ Τούρκους συγγενῆδες.

Πολύτσιανη, 1977

31

ΕΣΕΙΣ, ΜΩΡΕ ΠΑΙΔΙΑ, ΚΕΛΦΤΟΪΠΟΥΛΑ

Ἐσεῖς, μωρὲ παιδιὰ, κλεφτοῖπουλα,
 παιδιὰ τῆς Σαμαρίνας,
 μωρὲ παιδιὰ καημένα
 παιδιὰ τῆς Σαμαρίνας

5 κι ἄς εἶστε λερωμένα.

Ἄν πᾶτε στὴν πατρίδα μου, στὸ δόλιο τὸ χωριό μου,
 ντουφέκια νὰ μὴ ρίξετε, τραγούδια νὰ μὴ πεῖτε,
 γιατί σᾶς ἔκούει ἡ μάνα μου, ἡ δόλια ἡ ἀδερφή μου.

- Ἄν σᾶς ρωτήσῃ ἡ μάνα μου, ἡ δόλια ἡ ἀδερφή μου,
 10 μὴν πεῖτε πὼς σκοτώθηκα, πὼς εἶμαι σκοτωμένος,
 νὰ πεῖτε πὼς παντρεύτηκα, πὼς εἶμαι παντρεμένος.
 Πῆρα τὴν πέτρα πεθερὰ, τὴ μαύρη γῆς γυναίκα

13 κι αυτά τὰ λιανολίθαρα ὅλα γυναικαδέρφια.

Βουλιάρατι, 1976

32

ΕΝΑΣ ΑΓΟΥΡΟΣ ΚΑΣΤΡΟ ΕΓΥΡΕΥΕ

"Ένας ἄγουρος,
 μωρ' ὁμορφοπούλα μου
 κι ἕνας λεβέντης,
 τὰ μαλλάκια σου ξανθή μου
 5 κάστρο ν-ἐγύρευε,
 χωριὸ νὰ πάει νὰ μείνει.
 Οὔδε κάστρο ἦθερε
 κι οὐδὲ χωριὸ νὰ μείνει.
 Στὸν κάμπο ποὺ ἀπέραγε
 10 βρίσκει ἕνα δεντράκι
 τοῦ κάμπου κυταρίσσι
 καὶ τὸ καλορωτάει:
 – Δεντράκι, ποῦ 'ν' ὁ ἴσκιος σου
 νὰ κάμω μεσημέρι;
 15 Δεντράκι ποῦ 'ναι ἡ ρίζα σου
 νὰ δέσω τ' ἄλογό μου;
 Δεντράκι, ποῦ 'ναι τὰ κλαριά
 νὰ βάλω τ' ἄρματά μου;
 – Λεβέντη, γιὰ ἡ ρίζα μου
 20 νὰ δέσεις τ' ἄλογό σου,
 γιὰ κι ὁ ἴσκιος μου
 νὰ κάμεις μεσημέρι,
 γιὰ καὶ τὰ κλαριά
 νὰ βάλεις τ' ἄρματά σου
 25 καὶ αὔριο τὸ πρωὶ
 θέλω νὰ μὲ πλερώσεις:

τρεις στάμνες με κρύο νερό
28 στis ρίζες μου να ρίξεις.

Ζερβάτι, 1987

33

ΟΜΟΡΦΟΣ ΓΙΑΝΙΤΣΑΡΟΣ

Ἵμορφος γιανίτσαρος, σι ρά, σι γιό,
στο σεφέρ' ἐπήγαινε για πόλεμο.
Πόλεμο δέν ἦβρ' ὁ νιός και γύρισε,
γύρισε, ξεγύρισε στο Τούρναβο·
5 κλέφτες τὸν ἐδίγλιζαν ἀπο μεριά,
ντουφεκιές τοῦ ρίξανε ζερβόδεξα,
ντουφεκιές τοῦ ρίξανε στο ψυχικό·
νά 'χε δούλους να 'κλαιγαν θλιβά θλιβά.
νά 'κλαιγαν θλιβά θλιβά και ἀνάλαφρα.
10 Τσώπα τσώπα, δουλε μου, μή με κλαῖς.
Χῶσε και τὸ χέρι σου στη τζιέπη μου
και πάρε χρυσόραμα και ράψε με.
Ράψε με πυκνά πυκνά και ἀνάλαφρα.
Τι εἶμαι και γὼ μαυρονιός και με πονεῖ.
15 Τι 'μαι νιός και ἀνήλικος, δέ με τρώει ἡ γῆς.

Κλεισάρι, 1970

Στ. 1. Ἵπο τὰ ἀλβανικά: si ra, si jo = πῶς ἔλεσε, πῶς;

34A

ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΕ ΔΥΟ ΒΟΥΝΑ

Ἐνάμεσα σὲ δυὸ βουνὰ κόρη ν-ἐροβολοῦσε.

Εἶχε τὸ μόσκο στὰ μαλλιά, τὴ ζάχαρη στὰ χεῖλη.

Κι ὁ Τοῦρκος τὴν ἀγνάντευε ἀπὸ τὸ παραθύρι.

– Ἄι-Γιώργη μου, βοήθα με, τὴν κόρη γιὰ νὰ πάρω!

5 Σοῦ φέρνω λάδι μὲ ἄσκι, κρασί μὲ τὸ καρόκι
καὶ στὸ βουβαλοκέρατο σοῦ φέρνω τὸ θυμιάμα.

Κι ἡ κόρη μέσα ἤλεγε, κι ἡ κόρη μέσα λέει:

– Ἄι-Γιώργη, βοήθα με, καημέ, Τοῦρκος νὰ μὴ μὲ πάρει.

Κάλλιο νὰ εἶδῶ τὸ αἷμα μου τὴ γῆ νὰ κοκκινίσει.

10 παρὰ νὰ εἶδῶ τὰ μάτια μου Τοῦρκος νὰ τὰ φιλήσει.

Βάνιστα, 1983

34B

ΤΑ ΚΑΛΑ ΤΑ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ

Τὰ κακὰ τὰ παλικάρια

κεῖ ποὺ κάναν καραούλια,

τοὺς ἐδιάβηκαν δυὸ Τοῦρκοι

μὲ μιὰ κόρη Ρωμοπούλα.

5 – Ποῦ τὴν πᾶς, Τοῦρκε, τὴν κόρη,
ποῦ τὴν πᾶς τὴ Ρωμοπούλα;

– Ἐὼ τὴν ἔχ' ἀγορασμένη,

μὲ φλωράκια πλερωμένη!

– Ψέματα σᾶς λέει, λεβέντες!

10 Μ' ἔχουν κλέψει, τὴν καημένη,

ἀπ' τὰ χέρια τοῦ πατέρα

κι ἀπ' τὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας,

πού 'ταν γέροι, οἱ καημένοι

καὶ πολυτυραννισμένοι,

- 15 πὸν δὲν εἶχα, ἢ μαύρ' ἀδέρφια,
 δὲν εἶχα καὶ ἔξαδέρφια,
 νὰ ἔβγαιναν νὰ μὲ γλιτώσουν
 κι ἀπ' τὸν Τοῦρκο νὰ μὲ σώσουν.
 Τὰ καλὰ τὰ παλικάρια
- 20 τότε βγάζουν τὰ χαντζιάρια
 καὶ τὸν Τοῦρκο κυνηγοῦνε,
 καὶ τὴ κόρη τὴν ἐπῆραν
- 23 στοὺς γονεῖς τῆς τὴν ἐπῆγαν.

Ἄνω Ἐπιτομή, 1987

35

ΑΧΟΣ ΒΑΡΥΣ ΑΚΟΥΤΕΤΑΙ

- Ἄχος βαρὺς ἀκούγεται, πολλὰ ντουφέκια πέφτουν.
 Ἡ Δέσπω κάνει πόλεμο μὲ νύφες καὶ μ' ἀγγόνια.
 Μῆνα σὲ γάμο ρίχνονται, μῆνα σὲ χαροκόπι,
 Ἄρβανιτὰ σὲ πλάκωσε τοῦ Δημουλᾶ τὸν πύργο.
- 5 – Γιώργαινα, ρίξε τ' ἄρματα, δὲν εἶναι ἐδῶ τὸ Σοῦλι,
 ἐδῶ εἶσαι σκλάβα τοῦ πασᾶ, σκλάβα τῶν Ἄρβανίτων.
 – Τὸ Σοῦλι κι ἂν προσκύνησε κι ἂν τούρκεψε ἢ Κιάφα,
 ἢ Δέσπω ἀφέντες Λιάπηδες δὲν ἔκαμε, δὲν κάνει.
 Δαυλὶ στὸ χέρι ἄρπαξε, κόρες καὶ νύφες κράζει:
- 10 – Σκλάβες Τουρκῶν μὴ ζήσομε, παιδιὰ μαζί μ' ἐλάτε!
- 11 Καὶ τὰ φουσιέκια ἀνάψανε κι ὅλοι στάχτη ἐγίγαν.

Σωτήρα, 1984

36

ΚΑΤΩ ΣΤΗ ΜΑΥΡΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

- Κάτω στὴ Μαύρη Θάλασσα, στὰ ἔρημα λιμάνια
 ἀράζουν πλοῖα τούρκικα γιομάτα σκλαβωμένους:
 γερόντοι μὲ ἄσπρα μαλλιά, γριές καὶ κοπελούδια.
 Ἔσαν μανάδες μὲ παιδιὰ καὶ πεθερὲς μὲ νύφες:
 5 ὅλες οἱ νύφες περδατοῦν κοντὰ στοὺς πεθεροὺς τους.
 Καὶ μιὰ ἦτανε μικρόνυφη κι ἀπόμεικε ἀπὸ τ'ς ἄλλες.
 – Νύφη, γιατί ἀπόμεικες πίσω ἀπὸ τὶς ἄλλες;
 Μήνα τὰ ροῦχα σοῦ βαροῦν μήνα τ' ἀσημοκούμπια!
 – Οὔδε τὰ ροῦχα μοῦ βαροῦν, κι οὔδε τ' ἀσημοκούμπια,
 10 μωρ', μοῦ βαρεῖ ἡ μαύρη σκλαβιά, τὰ ἔρημα τὰ ξένα.
 11 Τί μαύρη τύχη πού εἴχαμε γιὰ νὰ τυραννιστοῦμε.

Λευτεροχώρι, 1980

37

ΜΕ ΓΕΛΑΣΕ Η ΧΑΡΑΥΓΗ

- Μὲ γέλασε ν-ἡ χαραυγή, τ' ἀστρὶ καὶ τὸ φεγγάρι
 καὶ βγῆκα νύχτα στὰ βουνά, νύχτα στὰ κορφοβούνια,
 κι ἀκούω τ' ἀνεμοφύσημα, μὲ τὰ κλαριά μαλώνει,
 κι ἀκούω τὰ πεῦκα νὰ βογγοῦν καὶ τὶς ὄξιες νὰ τρίζουν,
 5 κι ἀκούω μιὰ πετροπέρδικα, μιὰ πετροκελαϊδούσα
 πού τό 'λεγε λυπητερά, σὰ μαῦρο μοιρογιολοί:
 – Μωρ' τί ἔχεις, περδικούλα μου, πού σκούζεις καὶ στενάζεις;
 Μὴν εἶν' τ' αὐγά σου μελανά, καὶ τὰ φτερά σου μαῦρα;
 – Δὲν εἶν' τ' αὐγά μου μελανὰ καὶ τὰ φτερά μου μαῦρα,
 10 μόν' κλαίω γιὰ τὴν κλεφτουριά, γιὰ τοὺς καπεταναίους,
 11 πού τοὺς χαλᾶ ὁ Ἄλῃ Πασὰς στὰ Γιάννενα, στὴ λίμνη.

Κλεισάρι, 1983

ΣΑΝ ΤΡΩΜΕ ΚΑΙ ΣΑΝ ΠΙΝΟΜΕ

- Σάν τρώμε καὶ σάν πίνουμε καὶ λιανοτραγουδάμε,
 κάνα καλὸ δὲν κάνομε, καλὸ γιὰ τὴν ψυχὴ μας.
 Πᾶμε νὰ καητερέσομε σὲ τρίχινο γιοφύρι,
 ὅπου διαβαίνει ἡ Κονιαριὰ μὲ τοὺς ἄλυσωμένους.
 5 Νὰ κόψομε τὸν ἄλυσσο, νὰ βγοῦν οἱ ἄλυσωμένοι·
 νὰ βγεῖ τῆς χήρας τὸ παιδί π' ἄλλο παιδί δὲν ἔχει·
 πού 'ν' ἀκριβὸ μονάκριβο, στὸν κόσμο ξακουσμένο.
 Τὸ λόγο τους δὲν ἔσωσαν καὶ στὸ γιοφύρι πῆγαν,
 τοὺς Κονιαραίους χτύπησαν μὲ τὰ 'λαφρὰ σπαθιά τους
 10 κι ὁ ἄλυσσος ἐκόπηκε, κι οἱ ἄλυσωμένοι θῆκαν.

Μαυρόγερο, 1977

Στ. 4. Κονιαριά: τὸ ἔθνος τῶν Κονιαριῶν, ἐποικήσαντες στὴν Ἰκονία τῆς Θεσσαλίας, καὶ τῶν Τούρκων τῆς Νότιας Μακεδονίας. Δημοτικὴ ὀνομασία ὅλων τῶν Τούρκων.

ΟΙ ΜΠΕΗΔΕΣ ΣΥΝΑΧΤΗΚΑΝ

- Οἱ μπέηδες συνάχτηκαν μὲς στὰ ψηλὰ σαράγια,
 νὰ πᾶνε νὰ πατήσουνε τὴν καψο-Λεσινίτσα.
 Στὸ Δέλβινο δειπνήσανε, στὰ Σιάδια ξημερώνουν.
 Καὶ στὴν Ἄγια-Παρασκευὴ φιλοῦσε καραούλι.
 5 Τὸ καραούλι τ'ς ἄφησε μπροστὰ νὰ προχωρήσουν·
 Κι ὅσο νὰ πᾶνε ἀμπροστά, ὅσο νὰ πᾶν πιὸ πέρα,
 ὁ Μῆτρο Τσιάβος φώναξε ἀπὸ τὸ Κακοτόπι:
 – Ποῦ πᾶς, Σελίμι, κερατά, μέσα στὴ Λεσινίτσα;
 Δὲν εἶναι σύκα νὰ τὰ φᾶς, λεμόνια νὰ τὰ ζύψεις.
 10 Εἶναι παιδιὰ Λεσιτσινά, λεβέντες, παλικάρια.

Πό'χουν παρέα με βουνά, κουδέντα με βοριάδες,
12 πιάνουν τσακίζουν κόκαλα κι άγαρηνά κεφάλια.

"Ανω Λεσινίτσα, 1979

40

ΣΤΗΣ ΔΕΡΟΠΟΛΗΣ ΤΟΝ ΚΑΜΠΟ

Στῆς Δερόπολης τόν κάμπο,
μῶρε μπιρμπιλίό,
δέντρο ν-ῆταν φυτρωμένο
μῶρε κιαιμελιό,
5 παλικάρι ξαπλωμένο
καὶ βαριά βαλαντωμένο.
– Σήκου, σήκου, ἀφέντη μπῆη,
σὲ γυρεύει τὸ σεφέρι.
Σκούριασαν τὰ ἄρματα σου
10 καὶ τ' ἀσημομάχαιρά σου.
– Δὲν μπορῶ, καημένε γρίδα,
γιατὶ μ' ἔχουν λαβωμένον,
στὴν καρδιὰ πετυχημένον.
Σύρε, σκάψε με τὰ νύχια
15 καὶ τ' ἀργυροπέταλά σου.
Πάρε με καὶ με τὰ δόντια,
ρίξε με μέσα στὸ μνήμα.
Πάρε καὶ τὰ ἄρματά μου,
τὰ ἀσημομάχαιρά μου.
20 Πάρε μου καὶ τὸ μαντίλι,
21 τὸ χρυσὸ τὸ δαχτυλίδι.

Βρυσερά, 1990

Στ. 2. κλητική τῆς ἀλβανικῆς *hilibil-o* = ἀηδονάκι. Στ. 4. κιαιμελιό: διαστρεβλωμένο θρηνητικὸ ἐπιφώνημα (ἀλβ.) *qaj me lot*: κλάψε με, τὸν καημένο.

41

ΔΕΝ ΕΙΝΑΙ ΚΡΙΜΑ ΚΙ ΑΔΙΚΟ

- Δέν εἶναι κρίμα κι ἄδικο, δέν εἶναι κι ἄμαρτία,
 πού ζέψανε τόν Κώσταντα μ' ἓνα χοντροῦ βουβάλι
 καί κουβαλάει μάρμαρα καί κουβαλάει λιθάρια,
 νά χτίσουν τήν Ἁγιά-Σοφιά, τὸ μέγα μαναστήρι.
- 5 Ἐκεῖ πού ἔναι λάσπες καί νερά, ἔκεῖ πάει τὸ βουβάλι,
 ἔκεῖ πού ἔναι λιανολίθαρα, πηγαίν' ὁ Κωσταντῖνος.
 Ἀρχοντοπούλ' ἀγνάντευε ν-ἀπὸ τὸ παραθύρι:
 – Ἀγάλια γάλια, Κώσταντα, μὴ σκάσει τὸ βουβάλι!
 – Μωρὴ λωλή, μωρὴ τρελή, μωρὴ ξεμελωμένη,
 10 μωρὴ, δέν κλαῖς τὰ νιάτα μου, δέν κλαῖς τὴ λεβεντιά μου,
 11 μόν' κλαῖς τὸ παλιοβούβαλο, τὸ ἔρημο βουβάλι.

Λεσινίτσα, 1979

42

ΣΤΕΛΛΕΙ Ο ΦΩΤΟΣ ΜΙΑ ΓΡΑΦΗ

- Στέλλει ν-ὁ Φῶτος μιὰ γραφή τῆς δόλιας του τῆς μάνας:
 «Σοῦ στέλλω χαιρετήματα καί σοῦ φιλῶ τὸ χέρι.
 Ὁ Φῶτος σου εἶναι φυλακή, στὰ σίδερα δεμένος.
 Νά πεῖς τῆς ἀδερφούλας μου, τῆς δόλιας μου γυναίκας
 5 νά πᾶ' νά ποῦν τοῦ τσιέλεγκα καί τοῦ καλοῦ σκουτέρη,
 γιὰ ν' ἀρματώσει τὰ σφαχτὰ μὲ τὰ λαμπρὰ κουδούνια,
 νά βάλει τ'ς ἀσημόκυπρους καί τ'ς βαριές κουδοῦνες,
 πό'χουν ἀσήμι περισσιὸ καί μάλαμα ἔχουν λίγο,
 νά τ' ἀνηθάσει στὸ βουνί, νά κατηβοῦν στὴ φτέρη,
 10 γιὰ νά τ' ἀκούσω μιὰ βολά, ὅσο νά βγεῖ ἡ ψυχὴ μου».
- Τ' ἄκουσε ν-ὁ δεξιὸ πασιάς καί στὸ ντιβάνι βγαίνει:
 – Φῶτο, ποιόνου ἔναι τὰ πρόβατα, ποιόνου ἔναι τὸ κοπάδι;
 – Δικά μου ἔναι τὰ πρόβατα, δικό μου τὸ κοπάδι.

– Φῶτο, πάρ' τὸ ντουφέκι σου, πάρε καὶ τὸ σπαθὶ σου
15 καὶ σύρε πιάσ' τὰ πρόβατα, σύρε καὶ στὸ κοπάδι.

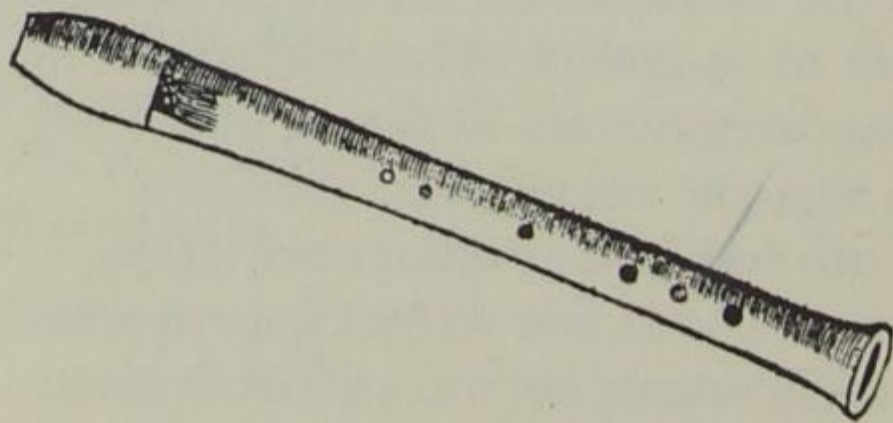
Λευτεροχώρι, 1983

43

ΤΗΣ ΑΛΕΞΩΣ ΤΟ ΚΟΡΙΤΣΙ

Τῆς Ἀλέξως τὸ κορίτσι καὶ τῆς Γιώργαινας
κάθε Κυριακὴ ἀλλάζει, φιασιδώνεται,
Κι ὁ Μεχμέτ ἀγὰς διαβαίνει, σκαντζαλίζεται.
Ρίνει μῆλο, ρίνει ρόιδο, δὲν τὰ δέχτηκα.
5 ρίνει μάλαμα κι ἀσήμι, χαμογέλασε.
Πέντε παλικάρια στέλλει στὴ μανούλα τῆς
κι ἄλλα δέκα στὸ μπακάλη, τὸν πατέρα τῆς.
Καὶ γυρεύουν τὴν Τασούλα στὸ Μεχμέτ ἀγά.
Βγαίνει ἡ Γιώργαινα τοὺς λέει καὶ τοὺς ἀπαντᾷ:
10 – Πέντε φονικά νὰ γένουν μὲς στὴν πόρτα μου,
δὲν τὴ δίνω τὴν Τασούλα τοῦ Μεχμέτ ἀγά,
12 τί 'ναι Τοῦρκος, τὴν τουρκεύει, βάνω κροίματα.

Ζερβάτι, 1986

2.3 ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

44

ΕΡΟΔΙΣ' Η ΑΝΑΤΟΛΗ

Ἐρόδις' ἡ ἀνατολή καὶ ξημερώνει δύση,
γλυκοχαράζουν τὰ βουνὰ καὶ Αὐγερινὸς τραδιέται.
Πάνουν οἱ ἄσπρες γιὰ νερὸ καὶ οἱ λυγερὲς στὸ πλύμα,
πάν' τὰ πουλάκια στὴ δοσκή καὶ οἱ ἔμορφες στὴ βρύση.

5 Παίρω καὶ ἐγὼ τὸ μαῦρο μου, πάνω νὰ τὸν ποτίσω,
βρίσκω μιὰ κορη πό' πλενε σὲ μαρμαρένια βρύση.
Τὴ χαιρετῶ, δὲ μοῦ μιλά, τῆς κρένω, δὲ μοῦ κρένει.
– Κορη, γιὰ βγάλε μας νερό, τὴν καλὴ τύχη νὰ ἔχεις,
νὰ πιῶ καὶ ἐγὼ καὶ ὁ μαῦρος μου καὶ τὰ λαγωνικά μου.

10 Σαράντα σίκλους ἔβγαλε, στὰ μάτια δὲν τὴν εἶδα
καὶ ἀπάνω στὶς σαρανταδυό, τὴ βλέπω δακρυσμένη.
– Γιατί δακρύζεις, λυγερή, καὶ βαριαναστενάζεις;
Μῆνα πεινᾶς, μῆνα διψᾶς, μὴν' ἔχεις κακὴ μάνα;
– Μῆτε πεινῶ, μῆτε διψῶ, μήτ' ἔχω κακὴ μάνα!

15 Ξένε μου, ἀναστέναξα καὶ βαριαναστενάζω,
ἄντρα ν-ἔχω στὴν ξενιτιὰ καὶ λείπει δέκα χρόνια
καὶ ἀκόμη δυὸ τὸν καητερῶ καὶ τρεῖς τὸν παντεχαίνω
καὶ ἂν δὲν ἔρθεῖ καὶ ἂν δὲ φανεῖ, καλόγρια θὰ γένω.

Θὰ πάω σ' ἔρημα βουνά, θὰ πάω σὲ μαναστήρι
20 καὶ στὸ κελὶ θὰ σφαιλιστῶ, τὰ μαῦρα θὰ φορέσω

- ἐκειὸν νὰ τρώει ἢ ξενιτιὰ κι ἐμέν' τὰ μαῦρα ράσα.
 – Κόρη μ', ὁ ἄντρας πέθανε, ὁ ἄντρας σου ἐχάθη·
 τὰ χέρια μου τὸν κράτησαν, τὰ χέρια μου τὸν θάψαν.
 Ψωμί, κερὶ τοῦ μοίρασα κι εἶπε νὰ τὰ πλερώσεις,
 25 τοῦ δάνεισα κι ἓνα φιλιὶ καὶ μοῦ εἶπε νὰ μ' τὸ δώκεις.
 – Ψωμί, κερὶ πὺ μοίρασες, διπλὰ θὰ στὰ πλερώσω,
 ἀλλὰ γιὰ κεῖνο τὸ φιλιὶ νὰ πᾶς νὰ σοῦ τὸ δώκει.
 – Κόρη μ', ἐγὼ εἶμαι ὁ ἄντρας σου, ἐγὼ εἶμαι κι ὁ καλὸς σου!
 – Ὁ ἄντρας μου ἦταν νιούτσικος κι ἐσύ 'σαι γεροντούλης!
 30 – Μὲ γέρασε ἢ ξενιτιὰ, τὰ ἔρημα τὰ ξένα!
 – Ξένε μ', ἂν εἶς' ὁ ἄντρας μου, ἂν εἶσαι κι ὁ καλὸς μου,
 δεῖξε σημάδια τῆς αὐλῆς καὶ ἀπὲ νὰ σὲ πιστέψω·
 – Ἔχεις μηλιὰ στὴν πόρτα σου καὶ κλημα στὴν αὐλή σου,
 κάνει σταφύλι ραζακὶ καὶ τὸ κρασί μοσκάτο
 35 κι ὅποιος τὸ πιεῖ δροσίζεται καὶ πάλι ἀναζητᾷ το.
 Τὸ πίνουν λεβεντόπαιδα καὶ πᾶν' νὰ πολεμήσουν,
 τὸ πίνει κι ἡ φτωχολογιά καὶ λησμονᾷ τὰ χρέη.
 – Αὐτὰ εἶν' σημάδια τῆς αὐλῆς, τὰ ξέρει ὁ κόσμος ὅλος,
 κάποιος τὰ εἶδε, γείτονας, ἔρθε καὶ σοῦ τὰ εἶπε·
 40 ἢ καὶ διαβάτης ἦσουνε, τὰ εἶδες καὶ μοῦ τὰ λέγεις.
 Πές μου σημάδια τοῦ σπιτιοῦ κι ἀπὲ νὰ σὲ πιστέψω.
 – Ἄνάμεσα στὴν κάμαρα χρυσὸ καντήλι ἀνάφτεις,
 σοῦ φέγγει ὅταν γδύνεσαι καὶ πλέκεις τὰ μαλλιὰ σου,
 σοῦ φέγγει τὸ ξημέρωμα πὺ τὰ καλά σου βάνεις.
 45 – Κάποιος κακὸς μου γείτονας στὰ εἶπε καὶ τὰ ξέρεις,
 πές μου σημάδια τοῦ κορμιοῦ, σημάδια τῆς ἀγάπης,
 σημάδια πὺ τὰ ξέρομε μονάχα ἐμεῖς τὰ δύο.
 – Ἔχεις ἐλιὰ στὰ στήθη σου, ἐλιὰ στὴν ἀμασκάλη
 καὶ στὸ δεξί σου τὸ βυζὶ μικρὴ δαγκαματίτσα,
 50 κι ἀνάμεσα στὰ στήθη σου ἔχεις σημάδι μαῦρο.
 – Ξένε μ', ἐσύ 'σαι ὁ ἄντρας μου, ἐσύ 'σαι κι ὁ καλὸς μου.
 52 Βάγιες, τρεχᾶτε ὅλες ἐδῶ, αὐτὸς εἶναι ὁ καλὸς μου!

Τοιάτιστα, 1977

45

ΚΛΑΙΝ' ΟΙ ΠΕΤΡΕΣ, ΤΑ ΛΙΘΑΡΙΑ

- Κλαῖν' οἱ πέτρες, τὰ λιθάρια, κλαῖνε τὸν καημό,
 ἔκλαιγα κι ἐγὼ ἢ μαύρη τὸν ξεχωρισμό.
 Πῶς θὰ χωριστοῦμ', ἀγάπη, τῶρ' ἐμεῖς τὰ δύο;
 Μωρ' ἐγὼ, ξένος, ἀγάπη, θὰ ξενιτευτῶ,
 5 γιὰ τὰ ξένα, θὰ λὰ φύγω, γιὰ τὰ μακρινά.
 Δὲ μοῦ βάρεσαν τὰ ξένα καὶ τὰ μακρινά,
 μοῦ βαρέσαν τῆς ἀγάπης τὰ νοήματα·
 σὲ κάθε χαρτί μοῦ στέλλει χαιρετήματα.
 Ξένε μου, ἂν εἶσαι νὰ ῥθεις, ἄντε, ἂν ἔρχεσαι!
 10 Ἐμένα οἱ δικοί σου μὲ βαρέθηκαν,
 θέλουνε νὰ μὲ παντρέψουν καὶ μὲ προξενοῦν.
 Μωρ' μὲ προξενοῦν τῆ μαύρη μὲς στὸ Ραῖδοτό,
 μωρ' ἄντρα γέρο μοῦ δίνουν, εἶν' ἄραθυμος.
 Κάθε πρωὶ μὲ δέρει γιὰ τὰ στοῦματα
 15 καὶ κάθε μεσημέρι γιὰ κρόο νερό.
 Καὶ μὲ στέλλει στὸ πηγάδι τῶν χίλιων ὄργιῶν.
 Εἶν' χίλιες ὄργιες τοῦ θάθους κι ἑκατό, πλατύ,
 ἄλυσσο κοντὸ μοῦ δίνουν καὶ συρτὸ μακρὺ.
 Μωρ' ἐννιά ὄργιες μαλλιὰ εἶχα, τὰ μισόκοψα,
 20 νὰ δγάλω νερὸ τοῦ γέρου, βάρσανα τραβῶ,
 νὰ δγάλω νερὸ τοῦ γέρου, βασανίζομαι,
 22 σὲν μπορῶ νὰ δγάλω ἢ μαύρη, τυραννίζομαι.

46

ΗΘΕΛΑ ΝΑ ἼΜΟΥΝΕ ΠΟΥΛΙ

- Ἦθελα νὰ ἴμουνε πουλί, ψηλὰ νὰ περβατοῦσα,
 γιὰ νὰ ἔβρισκα τὸ σταυραῖτό καὶ νὰ τὸν ἐρωτοῦσα.
 Στὸν τόπο ποὺ σκοτώθηκες, πουλάκι πλουμισμένο,
 σὰν τί πουλιὰ νὰ σ' ἔφαγαν; Δὲ μό' στείλες χαμπέρι,
 5 νὰ σφάζομουν, νὰ μ' ἔτρωγαν κι ἐμένα μὲ τ' ἐσένα,
 νὰ διάβαινα στὸ στόμα τους μισοκομματιασμένη.
 Τότες ἐσύ θὰ λά' λεγες αὐτὴ ἴναι ἡ κυρά μου.
 Ποτὲ ἐγὼ δὲ δάκρυσσα καὶ τώρα θὰ δακρῦσω,
 τώρα γιὰ τὸ χατίρι σου θὰ λά' μοιρογιολοήσω:
- 10 Πλάκ' ἀργυρὴ, πλάκα χρυσή, πλάκα μαλαματένια,
 πό' φαγες χεῖλη κόκκινα καὶ μάτια κρουσταλλένια,
 ἓνα φίδι, μαυρόφιδο, φίδι μὲ δυὸ κεφάλια
 ἐπάει κι ἔφκιαξε φωλιὰ μέσα στα μαῦρα μάτια.
 Ἄκόμα ὁ γάμος σου κρατᾷ καὶ τὸ τραπέζι στέκει,
 15 ἄκόμα τὰ στεφάνια σου τοῦ λιβανιοῦ μυρίζουν.

Ἄργυροκάστρο, 1976

47

ΒΟΥΛΙΟΥΜΑΙ ΜΙΑ, ΒΟΥΛΙΟΥΜΑΙ ΔΥΟ

- Βουλιούμαι μιά, βουλιούμαι δυὸ
 μὲ τὴν ἀδερφόποιτη.
 Βουλιούμαι τρεῖς καὶ πέντε
 μὲ τὴν κουμπαρούλα.
- 5 Βουλιούμαι νὰ ταξιδευτῶ, νὰ πάω στὸ ταξίδι.
 Ὅσα βουνὰ καὶ ἂν ἐδιαβῶ, ὅλα τὰ παραγγέλλω:
 Βουνά μου μὴ χιονίσετε, κάμποι μὴ παχνιστεῖτε!
 Ὅσο νὰ πάω καὶ νὰ ἔρθῶ, νὰ πάω καὶ νὰ γυρίσω.
 Ἐπῆγα στὸ ταξίδι μου, ἄργησα νὰ γυρίσω.

10 Χιονίστηκανε τὰ βουνά, παχίστηκαν οἱ κάμποι.

Βρυσερά, 1978

48

ΞΕΝΙΤΕΜΕΝΟ ΜΟΥ ΠΟΥΛΙ

Ξενιτεμένο μου πουλί και παραπονεμένο,
ἢ ξενιτιὰ σὲ χαίρεται κι ἐγὼ ἔχω τὸν καημό σου.
Τί νὰ σοῦ στείλω, ξένε μου, τί νὰ σοῦ προβοδίσω;
Σοῦ στέλλω μῆλο σέπεται, κυδώνι μαραγκιάζει,
5 σοῦ στέλλω μοσκοστάφυλο, στὸ δρόμο ξεσπειριάζει.
"Αν στείλω και τὸ δάκρυ μου σ' ἓνα φτενὸ μαντίλι,
τὸ δάκρυ μ' εἶναι βαφερὸ και δάφει τὸ μαντίλι.
Πέντε ποτάμια τό 'πλεναν και βάψαν και τὰ πέντε.
'Απέρασε ν-ὁ κερατζῆς κι ἔβαψε τ' ἄλογό του.
10 'Απέρασε κι ἓνα πουλί κι ἔβάψαν τὰ φτερά του.
Μιά προβατίνα πέρασε κι ἔβαψε τὸ μαλλί της.
'Επάησε κόρη νὰ λουστειῖ κι ἔβάψαν τὰ μαλλιά της.
13 Πάησε πουλί νὰ πιεῖ νερὸ και βράχνιασ' ἢ λιαλιά του.

Σωφράτικα, 1988

49

ΚΙΝΗΣΑΝ ΤΑ ΚΑΡΒΑΝΙΑ, ΤΑ ΖΑΓΟΡΙΑΝΑ

Βλ. και 56.

Κινῆσαν τὰ καρβάνια, τὰ ζαγοριανά,
κίνησε κι ὁ καλός μου νὰ πάει στήν ξενιτιὰ.
Δώδεκα χρόνους κάνει μέσα στή Φραγκιά
κι οὔδε γράμμα μου στέλλει, κι οὔδε ἀντιλογιά.

- 5 Μοῦ στέλλ' ἓνα μαντίλι καὶ δώδεκα φλωργιά,
 στὴν ἄκρη στὸ μαντίλι μό' χει ἀντιλογιά.
 – Θέλεις, κόρη, παντρέψου, θέλεις καλογριά·
 θέλεις τὰ μαῦρα βάλε καὶ μὴ μὲ καητερεῖς.
 Ἐγὼ ν-ἐδῶ πού εἶμαι ἐπαντρεύτηκα,
 10 ἐπῆρα μιὰ γυναίκα, μιὰ στρίγλα μάγισσα.
 Μαγεύει τὰ πουλάκια καὶ δὲν κελαηδοῦν,
 μαγεύει τὰ καράβια καὶ δὲ φεύγουνε,
 μὲ μάγεψε κι ἐμένα καὶ δὲν ἔρχομαι.
 Σελώνω τ' ἄλογό μου, ξεσελώνεται,
 15 ποδένω τὰ παπούτσια, ξεποδένονται.
 Σύντα κινῶ γιὰ νὰ ῥθω, χιόνια καὶ βροχές,
 17 σύντα γυρίζω πίσω, ἥλιος, ξαστεριά.

Γλύνα, 1979

50

ΜΙΑ ΛΥΓΕΡΗ ΤΡΑΓΟΥΔΑΓΕ

- Μια λυγερή τραγούδαγε σὲ κρυσταλλένιο πύργο.
 Καὶ πῆρ' ἀέρας τὴ φωνὴ κατάλιμνα τὴν πάει.
 Κι ὅσα καράβια τ' ἄκουσαν, ὅλα τὶς ἄκρες πιάκαν.
 Κι ἓνα καράβι φράγγικο ῥὸ μέσα ῥὸ τὴν Πόλη,
 5 ἐτραγουδοῦσε κι ἤλεγε, ἐτραγουδάει καὶ λέει:
 – Βαστᾶτε, παλικάρια μου, χρυσοὶ καπεταναῖοι,
 ν' ἀκούσετε μιὰ λυγερὴ πῶς λιανοτραγουδάει.
 – Ἀνάθεμά σε, ξενιτιά, χιλιόκαλη κι ἂν εἶσαι,
 ξενίτεψες τὸν ἄντρα μου ἐδῶ καὶ δέκα χρόνια.
 10 Ἀκόμα δυὸ τὸν καητερῶ καὶ πέντε τὸν παντέχω
 κι ἀπὲ στὰ μαῦρα θὰ ντυθῶ, καλόγρια θὰ γένω.
 Κι ὅσα κορίτσια ἀπαντῶ ὅλα τὰ παραγγέλλω:
 13 ξενίτη νὰ μὴν πάρουνε, ἂν θέλουν νὰ μὴν κλάψουν.

Βάνισα, 1983

51A

ΜΑΗ Μ' ΚΙ ΑΠΡΙΛΗ ΕΜΟΡΦΕ

- Μάη μ' κι Ἀπρίλη ἔμορφε, με τά ἴμορφα λουλούδια,
 πού μόρφυνες ὅλη τὴ γῆ κι ὅλη τὴν οἰκουμένη
 καὶ μένα βαρυζάλωσες με μιὰ καλὴ γυναίκα.
 Τί νὰ τὴν κάμω τούτη νιὰ καὶ τούτη μαυρομάτα,
 5 πού φεύγω γιὰ τὴν ξενιτιὰ κι ἀφήνω τέτοια νιάτα;
 Νὰ τὴν ξεβγάλω στὸ βουνό, φοβᾶμαι ἀπὸ τοὺς κλέφτες,
 νὰ τὴν ἀφήκω στὸ χωριό, φοβᾶμαι τοὺς γειτόνους.
 Τί νὰ σὲ κάμω, γαλανή, τί νὰ σὲ κάμω, ρούσα;
 Δὲν εἶσαι μῆλο κόκκινο στὸν κόρφο νὰ σὲ βάλω,
 10 εἶσαι ἀκέριος ἄνθρωπος κι ὁ κόρφος δὲ σὲ παίρει.
 Θὰ λὰ σὲ πάω στὸ χρυσικό νὰ σὲ ξελογαίσει,
 νὰ φτιάξω κούπα καὶ σταυρὸ κι ἀρνιοδοαχτυλίδι,
 τὸ δαχτυλίδι νὰ φορῶ, τὴν κούπα γιὰ νὰ πίνω,
 14 καὶ τὸ σταυρὸ νὰ προσκυνῶ νὰ πέφτω νὰ κοιμοῦμαι.

Βραχογοραντζή, 1990

51B

ΤΙ ΝΑ ΣΕ ΚΑΜΩ, ΓΑΛΑΝΗ

Ἡ παροῦσα παραλλαγή, κυρίως σὲ ἠπειρωτικούς χώρους, ἀναφέρεται στὴ ζωὴ τῶν κλεφτῶν κι ὄχι τῶν μεταναστῶν, ὅποτε θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ τὴν κατατάξει καὶ στὰ κλέφτικα. Ἐπειδὴ ὅμως στὸ γνήσιο βορειοηπειρώτικο τραγούδι πρωταγωνιστεῖ ὁ ξενιτεμένος καὶ ἐπειδὴ θεωροῦμε τὴν προαναφερθεῖσα παραλλαγή ὡς πληρέστερη κρίναμε σωστότερη τὴν καταχώρισή του στὰ τραγούδια τῆς ξενιτιᾶς.

Τί νὰ σὲ κάμω, γαλανή, τί νὰ σὲ κάμω, ρούσα;
 Μήνα ἴσαι μῆλο κόκκινο στὸν κόρφο νὰ σὲ κρύψω.
 Ἐσ' εἶσαι ἀκέριος ἄνθρωπος κι ὁ κόρφος δὲ σὲ παίρει.
 Γιὰ νὰ σὲ πάρω στὸ χωριό, φοβοῦμ' ἀπὸ τοὺς Τούρκους,

- 5 για να σε πάρω στο βουνό, φοβοῦμ' ἀπὸ τοὺς κλέφτες,
 θὰ λά σε πάω στὸ χρυσικὸ για να σε λογαρίσω,
 7 να φτιάξω μιὰ ἀσημόκουπα να με κεράς να πίνω.

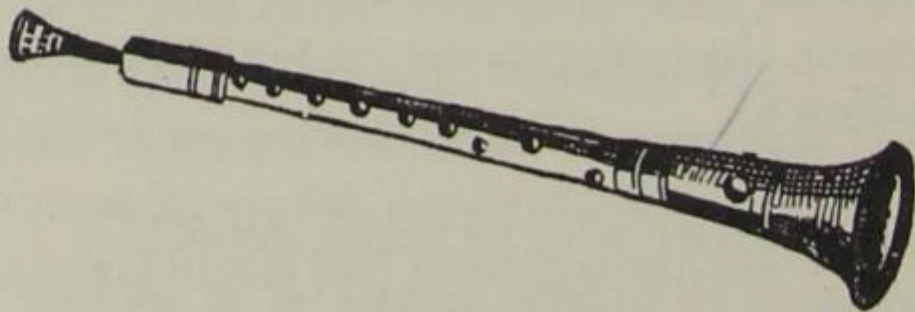
Ραχούλα, 1983

52

ΧΑΡΙΤΩΜΕΝΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ

- Χαριτωμένη συντροφιά μου λέει να τραγουδήσω
 κι ἐγὼ τῆς λέω δὲν μπορῶ, τραγούδια δὲν τὰ ξέρω.
 Για πιάστε με να σηκωθῶ και βάλτε με να κάτσω,
 να πῶ τραγούδια θλιβερά και παραπονιμένα.
- 5 Παρηγοριά ἔχ' ὁ θάνατος, παρηγοριά ἔχ' ὁ Χάρος
 κι ὁ ζωντανὸς ὁ χωρισμὸς παρηγοριά δὲν ἔχει.
 Χωρίζ' ἡ μάνα τὸ παιδὶ και τὸ παιδὶ τῆ μάνα,
 χωρίζονται τὰ νιόγαμπρα, τὰ νιοστεφανωμένα·
 στὸν τόπο πού χωρίζονται, χορτάρι δὲ φυτρώνει.
- 10 Εἶχα κι ἐγὼ λεβέντη γιό, νύφη καμαρωμένη·
 μό'φαγε τό'να ἡ ξενιτιά, και τ' ἄλλο ὁ κάτω κόσμος.
 Τὴν ξενιτιά, τὴν ὀρφανιά, τὴν πίκρα, τὴν ἀγάπη,
- 13 τὰ τέσσερα τὰ ζύγιασαν, βαρύτερα εἶν' τὰ ξένα.

Λοβίνα, 1988

53

ΜΑΡΑΘΗΚΑΝΕ ΤΑ ΚΛΑΡΙΑ

Μαράθηκανε τὰ κλαριά, μαράθηκαν τὰ δέντρα
ἀπὸ τῆς Ρήνας τὸν καημό, τῆς ἀρραβωνιασμένης·
ἔχ' ἀρραβῶνες δώδεκα καὶ πέντε δαχτυλίδια
κι ἡ μάνα τῆς τῆς ἤλεγε, κι ἡ μάνα τῆς τῆς λέει:

- 5 – Ρήνα μ', τί στέκεις κίτερη, τί στέκεις μαραμένη,
μήνα τ' ἀσήμια σὲ βαροῦν, μήνα τὰ δαχτυλίδια;
– Οὐδὲ τ' ἀσήμια μὲ βαροῦν κι οὐδὲ τὰ δαχτυλίδια,
τὸν ἄντρα πού μοῦ ἔδωκες δὲν πρέπει γιὰ τ' μένα,
αὐτὸς εἶναι γραμματικός, παπὰς θέλει νὰ γένει·
10 δὲν πρέπω γὼ γιὰ παπαδιὰ κι οὐδὲ παπὰ πού θέλω·
πρέπω γιὰ τὰ κλεφτοίπαιδα κι ἄς εἶν' καὶ λερωμένα,
12 ἔχουν τὴ μέση τους λιανὴ καὶ τὰ σπαθιά ζωμένα.

Σωτήρα, 1979

54

ΜΙΚΡΟΣ ΕΞΕΝΙΤΕΥΤΗΚΑ

Βλ. καὶ 73.

Μικρὸς ἐξενιτεύτηκα, μικρὸς στὰ ξένα πῆγα·
ἐπῆγα καὶ ρογιάστηκα σὲ μιὰ χήρα Βουλγάρη.
Δώδεκα χρόνους ἔκαμα, στὰ μάτια δὲν τὴν γλέπω
καὶ μιὰ γιορτὴ, μιὰ Κυριακὴ, μιὰ Πασκαλιὰ μεγάλη,

- 5 τὴν εἶδα πού στολίζεται στὴν ἐκκλησιὰ νὰ πάει:
– Δῶσε, Βουλγάρη τ' ἄσπρα μου, δῶσ' μου τὴ δούλεψή μου,
μὲ καητερεῖ ἡ μάνα μου θέλει νὰ μὲ παντρέψει.
– Ξένε μ', ἂν θέλεις παντρεία, ἐγὼ νὰ σὲ παντρέψω·
τρεῖς σκλαβοποῦλες ἔχομε καὶ πᾶρε ὅποια σ' ἀρέσει:
10 θέλεις τὴ ροῦσα ν-ἔπαρε, θέλεις τὴ μαυρομάτα,
θέλεις τὴ παραγάλανη, πού ναι φλωριὰ γιομάτη.

– Οὐδὲ τὴ ρούσα θέλω ἄγὼ κι οὐδὲ τὴ μαυρομάτα,
οὐδὲ τὴν παραγάλανη πού ἔναι φλωριὰ γιομάτη.

14 Χήρα ἦταν κι ἡ μάνα μου κι ἐγὼ χήρα θὰ πάρω.

Δρόβιανη, 1985

55

ΝΥΣΤΑΖΟΥΝ ΤΑ ΜΑΤΑΚΙΑ ΜΟΥ

Νυστάζουν τὰ ματάκια μου, νυστάζουν τὰ καημένα.

– Σήκου, Μαριώ μ' νὰ πέσομε, νὰ κοιμηθοῦμ' ἀντάμα
ἀκόμ' ἀπόψε πού εἶμαι ἄδῶ, ἀπόψε κι ὅλη νύχτα,
νὰ σὲ χορτάσω φίλημα, νὰ σὲ χορτάσω λόγια.

5 Σ' ἀφήνω τὴν καλονυχτιὰ, λαμπάδα μου γραμμένη,
κι ἐγὼ πάνω στὴν ξενιτιὰ, στὰ ἔρημα τὰ ξένα.

– Ποῦ πᾶς, ποῦ πᾶς, ἀφέντη μου, κι ἐμένα ποῦ μ' ἀφήνεις;

– Ἐδῶ πού πάνω κόρη μου, κορίτσια δὲν πηγαίνουν,
ἐδῶ ἔναι Τοῦρκ' ἀνυπαντροὶ καὶ θέλουν παντρεμένες,

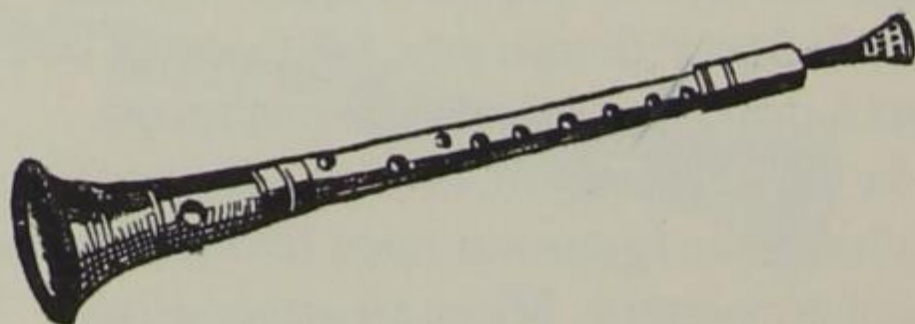
10 καὶ μένα με σκοτώνουνε καὶ σένα μοῦ σὲ παίρουν.

– Ὡσα καλὴ σ', ἀφέντη μου, καλὸ τὸ κίνημά σου,

καλὰ νὰ πᾶς, καλὰ νὰ ῥθεῖς, καλὰ νὰ καζαντήσεις,

13 νὰ φέρεις γρόσια φόρτωμα καὶ τὰ φλωριὰ περίσσια.

Βοδίνο, 1980

56

ΜΑΥΡΑ ΜΟΥ ΧΕΛΙΔΡΟΝΙΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΑΠΙΑ

- Μαῦρα μου χελιδρόνια ν-ἀπὸ τὴν ἼΑραπιά,
 κι ἄσπρα μου περιστέρια ν-ἀπ' τὴν ἀκρογιαλιά,
 αὐτοῦ ψηλὰ πού πάτε, γιὰ χαμηλώσετε,
 νὰ πάρω μιὰ φτερούγα, νὰ γράψω μιὰ γραφή
 5 στὴ δόλια μου τὴ μάνα, πού εἶναι μαναχὴ
 καὶ πεῖτε τῆς καλῆς μου, τῆς γυναίκα μου,
 θέλει καλογριὰ νὰ γίνει, θέλει νὰ παντρευτεῖ.
 Θέλει τὰ ροῦχα ἄς βάψει καὶ νὰ μαυροντυθεῖ,
 νὰ μὴ μὲ παντεχαίνει, νὰ μὴ μὲ καητερεῖ.
 10 Τὶ ἐμέναν μὲ παντρέψαν ἐδῶ στὴν ἸΑρμενιά,
 μοῦ ἔδωκαν ἸΑρμενούλα, μιὰ στρίγλα μάγισσα,
 ὅπου μαγεύει τ' ἄστρα καὶ τὸν οὐρανό,
 μαγεύει τὰ πουλάκια καὶ δὲν ἀπετοῦν,
 μαγεύει τὰ ποτάμια, δὲν τρέχουνε,
 15 μαγεύει τὰ καράβια καὶ δὲν ἔρχονται.
 Ὅταν κινάω γιὰ νὰ ῥθῶ, χιόνια καὶ βροχὲς
 κι ὅταν γυρίζω πίσω, ἥλιος, ξαστεριά.
 Σελώνω τ' ἄλογό μου καὶ ξεσελώνεται,
 ζώνω καὶ τὸ σπαθὶ μου καὶ ξεζώνεται.
 20 Πιάνω γραφή καὶ γράφω καὶ ξεγράφεται.

Χάσκοβο, 1980

57

ΚΑΡΔΙΑ ΜΕ ΔΕΚΟΧΤΩ ΚΛΕΙΔΙΑ

- Καρδιά μὲ δεκοχτῶ κλειδιά τί στέκεις μαραμένη;
 Τί ἔχεις, καρδιά μ' καὶ θλίβεσαι καὶ βαριαναστενάξεις;
 Γιατί δὲν παίζεις, δὲ γελᾶς, ἴπως ἦσουν μαθημένη;
 – Τὸ πῶς νὰ παίξω, νὰ χαρῶ, ἴπως ἦμουν μαθημένη,

- 5 πού εἶμαι κλεισμένη με κλειδιά, βαριά βαλαντωμένη;
 Τὰ χέρια πού με κλείδωσαν, πᾶνε μακριὰ στὰ ξένα
 7 καὶ ποιὸς τὸ ξέρει ἂν τὰ εἶδῶ κι ἂν τὰ ματαντικρῶσω.

Βουλιαράτι, 1979

ΤΩΡΑ ΕΙΝΑΙ ΜΑΗΣ ΚΙ ΑΝΟΙΞΗ

- Τώρα εἶναι Μάης κι ἄνοιξη, τώρα εἶναι καλοκαίρι·
 τώρα ἀνθίζουν τὰ κλαριά καὶ βγαίνουν τὰ λαουλούδια,
 τώρα κι ὁ ξένος βούλεται στὸν τόπο του νὰ πάει.
 Νύχτα σελώνει τ' ἄλογο, νύχτα τὸ καλιγώνει.
- 5 Βάνει τὰ πέταλα χρυσὰ καὶ τὰ καρφιά ἀσημένια·
 βάνει τὰ φτερινιστήρια του, ζώνει καὶ τὸ σπαθί του.
 Καὶ ἡ καλή του τό' φεγγε μετὸ κερί στὸ χέρι.
 Μὲ τό' να χέρι τὸ κερί μετ' ἄλλο τὸ ποτήρι.
 Κι ὅσα ποτήρια τὸν κερά, τόσες βολές τοῦ λέει:
- 10 – Πάρε μ', ἀφέντη μ', πάρε με, νὰ ῥθω κι ἐγὼ κοντά σου·
 νὰ μαγειρεύω νὰ δειπνᾶς, νὰ στρώνω νὰ κοιμᾶσαι.
 Νὰ γένω γῆς νὰ με πατᾶς, γιοφύρι νὰ περάσεις,
 νὰ γένω κι ἀσημόκουπα νὰ πίνεις τὸ κρασί σου·
 ἐσὺ νὰ πίνεις τὸ κρασί κι ἐγὼ νὰ πλέω μέσα.
- 15 Στριφογυρίζει ὁ Κωσταντής, τὴ γλέπει δακρυσμένη:
 – Ἐκεῖ πού πάω, λυγερή, γυναῖκες δὲν περοῦνε,
 ἐκεῖ εἶναι λύκοι στὰ βουνὰ καὶ κλέφτες στὰ ντερβένια,
 ἐσένα παίρουν, κόρη μου κι ἐμένα με σκλαβώνουν.
 – Ἐσὺ θὰ φύγεις, Κωσταντή, κι ἐμένα ποῦ μ' ἀφήνεις;
- 20 – Σ' ἀφήνω μετὴ μάνα μου καὶ μετὴν ἀδερφή μου
 21 καὶ μετὴν ἀξαδέερφη μου, τὴν ἀρραβωνιασμένη.

Γορίτσα, 1988

59

ΞΕΝΙΤΗΣ ΞΕΝΙΤΕΥΤΗΚΕ

Ξενίτης ξενιτεύτηκε πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.
 Καλὸ νὰ εἶναι τὸ πάησιμο, καλὸς κι ὁ ἐρχομός του!
 Νὰ φέρει χίλια φούρφουρα καὶ πεντακόσια γρόσια,
 νὰ φέρει κι ἄλογο καλὸ μὲ τὴ χρυσὴ τὴ σέλα·
 5 σέλα ν' ἀξίζει ἑκατὸ καὶ τ' ἄλογό του χίλια
 καὶ τὰ σκαλοπατήματα δυὸ τρεῖς χιλιάδες γρόσια.
 Στὴν πόλη, τὴν Πολύτσιανη, τὴν παινεμένη πόλη
 ποὺ κοσκινίζουν τὸ φλωρὶ καὶ πέφτει τὸ λαγάρι
 καὶ τ' ἀπαλαγαρίσματα τὰ δένουν στὸ μαντίλι,
 10 μὲ τὸ μαντίλι στὸ λαιμὸ καὶ τ' ἄλογο στοὺς κάμπους.

Πολύτσιανη, 1977

60

ΘΑ ῥΘΟΥΝΕ, ΜΑΝΑ ΜΟΥ, ΓΙΟΡΤΕΣ

Θὰ ῥθουνε, μάνα μου, γιορτές καὶ μεγαλοβδομάδες,
 θὰ πᾶς μέσα στὴν ἐκκλησιὰ μὲ τὴν καρδιὰ θλιμμένη,
 θὰ εἶδεῖς τὶς νιές, θὰ εἶδεῖς τοὺς νιούς, θὰ εἶδεῖς τὰ παλικάρια
 καὶ θὰ στραφεῖς στὴ μιὰ μεριὰ καὶ θὰ στραφεῖς στὴν ἄλλη·
 5 θὰ εἶδεῖς τὸν τόπο ἄδειανὸ καὶ στὸ στασίδι ἄλλον,
 θὰ σοῦ ῥθει δίψα στὴν καρδιὰ καὶ δίψα μὲς στὰ χεῖλη,
 θὰ θολωθοῦν τὰ μάτια σου κοιτάζοντας τὶς στράτες
 καὶ θὰ στεγνώσῃ ἡ γλῶσσα σου ρωτώντας τοὺς διαβάτες:
 – Διαβάτες, ποὺ διαβαίνεται, διαβάτες, ποὺ περᾶτε,
 10 μὴν εἶδατε τὸ γιόκα μου, τὸ μαναχὸ ὑγιό μου;
 Θὰ σοῦ σαπίζει ἡ ποδιά, σκουπίζοντας τὰ δάκρυα,
 θὰ σοῦ μαλλιάσει ἡ γλῶσσα σου, ρωτώντας τοὺς διαβάτες,

13 θὰ σοῦ στραβώσει κι ὁ λαιμός, τηρώντας τὰ ντερβένια.

Τσιούκα, 1979

61

ΠΟΙΑ ἼΧΕΙ ἈΝΤΡΑ ΣΤΗΝ ΞΕΝΙΤΙΑ

Ποιά Ἴχει ἀντρά στήν ξενιτιά καὶ γιὸ σὸ Βουκουρέστι,
 πές τους νὰ μὴν τοὺς καητεροῦν, νὰ μὴν τοὺς παντεχαίνουν.
 Τὶ οἱ βλάχισσες εἶν' ἔμορφες, εἶναι καγκελοφρούδες,
 ἔχουν τὰ μάτια σὰν ἑλιά, τὰ φρούδια σὰν γαϊτάνι
 5 κι αὐτὸ τὸ ματοτσίνоро σὰ φράγγικο δοξάρι.

Πέπελη, 1980

62

ΜΙΑ ΜΑΝΑ ΠΟΛΥΣΤΕΝΑΧΤΗ

Μιά μάνα πολυστέναχτη, χαροκαμένη μάνα,
 πού ἴχε κορίτσι γιὰ σκολειὸ κι ἀγόρι γιὰ τὰ ξένα,
 φιλάει τὸ γιὸ της μὲ καημὸ καὶ φυλαχτὸ τοῦ δίνει.
 Πάρτονε, γιέ μου, τὸ σταυρὸ, μονάκριβο παιδί μου,
 5 πάρτονε, γιέ μου, τὸ σταυρὸ φυλαχτικὸ μαζί σου!
 – Θὰ φύγω, μάνα μ', καὶ μὴ κλαῖς καὶ δῶσ' μου τὴν εὐκή σου·
 καὶ φύτεψε τρανταφυλλιά καὶ μαῦρο καρυοφύλλι
 καὶ πότιζέ τα ζάχαρη, καὶ πότιζέ τα μόσκο.
 Κι ὡς πὺ θ' ἀνθίζουν, μάνα μου, καὶ βγάζουνε λουλούδια
 10 ἔχε ν-ἐλπίδα, μάνα μου, ὁ γιὸς σου θὰ γυρίσει.
 Κι ἂν ἔρθει μέρα θλιβερὴ, φαρμακωμένη μέρα,
 καὶ μαραθεῖ ἢ τρανταφυλλιά, τὸ μαῦρο καρυοφύλλι,

- τότε καὶ ἐσὺ μὴ καητερᾶς, τὰ μαῦρα νὰ φορέσεις.
 Πέρασαν χρόνια δεκοχτὼ καὶ μῆνες δεκαπέντε.
- 15 Τρανταφυλλιά μπουμπούκιαζε, τὸ καρυοφύλλι αὐξαίνει.
 Ἔρθε μιὰ μέρα θλιβερή, φαρμακωμένη μέρα,
 ὁ νέος ποὺ ἦταν μακριά, πολὺ μακριὰ στὰ ξένα,
 πάνω σὲ πέτρα κάθισε καὶ πάνω σὲ λιθάρι,
 ἢ πέτρα ἦταν κόκκινη καὶ τὸ λιθάρι μαῦρο.
- 20 – Ἄλιμονο στὴ μάνα μου π' ἀκόμα μὲ παντέχει
 κι ἀλιμονο στὴν ἀδερφή ποὺ προίκα περιμένει!
 Ἄστράφτει καὶ βροντᾶ καὶ γένεται σκοτάδι,
 τρανταφυλλιά μαράθηκε, τὸ καρυοφύλλι ἐχάθη,
- 24 μ' αὐτὰ μαζί σωριάστηκε κι ἡ δόλια του ἡ μανούλα.

Δέλτινο, 1981

63

ΜΩΡ' ἘΡΗΜΑ ΠΡΟΣΚΕΦΑΛΑ

- Μωρ' ἔρημα προσκέφαλα, μωρ' ἔρημα γιοργάνια,
 ποῦ ἔν' ὁ ἀφέντης πού ἔχαμε, τὸ ποῦ εἶναι ὁ καλός μας;
 – Κυοῦ μ', κι ἂν μᾶς ἐρώτησες, ἐμεῖς τί νὰ σοῦ ποῦμε;
 4 Ἡ νύχτα μᾶς τὸν ἤφερε κι ἡ νύχτα μᾶς τὸν πῆρε.

Ἄργυροκάστρο, 1976

ΕΝΑ ΛΕΒΕΝΤΟΠΑΛΙΚΑΡΟ

"Ένα λεβεντοπαλικάρο πού δούλευε στὰ ξένα,
 βλέπ' ὄνειρο στὸν ὕπνο του, θυμιέται τὴν καλή του.
 Σηκώνεται καὶ ντύνεται, καὶ βάνει τὰ καλά του,
 παίρει καὶ τὸ λαφρὸ σπαθὶ νὰ τὸ ἔχει συντροφιά του,
 5 κινάει καὶ πάνει μιὰ βραδιά, ἓνα Σαββατοβράδυ·
 βρίσκει τὶς πόρτες σφαιλιστές, βαριά μανταλωμένες,
 βρίσκει καὶ τὴν αὐλὴ κλειστή καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα,
 8 μωρ' βρίσκει καὶ τὴ λυγερὴ μὲ ἄλλον νὰ κοιμᾶται.

Ἄλγηκο, 1980

ΧΡΥΣΟ ΠΟΥΛΑΚΙ ΕΒΓΑΙΝΕ

Χρυσὸ πουλάκι ν-ἔβγαινε ἄπο μέσα ἄπο τὴν Πόλη.
 Ν-εἶχε ποδάρια κίτερα, φτερὰ κουτσιουρεμένα
 καὶ πάησε καὶ ἐφώλιασε σὲ λυπημένη πόρτα.
 Βγαίνουν μανάδες καὶ ρωτοῦν καὶ οἱ καψονυφάδες.
 5 – Πουλάκι, ποῦθε ν-ἔρχεσαι καὶ ποῦθε κατηβαίνεις;
 – Ἄπο τὴν Πόλη ἔρχομαι, ἀπο τὴ μαύρη Πόλη.
 – Πουλάκι, πές μας τίποτε καὶ παρηγόρησέ μας!
 – Τί νὰ σᾶς πῶ, μωρ' ὄρφανές καὶ σᾶς καψονυφάδες!
 Στὴν Πόλ' ἐπέσε θάνατος καὶ μιὰ κακιὰ ἀρρώστια.
 10 Μὰ τ' εἶδαν τὰ ματάκια μου στῆς Πόλης τὰ σοκάκια!
 Τοὺς ξένους πῶς τοὺς θάφτουνε καὶ πῶς τοὺς παραχώνουν!
 Δίχως μανάδων κλάματα, γυναικῶν μοιργιολόγια,
 δίχως τὸ μαῦρο σάβανο καὶ δίχως τὸ κιβούρι.
 Ποιὰ μάνα ἔχει δυὸ παιδιὰ, νὰ μὴν τὰ παντεχαίνει,
 15 ποιὰ ἔχει τρία τέσσερα, τὸ ἄνα νὰ περιμένει·

16 κι αὐτὲς πό'χουν τοὺς ἄντρες τους στὰ μαῦρα νὰ ντυθοῦνε.

Βαγκαλιάτι, 1980

66

ΠΑΡΕ, ΞΕΝΕ, ΤΑ ΡΟΥΧΑ ΣΟΥ

Ἐφόντας ἐγεννήθηκα, μὲ πίκρες καὶ φαρμάκια.
Μικρὸς ἐξενιτεύτηκα, μικρὸς στὰ ξένα πῆγα.
Ξένες πλένουν τὰ ροῦχα μου, ξένες τὰ σαπουνίζουν.
Τὰ πλένουν μιά, τὰ πλένουν δυό, τὰ πλένουν τρεῖς καὶ πέντε.
5 Κι ἀπὸ τὶς πέντε καὶ τσεκεῖ τὰ ρίνουν στὸ ποτάμι.
– Πάρε, ξένε, τὰ ροῦχα σου, πάρε καὶ τὰ σκουτιά σου
7 καὶ φεύγα γιὰ τὸ σπίτι σου, σύρε στὰ πατρικά σου!

Ἄγιοι Σαράντα, 1979

67

ΜΟΥ ΕΙΠΑΤΕ ΝΑ ΤΡΑΓΟΥΔΗΣΩ

Μοῦ εἶπατε νὰ τραγουδήσω, ὦ παρέα μου γλυκιά!
Νὰ σᾶς πῶ ἓνα τραγούδι πού'ναι γιὰ τὴν ξενιτιά.
Ποιὸς ἄντρας πάει στὰ ξένα καὶ δὲν εἶδε λευτεριά
καὶ δὲν ξέρει ἀπὸ τὸ σπίτι ἂν τοῦ ζιοῦνε τὰ παιδιά.
5 Ἡ γυναίκα ἀπὸ τὸ σπίτι τοῦ γραφεῖ καὶ μιά γραφή.
«Καλημέρα, δυό σου μάτια καὶ ἀγγελικὸ κορμί,
ὅπου εἶχες τόσα χρόνια μακριὰ στὴν Ἀμερική·
ἄφησες καὶ τὰ κορίτσια ἔρημα καὶ ὄρφανά.
"Ὅσα χρήματα κι ἂν ἔχεις δὲν τὰ θέλομε κι αὐτά.

10 Νά 'χαμαν τὸν πάτερὰ μας κι ἄς ἡμάσταν νηστικά».

Γιαννιτσάτι, 1981

68

ΜΙΑ ΛΥΓΕΡΗ ΡΟΒΟΛΑΓΕ

Μιά λυγερή ροβόλαγε στὸν ποταμὸ γιὰ πλύμα:
τὸ δρόμον ὅπου πήγαινε, τὸ δρόμο πού πηγαίνει,
βρίσκει τρεῖς στρίγλες ἀμπροστά καὶ τρεῖς καλὲς κυράδες:
– Καλημέρα, κυράδες μου! – Καλῶς τὴν κυροκορη!

5 Ποῦ πᾶς ἔτσι, μωρ' λυγερή; – Στὸν ποταμὸ γιὰ πλύμα.

– Ὁ Κώσταντας παντρεύεται κι ἐσύ θὰ πᾶς γιὰ πλύμα;!

– Ὅσο νὰ πάω καὶ νὰ ῥθῶ, λέω θὰ τοὺς προκάμω.

Στὸ δρόμον ὅπου πήγαινε, στὸ δρόμο πού πηγαίνει,
βρίσκει τὸν Κώσταντα ἀμπροστά στὸ Γρίβα καβαλάρη.

10 – Καλημέρα, μωρ' λυγερή! – Καλῶς τὸν Κώστα πό ῥθε!

– Παράμερα, μωρ' λυγερή, μὴ σὲ πατήσ' ὁ Γρίβας!

– Ἄν μ' ἀγαπάει ὁ Κώσταντας, δὲ μὲ πατάει ὁ Γρίβας.

– Ἄν θέλεις, μωρὴ λυγερή, ἔλα κουμπαροπούλα.

15 – Νὰ πᾶς νὰ πῶ τῆς μάνας μου κι ὅ,τι μοῦ πεῖ, θὰ κάμω.

– Μάνα μ', ὁ Κώστας κάλεσε νὰ πᾶς νὰ στεφανώσω.

– Ἄν ἔχεις στόμα νὰ τὸ εἶπεις, καρδιὰ νὰ νταγιαντίσεις,
ἂν ἔχεις γοργοδάχτυλα ν' ἀλλάξεις τὰ στεφάνια.

– Ἐχω καὶ στόμα νὰ τὸ εἶπῶ, καρδιὰ νὰ νταγιαντίσω,

20 ἔχω καὶ γοργοδάχτυλα ν' ἀλλάξω τὰ στεφάνια.

Τὴ μεσιοκάμαρ' ἀνοιξε καὶ πάησε γιὰ ν' ἀλλάξει,

τρεῖς ὥρες βάνει τὸ χρυσὸ καὶ πέντε τὸ χρυσάφι.

Παπὰς τὴν εἶδε κι ἄραξε, διάκος κι ἀναστενάζει,

τὴν εἶδε καὶ ὁ Κώσταντας λιποθυμιὰ τὸν πιάνει.

25 – Παπά μ', ἂν εἶσαι χριστιανὸς καὶ λαδοβαφτισμένος,

26 γύρισε τὸ στεφάνι μου πρὸς τὴν κουμπαροπούλα.

Δερβιτσιάνη, 1990

69

ΝΑ ΎΧΑ ΝΕΡΟ ΑΠ' ΤΟΝ ΤΟΠΟ ΜΟΥ

Ἐφόντας ἐγεννήθηκα ν-ἀπὸ τὴ δόλια μάνα,
τί μ' ἤθελε πὸ μ' ἔκαμε κι ἂν μ' ἔχει τί μὲ θέλει;
"Ὅλο στὰ ξένα περβατῶ, στὰ ξένα παραδέρω
ξένος ἐδῶ, ξένος ἐκεῖ, ξένος ὅπου κι ἂν πάω
5 κάνω τὶς ξένες ἀδερφές, κάνω τὶς ξένες μάνες.
Ἔρθε καιρὸς κι ἀρρώστησα, βαριὰ γιὰ νὰ πεθάνω
θυμιόμουνα τὸ σπίτι μου, τὴ δόλια μου τὴ μάνα.
Νὰ ὕχα νερὸ ἀπ' τὸν τόπο μου καὶ μῆλο ἀπ' τὴ μηλιά μου.
9 νὰ ὕχα καὶ μοσκοστάφυλο ν-ἀπὸ τὴν περγουλιὰ μου

Καραχάτζι, 1979

70

ΠΕΦΤΩ ΜΕ ΧΙΛΙΑ ΟΝΕΙΡΑ

Πέφτω μὲ χίλια ὄνειρα καί, σὰν ξυπνᾶ ἡ λιαλιά μου,
βλέπω μονάχα γύρω μου τὴ μαύρη ξενιτιά μου.
Βολές δολὲς μεσάνυχτα ξυπνάω μὲ λαχτᾶρα
καὶ στὴν πικρὴ τὴν ξενιτιὰ ρίνω βαριὰ κατᾶρα.
5 "Ὅποιος μ' ἀκούει νὰ τραγουδῶ, λέει δὲν ἔχω πόνο,
6 μὰ ὕγὼ μὲ τὰ τραγούδια μου τὸν πόνο ξαλαφρώνω.

Βάνιστα, 1989

ΞΕΝΟΣ ΗΜΟΥΝ Ο ΚΑΗΜΕΝΟΣ

- Ξένος ἤμουν ὁ καημένος κι ἀπὸ μακρινὸ χωριὸ
καὶ τοὺς δρόμους δὲν τοὺς ξέρω, σκιάζομαι μήπως χαθῶ.
Νά 'χα ἕναν ταχυδρόμο, νὰ τὸν εἶχα γιὰ βοηθό,
νὰ ρωτῶ γιὰ τὸ πουλί μου πῶς περνάει μαναχό.
5 Κι ὅλος ποιὸς ὁ ταχυδρόμος νὰ μπορέσει νὰ διαβεῖ,
τέτοια ὄρη, τέτοια δάση, τέτοια θάλασσα φριχτή;
Νά, ἔρχετε ἕνα πουλάκι, μ' ἀνοιγμένα τὰ φτερά
καὶ τοῦ δίνω γραμματάκι στὸ λαιμὸ μὲ μιὰ κλωστή.
Καὶ τοῦ λέω: «Τρυγωνάκι, πρόσεξέ το μὴ χαθεῖ!
10 "Ὅπου βρεῖς δυὸ κυπαρίσσια καὶ στή μέση μιὰ σμυρτιά,
11 ἐκεῖ μέσα εἶν' ἡ νέα, νὰ τινάξεις τὰ φτερά».

Κλεισάρι, 1970

ΑΛΗΣΜΟΝΩ ΚΑΙ ΧΑΙΡΟΜΑΙ

- Ἄλησμονῶ καὶ χαίρομαι, θυμιοῦμαι καὶ λυποῦμαι.
Θυμήθηκα τὴν ξενιτιὰ καὶ θέλω νὰ πηγαίνω.
Ξημέρωσε Παρασκευή, ὅπου νὰ μὴ 'χε φέξει!
– Σήκου, μάνα μ' καὶ ζύμωσε καθάριο παξιμάδι!
5 Μὲ πόνους δάνει τὸ νερὸ μὲ δάκρυα τὸ ζυμώνει
μὲ βαριαναστενάγματα δάνει φωτιὰ στὸ φοῦρο.
– "Αργησε, φοῦρε μ', νὰ καεῖς καὶ σύ, ψωμί, νὰ γένεις,
γιὰ νὰ περάσ' ὁ κερατζῆς κι ὁ γιὸς μου ν' ἀπομείνει.
Κι ὁ κερατζῆς ἀπέρασε ἀπ' ὄξω ἀπὸ τὴν πόρτα,
10 μὲ τ' ἄλογα τὰ κόκκινα, τὰ χρυσοσελωμένα.
– "Αιντε, Κώστα, νὰ φύγομε, στὴν ξενιτιὰ νὰ πᾶμε,
τί βῆκε ν-ὁ Αὐγερινός, τί βῆκε καὶ ἡ Πούλια.
Ἐβῆκε καὶ ἡ μάνα του, ν-ἡ δόλια ἡ ἀδερφή του,

- νὰ τὸν ξεπροβοδίσουνε τὸν Κώστα γιὰ νὰ φύγει,
 15 μὲ τὰ χεράκια σταυρωτὰ μὲ δάκρυα στὰ μάτια:
 – “Ὡρα καλή, λεβέντη μας, ὦρα καλή, ψυχὴ μας
 17 ἂν μᾶς γυρέψεις, νὰ μᾶς βρεῖς στὸν ἄλλονε τὸν κόσμο.

Βουῶνι, 1983

73

ΜΕ ΤΟΥΤΗΝ ΑΣΗΜΟΚΟΥΠΑ

- Μὲ τούτην ἀσημόκουπα θέλω νὰ πιῶ πέντ' ἔξι
 κι ἂν θὰ μεθύσω, κόρη μου, θὰ κάτσω ὅσο νὰ φέξει.
 Θὰ κάτσω νὰ συλλογιστῶ τῆς ξενιτιάς τὰ ντέρτια:
 Μικρὸς ἔξενιτεύτηκα, μικρὸς στὰ ξένα πῆγα.
 5 Πῆγα καὶ ξελογιάστηκα μὲ μιὰ χώρα Βουλγάρια.
 – Ξένε, κι ἂν θέλεις παντρεῖά, δὲν τό 'λεγες ἐμένα;
 Τρεῖς περδικούλες ἔχω γὰ καὶ πάρ' ὅποια σ' ἀρέσει:
 Θέλεις τὴ ρούσα γ-ἔπαρε, θέλεις τὴ μαυρομάτα,
 θέλεις καὶ τὴ μελαχρινή, πού 'ναι φλωριὰ γιομάτη!
 10 – Οὐδὲ τὴ ρούσα θέλω γὼ κι οὐδὲ τὴ μαυρομάτα,
 οὐδὲ καὶ τὴ μελαχρινή, πού 'ναι φλωριὰ γιομάτη.
 12 Μον' θέλω τὴν ἀγάπη μου, πού ἔχω στὸ χωριό μου!

Βουλιάρτι, 1979

74

ΝΕΡΑΝΤΖΟΥΛΑ ΦΟΥΝΤΩΜΕΝΗ

Νεραντζούλα φουντωμένη ποῦ 'ν' τὰ ἄνθη σου;
 Ποῦ 'ν' ἡ πρώτη φορεσιά σου, ποῦ 'ν' τὰ κάλλη σου;
 "Εσυρε βοριάς κι ἀγέρας καὶ τὰ γκρέμισε

- Κι ἡ φουρτούνα τοῦ πελάγου τ' ἀποχάλασε.
 5 Σὲ παρακαλῶ, βοριά μου, τράβα χαμηλά,
 νὰ σκορπίσεις τὴν ἀντάρα καὶ τὴν κατεχνιά,
 νὰ διαβοῦνε τὰ καράδια, τὰ ζαγοριανά.
 "Ὅλα τὰ καράδια ἔρθαν, ἔρθαν κι ἄραξαν.
 Τ' ἀφεντός μου τὸ καράβι γιὰ δὲ φαίνεται;
 10 Γιὰ το, γιὰ το, τὸ καημένο γιὰ το πό' ρχεται.
 11 Μὲς στ' ἀσήμι εἶναι ντυμένο καὶ στὸ μάλαμα!

Πέπελη, 1977

75

ΟΛΟΙ ΤΟΝ ΗΛΙΟ ΤΟΝ ΤΗΡΟΥΝ

- "Ὅλοι τὸν ἥλιο τὸν τηροῦν,
 νιάτα, καημένα νιάτα!
 Κι ὅλοι τὸν παραστέκουν,
 μάτια μου καὶ λεβεντιά μου!
 5 Κι ἡ κόρη πό' χει τὸν καημὸ τῆ θάλασσ' ἀγναντεύει,
 γλέπει βαρκοῦλες πό' ρχονται, καράδια ποὺ διαβαίνουν.
 –"Ἐδγά, μάνα μ', καὶ ρώτα τα, μὴν εἶδαν τὸν καλό μου
 αὐτὸν τὸν τρώει ἢ ξενιτιὰ κι ἐμένα τὸ μαράζι.
 Σὲ τί ταβέρνα κάθεται, σὲ τί ταβέρνα πίνει;
 10 Ποιὸς μαγειρεύει καὶ δειπνᾷ; Ποιὸς στρώνει καὶ κοιμᾶται;
 Ποιοῦ χειλάκια τοῦ μιλοῦν καὶ τὰ δικά μου σκᾶνε;
 Ποιοῦ ματάκια τὸν τηροῦν καὶ τὰ δικά μου κλαῖνε;
 13 Ποιοῦ χεράκια τὸν κεροῦν καὶ τὰ δικά μου τρέμουν;

Ντερμίσι, 1976

76

ΑΥΤΟΥ ΨΗΛΑ ΠΟΥ ΠΕΡΒΑΤΕΙΣ

– Αὐτοῦ ψηλά πού περβατεῖς, τρυγόνα, τρυγόνα
καὶ χαμπηλολογιάζεις, τρυγόνα μου γραμμένη,
μὴν εἶδες τὸν ἀρσίκη μου, τὸν ἀντρα τὸν δικό μου;
– Ἐψές προψές τὸν εἶδα ἄγὼ τὸν ἀντρα τὸ δικό σου,
5 κάτω στὸν ξεροπόταμο, στὸν ἄμμο ξαπλωμένο.
Μαῦρα πουλιὰ τὸν ἔτρωγαν κι ἄσπρα τὸν τριγουρίζουν
κι ἓνα πουλί, καλὸ πουλί, κάθεται καὶ τὸν κλαίει.
– Φάτε, πουλάκια, φάτε με καὶ μὴ μὲ τυραχνᾶτε!
Ἄφῃστε τὸ δεξιὸ χέρι καὶ τὸ ζερβὶ μου μάτι,
10 νὰ γράψ' ὁ μαῦρος μιὰ γραφὴ τῆς δόλιας μου τῆς μάνας.

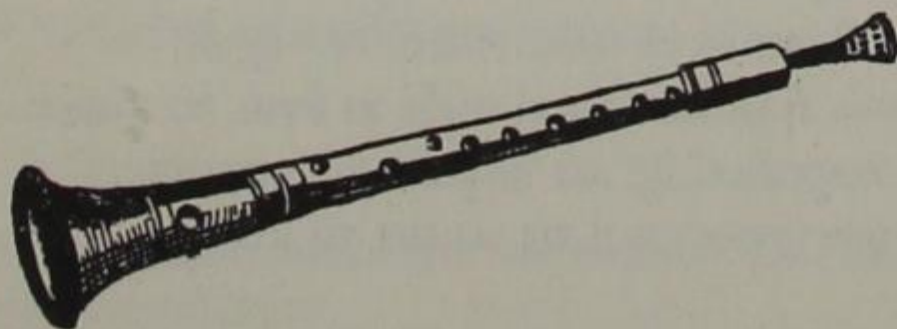
Πέπελη, 1990

77

ΩΣ ΠΟΤΕ «ΑΧ!» ΚΙ ΩΣ ΠΟΤΕ «ΩΧ!»

Ἔως πότε «ἄχ!» κι ὡς πότε «ὦχ!» κι ὡς πότε κασαβέτι;
Ἔως πότε θὰ μὲ τυραννᾶς, μὴ ἔρημό μου ντέρτι;
Ντέρτι δὲν εἶχα στὴν καρδιά κι ἀπόχτησα μαράζι,
4 τοῦ καραβιοῦ τὴν ἄγκυρα νὰ ρίξω, δὲν τὸ βγάξει.

Βουλιαράτι, 1975

ΞΕΝΕ ΜΟΥ, ΑΝ ΘΕΣ ΝΑ ΠΑΝΤΡΕΥΤΕΙΣ

Ξένε μου, ἄν θές νὰ παντρευτεῖς, γυναίκα ἄν θές νὰ πάρεις,
ἔλα ἀπόψε τὸ βραδιὸ καὶ ρώτα με κι ἐμένα,
νὰ σοῦ πῶ ποιά εἶν' γιὰ σένα.

Ψηλὴ γυναίκα μὴ παρεῖς, καρυὰ ξεκλονισμένη
5 πάντα θά 'ναι γκρεμισμένη.

" Ἀσπρη γυναίκα μὴ παρεῖς, σακκούλα ἀλευρωμένη.
Μελαχρινὴ καὶ νόστιμη καὶ νὰ 'χει μαῦρα μάτια
8 κι ἄν πέσει κι ἄν ξεπέσει, πάλε μαῦρα μάτια ἔχει.

Φράστανη, 1978

ΤΡΙΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ ΚΑΘΟΝΤΑΝ

Τρία πουλάκια κάθονταν, τὰ τρία 'ράδα 'ράδα,
μοιρολογούσαν κι ἤλεγαν, μοιρολογοῦν καὶ λένε:

– Ποιά ἔχει ἄντρα μακριά, μικρὰ παιδιὰ στὰ ξένα,
ποιά ἔχει τρία τέσσερα, νὰ παντεχαίνει τ' ἕνα:

5 ποιά ἔχει καὶ μοναχογιό, νὰ μὴ τὸν παντεχαίνει.

" Ὅσες μανάδες τ' ἄκουσαν, ὅλες παρηγοριόνται
καὶ μιὰ μανούλα, ν-ὄρφανή, παρηγοριὰ δὲν ἔχει·
φέρει λιθάκια στὴν ποδιά, τὰ δένει στὸ ζωνάρι,
πετροβολάει τὴ θάλασσα, πετροβολάει τὸ κύμα:

10 – Θάλασσα, πικροθάλασσα καὶ πικροκυματούσα,
ἔσὺ μό 'χασες τὸ παιδί κι ἄλλο παιδί δὲν ἔχω!

– Δὲ φταίω ἐγώ, ἢ θάλασσα κι οὐδὲ κι ἐγώ, τὸ κύμα·
σὲ φταίει ν-ὄ καραβιτζῆς πό 'φκιανε τὰ καράβια,

14 πὺ τὰ πελέκησε φτενὰ καὶ τὰ νικάει τὸ κύμα.

Γέμμα, 1979

80

ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΣΤΑΥΡΩΜΕΝΑ

- Τὰ χέρια σταυρωμένα καὶ κόμπος τὰ μαλλιά,
ἐκίνησε καὶ πάει στὴ δόλια πεθερά.
– Καλήμερά σου, μάνα! – Καλῶς τὴν πέρδικα!
– Ὁ γιός σ' ποὺ 'ν' στὰ ξένα, μοῦ 'παν παντρεύτηκε!
- 5 – Ποιὸς τό 'πε, μωρὴ στροίγλα καὶ ποιὸς σὲ γέλασε;
– Μοῦ τό εἶπαν, μώρη μάνα καὶ δὲ μὲ γέλασαν.
Μοῦ ἔστειλε κι ἓνα γράμμα ὅπου παντρεύτηκε.
Μάνα, μὲ τὴν εὐκὴ σου, θὰ πάω νὰ τὸν βρῶ.
– Μὲ τὴν εὐκὴ, παιδί μου καὶ σύρε νὰ τὸν βρεῖς.
- 10 Τὰ χέρια σταυρωμένα καὶ κόμπος τὰ μαλλιά,
ἐκίνησε καὶ πάει στὴ μαύρη ξενιτιά.
Βρίσκει τὴ συντριὰ τῆς ὅπου λουζότανε,
μὲ ἀσημένια χτένια ὅπου χτενίζονταν.
– Καλήμερά σου, κόρη, καὶ ποῦ 'ναι ὁ ἄντρας σου;
- 15 – Ὁ ἄντρας γιὰ κυνήγι καὶ βράδου ἔρχεται.
– Τὸ βράδου ὅπου θὰ λά 'ρθεῖ, δυὸ λόγια νὰ τοῦ πεῖς.
– Πές τα μ' ἐμένα, ξένη μ' κι ἐγὼ θὰ τοῦ τὰ πῶ.
– Ἡ βέργα ἢ ἀσημένια, πές του, ραῖστηκε,
τὰ δυὸ περιστεράκια, πές του, πετάξανε.
- 20 Τὸ βράδου ν-ἔρθε ὁ ἄντρας καὶ βάλανε φαῖ.
– Ἄντρα μ', ἔρθε μιὰ νέα, μιὰ ρούσα, μιὰ ξανθιά.
– Καὶ τί σοῦ εἶπε ἡ νέα, τί σοῦ παράγγειλε;
– Ἡ βέργα ἢ ἀσημένια, μοῦ 'πε, ραῖστηκε,
τὰ δυὸ περιστεράκια, μοῦ 'πε, πετάξανε.
- 25 – Γυναίκα, τ' ἄλογό μου, τὰ ρουχαλάκια μου
αὐτὴ ἦταν ἡ γυναίκα μ' καὶ τὰ παιδάκια μου.
– Ἄφοῦ ἦσουν παντρεμένος, γιατί παντρεύουσαν
- 28 κι ἐμένα τὴν καημένη, γιατί ἐρωτεύουσαν;

Κλεισάρι, 1976

Στ. 12. συντριὰ: Ἡ δεύτερη γυναίκα ποὺ παντρευότανε ἓνας ἄντρας ἔναντι τῆς πρώτης ποὺ συμβίωνε στὸ σπίτι.

81

ΟΛΑ ΤΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ ΖΥΓΑ ΖΥΓΑ

Βλ. και 169.

“Ολα τὰ πουλάκια ζυγά ζυγά,
 δυὸ χελιδρονάκια ζευγαρωτά,
 τὸ ἔρημο τ' ἀηδόνι τὸ μαναχὸ
 κάθεται στὸν πύργο καὶ κυρλαλεῖ·
 κελαηδεῖ καὶ λέει καὶ ἤλεγε:

– “Αντρα μου ξενίτη, καλλιάγουρε,
 ποῦ τὴν ἐδιαλέξες αὐτὴ τὴ νιά,
 τὴ γαῖτανοφρύδα, τὴν πέρδικα;

Μήνα σὲ κάστρο πῆγες, μήνα σὲ χωριό,
 μήνα σὲ μοναστήρι ρωμαίικο;

– Οὐδὲ σὲ κάστρο πῆγα, οὐδὲ σὲ χωριό,
 οὐδὲ σὲ μοναστήρι ρωμαίικο·

ἀπ' τὸ μαχαλά της ἀπέρασα
 κι ἀπὸ τὴ γειτονιά της διάσηκα.

Τὴ βροῖσκω στὸν κῆπο ποῦ πότιζε,
 τὸ βασιλικό της ἀράντιζε

καὶ τὴ μαντζουράνα μύριζε.

“Ἐκοψε κλωνάρι καὶ μοῦ ἔδωκε.

Σελλειό, 1978

2.4 ΛΥΡΙΚΑ

2.4.1 Ἐρωτικά

82

ΕΔΩ, ΣΕ ΤΟΥΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ

Ἐδῶ, σὲ τούτη γειτονιά, δὲν πρέπει νά 'ν' φεγγάρι,
μόν' πρέπει νά 'ναι κατεχνιά, νά 'ναι μαῦρο σκοτάδι.
Γιατὶ ἔχω τὴν ἀγάπη μου σὰν ἥλιο, σὰ φεγγάρι.
Καὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλωνε, μὲ τὸν ἥλιο μαλώνει:
5 – "Ἦλιε μ', γιὰ ἔβγα γιὰ νά βγῶ, γιὰ λάμπει γιὰ νά λάμπω.
" Ἄν λάμπεις ἐσύ, ἥλιε μου, μαραίνεις τὰ χορτάρια,
7 ἂν λάμπω ἐγώ, ἥλιε μου, μαραίνω παλικάρια.

Χλωμό, 1979

ΔΙΨΟΥΝ ΟΙ ΚΑΜΠΟΙ ΓΙΑ ΝΕΡΟ

- Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ καὶ τὰ βουνὰ γιὰ χιόνια
καὶ τὰ γεράκια γιὰ πουλιὰ κι ἐγὼ, βλάχα μ', γιὰ σένα.
Σέρουν τὰ πόδια σου δροσιὰ καὶ τὰ μαλλιά σου μόσκο,
σέρουν τὰ πασιουμάκια σου τοῦ Μάη τὰ λουλούδια.
- 5 Τὸ χέρι σου τὸ παχουλὸ, τὸ κοντυλογραμμένο,
νὰ τό'χα γιὰ προσκέφαλο τρεῖς μέρες καὶ τρεῖς νύχτες,
οἱ μέρες νὰ 'ταν τοῦ Μαγιοῦ κι οἱ νύχτες τοῦ Γενάρη·
νὰ σὲ χορτάσω φίλημα, νὰ σὲ χορτάσω ἀγκάλες.
Κι ἐσὺ μοῦ φεύγεις, βλάχα μου, μοῦ φεύγεις, τί θὰ γένω!
- 10 Σὲ μιὰ ραχούλα θ' ἀνηβῶ, νὰ κάθομαι νὰ κλαίω,
νὰ κάμω λίμνη κλαίοντας, νὰ βγεῖ μιὰ κοῦρα ὄρυση,
νὰ ῥχοντ' οἱ κόρες γιὰ νερὸ κι οἱ καγγελοφρουδοῦσες,
- 13 νὰ ῥχετ' ἡ βλαχοπούλα μου, νὰ τὴ δροσοποτίζει.

Λευτεροχώρι, 1983

Στ. 4. πασιουμάκι: γυναικεῖα παντόφλα με ὑψηλὴ φτέρνα.

ΟΣΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ Η ΑΝΟΙΞΗ

- Ὅσα λουλούδια ἢ ἀνοιξη κι ἡ πόλη παραθύρια,
τόσα φλωράκια ξόδεψα, κόρη μου, γιὰ τ' ἐσένα.
– Δὲν τό'ξερα, λεβέντη μου, πὺξόδεψες γιὰ μένα,
νὰ γένω γῆς νὰ μὲ πατεῖς, γιοφύρι νὰ περάσεις,
5 νὰ γένω κι ἀσημόκουπα, νὰ σὲ κερῶ, νὰ πίνεις.
Ἐσὺ νὰ πίνεις τὸ κρασὶ κι ἐγὼ νὰ πλέω μέσα·
νὰ ξαγλιστρῶ στὰ χεῖλη σου, νὰ πέφτω στὴν καρδιά σου,
8 νὰ εἰδῶ τὰ φυλλοκάρδια σου πῶς τρέμουν γιὰ τ' ἐμένα.

Δούβιανη, 1990

ΤΟ ΑΗΔΟΝΑΚΙ ΤΟ ΜΙΚΡΟ

- Τὸ ἀηδονάκι τὸ μικρό, τὸ μοσκαναθρεμμένο
θὰ λὰ τὸ κλείσω στὸ κλουβὶ νὰ τὸ ταΐζω μόσκο.
Κι ἀπὸ τὸ μόσκο τὸ πολὺ κι ἀπὸ τὴ μυρουδιά του,
μοῦ σκανταλίστη τὸ κλουβὶ καὶ μό 'φυγε τ' ἀηδόνι.
5 Παίρω τοὺς δρόμους κλαίοντας καὶ τὰ βουνὰ ρωτώντας:
– Μὴν εἶδατε τ' ἀηδόνι μου, τὸ μοσκαναθρεμμένο;
7 – Σὲ κεῖνες τὶς ράχες τὶς ψηλές τὸ βρῆκα λαβωμένο.

“Αγιος Ἀντρέας, 1979

ΕΝΑ ΝΕΟ ΠΑΛΙΚΑΡΙ

- “Ενα νέο παλικάρι
πέντε μῆνες στὸ κρεβάτι.
Πέντε μῆνες στὸ κρεβάτι,
τὸν βαλάντωσ' ἢ ἀγάπη.
5 Τοῦ παν «ἔρθε ἢ ἀγάπη»,
καλυτέρηνε λιγάκι.
Τοῦ 'παν «πρόβαλε στὴν πόρτα»,
καλυτέρηνε σὰν πρῶτα.
Μάνα κάθεται τοῦ λέει,
10 μυστικὰ τὸν παραγγέλλει:
– Τ' ἔχεις, γιέ μου καὶ στενάξεις
καὶ τὸ μυστικὸ δὲ βγάζεις;
– Μάνα, θὰ στὸ μαρτυρήσω,
δὲν μπορῶ πλέον νὰ ζήσω.
15 Πέρα σ' 'κεῖνο τὸ σοκάκι,
πράσινο παραθυράκι.
Πέρα σ' 'κεῖνη τὴ ραχούλα,

- ἀγαπῶ μιὰ μοδιστρούλα.
 Μάνα μου, ἴγὼ θὰ πεθάνω,
 20 γράψε στὸ σταυρό μου πάνω.
 Γράψε γράμματα νὰ λένε,
 νὰ διαβάζουν καὶ νὰ κλαῖνε:
 «Τοῦτος νιὸς πὺν πάει στὸ χῶμα,
 δὲν ἐχάρηκ' ἀρραβώνα·
 25 τοῦτος νιὸς πὺν πάει στὸν Ἄδη
 26 δὲν ἐχάρηκε στεφάνι».

Κλεισσοί, 1980

87

ΕΣΩΣ' Ο ΧΡΟΝΟΣ, ΜΠΗΚΑΝ ΔΥΟ

- "Εσωσ' ὁ χρόνος, μπήκαν δυό,
 πέρδικα, μωρ' πέρδικα,
 πὺν δὲν σ' ἔχω ἀνταμώσει,
 μωρὴ πέρδικα γραμμένη.
 5 Καὶ τώρα πὺν σ' ἀντάμωσα, πό' ρχεσαι ἀπὸ τ' ἀμπέλι,
 βαστάς τὰ μῆλα στὴν ποδιά, τὰ κίτρα στὸ ζωνάρι.
 Δυὸ μῆλα τῆς ἐγύρεψα κι αὐτὴ μοῦ δίνει πέντε.
 – Δὲ θέλω ἐγὼ τὰ μῆλα σου, τ' ἀγουρομαζεμένα,
 9 θέλω τὰ δυὸ τοῦ κόρφου σου, τὰ μοσκομουρισμένα.

Λόγγος, 1988

88

ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΙΑ ΜΟΥ ΚΟΚΚΙΝΗ

Τριανταφυλλιά μου κόκκινη, τὸ ποῦ νὰ σὲ φυτέψω;
Νὰ σὲ φυτέψω στὸ γιαλό, φοβοῦμ' ἀπὸ τὸ κύμα
νὰ σὲ φυτέψω στὸ βουνό, φοβοῦμαι τὸν ἀγέρα.
Θὰ σὲ φυτέψω σ' ἐκκλησιά, σ' ἔμορφο μαναστήρι,
5 ἀνάμεσα σὲ δυὸ μηλιές, σὲ δυὸ νεραντζοποῦλες
νὰ πέφτουν τὰ νεράντζια τους, τὰ μῆλα στὴν ποδιά σου,
νὰ πέφτουν καὶ τὰ ἄνθη τους εἰς τὰ τριαντάφυλλά σου,
8 κι ἐγὼ μπροστὰ στὴ ρίζα σου νὰ πέφτω νὰ κοιμᾶμε.

Βουσερά, 1987

89A

ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ ΜΑΛΑΜΑ

Βλ. καὶ 87.

Ἐνα κομμάτι μάλαμα, ἕνα κομμάτ' ἀσήμι
ἐπέσ' ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἐπέσε μὲς στὴ ρούγα.
Κι ἄλλοι τὸ λένε σύννεφο, ἄλλοι τὸ λέν' ἀντάρα.
Κι αὐτὸ δὲν εἶναι σύννεφο κι αὐτὸ δὲν εἶν' ἀντάρα.
5 Μόν' εἶν' ἡ κόρη τοῦ παπᾶ, πό' ρχετ' ἀπὸ τ' ἀμπέλι.
Βαστᾶ τὰ μῆλα στὴν ποδιά, τὰ ρόιδα στὸ μαντίλι.
Δυὸ μῆλα τῆς ἐγύρευσα κι αὐτὴ μοῦ δίνει πέντε.
– Δὲ θέλω ἄγὼ τὰ μῆλα σου, τὰ τσαλαπατημένα,
9 θέλω τὰ δυὸ τοῦ κόρφου σου, τὰ μοσκομυρισμένα.

Βελιάχοβο, 1981

89B

ΕΝΑ ΚΟΜΜΑΤΙ ΣΥΝΝΕΦΟ

Ἐνα κομμάτι σύννεφο,
 μωρὸ Μάρω, μωρὸ Μαρία,
 κι ἓνα κομμάτι ἀντάρα,
 Μαρία παινεμένη.

- 5 Κι αὐτὸ δὲν ἦταν σύννεφο κι οὔδε κομμάτι ἀντάρα.
 Ἦταν ἡ Μάρω τοῦ παπᾶ, ἡ ἀραβωνιασμένη,
 μὲ τὸ γιορντάνι στὸ λαιμὸ καὶ μὲ τὸ δαχτυλίδι.
 – Μαρία, ποιὸς σοῦ τό ἴφιαξε τ' ὄμορφο δαχτυλίδι;
 9 – Μοῦ τό ἴφιαξε ὁ λεβέντης μου, ὁ γιὸς τῆς πεθερᾶς μου.

Βόδοιστα, 1979

90

ΠΕΝΤΕ ΜΗΝΕΣ ΠΑΝΤΡΕΜΕΝΗ

Πέντε μῆνες παντρεμένη, χήρα πάει στὴ μάνα της,
 μὲ τὰ τέλια στὸ κεφάλι ἔκλαιγε τὸν ἄντρα της.

Μιὰ Παρασκευὴ τὸ βράδυ πάει στὸ μνήμα κι ἔκλαιγε·
 ἔκλαιγε, μοιρολογιοῦσε τὸν ἀντρούλη π' ἀγαποῦσε:

- 5 – Σήκου, νιὲ καὶ νιούτσικέ μου, δῶσ' μου τὰ κλειδιά,
 γιὰ ν' ἀνοίξω τὰ σεπέτια πού 'ναι σφαιλιστά,
 νὰ πάρω τὰ ροῦχα, ἡ μαύρη, τ' ἀκριβὰ προικιά.
 Γιὰ νὰ πάρω τὰ παπούτσια καὶ τὴ μαύρη φορεσιά.
 Κι ἡ μανούλα της τῆς λέει, τὴν παρηγορεῖ:
 10 – Τσώπα, κόρη μ', τσώπα, τσώπα καὶ μὴ κλαῖς,
 τ' εἶσαι νέα καὶ ὠραῖα καὶ ξαναπαντρεύεσαι.
 – Τί μοῦ λές, μωρὸ στρίγλα μάνα, καὶ τί κάθεσαι καὶ λές;
 Σὰν τὸν ἄντρα πού 'χα ἡ μαύρη, ποῦ θὰ ξαναβρῶ;
 Ἐχασα τὸ πρῶτο ταῖρι, τὸ δεξί μου τὸ πλευρό·
 15 ἄλλονε δὲν ἔχω ἡ μαύρη, σκόπι ν' ἀκουμπῶ

- καὶ παπούτσια σιδερένια γιὰ νὰ γκιζερωῶ.
 Τὰ βουνὰ θὰ σεργιανάω μὲ τὰ δάση τὰ πολλά,
 νὰ ἔχω τὰ κλαριὰ γειτόνους, τὰ λαγκάδια συντροφιά,
 τὰ καημένα τὰ πουλάκια νὰ ἔχω γιὰ παρηγοριά.
 20 Ἔρθ' ἢ μάνα νὰ μὲ πάρει, ἔρθαν καὶ τ' ἀδέρφια μου
 21 κι οἱ νυφάδες δὲ μὲ θέλουν νὰ μὲ δοῦν στὴν πόρτα τους!

Λιβαδιά, 1976

91

ΜΙΑ ΠΕΡΔΙΚΑ ΠΑΙΝΕΥΤΗΚΕ

- Μιὰ πέρδικα παινεύτηκε σ' ἀνατολὴ καὶ δύση,
 πὼς δὲν τὴν εἶδε κυνηγὸς γιὰ νὰ τὴ γτουφεκίσει.
 Κι ὁ κυνηγὸς τὴν ἄκουσε, ἐκίνησε νὰ πάει.
 Παίρει τὰ ὄρη δίπλα του καὶ τὰ βουνὰ ρωτώντας:
 5 –Μὴν εἶδατε τὴν πέρδικα τὴ χιλιοπλουμισμένη;
 Κι ἡ πέρδικα καθόντανε σὲ κρυσταλλένιο πύργο.
 Βάνει τὰ νύχια τῆς γυαλί, τὰ κάλη τῆς κοιτάζει:
 –Βρὲ γαϊτανοφρυδάκια μου καὶ μάτια μου γραμμένα,
 9 ποιὸς θὰ ν' ὁ νιὸς ποὺ θὰ χαρεῖ καὶ ποιὸς θὰ σᾶς κερδίσει;

Σμίνετση, 1980

92

ΠΑΡΑΤΑ, ΒΛΑΧΑ, ΤΑ ΒΟΥΝΑ

- Παράτα, βλάχα, τὰ βουνὰ, τὰ πράσινα λιβάδια,
 τὶς ἀνθισμένες λυγαριές, τὰ πεῦκα, τὰ πουράρια
 κι ἔλα στὴν πόλη ἀρχόντισσα, κυρὰ γιὰ νὰ σὲ κάμω

- νά σέ καθίσω στὰ χαλιὰ καὶ σέ μετάξια ἄπάνω!
 5 – Ἐγὼ δὲ φεύγω ἀπ' τὸ βουνό, τὰ πράσινα λιβάδια:
 τ' ἄρνια μου ἔχω συντροφιά, τοῦ λόγγου τὸν ἀγέρα
 7 κι ἀντὶ γιὰ λόγια ἐρωτικά τοῦ Γιάννου τὴ φλογέρα.

Κλεισάρι, 1986

93

ΜΩΡΗ ΤΖΙΟΜΠΑΝΟΠΟΥΛΑ ΜΟΥ

- Μωρὴ τζιομπανοπούλα μου, πέρδικα πλουμισμένη,
 ὁ κόσμος λέει πὼς σ' ἀγαπῶ καὶ σ' ἔχω φιλημένη!
 – Ποιὸς μ' εἶδε, ποιὸς μὲ γνώρισε, ποὺ εἶμαι φιλημένη;
 Ποιὸς μ' εἶδε καὶ τὸ φώναξε πὼς εἶμαι ἀγκαλιασμένη;
 5 – Ἀπὸ τὰ μάτια φαίνεσαι, ποὺ εἶσαι φιλημένη
 6 κι ἀπὸ τὴ μέση τὴ λιανὴ ὅπου εἶσαι ἀγκαλιασμένη!

Ἄργυροκάστρο, 1974

94

ΟΛΗΝ ΤΗ ΝΥΧΤΑ ΠΕΡΒΑΤΩ

- “Ολην τὴ νύχτα περβατῶ μ' ἔν' ἔμορφο κορίτσι,
 νὰ τὸ φιλήσω ντρέπομαι, νὰ τῆς τὸ πῶ φοβᾶμαι.
 Νὰ τὴν ἀφήσω ἀφίλητη, γελάει μὲ τ' ἐμένα.
 Θὰ πάω στὸ κρασόιπουλο νὰ πιῶ καὶ νὰ μεθύσω
 5 καὶ νὰ διαβῶ στὴν πόρτα τῆς νὰ τῆς τὸ τραγουδήσω:
 6 – Κόρη, ἂν κοιμᾶσαι, ξύπνησε κι ἂν θέλεις, ἔλα εἰδές με!

Σωπικὴ, 1977

ΜΙΑ ΒΛΑΧΑ ΕΡΟΒΟΛΑΓΕ

- Μιά βλάχα ν-έροβόλαγε ἀπὸ ψηλὴ ραχούλα,
 βλάχα μ' καὶ βλαχοπούλα,
 μὲ τὴ ροκούλα γνέθοντας, τ' ἀδράχτι τῆς γιομάτο.
 Σέρουν τὰ πόδια τῆς δροσιὰ καὶ τὰ μαλλιά τῆς μόσκο,
 5 σέρουν τὰ πασιουμάκια τῆς τοῦ Μάη τὰ μανούσια.
 Κι ὁ βλάχος τὴν ἀγνάντευε ἀπὸ μιὰ ν-ἄλλη ράχη,
 πάησε τὴν ἔκαητέρεσε σ' ἓνα στενὸ σοκάκι:
 – Βλάχα μ', τὸ ποῦθε ν-ἔρχεσαι, τὸ ποῦθε κατηβαίνεις;
 – Ἄπ' τὰ καλύβια μ' ἔρχομαι, στὸ σπίτι μου πηγαίω.
 10 Πῆγα ἀλάτι καὶ ψωμί, τσαρούχια τοῦ ἀντρός μου.
 – Βλάχα μ', γιὰ δῶσ' μου φίλημα κι αὐτὰ τὰ μαῦρα μάτια.
 – Πῶς νὰ σοῦ δώσω φίλημα κι αὐτὰ τὰ μαῦρα μάτια;
 Τῆς τάζει μύλους δώδεκα μαζί μὲ τὰ μαντάλια,
 τῆς τάζει χίλια πρόβατα καὶ πεντακόσια ἴδια.
 15 – Λύκος νὰ φάει τὰ πρόβατα, ἀρκοῦδες καὶ τὰ ἴδια,
 μπροστὰ στὸν ἄντρα πόγω ἐγώ, σὰν τέτοιο παλικάρι.
 Γιὰ βρέξε, Θεέ μου, γιόνισε, κάμε κακὸ χειμῶνα,
 γιὰ νὰ σαποῦν τὰ ράματα νὰ πέσουν τὰ κουδούνια
 γιὰ νὰ χαθοῦν τὰ πρόβατα, νὰ σκορπιστοῦν τὰ ἴδια,
 20 γιὰ νὰ ῥθει κι ὁ ἀφέντης μου στὸ σπίτι ἀπὸ τὴ στάνη.

Πέπελη, 1977

ΕΣΕΙΣ ΠΟΥΛΙΑ ΠΕΤΟΥΜΕΝΑ

Ν-έσεῖς πουλιὰ πετούμενα, ποὺ πᾶτε στὸν ἀέρα,
 ν-έσεῖς ταχιά παντρεύεστε καὶ γένεστε ζευγάρι
 κι ἐγὼ ἢ τρυγὸνα ἢ γέμορφη δὲν ξέρω τί νὰ κάμω,
 τὸ ποῦ νὰ φτιάξω τὴ φωλιά... Στοῦ πηγαδιοῦ τὰ χεῖλη.

- 5 Πᾶν' τὰ κορίτσια γιὰ νερὸ κι ἔρχονται φιλημένα·
 πάω κι ἐγὼ τὸ ὄρφανὸ τὸ Γοίβα νὰ ποτίσω,
 βρίσκω τὴν κόρη' ὅπ' ἔπλενε χρυσόπλουμπο μαντίλι
 καὶ μὲ τὸ μάτι τῆς πατῶ καὶ μὲ τὸ χεῖλ' τῆς λέω:
 9 – Κόρη, γιὰ δῶσε φίλημα, γιὰ δῶσε μαῦρα μάτια.

Λοδίνα, 1980

97

ΜΩΡΗ ΓΡΑΜΜΕΝΗ ΠΕΡΔΙΚΑ

- Μωρὴ γραμμένη πέρδικα, ποὺ περδατᾶς στὰ πλάγια,
 τὴν ἔμορφιά σου ζήλεψα καὶ θέλω νὰ σὲ πιάκω.
 Νὰ σὲ κλειδώσω στὸ κλουβί, μόσκο νὰ σὲ ταῖσω!
 –Οὔδε τὸ μόσκο θέλω ἐγὼ, οὔδε καὶ τὸ κλουβί σου.
 5 Δὲν εἶμαι πάπια τοῦ νεροῦ νὰ μὲ κρατᾶς στὰ χέρια·
 ἐγὼ εἶμαι πετροπέρδικα καὶ περδατῶ στὰ πλάγια,
 7 πέτρα τὴν πέτρα περδατῶ, λιθάριν τὸ λιθάρι.

Κοσοδίτσα, 1983

98

ΑΝΑΜΕΣΑ ΤΡΕΙΣ ΘΑΛΑΣΣΕΣ

- Ἐνάμεσα τρεῖς θάλασσες, τριαντάφυλλο κυρ-κόκκινο,
 πύργος θεμελιωμένος, νεράντζι καὶ λειμόνι.
 Κι ἄπάνω κόρη κάθονταν καὶ τὰ φλωριὰ ἔρμαθιάζει.
 Ἐρμάθιαζε, ξαρμάθιαζε, ἐννιὰ ἔρμαθοῦλες κάνει.
 5 Τὶς πέντε βάνει στὸ λαιμό, τὶς τέσσερις στὰ χέρια.
 Καὶ μὲ τὸν ἥλιο μάλωνε, μὲ τὸν ἥλιό μαλώνει:

- Γιὰ ἔβγα, ἥλιε, γιὰ νὰ βγῶ, γιὰ λάμψε γιὰ νὰ λάμψω.
Ἐσὺ κι ἂν λάμψεις, ἥλιε μου, μαραίνεις τὰ χορτάρια·
ἐγὼ κι ἂν λάμψω, ἥλιε μου, μαραίνω παλικάρια.
10 Κι ὁ ἥλιος σὰν τὴν ἄκουσε, βαριὰ τοῦ κακοφάνη,
11 ρίνει σαῖτα καφτερὴ καὶ σὰν κερὶ τὴ λιώνει.

Βουλιαράτι, 1980

99

ΠΟΙΟΣ ΕΛΑΤΟΣ ΚΡΑΤΑΕΙ ΒΡΟΧΗ

- Ποιὸς ἔλατος κρατάει βροχὴ καὶ ποιά κορφή τὸ χιόνι;
Λάλα πουλὶ κι ἀηδόνι·
Ποιά κόρη ράβει τὰ προικιὰ χωρὶς νὰ ἔχει βελόνι;
Καὶ ποιά μανούλα γέννησε καὶ ποιά τὴν καμαρώνει;
5 Ποιὸς ἔχει ἀγάπη στὴν καρδιά καὶ ποιὸς τὴ φανερώνει;

Κλεισάρι, 1979

100A

ΚΟΡΗ, ΠΟΥ ΠΑΝΕΙΣ ΓΙΑ ΝΕΡΟ

- Κόρη, ποῦ πάνεις γιὰ νερὸ μὲ τὴ βαλεροπούλα
καὶ παίρεις τὴν ἀνηφοριὰ σὰν τὴν περδικοπούλα;
Χαιρέτα με στὸν πλάτανο, χαιρέτα με στὴ βρούση·
χαιρέτα με, ἀγάπη μου, πὸ ἔρχεσαι νὰ γιομίσεις.
5 Βάλε κρασί στὸ μαστραπὰ καὶ βάλ' τον στὸν ἀέρα.
" Ἄν δὲν τὸ πιῶ τὴν Κυριακὴ, τὸ πίνω τὴ Δευτέρα.
Δὲ στό 'πα, δὲ σὲ μάλωσα, δὲ σ' ἔκαμα τεμπίχι,
τὸ παραθύρι τ' ἀκρινὸ βράδυ νὰ μὴ τὸ κλείσεις,

9 γιατί ἔρχεται ἡ ἀγάπη μου, ἔρχεται νὰ γιομίσει.

"Ανω Δρόβιανη, 1979

Στ. 7. κάνω τεμπίχι: μαλώνω ἄγρια, ταπεινώνω.

100B

ΚΟΡΗ, ΠΟΥ ΠΑΝΕΙΣ ΓΙΑ ΝΕΡΟ

Κόρη, ποῦ πάνεις γιά νερό με τὴ βαλεροπούλα,
καὶ παίρεις τὸν ἀνήφορο σὰν τὴν περδικοπούλα,
Σὰν πέρδικα πατᾶς στὴ γῆ, σὰν περιστάσι τρέχεις,
ὄλον τὸν κόσμον χαιρετᾶς κι ἐμένα δὲν μοῦ κρένεις.
5 Χαιρέτα με στὸν πλάτανο, χαιρέτα με στὴ βρούση,
χαιρέτα τὴν ἀγάπη μου πό ἔρχεται νὰ γιομίσει.
Κόρη μ', δυὸ λόγια θὰ σοῦ πῶ, νὰ μοῦ τὰ μπεγεντήσεις:
Ὁ πλάτανος θέλει νερό κι ἡ λεύκα θέλει ἄερα
9 κι ἡ κόρη θέλει φίλημα κρυφὰ ἀπὸ τὴ μητέρα.

Ζερόβι, 1989

Στ. 7. Μπεγεντήσεις: καταδεκτεῖς.

100Γ

Η ΚΟΡΗ ΠΑΝΕΙ ΓΙΑ ΝΕΡΟ

Ἡ κόρη πάνει γιά νερό με τὴ βαλεροπούλα,
με τὰ μαλλιὰ τῆς ξέπλεγα, με τὰ μαλλιὰ λυμένα.
Λεβέντης τὴν ἀγνάντευε ἔπο λάργιο παραθύρι:
– Κοντοκαητέρει, κόρη μου, γιά νὰ σὲ κουβεντιάσω.

- 5 – Δέν ἔχ' ἄδεια, λεβέντη μου, νὰ κοντοκαητερέσω,
ἔχω τὴν πίτα στὴ φωτιά καὶ τὸ ψωμὶ στὸ φούρο,
7 ἔχω μαντίλι πού κεντῶ, νύφη γιὰ νὰ κινήσω.

“Αγιος Νικόλαος, 1989

101A

ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ, ΓΛΥΚΙΑ ΜΟΥ ΓΛΩΣΣΑ

- Γλώσσα μου, γλυκιά μου γλώσσα,
ἄνοιξε, πές μας καμπόσα,
ὅσα ξέρεις κι ἄλλα τόσα.
Τὸν καιρὸ πού σ' ἀγαποῦσα
5 μές στὰ ξένα σεργιανοῦσα
καὶ διαλέγα τὰ κορίτσια,
ἀπὸ μπόι κι ἀπὸ νιάτα,
κι ἀπὸ σόι κι ἀπὸ φάρα,
ποιά ἦταν ἄσπρη, ποιά ἦταν ρούσα,
10 ποιά ἦταν γαϊτανοφρουδούσα.

Βάνισα, 1984

101B

ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ, ΓΛΥΚΙΑ ΜΟΥ ΓΛΩΣΣΑ

- Γλώσσα μου, γλυκιά μου γλώσσα,
ἄνοιξε καὶ πές καμπόσα,
ὅσα ξέρεις κι ἄλλα τόσα.
Τὸν καιρὸ πού σ' ἀγαποῦσα
5 ὅλο ξένα σεργιανοῦσα,

καὶ τὶς ὁμορφες κοιτοῦσα.
 Ποιὰ ν' ἢ ἄσπρη, ποιὰ ν' ἢ ρούσα,
 ποιὰ ν' ἢ γαϊτανοφρυδούσα.
 Ποιὰ ν' αὐτὴ πὺ πάει στ' ἀμπέλι
 10 μὲ τσαπὶ καὶ μὲ δικέλι.

Κουλουρίτσα, 1979

102

ΠΕΡΔΙΚΑ, ΠΟΥ ΕΙΣΑΙ ΣΤΑ ΠΛΑΓΙΑ

Πέρδικα, πὺ εἶσαι στὰ πλάγια,
 στὶς δροσιές καὶ στὰ χορτάρια,
 πέρδικα, πὺ εἶσαι στὴ φτέρη,
 ποιὸν νὰ στείλω νὰ σὲ φέρει;
 5 Στέλλω τὸ νὰ, στέλλω τ' ἄλλο,
 στέλλω τὸ χελιδονάκι
 7 πὺ νὰ γλήγορο πουλάκι.

"Αγιοι Σαράντα, 1978

103A

ΣΑΡΑΝΤΑ ΠΕΝΤΕ ΚΥΡΙΑΚΕΣ

Σαράντα πέντε Κυριακές κι ἑξήντα δυὸ Δευτέρες,
 δὲν εἶδα τὴν ἀγάπη μου, τὴν κόρ' ὅπ' ἀγαποῦσα.
 Μιὰ Κυριακίτσα τὸ πρωῖ τὴν εἶδα στολισμένη
 καὶ στὸ χορὸ πὺ χόρευε μὲ τ' ἄλλα τὰ κορίτσια,
 5 μ' ἓνα μαντίλι στὸ λαιμό, μὲ τέσσερα στὰ χέρια.
 Τὴν λόγιαζα κατάματα, τῆς λέω μὲ τὰ χεῖλη:

- Ποῦ ἦσουν ἐψές, ποῦ ἦσουν προψές, τὸ ποῦ θὰ λά εἶσαι
βράδου;
– Ἐψές, ἦμουν στὴν μάνα μου, προψές στὴν ἀδερφή μου
10 κι ἀπόψε στὸ σπιτάκι μου, ὥσπου νὰ δώκ' ὁ ἥλιος.

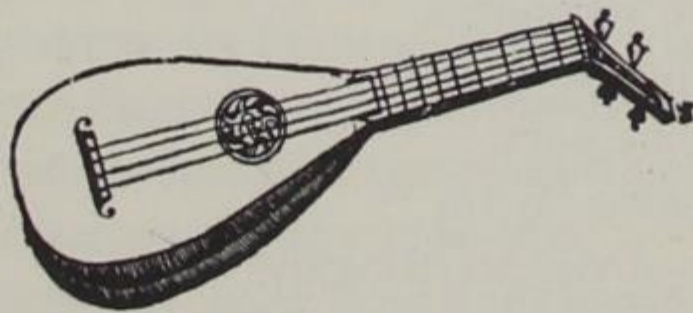
Ἄργυρόκαστρο, 1980

103B

ΕΙΚΟΣΙ ΔΥΟ ΚΥΡΙΑΚΕΣ

- Εἴκοσι δύο Κυριακὲς κι εἴκοσι δυὸ Δευτέρους
δὲν εἶδα τὴν ἀγάπη μου, δὲν εἶδα τὴν κρασί μου
καὶ χτὲς τὴν εἶδα στὸ χορὸ πού χόρευε στὴ μέση.
Κατάματα μὲ λόγιαζε καὶ μὲ τὰ χεῖλη μου εἶπε:
5 – Ποῦ ἦσουν, ἄπονη καρδιά, τόσον καιρὸ κρυμμένος;
– Ἐδῶ κι ἐκεῖ ἐγύριζα γιὰ νὰ σ' ἀλησμονήσω.
Ἐψές ἦμουν στὴ μάνα μου, προψές στὴν ἀδερφή μου
κι ἀπόψε σὰν πουλὶ ἐρημο φωλιὰ γυρεύω νὰ ἔρω.
– Ἀπόψ' ἔλα στὸ σπίτι μου, ἔλα στὸ πατρικό μου,
10 νὰ φᾶς ψαράκια σκαριστά, κι αὐγὰ τηγανισμένα,
11 νὰ πιεῖς κι ἓνα γλυκὸ κρασί ὅπου θὰ σὲ κεράω.

Βοδίνο, 1978

104

ΚΑΤΩ, ΣΤΑ ΑΣΠΡΑ ΜΑΡΜΑΡΑ

άλληγορικό

- Κάτω, στὰ Ἴ Ασπρα Μάρμαρα, κάτω στὸ μαχαλά,
 κάθονταν δυὸ παλικάρια καὶ μιὰ λυγερή.
 Κάθονταν καὶ τὴ ρωτοῦσαν καὶ τῆς ἤλεγαν:
 – Κόρη, τ' εἶσαι μελανούσα καὶ μελαχρινή;
 5 Μῆνα ἴσκιος σὲ πατοῦσε, μήνα φάνταγμα!
 – Κι οὔδε ἴσκιος μὲ πατοῦσε, κι οὔδε φάνταγμα,
 μὲ πατοῦσε ὁ Γιαννάκης, ὁ λεβεντονιός.
 Σύρτε πιάστε τον τὸν κλέφτη, τὸ λεβεντονιό,
 νὰ τὸν δείρω μαναχὴ μου, μὲ τὰ χέρια μου.
 10 νὰ τὸν δείρω μὲς στὴ μπάλα μὲ τριαντάφυλλο.
 Νὰ τὸν δείρω μὲς στὴ μύτη μὲ βασιλικό.
 12 Νὰ τὸν δείρω μὲς στὸ στόμα μὲ γαρύφαλο.

Κλεισάρι, 1980

Στ. 10. μπάλα: μέτωπο.

105

ΜΗΛΟ ΜΟΥ, ΓΛΥΚΟ ΜΟΥ ΜΗΛΟ

- Μῆλο μου, γλυκό μου μῆλο,
 πορτοκάλι μου γραμμένο,
 γιὰ ἔνα στοίχημα σὲ θέλω
 νὰ φυτέψω κυπαρίσσι,
 5 κρούα, μαρμαρένια βρούση.
 Νὰ ἔρχονται ν-οὶ νιές νὰ πλένουν,
 μαυρομάτες νὰ λευκαίνουν.
 Πάει τό ἔνα, πάει τ' ἄλλο,
 πάει κι ἓνα φτωχὸ κορίτσι,

- 10 πό 'λαμψε κι αὐτὸ κι ἡ βρούση.
– Κόρη μ', ποῦ ἤβρες τὴν ἀσπράδα
κι ὅλη αὐτὴν τὴν ἐμορφάδα!;
– Εἶχα τάτο πρωτοκλέφτη,
μὰνα κόρη τοῦ σερντάρη
15 κι ἀπ' ἔχω τέτοια χάρη.

Βόδριστα, 1990

106

ΜΗ ΜΕ ΚΟΙΤΑΣ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ

Μὴ μὲ κοιτᾶς στὰ μάτια, γιατί ζαλίζομαι,
θυμᾶμαι τὰ φιλιὰ σου καὶ σκαντζαλίζομαι.
Ἐσύ, κόρη εἶς ἥλιος, φεγγάρι λαμπερό,
4 μοῦ θάμπωσες τὸ φῶς μου καὶ δὲν μπορῶ νὰ εἰδῶ.

Γράψη, 1978

107

ΚΑΤΩ ΣΤΙΣ ΛΑΡΣΑΣ ΤΑ ΤΣΙΑΡΣΙΑ

Κάτω στῆς Λάρσας τὰ τσιαρσιά, κάτω στὸ Μπεζεστένι,
ἔξηντα ραφτάδες ἔραφταν τῆς Ρούσως τὸ φουστάνι,
κι ἓνα μικρὸ ραφτόπουλο ράβει καὶ τραγουδάει:
– Φουστάνι μου λιανόπλουμπο καὶ χρυσοκεντημένο,
5 ἐγὼ ἐσένα σὲ κρατῶ, νὰ 'χα καὶ τὴν κυρά σου.
"Οἶξω ἦταν καὶ τ' ἄκουσε, ἡ κυρά, βαριά τῆς κακοφάνη.
– Τί λές, μωρὲ ραφτόπουλο, τί βάνεις μὲ τὸ νοῦ σου;
Θὰ λά τὸ εἰπῶ τοῦ μάστορα, ρόγα νὰ μὴ σοῦ δώκει

9 καὶ νὰ σοῦ δίνει τὸ ψωμί στοῦ μαχαιριοῦ τῆ μύτη.

Τσιούκα, 1982

108

ΑΓΑΛΓ ΑΓΑΛΙΑ ΠΕΡΒΑΤΩ

Ἀγάλι ἄγάλια περβατῶ σὰν τὸ κομμένο φίδι,
νὰ μὴ μ' ἀκούσ' ἢ πέρδικα καὶ πεταχτεῖ καὶ φύγει.
Φτάνω, βρίσκω τὴν πέρδικα μέσ' στὰ πυκνά κλωνόρια,
καὶ τὶς φτεροῦγες τίναζε κ' ἔσιαζε τὰ φτερό της.

5 – Πές μου, ποιά μάνα σ' ἔκαμε, χρυσή μου περιστέρα;

– Ἡ μάνα μου ἦταν πέρδικα κι ἀφέντης μου ξιφτέρι

7 κι ἐμένα μ' ἐπλουμπίσανε ὡσὰν τὸ περιστέρι.

Ἄγιοι Σαράντα, 1989

109

ΚΑΤΩ ΣΤ' ΑΡΓΥΡΟΚΑΓΚΕΛΑ

Κάτω στ' ἀργυροκάγκελα καὶ στ' ἀργυροκαγκέλια
βασιλοπούλα κάθονταν μὲ τετρακόσιες σκλάβες.

Ἄλλες φοροῦνε πράσινα κι ἄλλες φοροῦν γαλάζια,
γαλάζια, καταγάλαζα, λογιούντ' ἀρχοντοπούλες.

5 Τ' ἀκουσ' ἢ Πόλη κι ἔσκασε κι ὁ Γαλατὰς ἐστάθη,
τ' ἀκουσ' τ' ἀρχοντόπουλο βαριά ἐβαλαντώθη.

– Κόρη μου, ἂν εἶναι ἀπὸ Θεοῦ, γυναίκα νὰ σὲ πάρω!

Γιὰ βγάλε τὸ ζωνάρι σου τὸ χρυσοκεντημένο

9 πὺ τὸ φοροῦσ' ἀφέντης σου τὶς τρεῖς γιορτὲς τοῦ χρόνου!

Βόδοιστα, 1969

110

ΘΕΛΩ ΝΑ ΣΤΟ ΕΙΠΩ

- Θέλω νὰ στὸ εἰπῶ, κόρη μ' κι ἀντρέπομαι.
 – Πές το, λεβέντη μ', καὶ μὴν ἀντρέπεις!
 – Τὸ χειλάκι σου, τὸ μαγουλάκι σου,
 γιατί ἔναι κίτερο, δὲν εἶναι κόκκινο;
 5 Μήνα ἀρρώστησες, μήνα θερμάθηκες,
 μήνα ἀγοροφίλημα ν-ἐδέχτηκες;
 – Οὐδὲ ἀρρώστησα κι οὐδε θερμάθηκα,
 κι οὐδε ἀγοροφίλημα ν-ἐδέχτηκα.
 Μ' ἔστειλ' ἡ μανούλα μου στὸν κῆπο μας,
 10 τὸ βασιλικό, ν-ἐκλάδευα,
 μό' πεσε ἕνας κλῶνος ἀπὸ τὴ μηλιά,
 καὶ μὲ θάρεσε, μὲ σκότωσε.
 – Δεῖξε μου τὸν κλῶνο, ποὺ σὲ θάρεσε,
 ποὺ σὲ θάρεσε καὶ σὲ σκότωσε.
 15 νὰ τὸν ἀσημώσω μὲ μάλαρα.

Λιούγκαρη, 1979

111

ΘΕΛΟΥΝ Ν' ΑΝΘΙΣΟΥΝ ΤΑ ΚΛΑΡΙΑ

Βλ. καὶ 282.

- Θέλουν ν' ἀνθίσουν τὰ κλαριά κι ὁ πάγος δὲν τ' ἀφήνει.
 Θέλω κι ἐγὼ νὰ σ' ἀρνηθῶ κι ὁ πόνος δὲ μ' ἀφήνει.
 Ἀγάπησα κι ἐγὼ μὰ νιά, νὰ μὴ ἔχα ἀγαπήσει.
 Βάτους κι ἀγκάθια ἔφαγα ὅσο νὰ σ' ἀγαπήσω
 5 καὶ τώρα ποὺ σ' ἀγάπησα, πῶς νὰ σὲ παρατήσω;
 Νὰ πᾶς νὰ πεῖς τῆς μάνας σου νὰ μὴν μὲ καταργιέται.
 7 Θὰ λὰ τὴν κάμω πεθερά, θὰ τὴ φωνάζω μάνα.

Βαγκαλιάτι, 1978

112A

ΕΝΑ ΝΕΡΟ ΚΡΥΟ ΝΕΡΟ

"Ένα νερό, κρύο νερό, τὸ ποῦθε κατηδαίνει,
 κόκκινη μηλιὰ γραμμένη.
 Ἐπὸ γκρεμὸ γκρεμίζεται, σὲ περιδὸλι μπαίνει.
 Ποτίζει δάφνες καὶ μηλιές, ποτίζει λεμονίτσες,
 5 γειά, χαρά σας, κοπελίτσες.
 Ποτίζει κι ἓνα ἀγιόκλημα πὸ κάνει τὸ σταφύλι
 σὰν τῆς Βαγγελιωῦς τὰ χεῖλη.
 Κι ὅποιος τὸ κόβει κόβεται, κι ὅποιος τὸ τρώει πεθαίνει.
 Θὰ τὸ κόψω κι ἄς κοπῶ, θὰ τὸ φάω κι ἄς πεθάνω,
 10 θάνατο στὸ νοῦ δὲ δάνω.

Καλτσάτι, 1980

112B

ΘΙΑΜΑΙΝΟΜΑΙ ΤΟ ΚΡΥΟ ΝΕΡΟ

Θιαμαινομαὶ τὸ κρύο νερό, τὸ ποῦθε κατηδαίνει;
 Ἐπὸ γκρεμὸ γκρεμίζεται, σὲ περιδὸλι μπαίνει.
 ποτίζει δέντρα καὶ κλαδιά, δάφνες καὶ δαφνοποῦλες,
 ποτίζει καὶ μιὰ λεῖμονιὰ στὸν ἄμμο φυτεμένη.
 5 Κάνει τὰ φύλλα μάλαμα καὶ τὰ λεῖμόνι' ἀσήμι.
 Κόρη ξανθὴ στὴ ρίζα τῆς μ' ἓναν καλὸ φιλιόνταν
 κι ὀρκίζονταν στοὺς κλώνους τῆς πιστὴ στὸ νιὸ νὰ μείνει.
 8 Μὰ ἦταν ὁ ὄρκος τῆς δροσιὰ κι σ' ἄλλον νιὸ ἐδόθη.

Βουλαράτι, 1990

113

ΝΑ ΞΑ ΝΕΡΑΝΤΖΙ ΝΑ ΞΙΝΑ

- Νά Ξα νεράντζι νά Ξινα, στο πέρα παραθύρι,
 νά τσάκιζα τὸ μαστραπά, πό Ξχει τὸ καρυοφύλλι.
 – Για σέν τὸ λέω, ἀγάπη μου, πού Ξσαι στο παραθύρι.
 Τὸ μαντιλάκι πὸν κεντᾶς ἐμένα νά τὸ στείλεις.
 5 Καὶ μὴ τὸ στείλεις μαναχό, παρὰ μὲ τὴ κυρά του.
 Κι ἡ κόρη τὸ παράκουσε καὶ μαναχὸ τὸ στέλλει.
 Στὰ γόνατά του τ' ἀπλωσε, στὰ χέρια τὸ ξετάζει.
 – Για πές μου, μαντιλάκι μου, ἂν μ' ἀγαπᾶ ἡ κυρά μου
 – "Οντας σὲ συλλογίζεται, ὁ ὕπνος δὲν τὴν παίρει,
 10 ὄντας σὲ γλέπει πὸν περᾶς σὰ ροῖδο κοκκινίζει.
 "Οντας σὲ γλέπει πὸν περᾶς κι ἀκούει τὴ φωνή σου,
 γένεται μῆλο κόκκινο, κόκκινη παπαρούνα
 ὄντας ἀργήσει νά σὲ εἶδεῖ, στέκεται μαραμένη
 14 κι ὅπου κι ἂν στέκει μαναχὴ γλαίει κι ἀναστενάζει.

Γλύνα, 1975

114

ΑΣΠΡΟ ΤΡΑΝΤΑΦΥΛΛΟ ΚΡΑΤΩ

- " Ἀσπρο τραντάφυλλο κρατῶ,
 μωρ' Γιαννιωτοπούλα μου,
 μοῦ λένε νά τὸ βάψω,
 λουλουδάκι μου γαλάζιο,
 5 σὲ φιλῶ κι ἀναστενάζω.
 Κι ἂν τὸ πετύχω στὴ βαφή,
 πολλές καρδιές θὰ κάψω.
 Θὰ κάψω νιές θὰ κάψω νιούς,
 θὰ κάψω παλικάρια,
 10 θὰ κάψω μὰ μελαχρινή

11 πού μέ 'καψε κι έμένα.

Πέπελη, 1969

115

ΤΟ ΦΕΓΓΑΡΙ ΤΩΡΑ ΒΓΑΙΝΕΙ

Τò φεγγάρι τώρα βγαίνει
κι ή αγάπη μου διαβαίνει.
Τò φεγγάρι κάνει βόλτα
στῆς αγάπης μου τὴν πόρτα.

5 Τò φεγγάρι κάνει κύκλο
6 στῆς αγάπης μου τὸν κῆπο.

Δούδιανη, 1983

116A

ΕΨΕΣ, ΠΡΟΨΕΣ ΑΠΕΡΑΣΑ

– Έψές, προψές απέρασα ἀπὸ τὸ μάχαλά σου
κι ἄκουσα πού σέ μάλωνε ή στρίγλα ή πεθερά σου.
Γιὰ μένα ἂν σέ μάλωνε, νὰ μὴν ξαναπεράσω.
– Πέρασ', αγάπη μ', πέρασε, ὅπως περοῦσες πρώτα.
5 Κι ἄς με μαλώνει ή πεθερά μαζί κι ή συνυφάδα.
– Ρίξε νερό στὴν πόρτα σου, νὰ μπῶ νὰ ξαγλιστροήσω,
7 γιὰ νὰ 'δρω ἀφορμή νὰ μπῶ, νὰ 'ρθῶ νὰ σέ φιλήσω.

Ζερδάτι, 1987

116B

ΕΨΕΣ, ΠΡΟΨΕΣ ΑΠΕΡΑΣΑ

- Έψές, προψές άπεράσα άπό τό μαχαλά σου,
κι άκουσα πού σε μάλωνε ή στρίγλα ή πεθερά σου.
Κι άν σε μαλώνει για τ' έμέ, πές μου να μη περάσω.
– Πέρασε, άγάπη μ', πέρασε, πέρασε σαν περάσεις.
5 Κι όντας περάσεις με πολλούς, την πόρτα μη λογιάζεις,
κι όντας περάσεις μαναχός, παίξε και χαμογέλα
και μάσε λιανολίθαρα, ρίξε στα παραθύρια.
Κοιμᾶς, άστρί, κοιμᾶς αύγή, κοιμᾶσαι νιό φεγγάρι.
Κοιμᾶται τό γαρίφαλο κοντά στον πλεμονιάρη.
10 Ό πλεμονιάρης ρούχαξε κι ή κόρη άναστενάζει.
– Τί έχεις κόρη και θλίβεσαι, τί έχεις κι άναστενάξεις;
Μήνα πεινᾶς, μήνα διψᾶς, μήνα δέν έχεις ρουῖχα;
– Ούδε πεινῶ, ούδε διψῶ, ούδε μου λείπουν ρουῖχα.
14 Μου λείπει τό καλύτερο, τό άξιο μου τό ταίρι.

Κρα, 1976

117

ΚΟΡΗ ΠΙΚΡΟΤΡΑΓΟΥΔΑΓΕ

- Κόρη πικροτραγούδαγε άπάνω στο γιοφύρι
και τό γιοφύρι ράγισε, και τό ποτάμ' έστάθη,
και τό στοιχειό του ποταμιού κι αυτό στην άκρη βήκε.
– Άλλαξε, κόρη τον ήχο κι άλλο να είπεις τραγούδι!
5 – Τό πώς ν' αλλάξω τον ήχο κι άλλο να είπῶ τραγούδι,
πού έχω πόνο στην καρδιά και γιατρεία δέν έχει;
Είχα τον άντρα μ' άρρωστο, πολύ βαριά στο στρώμα,
μου γύρευ' άλαφιού τυρι κι άγριοϊδίσιο γάλα
όσο ν' ανέβῶ στο βουνό, να κατηβῶ στον κάμπο,

- 10 νὰ φκιάξω στρούγκα καὶ μαντροί, ν' ἀρμέξω μιὰ 'λαφίνα,
11 ὁ ἄντρας μου παντρεύτηκε κι ἄλλη γυναίκα πῆρε.

Βουλιάρτι, 1978

118

ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΓΥΡΙΣΑ

"Ολον τὸν κόσμο γύρισα νὰ βρῶ γλυκὸ λειμόνι,
γιὰ νὰ τὸ στίψω νὰ τὸ πιῶ, νὰ μοῦ διαβοῦν οἱ πόνοι.
Τοὺς πόνους πό 'χω στὴν καρδιά, κανεὶς νὰ μὴ τοὺς πάθει,
οὔδε ψαράκι στὸ γιαλό, οὔδε πουλὶ στὰ δάση
5 καὶ μόν' ἢ Χάιδω ἢ ξανθή, ἢ ἄπονή μου ἀγάπη,
νὰ δοκιμάσει τὸ κακό, νὰ εἶδῃ τὸ τι παθαίνω,
7 γιὰ νὰ μοῦ δώκει φίλημα νὰ μοῦ διαβοῦν οἱ πόνοι.

Σωφράτικα, 1979

119A

ΑΪΝΤΕ, ΜΑΡΩ ΣΤΟ ΠΗΓΑΔΙ

- "Αιντε, Μάρω στὸ πηγάδι, ἄιντε γιὰ νερό!
– Καητερεῖτε μ', ἀδερφοῦλες γιὰ νὰ ζαλωθῶ.
Γιὰ νὰ πάρω τὴ βαλέρα καὶ τὸ μαστραπά,
καὶ τὸ γυάλινο ποτήρι γιὰ νὰ πιῶ νερό.
5 Στὸ πηγάδι εἶναι ὁ Γιάννος κι ὁ πλανο-Γιαννός,
ποὺ πλανεύει τὰ κορίτσια καὶ τὶς ἔμορφες.
Πλάνεψε κι ἐμέν' τὴ Μάρω, τὴν ἀπλάνευτη.
– "Αιντε, Μάρω στὸ πηγάδι, ἄιντε γιὰ νερό!
'Ο Γιάννος κάπου ἐπάει καὶ δὲν εἶν' ἐδῶ.

- 10 Ὁ Γιάννος πάει στὰ ξένα καὶ στὰ μακρινά.
Μάρω μου, ἂν εἶν' ὁ Γιάννος, τί θὰ λά 'κανες;
12 – Θὰ γκρεμίζομουν ἢ μαύρη καὶ θὰ σφάζομουν.

Κλεισάρι, 1978

119B

ΜΩΡ' Ο ΓΙΑΝΝΟΣ, Ο ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

- Μωρ' ὁ Γιάννος, ὁ Γιαννάκης, ὁ γραμματικός,
πού πλανεύει τὰ κορίτσια καὶ τὶς ἔμορφες,
μωρ' τὴ Μάρω δὲν πλανεύει, δὲν πλανεύεται.
Μωρ' στὰ γυναικεία ντυέται, πάει γιὰ νερό.
5 Ἵπὸ τὴν πόρτα τῆς περάει καὶ τῆς φώναξε:
– Ἔλα, Μάρω γιὰ νὰ πᾶμε γιὰ κρύο νερό.
– Γιὰ καητέρα μ', ἀδερφούλα, γιὰ νὰ ζαλωθῶ,
γιὰ νὰ πάρω τὴ βαλέρα καὶ τὸ μαστραπά.
Μωρ' στὸ δρόμο πού πηγαίνουν καὶ πού πήγαιναν,
10 ἔπεσαν σὲ ὀμιλία καὶ τῆς ἤλεγε:
– Μωρ', ἂν εἶδαι ὁ Γιάννος, τί θὰ λά 'κανες;
– Μωρ' θὰ σφάζομουν ἢ μαύρη, θὰ ραγίζομουν.
– Μωρ' μὴ σφάζεσαι, μωρ' Μάρω, μὴ ραγίζεσαι,
γιατὶ ἐγὼ εἶμαι ὁ Γιάννος, ὁ γραμματικός,
15 πού πλανεύω τὰ κορίτσια καὶ τὶς ἔμορφες,
16 ὅπου πλάνεψα καὶ σένα, τὴν πεντάμορφη.

Ἀργυροκάστρο, 1978

119Γ

Ο ΓΙΑΝΝΟΣ, Ο ΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

- Ἐο Γιάννος, ὁ Γιαννάκης κι ὁ πλανο-Γιαννός,
 πού πλανεύει τὰ κορίτσια καὶ τὶς ἔμορφες,
 μωρὸ τὴ Μάρω, τὴ Μαρούσιω δὲν παραπλανᾶ.
 – Ἄιντε, Λένη καὶ Λενίτσα κι ἀδερφή καλή,
 5 ὅλον τὸν κόσμο ἀρμουνεύεις κι ἐμένα ἀδικεῖς.
 – Τὶ ἀρμούνεια νὰ σοῦ δώκω, μῶρε ἀδερφέ;
 Γυναικίσια ροῦχα ντύσου κι ἄσπρη φορεσιά.
 Καὶ στὸ μαχαλά της ἔβγα σὰν τραγουδιστής!
 – Ἄιντε μας, μωρὸ κοπέλες, νὰ πηγαίνομε
 10 γιὰ μανούσια, γιὰ λουλούδια γιὰ ἀγριολούλουθα.
 Ἄιντε, Μάρω, στὸ πηγάδι, ἄιντε γιὰ νερό,
 ὁ Γιάννος κάπου ἐπάει καὶ δὲν εἶν' ἐδῶ.
 – Καητερεῖτε μ', ἀδερφοῦλες, γιὰ νὰ ζάλωθῶ.
 Γιὰ νὰ πάρω τὴ βαλέρα καὶ τὸ μαστραπὰ
 15 καὶ τὸ γυάλινο ποτήρι γιὰ νὰ πιῶ νερό·
 ἔχασα καὶ τὸ σκοινάκι κι ὅσο νὰ τὸ βρῶ.
 Μὴ εἶν' ὁ Γιάννος στὸ πηγάδι, ὁ πλανο-Γιαννός,
 πού πλανεύει τὰ κορίτσια καὶ τὶς ἔμορφες.
 Πλάνεψε κι ἐμέν' τὴ μαύρη, τὴν ἀπλάνευτη.
 20 – Μωρὸ Μαρῶ κι ἂν εἶν' ὁ Γιάννος, τὸ τί γένεται;
 – Ἀδερφή, κι ἂν εἶν' ὁ Γιάννος ἐγὼ σφάζομαι.
 22 – Μωρὸ Μαρῶ, ἐγὼ εἶμ' ὁ Γιάννος, γιὰ δὲ σφάζεσαι;

Μεσοπόταμο, 1987

120

ΔΕΝ ΤΟ ΞΕΡΑ Η ΟΡΦΑΝΗ

Δέν τό Ξερα ν-ή ὀρφανή, δέν τό Ξερα ν-ή μαύρη
 νὰ τοῦ ἄχα δώκει φίλημα νὰ τό ἄχα χαλαλίσει,
 παρὰ πού τόν ταξίδεψα μὲ φράγκικα καράβια.
 Καράβια πᾶν στή θάλασσα κι ἡ κόρη πάει στὸν ἄμμο,
 5 μὲ τὰ μαλλιὰ της ξέπλεγα, στοὺς ὤμους της ριμένα.
 Καραβοκύρη φώναζε, καραβοκύρη λέει:
 – Αὐτὸν τὸ νιὸ πὺν πήραταν κι αὐτὸ τὸ παλικάρι,
 νὰ μὴ μοῦ τὸν κρατήσετε αὐτοῦ στὰ ἔρμα ξένα,
 γιὰτ' εἶμαι κόρη ν-ὀρφανή, κόρ' ἀρραβωνιασμένη,
 10 κι αὐτὸς εἶναι μονάκριβος κι ἔχει μανούλα χήρα.

Σωτήρα, 1985

121

ΤΟΥΤΟ ΤΟ, ΜΩΡΕ ΓΙΑΝΝΑΚΗ

Τοῦτο τό, μωρὲ Γιαννάκη,
 τοῦτο τὸ καλοκαιράκι
 κυνηγοῦσα ἓνα πουλάκι.
 Κυνηγοῦσα, λαχταροῦσα,
 5 νὰ τὸ πιάκω δέν μποροῦσα.
 Κι ἔστησα τὴν ξόβεργά μου
 κι ἔρθε ἡ πέρδικα κοντά μου
 κι ἔκατσε στὰ γόνατά μου.
 Καὶ ἀφήνω τὸ κυνήγι
 10 τὸ πουλί μου νὰ μὴ φύγει.
 Κι ἄρχισα νὰ τραγουδάω,
 τὸ βιολί μου νὰ λαλάω.
 Τὰ τραγούδια, τὸ βιολί μου
 τό ΄φεραν στήν καμαρή μου.

- 15 Καὶ μὲ τὰ καμώματά μου
 16 τό 'φερα στὴν ἀγκαλιά μου.

Σελλειό, 1977

122

ΟΛΗΝ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ

- "Ολην τὴν ἡμέρα καὶ τὸ βράδυ βράδυ
 τὸν ἥλιο φωνάζει καὶ τὸν παραγγέλλει:
 – Στάσου, ἥλιε, στάσου, στάσου κομματάκι
 γιὰ νὰ σεργιανίσω τὸ περιβολάκι.
 5 Νὰ εἶδῶ μαυρομάτες καὶ καγκελοφρούδες.
 "Ολες μὲ τὰ μάτια, μ' ἔκαμαν κομματάκια
 κι ὅλες μὲ τὰ φρύδια, μ' ἔκαμαν κοψίδια,
 κι ὅλες μὲ τὸ στόμα, μ' ἔριξαν στὸ στρῶμα.
 9 Κι ὅλες μὲ τὰ γαλανὰ, μ' ἔκαναν λιανὰ λιανὰ.

Φρασιανή, 1983

123A

ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΑ ΚΑΘΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ

- Βοσκοπούλα καθισμένη στὴν ἀκρογιαλιά,
 σ' ἓνα πράσινο λιβάδι ἔβοσκε τ' ἄρνιά.
 Κυνηγὸς ποὺ κυνηγοῦσε πέρασ' ἀπὸ κεῖ:
 – Δὲ μοῦ λές, βρὲ κυνηγάρι, τί ζητᾶς ἐδῶ;
 5 – Ἐχασα τὰ πρόβατά μου κι ἔρθα νὰ τὰ βρῶ.
 – Πρόβατα ἐδῶ δὲν εἶναι, σύρε στὸ καλό.
 – Δὲ μοῦ λές, ὠραία κόρη, εἶσ' ἀπὸ γωνιά,

- ἔχεις μάνα καὶ πατέρα καὶ κληρονομιά;
– Ἐπὶ μάνα καὶ πατέρα εἶμαι ὀρφανή
10 καὶ κληρονομιά δὲν ἔχω, εἶμαι μαναχή.
– Ὀρφανή κι ἐσύ, κυρά μου, ὀρφανὸς κι ἐγώ,
12 ἔλα μας ν' ἀνταμωθοῦμε καὶ νὰ ζήσομε τὰ δυό.

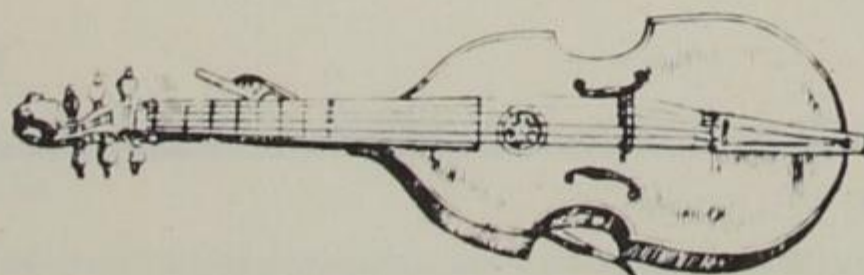
Βόδριστα, 1987

123B

ΒΟΣΚΟΠΟΥΛΑ ΚΑΘΙΣΜΕΝΗ ΣΤΗΝ ΑΚΡΟΓΙΑΛΙΑ

- Βοσκοπούλα καθισμένη στὴν ἀκρογιαλιά
καὶ στὴ θάλασσα λευκαίνει τὰ ξανθὰ μαλλιά.
Πέρασ' ἓνα παλικάρι καὶ τὴν ἐρωτᾷ.
– Τὰ μαλλιά σου κι ἂν λευκαίνεις, τί θὰ γένουνε;
5 – Τὰ μαλλιά μου θὰ τὰ φτιάξω προίκα κεντητή.
Ποιὸ θὰ ἔναι τὸ παλικάρι τὸ καλὸ νὰ ζεῖ,
ποὺ θὰ πάρει ἐμεν' τὴ νέα καὶ προικιὸ μαζί.
– Τί θέλεις νὰ σοῦ χαρίσω νὰ σὲ πάρω ἐγώ,
νὰ σοῦ φτιάκω κι ἓνα σπίτι στὴν ἀκρογιαλιά,
10 νὰ μαζεύεις τὰ λουλούδια ἀπὸ τὸ βουνό,
11 νὰ τὰ βάνεις στὸ ποτήρι, νὰ λὲς ποιὰ εἶμαι ἐγώ.

Ἄγιοι Σαράντα, 1990

124

ΜΑΥΡΑ ΜΑΤΙΑ ΣΤΟ ΠΟΤΗΡΙ

- Μαῦρα μάτια στὸ ποτήρι
 μὲ τηροῦν καὶ μὲ λογιάζουν
 κι ὅλο τὴν καρδιά μου σφάζουν.
 Νὰ ἦμουν κλέφτης νὰ τὰ κλέψω,
 5 γελεντζῆς νὰ τὰ γελάσω·
 νὰ τὰ βγάλω στὸ παζάρι,
 νὰ τὰ εἶδοῦν οἱ γενιτσάροι,
 νὰ σφαγοῦν μὲ τὸ χαντζιάρι·
 νὰ τὰ εἶδοῦν τὰ παλικάρια,
 10 νὰ σφαγοῦν μὲ γιαταγάνια·
 νὰ τὰ εἶδοῦνε κι οἱ κυρές,
 12 νὰ σφαγοῦν μὲ τὶς σογιές.

Ζερβάτι, 1986

125

ΣΤΗΣ ΑΓΙΑ-ΤΡΙΑΔΑΣ ΤΟ ΒΟΥΝΟ

- Στῆς Ἁγία-Τριάδας τὸ βουνὸ δῆκε μιὰ κρύα βρύση,
 πάνουν οἱ νιές νὰ πιοῦν νερό, νὰ πιοῦν καὶ νὰ γιομίσουν.
 Πῆγα κι ἐγὼ ἢ ἄμοιρη νὰ πιῶ καὶ νὰ γιομίσω
 κι ἔχασα τὸ μαντίλι μου, τὸ χρυσοκεντισμένο.
 5 Ἄν τὸ ἔβρε νιός, νὰ τὸ χαρεῖ καὶ γέρος, νὰ τὸ χάσει
 6 κι ἂν τὸ ἔβρε ἢ ἀγάπη μου, νὰ ζεῖ νὰ τὸ κερδίσει.

Σωτήρα, 1977

ΑΓΑΠΩ ΕΝΑ ΧΕΛΙΔΟΝΙ

- Ἄγαπῶ ἓνα χελιδόνι, μὰ ἡ μανούλα του μαλώνει.
 Βάλ' το χέρι στήν καρδιά μου, θὰ σοῦ πεῖ εἶσαι δικιά μου.
 Γύρισε, βασιλικέ μου, παλικάρι καὶ καλέ μου.
 Διάλεξ' ἓνα παλικάρι, τό 'χω στήν καρδιά καμάρι.
- 5 Ἔλα, ἔλα ἐδῶ, πουλί μου, τώρα πού 'μαι μαναχή μου.
 Ζήλεψαν κακοὶ γειτόνοι, π' ἀγαπῶ ἓνα ἀηδόνι.
 Ἦτανε κακιὰ ἡ ὥρα, ξέχασέ τα κι ἔλα τώρα.
 Θά 'ρθεις νὰ σέ εἰδῶ τὸ βράδυ, νὰ σοῦ δώκω τὸ σημάδι;
 Ἰδέστε τον πῶς καμαρώνει, τὴν καρδιά μου ἀναστατώνει.
- 10 Κυριακή θὰ βγῶ σεργιάνι, ἡ καρδιά μου γιὰ νὰ γιάνει.
 Λατρευτό μου παλικάρι, ἄλλη θέλει νὰ σε πάρει.
 Μαγικὴ ἡ ὀμορφιά σου, λατρευτὸ τὸ ὄνομά σου.
 Νὰ μποροῦσα νὰ πετάξω, στήν ἀγάπη μου νὰ φτάκω.
 Ξέρω ἐγὼ ἓνα βοτάνι, τὴν ἀγάπη μου νὰ γιάνει.
- 15 Ὅλη ἡ γῆ καὶ ὅλη ἡ φύση τὸ σεβντὰ δὲ θὰ μοῦ σβήσει.
 Παναγιὰ κι Ἁγιο-Σωτήρα, δῶσ' μου τον κι ἄς μείνω χήρα.
 Ριζικό μου ν' ἀπεθάνω, τὴν ἀγάπη μ' ἀφοῦ χάνω!
 Σὲ βλέπω, δὲ σε χορταίνω, ὅταν δὲ σέ δῶ, πεθαίνω.
 Τὰ καλά μου θὰ φορέσω, στὸν καλό μου γιὰ ν' ἀρέσω.
- 20 Ὑφασμα τοῦ ἀργαλιοῦ μου, ροῦχα κάνω τοῦ καλοῦ μου.
 Φέγγει ἀπόψε τὸ φεγγάρι, ὁ καλός μου θὰ μὲ πάρει.
 Χάρισμα σὲ σὲ ἡ καρδιά μου, χάρισμα καὶ τὰ φιλιὰ μου.
 Ψεῦτες σ' ἔβαλαν σὲ λόγια καὶ σοῦ τάξανε ἀνώγια.
 ὦ, ψηλό μου κυπαρίσσι, ποιά κοντά σου θ' ἀκουμπήσει;
- 25 Τὸ τραγούδι τελειώνει, ἄς λαλήσει τὸ ἀηδόνι.
- 26 Τοῦτο σῶθηκε κι ἄλλο πεῖτε, τὸ χορὸ καλὰ κρατεῖτε!

Ζερβάτι, 1986

Στ. 24. Τὰ ἀρχικά γράμματα κάθε στίχου ἀποτελοῦν ὡς ἀκροστιχίδα τὸ ἑλληνικὸ ἀλφάβητο.

ΤΑ ΜΑΛΛΙΑ ΣΟΥ ΡΟΥΣΑ ΡΟΥΣΑ

Τὰ μαλλιά σου ροῦσα ροῦσα
 μ' ἄναψαν φωτιά κι ἀγκούσα·
 τὰ μαλλιά σου τέλι τέλι,
 ἢ καρδιά μ' ἐσένα θέλει·
 5 τὰ μαλλιά σου κι ὁ λαιμός σου
 μ' ἔφεραν στὸν ὄρισμό σου.
 Ρίξε τὰ μαλλιά σου πίσω,
 νά 'ρθω γιὰ νὰ σὲ φιλήσω·
 ρίξε τὰ μαλλιά σου ἐμπρός,
 10 νά 'ρθω γιὰ νὰ μπῶ γαμπρός.

Πέπελη, 1971

ΑΝ ΘΕΛΕΙΣ ΝΑ ΕΙΜΑΙ ΟΜΟΡΦΗ

"Αν θέλεις νὰ εἶμαι ὁμορφη, ἂν θέλεις νὰ εἶμαι ἄσπρη,
 στείλε στὴν Πόλη γιὰ γυαλί, στὰ Γιάννενα γιὰ χτένι,
 στείλε καὶ στὴν Πολύτσιανη γιὰ κόκκινο γιαλέκι.
 Τὸ χτένι νὰ χτενίζομαι καὶ τὸ γυαλί νὰ βλέπω
 5 καὶ τὸ γιαλέκι νὰ φορῶ καὶ στὸ χορὸ νὰ βγαίνω.
 Νὰ κάμ' ἀγόρια νὰ σφαγοῦν, κορίτσια νὰ πλαντάξουν,
 νὰ κάμω τὸν πρωτόπαπα νὰ χάσ' τὴ λειτουργιά του,
 νὰ κάμω τὸν ἐπίτροπο νὰ χάσει τὰ δευτέρια,
 9 νὰ κάμω τὸν πρωτόγερο νὰ χάσει τὰ σοκάκια.

"Ανω Λεσινίτσα, 1988

129

ΗΜΟΥΝ ΝΙΟΣ ΚΑΙ ΤΡΑΓΟΥΔΟΥΣΑ

” Ημουν νιός και τραγουδοῦσα,
τὸ χορὸ μπροστὰ τραβοῦσα καὶ τὶς ἔμορφες κοιτοῦσα.
Τώρα γέρασα ὁ καημένος καὶ μὲ βάλανε στὸν πάτο.
Σᾶς παρακαλῶ, κορίτσια, νὰ μὲ βάλετε στὴ μέση,
5 νὰ μὲ βάλετε στὴ μέση νὰ φιλήσω ὅποιά μ’ ἀρέσει.
Κι ἂν φιλήσω μαῦρα μάτια, νὰ μὲ κάμετε κομμάτια·
κι ἂν φιλήσω παντρεμένη, τὴν πλερώνω τὴν καημένη,
8 κι ἂν φιλήσω καμιὰ χήρα, ψυχικὸ στὴν κακομοίρα.

Γλύνα, 1980

130

ΠΕΡΔΙΚΑ ΕΪΧΑ ΣΤΟΝ ΟΝΤΑ ΜΟΥ

Πέρδικα εἶχα στὸν ὄντά μου
ποὺ κοιμόντανε κοντά μου.
Καὶ ξυπνῶ καὶ δὲν τὴ βρίσκω,
μὰνα μου, θὰ ξεψυχήσω.
5 – Ποῦ ἦσουν, πέρδικα γραμμένη
κι ἔρθες τὸ πρωὶ βρεγμένη;
– ” Ημουνε ψηλὰ στὰ πλάγια,
στὶς δροσιές καὶ στὰ χορτάρια.
– Τί ἔτρωγες, μωρ’ πέρδικά μου,
10 τί ἔτρωγες ψηλὰ στὰ πλάγια;
– ” Ἐτρωγα τὸ Μάη τριφύλλι
12 καὶ τὸν Αὐγουστο σταφύλι.

Λευτεροχώρι, 1978

131

ΜΕ ΜΑΛΩΣΕ Η ΜΑΝΑ ΜΟΥ

Μὲ μάλωσε ἡ μάνα μου, μὸ 'κλεισε τὸ δρομάκι
καὶ δὲν μπορῶ γιὰ νὰ διαβῶ, νὰ πάω στὴν ἀγάπη.
Τὴ νύχτα, τὰ μεσάνυχτα, μ' ἕνα λαμπρὸ φεγγάρι,
τὴν εἶδα ὅπου διάβηκε νερὸ νὰ πάει νὰ πάρει.
5 – Ποῦ πᾶς, ἀγγελικὸ κορμί, βέργα καμαρωμένη;
6 Κατήβα κάτω νὰ σὲ εἰδῶ, μικρὴ μου χαϊδεμένη!

Βρυσερα, 1978

132

ΕΒΓΑΤ' ΑΓΟΡΙΑ ΣΤΟ ΧΟΡΟ

'Εβγάτ' ἀγόρια στὸ χορὸ, κορίτσια στὰ τραγούδια,
νὰ δεῖτε καὶ νὰ μάθετε πῶς πιάνετ' ἡ ἀγάπη.
'Απὸ τὰ μάτια πιάνεται, στὰ χεῖλια κατηβαίνει
4 κι ἀπὸ τὰ χεῖλια στὴν καρδιὰ ριζώνει καὶ δὲ θγαίνει.

Λόγγος, 1973

133

ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ ΤΟ ΒΟΤΑΝΙ

Τῆς ἀγάπης τὸ βοτάνι
κάθε κῆπος δὲν τὸ κάνει.
Κάθε κῆπος δὲν τὸ κάνει,
κάθε τόπος δὲν τὸ θγάζει.
5 Μόν' τοῦ 'Αι-Λιά ὁ τόπος

6 και τῆς ὁμορφῆς ὁ κόρφος.

Βραχογοραντζή, 1980

134

ΜΙΑ ΒΛΑΧΟΠΟΥΛΑ ΕΠΛΕΝΕ

Μιά βλαχοπούλα ν-ἔπλενε κάτω σὲ κρούα βρούση.

Εἶχ' ἀσημένιο κόπανο, μαλαματένια πλάκα.

Κι ἀπὸ τὸ πυκνοβάρεμα κι ἀπ' τὰ γλυκὰ τραγούδια
ὁ κόπανος τσακίστηκε κι ἡ πλάκα ν-ἔραγίστη.

5 Ἐκεῖ γιδάρης πέρασε καὶ τὴν καλημερίζει.

– Βλάχα μ', γιὰ δὲν παντρεύεσαι, γιδάρ' ἄντρα νὰ πάρεις;

– Ἐγὼ εἶμαι κόρη ἀρχόντισσα, γιδάρης δὲν μοῦ πρόπει!

8 Ἐγὼ ἔχω χίλια πρόβατα καὶ πεντακόσια ἴδια...

Ἅγιος Νικόλαος, 1977

135A

Σ' ΕΝΑ ΔΕΝΤΡΟ ΔΥΟ ΚΛΩΝΑΡΙΑ

Σ' ἓνα δέντρο, δυὸ κλωνάρια,

κάθονταν δυὸ παλικάρια.

Τὸ μεσιὸ τὸ παλικάρι

ὅλο νάζια κι ὅλο χάρη.

5 Καὶ πρὸς τὶς κοπέλες πάει.

– Σᾶς παρακαλῶ, κοπέλες,

νὰ μὲ βάλετε στὴ μέση,

νὰ διαλέξω ποιά μ' ἀρέσει.

Κι ἂν διαλέξω μαυρομάτα,

- 10 νὰ μὲ κάμετε κομμάτια.
 Κι ἂν διαλέξω μαῦρα φρύδια,
 νὰ μὲ κάμετε κοιψίδια.
 Κι ἂν διαλέξω μαῦρο στόμα,
 14 νὰ μὲ στρώσετε στὸ στρῶμα.

Μεμόραχη, 1980

135B

Σ' ΕΝΑ ΔΕΝΤΡΟ ΔΥΟ ΚΛΩΝΑΡΙΑ

Περιγελαστικό

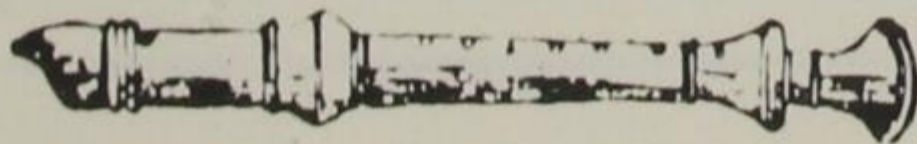
- Σ' ἓνα δέντρο, δυὸ κλωνάρια,
 κάθονταν δυὸ παλικάρια.
 Τὸ μεσιὸ τὸ παλικάρι
 βάνει ρόκα στὸ ζωνάρι
 5 καὶ σκουλί στὴν ἀμασκάλη.
 Καὶ γυράει πρὸς τὶς κοπέλες:
 – Καητερεῖτε με, κορίτσια,
 νὰ μὲ βάλετε στὴ μέση,
 νὰ φιλήσω ποιά μ' ἀρέσει.
 10 Νὰ φιλήσω τὴ μεγάλη
 νὰ μὲ πιάκει τὸ κεφάλι.
 Νὰ φιλήσω τὴ μεσιά,
 νὰ μὲ πιάκ' ἢ θερμασιά.
 Νὰ φιλήσω τὴ μικρή,
 15 νὰ μὲ πιάκ' ἢ λεμική.

Γέρμα, 1977

ΜΙΑ ΕΜΟΡΦΗ ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ

- Μιά ν-έμορφη γειτόνισσα
 μέ τρέλαν' ή δαιμόνισσα.
 Τρεῖς χρόνους δέν κοινώνησα
 ἐγὼ γιὰ τὴ γειτόνισσα
 5 κι ἄλλους τρεῖς δέν κοινωνῶ
 γιὰ τὸ δικό της τὸν καημό.
 Τρεῖς χρόνους ποὺ τὴν ἀγαπῶ
 καὶ δέν μπορῶ νὰ τῆς τὸ πῶ.
 – Σύρε, μάνα μ' καὶ πές της το,
 10 κρυφοκουβέντιασέ της το!
 Παίρει κι αὐτὴ τὴ ρόκα της,
 πάει χτυπάει τὴν πόρτα της:
 – Καλημερά, γειτόνισσα!
 – Καλῶς τὴν τὴν ἀρχόντισσα!
 15 – Κόρη μ', ὁ γιός μου σ' ἀγαπεί
 καὶ δέ μπορεῖ νὰ σοῦ τὸ πεῖ.
 – Σὰν μ' ἀγαπᾶ, δέν ἔρχεται,
 τὰ λόγια τί τὰ θέλετε,
 τὰ πᾶτε καὶ τὰ φέρονετε.
 20 Γιὰ πές του νὰ ῥθει μιὰ βραδιὰ
 γιὰ νὰ τοῦ δῶ τὴ λεβεντιὰ
 22 καὶ νὰ μοῦ δεῖ τὴν ἔμορφιά.

Λοβίνα, 1979

137

ΣΤΟΝ ΑΔΗ ΘΑ ΚΑΤΕΒΩ

Στόν "Αδη θά κατέβω καί στόν Παράδεισο,
τὸ Χάρο ν' ἀνταμώσω δυὸ λόγια νὰ τοῦ πῶ:

– Χάρε, γιὰ χάρισέ μου σαῖτες κοφτερές,
νὰ πάω νὰ σαϊτέψω δυὸ τρεῖς μελαχρινές.

5 Σαῖτεψα μιὰ νέα, μιὰ ρούσα, μιὰ ξανθιά,
πό'χει στὰ χεῖλη βάμπα στό μάγουλο μπογιά,
ἀνάμεσα στὰ στήθη χρυσή πορτοκαλιά.

Κάνει τὰ πορτοκάλια καὶ δὲ μυρίζουνε,

9 κάνει τὰ παλικάρια καὶ δαιμονίζονται.

Κλεισάρι, 1983

138

ΜΩΡΗ ΛΙΧΝΗ, ΜΩΡΗ ΨΗΛΗ

– Μωρὴ λιχνή, μωρὴ ψηλή, μωρὴ καμαρωμένη,
ἀπὸ τὰ μάτια φαίνεσαι, πού εἶσαι φιλημένη
κι ἀπὸ τὴ μέση τὴ λιανή, πού εἶσ' ἀγκαλιασμένη.

Τί τ' ἀψυχᾶς τὸ φίλημα κι αὐτὰ τὰ μαῦρα μάτια;

5 Ταχιά γεράζεις, κόρη μου καὶ τί θὰ καταλάβεις;

– Ξένε μ', σὰ θέλεις φίλημα, σὰ θέλεις μαῦρα μάτια,

γιὰ κίνα κι ἔλα ἕνα πρωὶ κι ἕνα Σαββατοβράδυ,

πού ν' ὁ ἀφέντ'ς στὴν ἐκκλησιά κι ἡ μάνα μου στό μύλο

9 καὶ τὰ μικρὰ τ' ἀδέρφια μου πού πᾶνε στό σχολεῖο.

Γράψη, 1983

139

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟ ΣΚΟΤΩΣΑΝΕ

Γραμματικό σκοτώσανε σέ μαυρομάτας πόρτα
κι ἐχύνονταν τὸ αἷμα του σὰ σιγαλὸ ποτάμι.

Κι ἡ μάνα του τὸ μάζωνε μ' ἓνα ξερὸ σφουγγάρι
καὶ μ' ἓν' ἀσημολάγενο. Καὶ τὸν μοιρογιολογοῦσε:

5 – Γιὰ σήκου πάνω, Κωσταντή, σήκου, μονάκριδέ μου.

Τὸ αἷμα ᾿πολογήθηκε τῆς μαυρισμένης μάνας:

– Μὲ τί ποδάρια νὰ σκωθῶ, μὲ τί κορμὶ νὰ κάτσω;

Τὰ πόδια μ' ἐκοπήκανε καὶ τὸ κορμὶ μ' ἐσθήστη.

Κι ἡ μαυρομάτα στέκονταν μέσ' ἀπ' τὸ παραθύρι

10 κι ἔτρεχαν τὰ ματάκια της σὰ βρύση τὸ χειμῶνα.

11 Καὶ τὸ πρωὶ τὴν ἤβρανε νεκρὴ, φαρμακωμένη.

Κοσοβίτσα, 1983

140

ΓΙΑ ΙΔΕΣ ΕΚΕΙΝΟ ΤΟ ΒΟΥΝΟ

Γιὰ ἰδὲς ἐκεῖνο τὸ βουνὸ πῶς ἄναψε καὶ καίει!

Κάποιος ἀρσίκης ὀρφανὸς γιὰ τὴν ἀγάπη κλαίει.

Ἄγάπη ποὺ εἶχα κι ἔχασα ἀπ' τὴν ἀναγνωμιὰ μου·

τώρα τὴ γλέπω μ' ἄλλονε καὶ καίγεται ἡ καρδιά μου.

5 Πῆρα τὴν κάπα πλάγιασα νὰ τὴν ἀλησμονήσω,

6 μὰ ὁ πόνος της δὲ μ' ἄφηνε τὰ μάτια μου νὰ κλείσω.

Πέπελη, 1985

ΔΕ ΦΤΑΙΝΕ ΤΑ ΓΛΥΚΑ ΚΡΑΣΙΑ

Δέ φταΐνε τὰ γλυκὰ κρασιά,
 βρέ Κώστα, βρέ Κώστα,
 οὔδε τὰ μαῦρα μάτια,
 βρέ, Κώστα καπετάνιε.

- 5 Μόν' φταΐν' οἱ Ἄγραφιώτισσες μὲ τὰ γραμμένα φρύδια.
 Στὰ Γιάννενα πουλοῦν κρασί καὶ στὸ Νιοχώρι ξύδι
 καὶ μὲς στὰ Ἀρνιαούκοβα πουλοῦνε τὸ φιασίδι.
 Φιασίδι γιὰ τὶς ἔμορφες, γιὰ τὰ καλὰ κορίτσια.
 Στὰ Γιάννενα θὰ λαβωθῶ, στὰ Τρίκαλα θὰ γιάνω.
 10 σὲ κόρφο ἄγραφιώτικο θὰ πέσω νὰ πεθάνω.

Κλεισάρι, 1976

ΟΛΑ ΤΑ ΚΟΡΙΤΣΙΑ ΤΑ ΕΙΔΑ

- "Ολα τὰ κορίτσια τὰ εἶδα,
 μὲ τὰ νάζια, μὲ τὰ χείδια,
 μιὰ κοκκινοφορεμένη
 μό' χει τὴν καρδιά καμένη.
 5 Δέν μπορῶ νὰ τὴ γελάσω
 τὸ χεράκι τῆς νὰ πιάκω.
 Καὶ μ' ἄρμούνεψε μιὰ θειά μου,
 μιὰ καλὴ γειτόνισσά μου:
 – Στὸ χορὸ, πὺ νὰ χορεύει,
 10 σύρε πιάσ' τη ἀπὸ τὸ χέρι.
 Κι ἂν τὴν εἶδεῖς πὺ κοκκινίσει,
 πάλ' ἔσένα θ' ἀγαπήσει.
 Κι ἂν τὴν εἶδεῖς καὶ πάρει χῶμα,
 ἔχε τὴν ἐλπίδα ἀκόμα.

- 15 Κι ἂν τὴν εἶδεῖς καὶ πάρει πέτρα,
16 πάρ' τὴν κάπα καὶ σκαπέτα.

Βρυσερά, 1986

143

ΨΕΣ ΕΙΔΑ ΣΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΜΟΥ

Ψές εἶδα στὸ ὄνειρό μου
μαῦρα μάτια στὸ πλευρό μου·
Καὶ ξυπνῶ καὶ δὲν τὰ βρίσκω,
ἀναλῶ καὶ πεθανίσκω.

- 5 Μὲ τὰ ροῦχα μου μαλώνω:
– Ροῦχα μου, μαῦρα μου ροῦχα,
ποῦ 'ν' τὰ μαῦρα μάτια πού 'χα,
Γιὰ τὰ πό 'ρχονται ἀπὸ πέτρα,
9 σὰν γραμμένη περσιότερα.

Κώσταρη, 1985

144

ΕΜΕΝΑ Η ΜΑΝΑ Μ' ΕΣΤΕΙΛΕ

- Ἐμένα ἢ μάνα μ' ἔστειλε
νὰ μάσω μανουσάκια,
μανουσάκια, μανουσάκια,
μόσκους καὶ γαριφαλάκια,
5 μανουσάκια καὶ λουλούδια,
γειὰ χαρά σας κοπελούδια!
Τά 'μασα καὶ τά 'δεσα

- καὶ τὰ ῥαμα ματσάκια,
τὰ πῆρα καὶ τὰ μοίρασα
10 σ' ὅλα τὰ κοριτσάκια
καὶ σ' ὅλα τὰ κοπελούδια·
12 γειά σου, ἀγάπη μου καινούργια.

Βρυσερά, 1986

145

ΤΩΡΑ ΤΑ ΠΟΥΛΙΑ, ΤΩΡΑ ΤΑ ΧΕΛΙΔΡΟΝΙΑ

- Τώρα τὰ πουλιά, τώρα τὰ χελιδρόνια,
τώρα οἱ πέρδικες γλυκολαλοῦν καὶ λένε.
– Ξύπν', ἀφέντη μου, ξύπνα, καλέ μ' ἀφέντη,
ξύπν' ἀγκάλιασε κορμὶ κυπαρισσένιο
5 κι ἄσπρονε λαιμό, θυζάρια μυρουδάτα.
– " Ἄσε με, λυγερή, λίγον ὕπνο νὰ πάρω,
γιατ' ὁ ἀφέντης μου στή βίγλα μ' εἶχ' ἀπόψε
καὶ στὸν πόλεμο πάντα μπροστὰ μὲ βάνει,
γιὰ νὰ σκοτωθῶ ἢ σκλάβο νὰ μὲ πιάκουν.
10 Κι ἔκαμ' ὁ Θεός, κι ἔκαμ' ἡ Παναγία,
κι ἔξεσπάθωσα, κι ἔβῆκα κερδισμένος.
Πολλοὺς ἔκοψα στὸ ἔμπα καὶ στὸ ἔβγα,
λίγοι μό' φυγαν κι ἐκεῖνοι λαβωμένοι.
Πῆρα τὸ στρατί, πῆρα τὸ μονοπάτι
15 κι ἔρθα κι ἔπεσα, στὸ στρώμα πού κοιμᾶσαι
16 νὰ ξεκουραστῶ, λίγον ὕπνο νὰ πάρω.

Σμίνετση, 1977

146

ΣΤΟΥ ΠΑΠΑ ΤΑ ΠΑΡΑΘΥΡΙΑ

- Στοῦ παπᾶ τὰ παραθύρια
 κάθονταν δυὸ μαῦρα φρύδια·
 νὰ εἶχα ἄγὼ τὰ μαῦρα φρύδια
 κι ὁ παπᾶς τὰ παραθύρια.
- 5 Στοῦ παπᾶ τὴν πορτοπούλα
 κάθεται ἡ παπαδοπούλα·
 νὰ εἶχα τὴν παπαδοπούλα
 κι ὁ παπᾶς τὴν πορτοπούλα.
- Στοῦ παπᾶ τὴν κρεβατίνα
 10 κάθονταν μιὰ γερακίνα·
 νὰ εἶχα ἐγὼ τὴν γερακίνα
 κι ὁ παπᾶς τὴν κρεβατίνα.
- Στοῦ παπᾶ τὸ μπαλκονάκι
 κάθεται ἓνα κοριτσάκι·
 15 νὰ εἶχα ἐγὼ τὸ κοριτσάκι
 κι ὁ παπᾶς τὸ μπαλκονάκι.
- Μέσα στοῦ παπᾶ τὴν πόρτα
 κάθονταν μιὰ μαύρη κότα·
 νὰ εἶχα ἐγὼ τὴ μαύρη κότα
 20 κι ὁ παπᾶς τὴν ἄσπρη πόρτα.

Ραχούλα, 1985

147

ΕΓΩ ΓΙΑ ΤΟ ΧΑΤΙΡΙ ΣΟΥ

Ἐγὼ γιὰ τὸ χατίρι σου τρεῖς βάγιες εἶχα βάλει·
 εἶχα τὸν ἥλιο στὰ βουνά, τὸν αἶτὸ στοὺς κάμπους
 καὶ τὸ βοριά τὸ δροσερὸ τὸν εἶχα στὰ καράβια.
 Μὰ ὁ ἥλιος ἐβασίλεψε κι ὁ αἶτὸς κοιμήθη

7 καὶ τὸ βοριά τὸ δροσερὸ τὸν πῆραν τὰ καράδια.

Βόδοιστα, 1987

148

ΣΙΟΥΝΤΑΙ ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ, ΣΙΟΥΝΤΑΙ

Σιοῦνται τὰ δέντρα, σιοῦνται, σιοῦνται καὶ τὰ κλαριά,
σιέται κι ἡ Ζαχαρούλα μὲ τὰ χρυσὰ μαλλιά.

– Τί ἔχεις, μωρ' Ζαχαρούλα πού μέρα νύχτα κλαίς
κι ἐμένα τῆς μανούλας γιατί δέ μοῦ τὸ λες.

5 – Τί νὰ σοῦ πῶ, μωρ' μάνα, τί νὰ σοῦ διηγήθῶ;
Βαρέθηκα, μωρ' μάνα, μαντίλια νὰ κεντῶ.

Θὰ λὰ τὰ παρατήσω καὶ θὰ λὰ παντρευτῶ.

Κέντα, μωρ' Ζαχαρούλα καὶ τούτη τῆ χρονιά
νὰ γέουνε τὰ στάρια καὶ τὰ γλυκὰ κρασιά,

10 τότε θὰ σὲ παντρέψω μέσα σὲ δυὸ χωριά,
νὰ πάρεις ἄντρα μπέη καὶ πεθερὸ πασιά!

– Δὲ θέλω ἄντρα μπέη καὶ πεθερὸ πασιά,

13 μόν' θέλω ἓναν λεβέντη μὲ κατσαρὰ μαλλιά.

Σελλειό, 1979

149

ΤΟΥΤΗ ΓΗΣ ΟΠΟΥ ΠΑΤΟΥΜΕ

Τούτη γῆς, ὅπου πατοῦμε

ὄλοι μέσα θὰ λὰ μποῦμε.

Τούτη θὰ λὰ φάει κι ἐσένα

μὲ τὰ μάτια τὰ γραμμένα.

5 Νά 'ξερα πώς θά γλιτώσω,
ἤθελα νά σ' ἀσημώσω.
Ν' ἀσημώσω τὰ χορτάρια
8 νά πατοῦν τὰ παλικάρια.

Βάνισα, 1979

150

ΜΕΡΑ ΝΥΧΤΑ ΜΕΘΥΣΜΕΝΟΣ

Μέρα νύχτα μεθυσμένος και με πόνο στην καρδιά
ξενυχτοῦσα ὁ καημένος για τῆς κόρης τὸ σεβντά.
Τὸ ὄνομά της δὲν τὸ ξέρω, Τούρκικὴ εἶναι ἢ Ρωμιά,
ἢ Ἀγγλέζα, ἢ Φραντσέζα, πό'χει τόση ν-ἔμορφιά,
5 πὺ μαραίνει και τρελαίνει τῶν μανάδων τὰ παιδιά·
6 τρέλανε κι ἐμέν' τὸ μαῦρον, μ' ἔχει ἡ μάνα μαναχό.

Σελλειό, 1979

151

ΜΠΡΕ ΜΗΛΙΑ, ΓΛΥΚΟΜΗΛΙΑ

– Μπρὲ μηλιά, γλυκομηλιά,
δάνεισέ μας τ' ἄνθια σου,
φύλλ' ἀπ' τὰ κλωνάρια σου.
– Δὲ δανείζω τ' ἄνθια μου,
5 φύλλ' ἀπ' τὰ κλωνάρια μου·
θά ντυθῶ, θ' ἀρωματωθῶ,
στὸ χορὸ θά κατηβῶ,
νά παλαίψω ὄχι μιά,

- θα παλαίψω τρεῖς ἔννια
 10 μέ τῆς χήρας τὸν ὑγιὸ
 καὶ τὸν τρισκατάρατο
 ὅπου μ' ἐψεμάτισε
 13 καὶ μὲ ἀπαράτησε.

Κλεισάρη, 1987

152

ΠΟΙΟΣ ΕΙΔΕ ΠΡΑΣΙΝΟ ΔΕΝΤΡΙ

- Ποιὸς εἶδε πράσινο δέντροι,
 μαυροματούσα καὶ ξανθή,
 λέει πό' χει γεράνια φύλλα,
 μαῦρα μάτια, μαῦρα φρύδια.
 5 Καὶ στήν κορφή μαλάματα
 κορίτσια μὲ τὰ κλάματα
 καὶ στὸν πάτο κρούα βρύση,
 ποιὸς τὴν κάνει τέτοια κρίση.
 Πῆγα κι ἐγὼ νὰ πιῶ νερό,
 10 μαῦρα μάτια π' ἀγαπῶ,
 λέει νὰ πιῶ καὶ νὰ γιομίσω,
 μαῦρα μάτια νὰ φιλήσω.
 Μό' πεσε τὸ μαντίλι μου,
 καημὸ πό' χουν τὰ χεῖλη μου,
 15 λέει τ' ὠραῖο κεντισμένο,
 μιὰ χαρὰ ἦταν τὸ καημένο.
 Ἐκεῖ πού τὸ κεντούσανε
 κορίτσια τραγουδούσανε.
 Ἡ μιὰ κεντάει τὸν ἀετό,
 20 μαῦρα μάτια π' ἀγαπῶ.
 Ἡ ἄλλη ἦταν τοῦ Γαλατᾶ
 βασιτᾶ τὸ νοῦ της δυνατά.

Κι ἡ τρίτη ἀπ' τὸ Νιοχώρι
24 τοῦ Χατζηγιαννάκ' ἡ κόρη.

Κλεισάρι, 1976

153

ΔΕ ΣΤΟ ΕΪΠΑ ΜΙΑ, ΔΕ ΣΤΟ ΕΪΠΑ ΔΥΟ

Δὲ στὸ εἶπα μιά, δὲ στὸ εἶπα δυό, δὲ στὸ εἶπα τρεῖς καὶ πέντε;
Μπρὲ στὸ χορὸ γιὰ νὰ μὴ πᾶς, μαραίνεις τοὺς λεβέντες.
Ἐζούρλανες κι ἓναν παπὰ ἐκεῖ πού λειτούργουσε.
Κλωτσοπατάει τὰ ράσα του, πετάει τὸ καμλάφι.
5 – Σύρτε, σταυροί, στοὺς οὐρανοὺς κι ἅγιοι στὰ μαναστήρια
κι ἐγὼ θὰ πάω νὰ κουρευτῶ, θὰ κόψω τὰ μαλλιὰ μου.
Θὰ βάλω φέσι κόκκινο καὶ φούντα μεταξένια,
8 θὰ πάω νὰ πάρω ἐκεῖν' τὴ νιά, θὰ πάρω τὴ Γιαννούλα.

Καλτσάτι, 1977

154

ΕΓΩ ἼΤΑΞΑ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ

Ἴγὼ ἴταξα στὴ θάλασσα μεταξωτὲς κορδέλες,
γιὰ νὰ ἴρχετ' ἡ ἀγάπη μου κάθε πέντ' ἕξι μέρες.
Ἴγὼ ἴταξα στὴ θάλασσα ἓνα μπουκάλι λάδι,
4 γιὰ νὰ ἴρχετ' ἡ ἀγάπη μου κάθε Σαββατοβράδυ.

Ραχούλα, 1985

155

ΜΗ ΜΕ ΚΟΙΤΑΣ ΣΤΑ ΜΑΤΙΑ

Μὴ μὲ κοιτᾶς στὰ μάτια, γιατί ζαλίζομαι,
 θυμοῦμαι τὰ φιλιὰ σου καὶ σκαντζαλίζομαι.
 Τὰ νάζια πού μου κάνεις καὶ τὰ καμώματα,
 ἐγὼ θὰ σοῦ τὰ βγάλω τὰ ξημερώματα.
 5 Μέσα σὲ χίλιες νὰ εἶσαι, μικρὸ μελαχρινό,
 6 ἐγὼ θὰ σὲ γνωρίσω, γιατί σὲ ἀγαπῶ.

Βορσερό, 1972

156

ΠΕΡΑ ΣΕ ΚΕΪΝΟ ΤΟ ΒΟΥΝΟ

Πέρα σὲ κεῖνο τὸ βουνό,
 κουντούλα τί μὲ μάθανες,
 πού ἔναι ψηλὸ καὶ μέγα,
 ἔλα, μαυρομάτα μ', ἔλα!
 5 Πού ἔχει ἀντάρα στὴν κορφή καὶ κατεχνιὰ στὸν πάτο
 κι ἀπὸ τὴν κεῖθε τὴ μεριά λέει κλῆμα ἦταν φυτρωμένο.
 Κάνει σταφύλια κόκκινα, κρασάκι σὰν τὸ αἷμα,
 ὅσες μανάδες τό ἔπιανε, καμιὰ παιδιὰ δὲν κάνει.
 9 Νὰ τό ἔχε πιεῖ κι ἡ μάνα σου νὰ μὴ ἔχε κάμει ἐσένα.

Λοβίνα, 1984

157

ΑΪ ΝΤΟΥΝΙΑ ΜΟΥ, ΑΪ ΝΤΟΥΝΙΑ ΜΟΥ

" Αι ντουνιά μου, ἄι νιουνιά μου
 δὲ σὲ χάρηκ' ἢ καρδιά μου!
 Ὁ λεβέντης πὺ περάει
 καὶ δὲ μᾶς καλημεράει,
 5 π' ἀπεράει καὶ δὲ μᾶς κρένει,
 μαῦρος κι ἄλαλος νὰ γένει.
 Π' ἀπεράει καβαλάρης,
 ὅλο λεβεντιὰ καὶ χάρη·
 π' ἀπεράει σὰν σαῖνι
 10 καὶ δὲν μπεγεντάει νὰ κρίνει·
 π' ἀπεράει ἀγάλι' ἀγάλια
 σὰν τὸ φίδι στὰ χορτάρια·
 π' ἀπεράει κρυφὰ κρυφὰ,
 14 ὅλο νιάτα καὶ χαρά.

Κοσοβίτσα, 1984

158

ΜΩΡΗ ΚΟΝΤΟΥΛΑ ΛΕΪΜΟΝΙΑ

Μωρὴ κοντούλα λεϊμονιά
 μὲ τὰ πολλὰ λεϊμόνια,
 πότε, μικρὴ, μεγάλωσες
 κι ἀπόλυκες κλωνάρια;
 5 Χαμήλωσε τοὺς κλώνους σου
 νὰ κόψω ἓνα λεϊμόνι,
 γιὰ νὰ τὸ ζύψω, νὰ τὸ πιῶ,
 νὰ μοῦ διαβοῦν οἱ πόνοι.
 Τοὺς πόνους πό'χω στὴν καρδιά,

10 κανένας δέν τούς ξέρει.

"Άγιος Άνδρέας, 1977

159

ΔΕΝΤΡΟ ΕΙΧΑ ΣΤΗΝ ΑΥΛΗ ΜΟΥ

Δέντρο εἶχα στήν αὐλή μου
για παρηγοριὰ δική μου.
Δέν τὸ ξέρω τί λογιέται
κι ἀπὸ τί σειρὰ κρατιέται.
5 "Εχ' ὀλόχρυσά τὰ φύλλα,
καὶ τὶς ρίζες ἀσημένιες.
Κόρη κάθονταν στὸν ἴσκιό
κι ἔπλεγε χρυσὸ γαϊτάνι,
– Πλέξ' το, κόρη, τὸ γαϊτάνι,
10 πλέξ' το καὶ κρουσταλλινέ το
κι ἄλλουνοῦ νὰ μὴν τὸ δώκεις!
Δῶσ' το ἐμένα τοῦ λεβέντη,
νὰ τὸ θάλω στὸ σπαθί μου
14 καὶ σὶ' ἀσημομάχαιρό μου.

Βόδριστα, 1980

160

ΤΡΕΙΣ ΧΡΟΝΟΥΣ ΕΠΑΡΒΑΤΑΓΑ

Τρεῖς χρόνους ἐπερβάταγα μ' ἓνα γλυκὸ κορίτσι
κι ἀκόμα δέν τὸ φίλησα, δέν τὸ φιλῶ ἀκόμα.
Νὰ τ' ἄφηνά ἀφίλητο θὰ γέλαγαν μ' ἐμένα.

Πεζεύω, δένω τ' ἄλογο, κρεμάω καὶ τ' ἄρματά μου,
5 φιλῶ τὴν κόρη τρεῖς φορές, στὰ μάτια καὶ στὸ στόμα
κι ἀνάμεσα στὰ δυὸ βυζιά, στή μέσ' ἀπὸ τὰ στήθη.
– Ξένε, μ' ἐγλυκοφίλησες, μοῦ πῆρες ὅ,τι εἶχα
καὶ τώρα μ' ἀπαράτησες σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο!
9 Ξένε, νὰ σκάσει ὁ μαῦρος σου, ν' ἀστράψει νὰ πλαντάξει!

Μεσοπόταμο, 1986

161

ΤΟ ΠΑΛΙΚΑΡΙ ΤΟ ΚΑΛΟ

Τὸ παλικάρι τὸ καλὸ παράκαιρα γεράζει,
γεράζει ἀπὸ τὶς ἔμορφες κι ἀπὸ τὶς μαυρομάτες.
Ἡ ἀγάπη θέλει φρόντιση, θέλει καλὴ καρδούλα.
Θέλει λαγοῦ περδατησιὰ κι αἰτοῦ γληγοροσύνη.
5 ὄντας διαβαίνει με πολλοὺς νὰ κάνει πῶς δὲ γλέπει,
ὄντας διαβαίνει μοναχὸς γλυκὸ φιλὶ νὰ δίνει.
Καὶ νὰ ρωτᾷ πῶς περᾶν καὶ νὰ τὸν ἐρωτοῦνε.
Κι ὄντας τοῦ λέν πῶς πόρεψε, νὰ λέει τῆς ἀγάπης:
9 Καλοπερῶ ὄντας ἔρχομαι, κακοπερῶ ὄντας φεύγω.

Βάνισα, 1987

162

ΜΑΝΟΥΛΑ ΜΟΥ, ΕΧΤΙΚΙΑΣΑ

Μανούλα μου, ἐχτίκιασα ποὺ περδατῶ καὶ βήχω.
Κι οἱ φίλοι μου μοῦ τό'λεγαν κι ἐγὼ δὲν τ' ἀποδείχνω.
Καὶ σύ, μανούλα μου γλυκιὰ καὶ πολυπικραμένη,

για βάλε τὸ χεράκι σου καὶ πάρε τὸ κλειδί μου,
 5 κι ἄνοιξε τὸ σεπέτι μου καὶ στ' ἄσπρα φόρεσέ με!
 Κι ἂν θὰ πεθάνω, μάνα μου, στὸν κῆπο νὰ μὲ θάψεις!
 Για νὰ περοῦν οἱ ἔμορφες νὰ μὲ καλημερίζουν,
 8 για νὰ περάει ἡ ἀγάπη μου νὰ μὲ μοιρογιολογάει.

Φανάρι, 1985

163

ΤΟΥΤΟΝ ΤΟ ΧΕΙΜΩΝΑ

Τοῦτον τὸ χειμῶνα θέλω νὰ διαβῶ
 καὶ τὸ καλοκαίρι καλῶς νὰ σὲ βρῶ
 νεραντζιά μὲ τ' ἄνθια καὶ μὲ τὸν καρπό.
 Στρῶσε μου στὴ ρίζα ν' ἀποκοιμηθῶ
 5 καὶ χρυσὸ μαντίλι ν' ἀποσκεπαστῶ,
 για νὰ σέρ' ἀγέρας ἀπὸ τὸ βουνό,
 για νὰ πέφτουν τ' ἄνθια στὸ μαντίλι μου
 τὸ παίρω καὶ πάω στὴν ἀγάπη μου.
 Τὴ βοίσκω πὺ στρώνει καὶ μὲ καητερεῖ,
 10 πέσδικα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασί.
 – Ποιόνου στρώνεις, κόρη, ποιόνε καητερεῖς;
 12 – Σένα στρώνω, ἀφέντη, ἔσένα καητερῶ.

Σχοριάδες, 1977

164

ΠΕΝΤΕ ΜΗΝΕΣ ΠΕΡΒΑΤΟΥΣΑ

Πέντε μῆνες περβατοῦσα τὴ στεριά στεριά,
κι ἄλλους τέσσερις γυροῦσα τὸ γιαλὸ γιαλό.
Τὴν ἀγάπη μου ζητοῦσα, δὲν μπορῶ νὰ τὴν εὐρῶ.
Μὲς στὸ Ντουλ-μπαξὲ τὴ γλέπω, στὰ τραντάφυλλα.
5 Μαστραπὰ κρατάει στὰ χέρια μὲ κρῦο νερό.
Ρίνω μῆλο, ρίνω ρόιδο, δὲν τὰ δέχτηκε.
Ρίνω μάλαμα κι ἀσήμι, χαμογέλασε.
8 Καὶ τῆς εἶπα «Καλημέρα», μοῦ τὴ γύρισε.

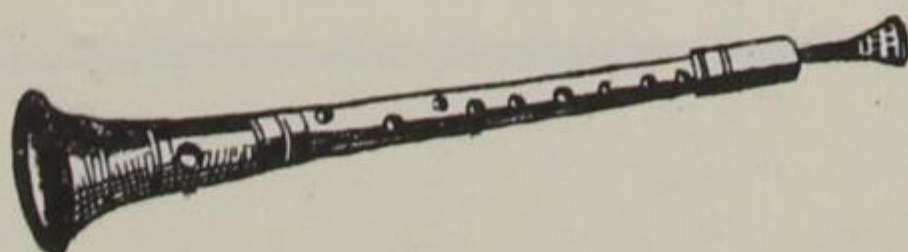
Δεσβιτσιάνη, 1976

165A

ΟΛΑ ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ

“Ολα τὰ δέντρα τῆς αὐγῆς δροσιὰ εἶναι γεμισμένα
κι ἔμένα τὰ ματάκια μου δακρῦζουν γιὰ τ' ἔσένα.
Ποῦ σουν, τρανταφυλλένια μου, τόσον καιρὸ χαμένη;
Ἀρρώστησα, θερμάθηκα, σαράντα δυὸ ἡμέρες.
5 Τὸ μάθανε οἱ φίλοι μου καὶ κλαῖνε γιὰ τ' ἔμένα.
6 Κι ἐσύ, καρδιὰ ἀπόνετη, δὲ φάνηκες ἀκόμα.

Φοινίκι, 1980

165B

ΟΛΑ ΤΑ ΔΕΝΤΡΑ ΤΗΣ ΑΥΓΗΣ

Βλ. καὶ 274 Α καὶ Β.

“Ολα τὰ δέντρα τῆς αὐγῆς δροσιὰ εἶναι γεμισμένα
 κι ἐμένα τὰ ματάκια μου δακρύζουν γιὰ τ’ ἐσένα.
 Ἄνάθεμα ποιὸς μό’ριξε τὰ μάγια στὸ μπηγάδι,
 νὰ μὲ χωρίσει ὁ ἄντρας μου, νὰ πάρ’ ἄλλη γυναίκα.
 5 Κι ἂν μὲ χωρίσει, χώρισα, πάλε θὰ μετανοιώσει,
 στὶς δυό, στὶς τρεῖς θὰ λούζομαι, στὶς τέσσερις θ’ ἀλλάζω
 7 καὶ στὶς ἐννιὰ θὰ βάφομαι, ἄλλον ἄντρα θὰ πάρω.

Βουσερά, 1977

166

ΚΙΝΗΣΑ ΝΑ ἘΡΘΩ ΕΝΑ ΒΡΑΔΥ

– Κίνησα νὰ ἔρθω νὰ βράδυ, μ’ ἔπιακε ψιλὴ βροχή,
 τὸ Θεὸ παρακαλοῦσα γιὰ νὰ σὲ βρῶ μαναχὴ.
 – Ἄς εὐχόσουν κι ἄς βρεχόσουν κι ἄς γινόσουνε παπί·
 εἶχα ροῦχα νὰ σ’ ἀλλάξω, πάπλωμα νὰ σκεπαστεῖς,
 5 εἶχα πέρδικα ψημένη, εἶχα καὶ γλυκὸ κρασί,
 εἶχα καὶ καλὸ κρεβάτι, σκέπασμα μεταξωτό,
 εἶχα ἄσπρα μαξιλάρια τὰ χεράκια μου τὰ δυό.
 – Οὔδε μαναχὴ σὲ βρίσκω κι οὔδε μὲ τὴ μάνα σου,
 9 μωρ’ σὲ βρίσκω στολισμένη μὲ τὴ φιλινάδα σου.

Τεριαχάτι, 1978

167

ΤΙ ΝΑ ΣΟΥ ΚΑΜΩ, ΧΑΪΔΩ ΜΟΥ!

- Τί νὰ σοῦ κάμω, Χαίδω μου, τί νὰ σοῦ κάμω, γιέ μου,
ἐγὼ ν-ὄ μαῦρος γέρασα κι ἐσὺ θέλεις παιγνίδια.
Θέλεις στὴ κούνιαν δάλε με, θέλεις στὴ σαμαρίτσα
καὶ μὲ τὸ στόμα τὸ γλυκὸ πές μου γλυκὰ τραγούδια.
- 5 – Ἄκοῦστε, σεῖς ἀνύπαντρες καὶ ἀρραβωνιασμένες:
Φλωριά νὰ μὴ λιμπέψετε μπροστὰ στὰ παλικάρια,
ὅπως τὰ λίμπεψα κι ἐγὼ καὶ πῆρα γέρον ἄντρα.
Τοῦ στρώνω πέντε στρώματα καὶ πέντε μαξιλάρια:
– Σήκου, μαράζι, πλάγιασε, σήκου, μαράζι, πέσε,
10 κι ἄπλωσε τὰ χεράκια σου στὸν ἀργυρό μου κόρφο
11 νὰ βρεῖς τ' Ἀπρίλη τὴ δροσιά, τοῦ Μάη τὰ λουλούδια.

Γράψη, 1978

168

ΑΠΟΨΕ ΜΑΥΡΟΜΑΤΑ ΜΟΥ

- Ἀπόψε, μαυρομάτα μου, ἐδῶ θέλω νὰ μείνω.
– Ἐδῶ κι ἂν μείνεις, ξένε μου, ὄξω θὰ ξενυχτήσεις.
– Ὅξω βροχὴ καὶ θὰ βραχῶ, χιόνια καὶ θὰ κρυώσω.
– Μέσα, ξένε, δὲ σὲ χωρεῖ, τ' εἶναι μικρὸ τὸ σπίτι.
5 – Μαχαίρι παίρω, σφάζομαι, κι ἔχετο ἴσὺ τὸ κρῖμα.
6 – Κι ἂν λαβωθεῖς κι ἂν σκοτωθεῖς, λίγο θὰ λὰ μὲ νοιάξει.

Βόδριστα, 1981

ΟΛΑ ΤΑ ΠΟΥΛΑΚΙΑ ΖΥΓΑ ΖΥΓΑ

Βλ. καί 81.

- "Όλα τὰ πουλάκια ζυγά ζυγά,
 δυὸ χελιδρονάκια ζευγαρωτά,
 τό 'ρημο τ' ἀηδόνη, τὸ μαναχό,
 περβατεῖ καὶ λέει καὶ κελαηδεῖ,
 5 κελαηδεῖ καὶ λέει καὶ κυρλαλεῖ:
 – "Αντρα μου, πολίτη καὶ πραματευτή,
 ποῦ τὴν ἐδιαλέξες αὐτὴ τὴ νιά,
 τὴ γαίτανοφρύδα, τὴν πέρδικα.
 Μήνα σὲ κάστρο πῆγες, μήνα σὲ χωριά,
 10 μήνα στὰ μαναστήρια γουμενικά;
 – Οὔδε σὲ κάστρο πῆγα κι οὔδε σὲ χωριά,
 οὔδε σὲ μαναστήρια τὰ γουμενικά,
 ν-ἀπὸ τὴ γειτονιά της ἀπέθασα
 καὶ στὸ μαχαλά της ἐδιάθηκα.
 15 τὴ βρίσκω στὸν κῆπο ποὺ πότιζε,
 τὸ βασιλικό της ἀοάντιζε.
 Τῆς εἶπα «Καλημέρα» κι ἀπάντησε,
 τῆς εἶπα καὶ «Τί κάνεις», ἔχαμογέλασε.
 ἔκοψε κλωνάρι καὶ μοῦ τό 'δωκε.
 20 Μοῦ εἶπε κι ἓνα λόγο, μὲ καλάρεσε:
 – Νὰ καὶ σύ, διαβάτη, νὰ μυριστεῖς!
 Βρὲ παλικαράκι, ἀφοῦ μ' ἀγαπᾶς,
 τί πυκνοδιαβαίνεις καὶ δὲ μοῦ μιλάς;
 Στείλε προξενίστρες στὴ μάνα μου
 25 καὶ προξενιτάδες στὸν πατέρα μου!
 – Τὶς προξενίστρες τὶς διώξανε,
 27 τοὺς προξενιτάδες τοὺς δείρανε.

170

Ο ΓΥΟΣΜΟΣ ΚΙ Ο ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Ὁ γυόσμος κι ὁ βασιλικός, τὰ δυὸ τὰ μυρουδάτα,
 βαριά μ' ἀποκοιμήσανε κι ἔχασα τὴν ἀγάπη.
 Παίρω τὰ πλάγια ψάχνοντας καὶ τὰ βουνὰ ρωτώντας:
 – Βουνά μου καὶ λαγκάδια μου καὶ σεῖς ψηλές ραχοῦλες,
 5 εἶδατε τὴν ἀγάπη μου, τὴ λυγεροκορμάτη;
 – Ἐψές, προψές τὴν εἶδαμε, στὸν ἀργαλειὸ πού 'φαίνει·
 γυφαίνει τὰ μεταξωτά, γυφαίνει τὶς βελέντζες.
 Στοὺς οὐρανοὺς τὰ διάζεται, στοὺς κάμπους τὰ γυφαίνει,
 9 δέντρα καὶ κλαριὰ μαραίνει.

Κακοδίσι, 1983

171

ΠΕΡΔΙΚΑ, ΠΕΡΔΙΚΟΥΛΑ ΜΟΥ

– Πέρδικα, περδικούλα μου, περδίκια μου γραμμένη,
 σ' ὅλον τὸν κόσμον ἤμερη, στ' ἐμένα θυμωμένη.
 Ἄφσε τὴν ἀγριοσύνη σου κι ἔλα κοντά μου, κάτσε,
 νὰ σὲ κρατῶ στὰ γόνατα, νὰ σὲ βαστῶ στὰ χέρια,
 5 νὰ σὲ ταΐζω ζάχαρη, νὰ σὲ ποτίζω μέλι,
 νὰ σὲ φιλήσω σταυρωτὰ στὰ μάτια καὶ στὸ στόμα,
 νὰ σοῦ φιλήσω τὴν ἐλιά, πό 'χεις στὸ μάγουλό σου
 κι ἀνάμεσα στὰ στήθια σου νὰ σὲ γλυκοφιλήσω...
 – Δὲν ἔρχομαι, λεβέντη μου, κοντά σου γιὰ νὰ κάτσω,
 10 γιὰτὶ πᾶς καὶ παινεύεσαι, σ' ὅλα τὰ παλικάρια,
 11 πὼς πλάνειψες κι ἀγκάλιασες μιὰ πέρδικα γραμμένη.

Γιαννιτσάτι, 1978

172

ΤΟΥΤΟ ΤΟ ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ

- Τοῦτο τὸ καλοκαίρι,
 Μαρίγια, Μαριγώ,
 τοῦτο τὸ καλοκαίρι
 κακὰ τὸ πέρασα·
 5 δὲν εἶδα τὴ Μαρίγια,
 δὲν τὴν ἀντάμωσα.
 Στὸ σπίτι της πηγαίνω
 γιὰ νὰ τὴν εὐρῶ
 κι ἡ μάνα της τὴν κρύβει
 10 μέσα στὸν ἀργαλειό.
 – Ἔβγα, Μαρίγια μ', ἔβγα,
 καὶ τούτη τὴ φορά,
 νὰ ποῦμε καὶ δυὸ λόγια,
 γλυκὰ καὶ νόστιμα.
 15 Ἐγώ, Μαρίγια, φεύγω,
 πάω στὰ μακρινά,
 πάω σὲ κρύες βρύσες
 18 καὶ στὰ κρύα νερά.

Λαζίτι, 1979

173

ΛΕΝΗ ΚΑΙ ΚΥΡΑ ΛΕΝΗ

- Λένη καὶ κυρὰ Λένη! – Ὅριστ', ἀφέντη μου!
 – Ἔβγα στὸ παραθύρι δυὸ λόγια νὰ σοῦ πῶ!
 – Στὸ παραθύρι βγαίνω καὶ τρία νὰ μοῦ πεῖς.
 – Αὐτὸν τὸν ἄντρα πό'χεις, ἐμισογέρασε,
 5 ἄφσε ν-αὐτὸν τὸ γέρο καὶ πάρε ἐμέ τὸ νιό.
 – Πῶς νὰ ἀφήσω τὸ γέρο νὰ πάρω ἐσέν' τὸ νιό;

Αὐτὸς μικρὴ μὲ πῆρε καὶ μὲ κουνάρησε,
8 μὲ πότιζε μὲ μόσκο καὶ μὲ μεγάλωσε.

Γεωργουτσάτι, 1980

174

ΛΕΝΗ ΜΕ ΤΑ ΛΙΑΝΑ ΚΟΥΜΠΙΑ

– Λένη μὲ τὰ λιανὰ κουμπιά καὶ μὲ τὰ μαῦρα μάτια,
στήν πέρα πόρτα μὴ διαβεῖς, στή δῶθε μὴ περάσεις.
Λαχαίνει ὁ γιός μου νὰ περᾶ, λαχαίνει μεθυσμένος,
σοῦ κόβει τὰ λιανὰ κουμπιά, φιλάει τὰ μαῦρα μάτια.
5 – Ὁ γιός σ' κι ἂν θέλει φίλημα κι ἂν θέλει μαῦρα μάτια,
πές του νὰ ῥθει σὸ σπίτι μου τὴν Κυριακὴ τὸ βράδυ.
Θὰ βρεῖ τις πόρτες ἀνοιχτὲς καὶ τὰ σκυλιὰ δεμένα
κι ἀπὸ τὴ μέσα τὴ μεριὰ τις κάμαρες στρωμένες.
Στὴ μιὰ κοιμᾶται ἡ μάνα μου, στήν ἄλλ' ἡ ἀδερφή μου,
10 στήν τρίτη, τὴν καλύτερη, ἐγὼ θὰ λὰ κοιμᾶμαι.

Γράβα, 1988

175

ΒΑΣΙΛΙΚΕ ΜΟΥ ΤΡΙΚΛΩΝΕ

Βασιλικέ μου τρίκλωνε μὲ τὰ σαράντα φύλλα,
σαράντα σ' ἀγαπήσανε καὶ πάλ' ἐγὼ σὲ πῆρα.
Θιαμαίνουμαι λοῖζομαι τὸ ποῦ νὰ σὲ φυτέψω.
Νὰ σὲ φυτέψω σὸ στρατί, φοβᾶμαι τοὺς διαβάτες·
5 νὰ σὲ φυτέψω σὸ βουνό, φοβᾶμαι τοὺς βοριάδες.

6 Θ' άνοιξω τήν καρδούλα μου και θα σε βάλω μέσα.

Κάτω Λεσινίτσα, 1978

176

ΤΙΚ ΤΑΚ Η ΘΥΡΟΠΟΥΛΑ

Τικ τὰκ ή θυροπούλα,
 για δέ βγαίνεις, μωρ' Γιαννούλα,
 νὰ σε ίδῶ, νὰ σε ρωτήσω
 και νὰ σοῦ κρυφομιλήσω;
 5 Μή σε μάλωσ' ή μαμά σου,
 πού με πέτυχε κοντά σου
 και μή μό'θαλες γινάτι
 κι άπατήσεις τήν άγάπη;
 'Η μαμά σου κι αν μαλώσει,
 10 πάλε θα τὸ μεταγιώσει,
 και γαμπρό της θα με κάμει
 12 γλήγορα και μάνι μάνι.

Ζερβάτι, 1986

177

ΚΟΚΚΙΝΟ ΜΑΝΤΙΛΙ, ΚΕΝΤΗΤΗ ΠΟΔΙΑ

Κόκκινο μαντίλι, κεντητή ποδιά,
 μό'θαλαν μαράζι μέσα στην καρδιά.
 Λειμονιά με τ' άνθη και βασιλικό,
 στρώσε μου στη ρίζα ν' αποκοιμηθῶ,
 5 ύπνο για να πάρω, μωρ' τὸν ὄρφανὸ

6 και ἀπὲ νὰ φάω τὸ γλυκὸ καρπὸ.

Κλεισάρι, 1987

2.4.2 Νυφιάτικα

178

ΟΛΟΝ ΤΟ ΜΑΗ ΜΑΗ

“Ολον τὸ Μάη Μάη κι ὅλον τὸ Θεριστὴ
ἔρθα γιὰ νὰ σὲ πάρω, μοῦ φάνηκες μικρὴ.
“Ολον τὸ Μάη Μάη κι ὅλον τὸν Αὐγουστο
ἔρθα γιὰ νὰ σὲ πάρω, μοῦ κάνεις τ’ ἄρρωστο.
5 “Εβγα στὸ παραθύρι νὰ ἰδεῖς τί γένεται,
6 νὰ ἰδεῖς τὴν ἀδερφή σου πῶς καλοντύνεται.

Βουσερά, 1989

179

ΑΥΤΟ Τ' ΑΣΤΕΡΙ ΤΟ ΛΑΜΠΡΟ

Αὐτὸ τ' ἀστέρι τὸ λαμπρό, πὺ πάει κοντὰ στὴν Πούλια,
 αὐτὸ πὺ φέγγει κι ἔρχομαι, κόρη, στὸν ὄδορό σου.
 Χτυπῶ τὴ θύρα δυὸ φορές, τὸ παραθύρι πέντε.
 Σήκου, λούσου κι ἄλλαξε καὶ βάλε τὴν ἀρμάτα
 5 γιὰτ' ἔρθαν νὰ σὲ πάρουνε, πεζούρα καὶ καβάλα.

Πέπελη, 1977

180

ΚΑΛΩΣ ΟΠΟΥ ΤΟΝ ΗΒΡΑΜΕ

Καλῶς ὄπου τὸν ἤβραμέ τοῦτον τὸν νοικοκύρη,
 μὲ τὰ καλά του τὰ κοροσιά, μὲ τοὺς καλοὺς μεζέδες,
 μὲ τὰ καλά του τὰ φαγιά, μὲ τὰ γλυκά του λόγια.
 Σὲ τοῦτο σπίτι πό' ρθαμε πέτρα νὰ μὴ ραῖσει,
 5 κι ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ πολλὰ χρόνια νὰ ζήσει.
 Νὰ ζήσει χρόνια ἑκατὸ καὶ νὰ τὰ ἀπεράσει,
 νὰ 'ναι πάντα χαρούμενος, νὰ 'ναι πάντα κεφάτος,
 8 νὰ μὴν τοῦ λείπει τίποτα ἐδῶ στ' ἀρχοντικό του.

Ζερόβι, 1977

181

ΕΒΓΑ, ΠΕΘΕΡΑ, ΣΤΗ ΣΚΑΛΑ

Τραγουδιέται κατὰ τὴν ἔλευση τῆς νύφης στὸ σπίτι τοῦ γαμπροῦ. Κατὰ τὸ
 ἔθιμο, ἡ πεθερὰ πρέπει νὰ ρίξει ἐπάνω στὴ νύφη ρύζι καὶ σάρι, καραμέλες καὶ
 νομισματάκια. Πιστεύεται ὅτι μὲ τὸ ρύζι θὰ «ρίζωνε» ἡ ἀγάπη καὶ θὰ πρόκοβε

τὸ ζεῦγος· μὲ τις καραμέλες θὰ «γλύκαινε» ἐνῶ μὲ τὰ νομίσματα θὰ «στέριωνε». Καὶ σὲ ἄλλες παρόμοιες περιπτώσεις τὸ νόμισμα προσφέρεται μὲ τὴν εὐχή: σιδεροκέφαλος: δηλ. ὑγιής. Ἔλλωστε, ὅταν κάποιος ξεκινοῦσε γιὰ μακρινὸ ταξίδι τοῦ ἔβαζαν στὰ ὑποδήματά του νομίσματα γιὰ νὰ «καζαντήσει» καὶ νὰ προκόψει.

Ἔβγα, πεθερά, στὴ σκάλα,
μὲ τὸ μέλι, μὲ τὸ γάλα,
μὲ τὴ ζάχαρη στὰ χέρια.
Ρίξε ρύζι νὰ ριζώσει,
5 ρίξ' τὸ στάρι νὰ προκόψει
κι ἂν δὲν πέσει στὸ ριζάρι
7 θὰ λὰ πέσει στὸ κλωνάρι.

Ἄνω Λεσινίτσα, 1981

182

ΦΙΛΟΙ, ΠΙΑ ΔΕΝ ΤΡΩΤΕ ΚΑΙ ΔΕΝ ΠΙΝΕΤΕ;

Φίλοι, γιὰ δὲν τρῶτε καὶ δὲν πίνετε;
Μήνα τὰ φαγιά μας δὲ σᾶς ἄρεσαν;
Ἔχομε γειτόνους καὶ τ' ἀλλάζομε
καὶ παραγειτόνους, τὰ ξαλλάζομε!
5 Μήνα τὰ κρασιά μας δὲ σᾶς ἄρεσαν;
Ἔχομε βαένια καὶ τ' ἀλλάζομε
καὶ παραβαένια, τὰ ξαλλάζομε.
Μήνα ἢ καιφονύφη δὲ σᾶς ἄρεσε;
9 Ἡ νύφη μας αὐτὴ εἶναι, δὲν ἀλλάζεται.

Κρουονέρι, 1976

ΑΥΤΑ ΤΑ ΧΕΡΙΑ ΠΟ ἽΠΙΑΣΕΣ

Αὐτὰ τὰ χέρια πό Ἵπιασες,
ματάκια, ματάκια,
γιὰ μὴ τὰ παρασφίγγεις,
ματάκια μου γραμμένα.

- 5 Τὶ τὸ πονοῦν τὰ δάχτυλα
ἀπὸ τὰ δαχτυλίδια.
Γιὰ ταπεινώστε τὸ χορὸ
καὶ σύρτε ἀγάλ' ἀγάλι,
νὰ μπεῖ ὁ νοῦνος στὸ χορὸ
10 μαζὶ μὲ τὰ παιδιὰ του.
Τὸ ἔχω μάρα καὶ καημὸ
νὰ δῶ τὸ νοῦνο στὸ χορὸ.
Στὸ χορὸ πού νὰ χορεύει
κι ὅλος ὁ χορὸς νὰ πρέψει.

Μπαίνει ὁ νοῦνος στὸ χορὸ.

- 15 Ὡξω αὐξαινε, χορέ,
μέσα πλαταινε, χορέ,
γιὰ νὰ μποῦν τὰ νιόγαμπρα
καὶ τὰ νιοστεφάνωτα.

- Τὸ ἔχω μάρα καὶ καημὸ
20 νὰ δῶ τὸ γάμπρο στὸ χορὸ.
Στὸ χορὸ πού νὰ χορεύει
κι ὅλος ὁ χορὸς νὰ πρέψει.

Μπαίνει ὁ γαμπρὸς στὸ χορὸ.

- Τὸ ἔχω μάρα καὶ καημὸ
νὰ δῶ τὴ νύφη στὸ χορὸ.
25 Στὸ χορὸ πού νὰ χορεύει
κι ὅλος ὁ χορὸς νὰ πρέψει.

Μπαίνει ή νύφη στο χορό.

Μπήκ' ή νύφη στο χορό
συγίζοντας, λυγίζοντας
και πετροκαγγελίζοντας.

- 30 Ταράξου, νοῦνε, ἀπ' αὐτοῦ
και σύρε παρακάτω,
και χώρισε τὰ νιόγαμπρα
κι εὐχήσου νὰ προκόψουν.

- Νὰ σὲ φωνάζουν νοῦνο,
35 νοῦνο και κυρονοῦνο,
Ταράξου, νοῦνε, ἀπ' αὐτοῦ
και σύρε παρακάτω.
Κι ἀντάμωσε τὰ νιόγαμπρα
κι εὐχήσου νὰ προκόψουν.

- 40 Γιὰ ἄκουσε, κυρανύφη, τί λέει τὸ ἅγιο Βαγγέλιο,
τί λέει τὸ ἅγιο Βαγγέλιο, τί μολογάει τὸ γράμμα.
Τίμα τὸν πεθερό σου γιὰ νὰ σὲ λέει νύφη,
νύφη και κυρανύφη κι ἀρχοντοθυγατέρα.

- 44 Τίμα τὴν πεθερά σου, τιμημένο τὸ ὄνομά σου.

Κλεισάρι, 1978

ΔΙΨΟΥΝ ΟΙ ΚΑΜΠΟΙ ΓΙΑ ΝΕΡΟ

Βλ. και 83.

– Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ και τὰ βουνὰ γιὰ χιόνια
και τὸ γεράκι γιὰ φωλιές κι ἐγώ, κόρη μ', γιὰ σένα.
Τὰ μάτια σου τὰ γαλανὰ, τὰ φρύδια τὰ γραμμένα,
μήνα παπάδες τὰ ἔγραψαν μήνα και καλογέροι;

- 5 – Οὐδε παπάδες τά ἔγραψαν κι οὐδε καὶ καλογέροι,
6 μὸν' τά ἔγραψ' ὁ ἀφέντης μου μὲ τὴν καλή μου μάνα.

Πολύτσιανη, 1977

185

Σ' ΟΛΟΝ ΤΟΝ ΚΟΣΜΟ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΟΙΚΟΥΜΕΝΗ

- Σ' ὅλον τὸν κόσμον καὶ στὴν οἰκουμένη
ἄλλη δὲν εἶδα σὰν τὴν Ἑλένη.
Ἔχει μαλλάκια σὰν τὸ μετάξι,
5 τὰ ἔχει πλεγμένα ὅλα μὲ τάξη.
Σὸ ἔχει μιὰ μπάλα σὰν τὸ φεγγάρι,
σὸ ἔχει δυὸ φρύδια σὰν τὸ γαϊτάνι,
σὸ ἔχει δυὸ μάτια, μάτια μεγάλα
καὶ ζυμωμένα μὲ μέλι, μὲ γάλα·
10 σὸ ἔχει μιὰ μύτη, μύτη κοντυλένια,
πουθενὰ δὲν εἶδα τέτοια κοπέλα.
Σὸ ἔχει ἓνα στόμα σὰ δαχτυλίδι,
ποὺ δὲ χωράει ἀράδα σταφύλι.
Σὸ ἔχει ἓνα στήθος γιὰ τὰ φλωράκια,
15 καὶ δυὸ μικρούτσικα λειμονάκια.
Σὸ ἔχει μιὰ μέση σὰν τὴ βεργούλα.
Χαρὰ στὴ νύφη ὅπου τὴν ἔχει,
18 χαρὰ καὶ σ' κεῖνον ποὺ θὰ τὴν πάρει,
ἄλλος ζωγράφος τέτοια δὲν κάνει.

Βόδριστα, 1980

Στ. 2. τὸ ὄνομα τῆς ἐκάστοτε νύφης.

186

Σ' ΟΣΟΥΣ ΓΑΜΟΥΣ ΟΠΟΥ ΠΗΓΑ

- Σ' ὄσους γάμους ὅπου πῆγα
 τέτοια νιόγαμπρα δὲν εἶδα.
 Νά 'ν' ἡ νύφη τρυγονάκι
 κι ὁ γαμπρὸς περιστεράκι.
 5 Μὲς στῆς νύφης τὴν τσιεμπέρα
 τρία γράμματα γραμμένα,
 μὲ χρυσάφι κεντημένα.
 Ποιὸς θὰ τὰ πρωταναγνώσει,
 μὲ τὴ νύφη θ' ἀνταμώσει.
 10 Κι ὁ γαμπρὸς τ' ἀνέγνωσε,
 11 μὲ τὴ νύφη ἀντάμωσε.

Κοῦ, 1971

Στ. 5. τσιεμπέρα: μονέτρα, σκούφια, μαντήλι.

187

ΕΔΩ, ΣΕ ΤΟΥΤΗ ΓΕΙΤΟΝΙΑ

- Ἐδῶ, σὲ τούτη γειτονιά, ἐφύτεψα κεράσι,
 τ' ἀντρογόυνο π' ἀντάμωσε, νὰ ζήσει νὰ γεράσει.
 Βασίλισσα τῶν γυναικῶν, σουλτάνα τῶν κυράδων,
 στολίδι τῶν ἀρχόντισσων, διαμάντι τῶν νυφάδων,
 5 ἄσπρ' εἶσαι κι ἄσπρη φαίνεσαι, κι ἄσπρ' εἶν' ἡ φορεσιά σου
 κι ἄσπρα λουλούδια φύτρωσαν κάτω στὸ κάθισμά σου.
 Ἐσ' εἶσαι πύργος μὲ γιαλιά, κασέλα μὲ σεντέφια,
 ἐσ' εἶσαι τὸ καλύτερο ἀπ' ὅλα σου τ' ἀδέρφια.
 Ἄγγελοι σοῦ ζωγράφισαν τὸ καγκελόφρυδό σου
 10 καὶ τὸ κοντύλι ἔσταξε ν-ἐλιά στὸ μάγουλό σου.
 Ὅταν σ' ἐγέννα ἡ μάνα σου ὁ ἥλιος ἐκατέβη,

- καὶ σὸ ἔδωκε τὴν ὀμορφιά καὶ πάλε πάνω ἀνέδη.
 Ποιὸς ἦταν ὁ προξενητής, πού νὰ εἶχε φάει κανέλα,
 14 π' ἀντάμωσε τέτοιοι ἀετὸ καὶ τέτοια περιστέρα!

Κλεισάρι, 1977

188

ΜΙΑ ΒΑΜΠΑΚΙΑ, ΑΣΠΡΟΒΑΜΠΑΚΙΑ

- Μιά βαμπακιά, ἀσπροβαμπακιά
 τὴν εἶχα στὴν αὐλή μου,
 τὴ σκάλιζα, τὴν πότιζα,
 τὴν πάντεχα δική μου.
 5 Ἐνὰς ξενός, ἀλλόξενος
 ἔρθε γιὰ νὰ τὴν πάρει.
 Ἄχάριανε τὸ σπίτι μου,
 ἀνόστιμ' ἢ αὐλή μου.
 – Διῶξε, μάνα μ', τὸν ξένονε,
 10 διῶξ' τὸν νὰ μὴ μὲ πάρει!
 – Τοῦ ξένου εἶσαι, κόρη μου,
 12 ὁ ξένος θὰ σὲ πάρει.

Δρόδιανη, 1986

189A

ΣΕ ΤΟΥΤΗΝ ΤΑΒΛΑ ΠΟΥ ΕΙΜΑΣΤΕ

Σὲ τούτην τάβλα πού εἶμαστε, σὲ τοῦτο τὸ τραπέζι,
 τρεῖς μαυρομάτες μᾶς κεροῦν, τρεῖς ἀρραβωνιασμένες.
 Ἡ μιά κεράει μὲ τὸ γυαλὶ κι ἡ ἄλλη μὲ τὴν κούπα,

- κι ἡ τρίτη, ἡ μικρότερη, μὲ μαστραπά στὸ χέρι.
 5 Κι ἀπ' τὸ πολὺ τὸ κέρασμα κι ἀπ' τὰ ψιλὰ τραγούδια,
 κουνήθηκε τὸ χέρι της κι ἔπεσε τὸ κρυστάλλι.
 Κι οὐδὲ στὴν πέτρα ἔπεσε κι οὐδὲ στ' ἄσπρὸ λιθάρι,
 8 μόνο στ' ἀφέντη τὴν ποδιά ἔπεσε κι ἐραΐστη.

Φοινίκι, 1981

189B

ΣΕ ΤΟΥΤΗΝ ΤΑΒΛΑ ΠΟΥ ῥΜΑΣΤΕ

Οἱ ἐπόμενοι στίχοι, μὲ ἀμιγῶς περιεχόμενο μοιρολογίου, παρεμβολικά, τραγουδιοῦνται σὲ γαμήλια τελετή:

Γιατί εἶναι μαῦρα τὰ βουνά κι ἀραχνιασμένες ράχες;

Μὴν ἄνεμος τὰ πολεμᾶ, μηνά βροχή τὰ βρέχει.

Οὐδ' ἄνεμος τὰ πολεμᾶ, οὐδέ βροχή τὰ βρέχει,

μόνο διαβαίνει ὁ Χάροντας μὲ τοὺς ἀπεθαμένους.

- 5 Σέρει τοὺς νιούς ἀπ' τὰ μαλλιά, τοὺς γέρους ἀπ' τὰ γένια.

Κάτω ἐκεῖ στὸν Χάροντα πῶς ἀπερᾶ ὁ κόσμος;

Νὰ δῶ τοὺς νιούς πῶς ἀπεροῦν, τοὺς γέρους πῶς ἀγιάζουν,

γὰ δῶ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ πῶς μάζουν μανουσάκια

καὶ παίζουν τὸ χρυσόμηλο καὶ λησμονοῦν τὴ μάνα.

- 10 Χωρίζονται τ' ἀντρόγενα καὶ γυρισμὸ δὲν ἔχουν.

Σὲ τούτην τάβλα πού ῥμαστε, σὲ τοῦτο τὸ τραπέζι,

τὸν ῥ Ἀγγελο φιλεύομε καὶ τὸ Χριστὸ κερνοῦμε

καὶ τὴν κυρὰ τὴν Παναγιά πολὺ τὴν προσκυνοῦμε,

νὰ μοῦ χαρίσει τὰ κλειδιά, κλειδιά τοῦ παραδείσου.

- 5 Ν' ἀνοίξω τὸν παράδεισο, νὰ μπῶ νὰ σεργιανίσω,

Νὰ δῶ τοὺς νιούς πῶς ἀπεροῦν τοὺς γέρους πῶς ἀγιάζουν,

νὰ δῶ καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ πῶς μάζουν μανουσάκια

- 8 καὶ παίζουν τὸ χρυσόμηλο καὶ λησμονοῦν τὴ μάνα.

Κλεισάρι, 1972

190

ΠΕΡΑ ΣΤΙΣ ΡΑΧΕΣ, ΣΤΑ ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ

Πέρα στις ράχες, στὰ μονοπάτια
 νέος ἔδῃκε νὰ κυνηγήσει·
 δὲν κυνηγοῦσε λαγούς κι ἐλάφια,
 μόν' κυνηγοῦσε τὰ μαῦρα μάτια.
 5 Μαῦρα μου μάτια, κόκκινα χεῖλη,
 ἔβγα, μικρή μου, στὸ παραθύρι,
 νὰ ἴδεις τὸν ἥλιο καὶ τὸ φεγγάρι,
 8 νὰ ἴδεις τὸν νέο πού θὰ σὲ πάρει.

Λουψάτι, 1981

191

ΕΡΘΕ ΚΑΙΡΟΣ ΝΑ ΦΥΓΟΜΕ

"Ερθε καιρὸς νὰ φύγομε, καιρὸς νὰ χωριστοῦμε.
 Ὁ χωρισμὸς εἶναι κακὸς κι ἀντάμα δὲ μᾶς πρέπει.
 3 Χωρίζ' ἢ μάνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάνα.

Κρουονέρι, 1976

192

ΠΟΥΛΑΚΙ ΕΙΧΑ ΣΤΟ ΚΛΟΥΒΙ

Πουλάκι ν-εῖχα στὸ κλουβί, τὸ εῖχα ἡμερωμένο,
 τὸ τάζα τὴ ζάχαρη, τὸ πότιζα τὸ μόσκο,
 κι ἀπὸ τὸν μόσκο τὸν πολὺ κι ἀπὸ τὴ μυρουδιά του,

4 μου σκανταλίστη τὸ κλουβὶ καὶ μό'φυγε τ' ἀηδόνι.

Σωτήρα, 1977

193

ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΚΑΓΚΕΛΩΤΗ

Στὴ στέψη

Ἐκκλησιὰ καγκελωτή,
κουκλωτή, καμαρωτή,
ὅπως δέχεσαι κεριά,
δέξου μας καὶ τὰ παιδιά,
5 τὰ παιδιά τὰ νιόγαμπρα
6 καὶ τὰ νιοστεφάνωτα.

Κλεισάρι, 1976

194A

ΣΗΜΕΡ' ΑΣΠΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

Σήμερ' ἄσπρος οὐρανός, σήμερα ν-ἄσπρη μέρα,
σήμερα ξεχωρίζεται ἡ κόρη ἀπ' τὴ μητέρα.
Σήμερα ἀνταμώνονται ἀετὸς καὶ περιστέρα,
ἡ περιστέρα ἢ πλουμιστὴ κι ἀετὸς περιγραμμένος.
5 Τοῦ ἀετοῦ μας τὰ φτερὰ δυὸ γράμματα γραμμένα,
τῆς περιστέρας τὰ φτερὰ τὰ δυὸ κοντυλισμένα.
Κι ἂν τὰ ξηγήσει ὁ ἀετὸς, αὐτὸς θὰ τὴν κερδίσει
8 κι ἂν τὰ ξηγήσουν καὶ τὰ δυό, τὰ δυὸ θὰ κερδιστοῦνε.

Γέρομα, 1979

194B

ΣΗΜΕΡΑ ΕΙΝ' ΑΣΠΡΟΣ ΟΥΡΑΝΟΣ

Σήμερα εἶν' ἄσπρος οὐρανός, σήμερα εἶν' ἄσπρη μέρα,
σήμερα ν-ἀνταμώθηκε ν-ἀετός καὶ περιστέρα.

Μιὰ περιστέρα πλουμιστὴ μᾶς ἔρθ' ἀπὸ τὰ ξένα
κι ἔχει τὰ νύχια κόκκινα καὶ τὰ φτερὰ γραμμένα.

5 Παίρει νερὸ στὰ νύχια τῆς καὶ πάχνη στὰ φτερὰ τῆς
νὰ λούσει τὸν ἀφέντη τῆς, νὰ λούσει τὴν κυρά τῆς.

'Αξίζ' ἡ μέρα σήμερα φλωργιὰ μὲ τὸ τσιουδάλι

8 π' ἀντάμωσε τὰ νιόγαμπρα καὶ τὰ 'καμε ζευγάρι.

Πέπελη, 1987

195

ΑΠΟΨ' Η ΜΑΝΑ ΤΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ

'Απόψ' ἡ μάνα τοῦ γαμπροῦ κι ἡ πεθερὰ τῆς νύφης
μὲ τὸν ἀγέρα μάλωνε, μὲ τὸ βοριά μαλώνει:

— Τσάπα, βοριά, τὸ φύσημα, τσάπα καὶ σύ, ἀγέρα!

Ν' ἀνάψουν τὰ φανάρια μου, τὰ χρυσοφάναρά μου,

5 νὰ βγῶ νὰ ἰδῶ τὴ νύφη μου, πὺ μό 'φερε ν-ὁ γιός μου,

6 πὺ μό 'φερε ν-ὁ γιόκας μου, ὁ μικροχαϊδεμένος.

Βάνιστα, 1990

196

ΚΑΤΩ ΚΕΙ ΣΤΟ ΠΥΡΟΚΟΚΙ

- Κάτω κεῖ σὸ Πυροκόκι τί εἶναι πὸν λουλουδίξει;
Εἶναι τὸ φέσι τοῦ γαμπροῦ, τῆς νύφης τὸ μπαρμπούλι.
“Ὅλ’ ἔλεγες, μωρ’ μάνα μου, κι ὅλο μὲ παραγγέλλεις:
– Γιέ μου, πρέπει νὰ παντρευτεῖς, γιέ μου, γιὰ γυναικέψου!
5 Τώρα τὴν ἦβρα, μάνα μου, τώρα ἔβγα, μάνα, δές με,
πῶς τὴν κρατῶ σὸ χέρι μου σὰν ἡμερη τρυγόνα.
7 Κι ἀπὸ τ’ ἐσένα, μάνα μου, γυρεύω τὴν εὐκή σου.

Πολύτσηνη, 1988

197

ΔΕΝ ΤΟ ΘΑΡΡΟΥΣΑ, ΠΟΤΑΜΙΑ

- Δέν τὸ θαρροῦσα, ποταμιά,
μέση μου λιανὴ λιανή,
νερὸ νὰ κατηδάσεις,
μεσοῦλα μου γραμμένη.
5 Καὶ τώρα πὸν κατήβασες τρεῖς θάλασσες γιομάτες,
φέρει λιθάρια ριζωτά, δέντρα ξεριζωμένα,
7 φέρνει καὶ μιὰ γλυκομηλιὰ σὰ μῆλα φορτωμένη.

Σωτήρα, 1987

198

Ο ΗΛΙΟΣ ΕΠΑΝΤΡΕΥΤΗΚΕ

- Ἦλιος ἐπαντρεύτηκε καὶ πῆρε τὸ φεγγάρι,
 ἐκάλεσε καὶ στή χαρὰ συμπέθερους τ' ἀστέρια.
 Τὰ σύννεφα τοὺς ἔστρωσε στρώματα γιὰ νὰ κάτσουν,
 τοὺς ἔβαλαν φαῖ νὰ φᾶν' τὸ μόσκο καὶ τὰ ἄνθια.
 5 Κρασί τοὺς ἔδωκε νὰ πιοῦν θάλασσες καὶ ποτάμια.
 Κι ἀπ' ὅλα τ' ἄστρα τ' οὐρανοῦ ὁ Αὐγερινὸς ἐφάνη:
 Φέρνει τὸν ὕπνο ζωντανὸ στὰ νιόγαμπρα πεσκέσι,
 φέρνει καὶ στοὺς συμπέθερους λυχνάρι γιὰ νὰ φέξει
 νὰ φύγουν, νὰ πᾶν' στὰ σπίτια τους, τὰ νιόγαμπρα νυστάζουν,
 10 θέλουν νὰ πᾶν' νὰ κοιμηθοῦν, θέλουν νὰ ἡσυχάσουν.

Τσερκοβίτσα, 1988

199

Νῦν Ἀρχίσω ἀπὸ τὰ πόδια σου

- Νῦν ἀρχίσω ἄνω ἀπὸ τὰ πόδια σου, νὰ βγῶ στήν κεφαλὴ σου,
 νὰ πῶ γιὰ τὰ παινέματα ποὺ ἔχει τὸ κορμί σου:
 Νὰ πῶ γιὰ τὰ φρυδάκια σου, τὰ μικρογαϊτανάκια
 νὰ πῶ γιὰ τὰ ματάκια σου, τὰ σκιζομυγδαλάτα,
 5 ὅπου κι ἂν ρίχνουνε ματιές σὲ κάνουνε κομμάτια
 νὰ πῶ καὶ γιὰ τὴ μύτη σου, τὴ γραφοκοντυλένια
 7 νὰ πῶ καὶ γιὰ τὸ στόμα σου τὸ γλυκονοστιμάτο.

Βουσερά, 1979

200

ΕΜΕΙΣ ΕΔΩ ΔΕΝ ΕΡΘΑΜΕ

Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ἔρθαμε,
ροϊδιά μου, ροϊδιά μου,
νά φᾶμε καὶ νά πιούμε,
μωρὴ ροδακινιά μου.

5 Μόν' ἔρθαμε γιὰ λόγιασμα, γιὰ λόγιασμα τῆς νύφης·
μᾶς εἶπαν εἶναι ἔμορφη, σὰν ἥλιος, σὰ φεγγάρι·

7 μᾶς εἶπαν εἶναι πλουμιστὴ καὶ γαῖτανοφρυδούσα.

Κοσιοσίτσα, 1984

201

ΑΣΠΡΗ ΛΑΜΠΑΔΑ ΚΑΙΓΕΤΑΙ

" Ἀσπρὴ λαμπάδα καίγεται στὸν ἥλιο καὶ δὲ λιώνει.
πατέρας τῆς τῆ χαιρέται, τὴν κρυφοκαμαρώνει.

" Ἀσπρὴ λαμπάδα καίγεται στὸν ἥλιο καὶ δὲ λιώνει.
ἡ μάνα τῆς τῆ χαιρέται, τὴν κρυφοκαμαρώνει.

5 " Ἀσπρὴ λαμπάδα καίγεται στὸν ἥλιο καὶ δὲ λιώνει.
ὁ ἀδερφὸς τῆ χαιρέται, τὴν κρυφοκαμαρώνει.

" Ἀσπρὴ λαμπάδα καίγεται στὸν ἥλιο καὶ δὲ λιώνει.
8 ἡ ἀδερφή τῆ χαιρέται, τὴν κρυφοκαμαρώνει.

Λόγγος, 1979

ΠΟΙΑ ΕΙΝΑΙ ΚΕΙΝΗ ΣΤΑ ΒΑΜΠΑΚΙΑ

- Ποιά εἶναι κείνη στὰ βαμπάκια,
 μώρη νύφη;
 Ποιά εἶν' ἐκείνη ποὺ κεντᾶ,
 διαμαντόνυφη κυρά;
- 5 Κέντησέ μου τὸ μαντίλι,
 κέντησέ το μου καλά,
 βάλ' του τέλια καὶ μετάξια
 καὶ κλωστή μεταξωτή,
 διαμαντόνυφη χρυσή.
- 10 Κέντησέ μου καὶ τὴ σκούφια,
 κέντησέ τη μου καλά,
 βάλ' της τέλια καὶ μετάξια
 καὶ κλωστές, καὶ γαϊτανάκια.
 Κέντησέ μου τὸ γελέκι,
- 15 κέντησέ το μου καλά,
 βάλ' του τέλια καὶ μετάξια
- 17 μὲ κλωστές καὶ μὲ γαϊτάνια.

Ζερβάτι, 1990

ΑΡΓΥΡΟ ΜΟΥ ΜΠΡΙΚΙ

- Ἄργυρό μου μπρίκι
 καὶ μαλαματένιο,
 ρίχν' ἀγάλι ἄγαλι
 σὲ γαμπροῦ κεφάλι·
- 5 λέρα μὴν ἀφήνεις
 καὶ τὸν ἀσχημῆνεις
 καὶ τὸν ἀσχημῆνεις

στά πεθερικά του.
Ἄργυρὸ ξυράφι
10 καὶ μαλαματένιο,
τράβα ἄλι ἄλι
σὲ γαμπροῦ κεφάλι.
Τρίχα μὴν ἀφήνεις
καὶ τὸν ἀσχημῆνεις
15 καὶ τὸν ἀσχημῆνεις
16 στά πεθερικά του.

Μάλτσιανη, 1978

204

ΤΟΥ ΚΑΛΟΥ ΓΑΜΠΡΟΥ Η ΜΑΝΑ

Τοῦ καλοῦ γαμπροῦ ἡ μάνα,
ὅλη τούτην ἑβδομάδα,
ὅλο δρόμους καθερίζει
κι ὅλο μῆλα τους γιομίζει.
5 Ὅλο μῆλα κι ὅλο ρόιδα
κι ὅλο κόκκινα λουλούδια,
νά διαβεῖ ὁ γαμπρὸς κι ἡ νύφη,
8 νά διαβεῖ τὸ γαμπροσὸι.

Σελλειό, 1976

Ο ΓΙΩΡΓΗΣ ΜΑΣ ΕΚΙΝΗΣΕ

- Ἦ Γιώργης μας ἐκίνησε νύφη νὰ πάει νὰ πάρει.
 Οὔδε τὰ ροῦχα τ' ἔβαλε κι οὔδε ζωνάρι ζώνει.
 Κι ἡ μάνα του τοῦ φώναξε ἀπὸ τὸ παραθύρι:
 – Παιδί μου, βάλ' τὰ ροῦχα σου, ζῶσε καὶ τὸ ζωνάρι
 5 καὶ σύρε πάρ' τὴ νύφη μας, γραμμένη περιστέρα.
 – Ἐκεῖ πού πάω, μάνα μου, ἐγὼ νὰ πάρω νύφη
 οὔδε γιὰ ροῦχα μὲ ρωτοῦν κι οὔδὲ γιὰ τὸ ζωνάρι.
 Ἐκεῖ τηροῦν τὰ νιάτα μου, τηροῦν τὴ λεβεντιά μου.
 Κι ἐγὼ, μάνα μου, δὲν τηρῶ νὰ ἔχει μεγάλη προίκα.
 10 ἐγὼ τηρῶ τὴ νύφη μας στὰ φρύδια καὶ στὰ μάτια.
 Χαριτωμένη ἡ νύφη μας, γαμπρός μας παλικάρι,
 12 ὅπου μᾶς ἀνταμώθηκαν καὶ γίνκανε ζευγάρι.

Δρόδιανη, 1987

Στ. 1. τὸ ὄνομα τοῦ ἐκάστοτε γαμπροῦ.

ΤΡΕΧΟΥΝ ΤΑ ΝΕΡΑ, ΤΡΕΧΟΥΝ ΟΙ ΒΡΥΣΣΕΣ

Κατὰ τὴν προσέλευση τῆς προίκας.

- Τρέχουν τὰ νερά, τρέχουν οἱ βρύσες·
 τρέχει ἡ ν-ἀρχοντιά νὰ ἰδεῖ τὴ νύφη
 καὶ οἱ ἀρχόντισσες νὰ τὴν ξετάσουν:
 – Κύρ νυφούλα μου καμαρωμένη,
 5 πό ἔμαθες καὶ καμαρώνεις;
 – Ἡῦρα πεθερὸ καμαρωμένο
 καὶ ἔμαθα καὶ καμαρώνω.
 – Κύρ νυφούλα μου καμαρωμένη,

τί μᾶς ἤφερες ᾽πὸ τὰ προικιά σου;
10 – Τσεργοσέντουκο, στρώμα γιομάτο.

Κλεισάρι, 1983

207

ΕΔΩ ΠΟΥ ΕΡΘΕΣ, ΜΩΡΗ ΝΥΦΗ

Ἐδῶ πὸν ἔρθες, μώρη νύφη,
σὰν κυπαρίσσι νὰ σταθεῖς,
σὰ μῆλο νὰ μυρίσεις
καὶ σὰ μηλιά, γλυκομηλιά
5 ν' ἀνθίσεις, νὰ καρπίσεις.
Τὸν πεθερό σου πὸν θὰ βρεῖς,
νὰ τὸν καλοτυχίσεις!
Τὴν πεθερά σου πὸν θὰ βρεῖς,
9 νὰ τὴν καλοτιμήσεις!

Δέλβινο, 1983

208

ΣΤΗΝ ΚΑΙΝΟΥΡΙΑ ΤΗ ΓΩΝΙΑ

Στὴν καινούρια τὴ γωνιά
φύτρωσε μιὰ λειμονιά.
Κι ἂν ἀνθίσει κι ἂν καρπίσει,
ἡ γωνιά μας θὰ γιομίσει.
5 Πέντε νέους ν' ἀποχτήσει
καὶ κατόπι θυγατέρες,
λυγερές, καλές κοπέλες,

8 ἔμορφες καὶ λουλουδένιες.

Δίβρη, 1984

209

ΝΥΦΗ, ΞΑΣΤΕΡΟ ΝΕΡΟ

Νύφη, ξάστερο νερό καὶ ξέλαμπρο φεγγάρι,
 τὸ ταίρι σ' εἶναι ζηλευτὸ καὶ πρῶτο παλικάρι.
 Στὸ σπίτι, στὰ πεθερικά, στὴ γειτονιά ὅπ' ἔρθες,
 σὰν κυπαρίσσι νὰ σταθεῖς, σὰν κρίνος νὰ ριζώσεις
 5 καὶ σὰν μηλιά, γλυκομηλιά ν' ἀνθίσεις, νὰ καρπίσεις.
 Κι ἐδῶ, σ' αὐτὸ τ' ἀρχοντικό, ν' ἀσπρίσεις, νὰ γεράσεις.
 7 Μὲ ὑγιούς πολλούς νὰ ἀξιωθεῖς καὶ μιὰ γλυκομηλίτσα.

Πέπελη, 1980

210

ΠΟΙΟΣ ΕΪΔΕ ΤΟ ΜΑΡΙΟΛΙΚΟ

Ποιὸς εἶδε τὸ μαριολικό,
 ἄστροι μου λαμπρὸ λαμπρό,
 τ' ἀναθεματισμένο,
 φεγγαράκι μου γραμμένο.
 5 Πῶς στρίφτει τὸ μουστάκι του, σὰν νά 'ναι μεθυσμένο.
 Αὐτὸ δὲν ἦταν μέθυσμα κι οὐδὲ πολὺ πού ἔπινε.
 Ἡ ἀγάπη τὸν βαλάντωσε κι εἶναι βαλαντωμένος.
 Σαράντα κίτερα φλωργιὰ γιὰ πάρ' τα νύφη μιὰ βραδιά
 καὶ φέρ' τα στρῶσ' τα στὸν ὄντά, μιὰ Κυριακὴ τὸ βράδυ.
 10 Καὶ ρίξε μόσκο σὰν πολὺ καὶ καρυοφύλλι λίγο.

Κι ἀπὸ τὸ μόσκο τὸν πολὺ κι ἀπὸ τὸ καρυοφύλλι
12 ὁ νιὸς ἀποκοιμήθηκε κι ἀργάει νὰ ξυπνήσει.

Κλεισάρι, 1977

211

ΤΑ ΣΑΝΙΔΙΑ, ΤΑ ΣΑΝΙΔΙΑ

Τὰ σανίδια, τὰ σανίδια,
τὰ λεπτοπελεκημένα
καὶ τ' ἀσημοκαρφωμένα,
ν' ἀνηβῶ, νὰ κάτσω ἄνω
5 μὲ τοῦ Γιώργη τὴν κοπέλα,
τὴ γερακοκορφομάτα,
ποὺ ξεπήδησε τὸν πύργο
καὶ δρασκέλισε τὸ κάστρο,
μὲ δύο μῆλα στὸ ζωνάρι
10 κι ἄλλα τέσσερα στὴ τζιέπη.
Μωρή, φάτα, μωρή, δῶσ' τα,
μωρή, δῶσ' τα τοῦ καλοῦ σου,
13 δῶσ' τα καὶ τοῦ πεθεροῦ σου.

Λοβίνα, 1979

212

ΛΕΪΜΟΝΙΑ, ΛΕΪΜΟΝΙΣΕ ΜΕ

Τραγούδι τῆς ἀραβώνας

– Λεϊμονιά, λεϊμονιά,
λεϊμονιά, λεϊμόνισέ με,
δυὸ λεϊμόνια δάνεισέ με.

- Δέν μπορῶ νὰ σὲ δανείσω,
 5 οὐδὲ νὰ σὲ λειμονίσω.
 Τὰ ῥχει ὁ ἀφέντης μετροημένα
 καὶ βαριά λογαριασμένα.
 – Λειμονιά, γιὰ συλλογίσου,
 τί καιρὸ θὰ σ' ἀνθιμήσω.
 10 Θὰ σοῦ πέσουνε τὰ φύλλα,
 11 θὰ σοῦ μαραθοῦν τὰ μῆλα.

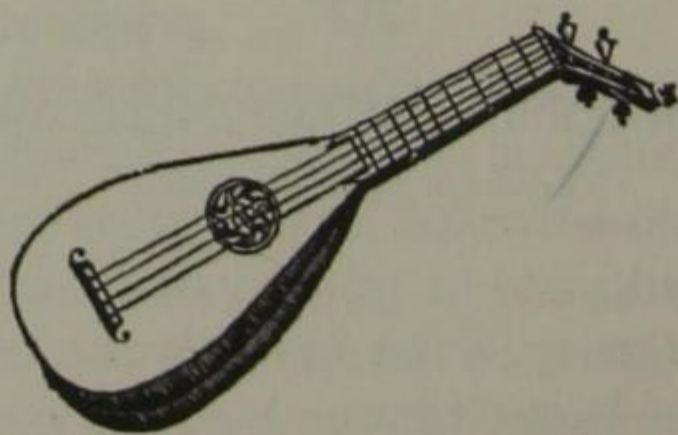
“Αγιος Ἀνδρέας, 1979

213

ΣΤΗΣ ΠΙΚΡΟΔΑΦΝΗΣ ΤΟΝ ΑΝΘΟ

- Στῆς πικροδάφνης τὸν ἀνθὸ
 ἐπέσα ν' ἀποκοιμηθῶ.
 Λίγον ὕπνο γιὰ γὰ πάρω,
 βλέπω εἴνορο μεγάλο.
 5 Παντρεῦετ' ἡ ἀγάπη μου,
 γιὰ πείσμα, γιὰ γινάτι μου,
 λέει καὶ παίρει τὸν ὄχτρό μου
 8 γιὰ τὸ πείσμα τὸ δικό μου.

Βουσερά, 1986

214

ΛΙΑΝΟΤΡΑΓΟΥΔΑ

α'

Πῶς τρέμ' ἢ βέργα στὸ νερό, τ' ἄρνι στὸν κασαπάρη,
ἔτσι τρέμ' ἢ καρδούλα μου, ἄλλος ἂν θὰ σὲ πάρει.

β'

Χωρὶς ἀγέρα τὸ πουλί, χωρὶς νερὸ τὸ ψάρι,
χωρὶς ἀγάπη δὲ βαστοῦν καὶ νιὰ καὶ παλικάρι.

γ'

Τὸ κάστανο θέλει κρασί καὶ τὸ καρύδι μέλι,
κι ἢ κόρη θέλει φίλημα πρωὶ καὶ μεσημέρι.

δ'

Ἡ μάνα σου σὲ γέννησε κι ὁ ἥλιος ἐκατέβη,
καὶ σὸ ἔδωκε τὴν ἐμορφιά καὶ πάλ' ἀπάνω ἀνέβη.

ε'

Ἔβγα στὸ παραθύρι σου καὶ κρέμασ' τὰ μαλλιὰ σου,
νὰ κάμω σκέλες ν' ἀνηβῶ, κόρη στὴν ἀγκαλιά σου.

ς'

Βασιλικὸς πλατύφυλλος μὲ τὰ σαράντα φύλλα,
πολλοὶ σὲ ἀγαπήσανε, μόνον ἐγὼ σὲ πῆρα.

ζ'

Παλιὰ στράτα δὲ χάνεται, καινούρια δὲν πατιέται,
οὐδὲ παλιὰ ἄγαπητικιὰ δὲν ἀπολησμονιέται.

η'

Ἄοξω στὶς πρασινάδες, στὶς μοσκομουρουδιές,
ὁ ἔρωτας περάει καὶ καίει δυὸ καρδιές.

θ'

Σὰν τί τὸ θέλει ἢ μάνα σου στὸ σπίτι τὸ λυχνάρι,
ἀφοῦ ἔχει ἐσένανε καὶ ἥλιο καὶ φεγγάρι;

ι'

Ἔλα, πουλί μου, ἔλα, ἔλα καὶ μὴν ἀργεῖς,
σκάλες καὶ σκαλοπάτια θὰ κάμω ν' ἀνηβεῖς.

ια'

Νὰ ἴσουν στὸν κάμπο λειμονιὰ κι ἐγὼ στὰ ὄρη χιόνι,
νὰ λιώνω νὰ ποτίζονται οἱ δροσεροὶ σου κλῶνοι.

ιβ'

Αὐτὸ τὸ μπαλκονάκι ν' ἀνάψει, νὰ καεῖ,
νὰ γκρεμιστεῖ, νὰ πέσει μὲ τὴν κυρὰ μαζί.

ιγ'

Ποιὸ δέντρο δὲ μαραίνεται, δὲ γέρνει τὰ κλαριά του
καὶ ποιὸ κορίτσι ἀνύπαντρο δὲν καίει τὴν καρδιά του;

ιδ'

Ὁ ἥλιος βασιλεύει κι ἡ μέρα σώνεται,
κι ὁ νοῦς μου ἀπὸ τ' ἐσένα δὲ συμμαζώνεται.

ιε'

Βασιλικὸς θὰ γένω στὸ παραθύρι σου
κι ἀνύπαντρος θὰ μείνω γιὰ τὸ χατίρι σου.

ις'

Γιὰ δὲς ἐκεῖνο τὸ βουνό, ὅπ' ἀναψε καὶ καίει,
κάποιος ἀρσίκης ὀρφανὸς γιὰ τὴν ἀγάπη κλαίει.

ιζ'

Ὁ ἥλιος βασιλεύει κάτω στὰ ρέματα,
θά ῥθω γιὰ νὰ σὲ πάρω, δὲ λέω ψέματα.

ιη'

Ἄν λάμπεις, ἔσύ, ἤλιε μου, μαραίνεις τὰ χορτάρια,
ἄν λάμπω ἐγώ, ἤλιε μου, μαραίνω παλικάρια.

ιθ'

Ποιὸς ἔλατος κρατάει βροχὴ καὶ ποιὰ κορφὴ τὸ χιόνι,
Ποιὰ κόρη ράβει τὰ προικιά χωρὶς νὰ ἔχει βελόνι;

κα'

Ἐσύ, κόρη ἔσαι ἤλιος, φεγγάρι λαμπερό,
μοῦ θάμπωσες τὸ φῶς μου καὶ δὲν μπορῶ νὰ ἰδῶ.

κα'

Πέρα στὴν ἀκροποταμιὰ τὸ λέει τὸ ἀηδονάκι
κι ἔμένα ἀπὸ τὰ χεῖλη μου δὲ λείπει τὸ φαμάκι.

κδ'

Ρίξε νερὸ στὴν πόρτα σου, νὰ πέσω νὰ γλιστρήσω,
νὰ βρῶ ἀφορμὴ στὴν μάννα σου νὰ ἔρθῶ νὰ σὲ ζητήσω.

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσα

2.5 ΔΙΑΦΟΡΑ

κοινωνικά, κάλαντα, γλωμικά,
παιδικά, περιγελαστικά, κ.ά.

215

ΜΗ ΜΕ ΤΗΡΑΣ ΟΠΟΥ ΓΕΛΩ

- Μη μέ τηρᾶς ὅπου γελῶ καὶ λές δέν ἔχω χάλι,
τὸ χάλι τό ᾿χω στήν καρδιά, στὰ χεῖλια τὸ μαράζι.
Δέν ἔχω ποιόνου νὰ τὸ πῶ τὸ χάλι μου ὁ μαῦρος.
- 5 Τὸ λέω στὰ ψηλὰ βουνά, πιάνουν καὶ ραγίζουν,
τὸ λέω στὰ ψηλὰ κλαριά, τὸ Μάη δέν ἀνθίζουν,
τὸ λέω στὶς κρυόβρυσες, τὸ καλοκαίρι στίβουν,
τὸ λέω καὶ τῆς μάνας μου, εἶναι ἀπεθαμένη,
τὸ λέω καὶ στ' ἀδέρφια μου, εἶναι ξενιτεμένα.
- 10 Βαρέθηκα τούτη ζωή, δέ θέλω ἄλλο νὰ ζήσω·
θὰ πάρω ἀσημομάχαιρο ν' ἀδικοθανατήσω.

Σοτήρα, 1980

216

Ο ΜΕΝΟΥΣΗΣ, Ο ΜΠΙΡΜΠΙΛΗΣ
ΚΙ Ο ΡΕΣΟΥΛ - ΑΓΑΣ

Ἐ Μενούσης, ὁ Μπιρμπίλης κι ὁ Ρεσοῦλ-ἀγάς
σὲ κρασόιπουλο πηγαίναν γιὰ νὰ φᾶν', νὰ πιοῦν.
Κεῖ ποὺ τρώγαν, κεῖ ποὺ πίναν, κεῖ ποὺ γλένταγαν
κάτι πέσαν σὲ κουβέντα γιὰ τὶς ἔμορφες.

5 – Ἐμορφη γυναῖκα πό 'χεις, βρὲ Μενούσ'-ἀγά!

– Ποῦ τὴν εἶδες, ποῦ τὴν ξέρεις καὶ τὴ μολογᾶς;

– Ψὲς τὴν εἶδα στὸ πηγάδι, πό 'παιρε νερό.

Τῆς ἐγύρεψα νεράκι, μό 'δωκε νὰ πιῶ,

τῆς ἐδώκα τὸ μαντίλι καὶ μοῦ τό 'πλυνε

10 καὶ τῆς εἶπα δυὸ κουβέντες, τῆς καλᾶρεσαν.

– Σὰν τὴν εἶδες καὶ τὴν ξέρεις, τί ροῦχα φορεῖ;

– Ἄσπρο φερεντζιὲ φοροῦσε καὶ χρυσὴ ποδιὰ
καὶ μεταξωτὸ μαντίλι γύρω στὸ λαιμό.

Κι ὁ Μενούσης μεθυσμένος πάει τὴν ἔσφαξε,

15 τὸ πρωὶ ξεμεθυσμένος πάει τὴν ἔκλαιγε:

– Σήκου, ρούσα, σήκου πάπια, σήκου νεραντζιά,

σήκου, ντύσου κι ἄρματώσου κι ἔβγα στὸ χορό,

νὰ σὲ δοῦν τὰ παλικάρια νὰ μαραίνονται,

19 νὰ σὲ δῶ κι ἐγὼ ὁ καημένος νὰ σὲ χαίρομαι.

Δεσβιτσιάνη, 1986

217

ΚΑΛΟΤΥΧΑ ἘΝΑΙ ΤΑ ΒΟΥΝΑ

Βουκολικὸ

Καλότυχα ἔναι τὰ βουνά, καλότυχοι ἔν' οἱ κάμποι,
ποὺ θάνατο δὲν καητεροῦν καὶ χάρο δὲν παντέχουν.
Τὸ καλοκαίρι πράσινα καὶ τὸ χειμῶνα χιόνια.

- Μόν' καητεροῦν τὴν ἄνοιξη, τὸ Μάη μὲ τὰ μανούσια,
 5 νὰ μπουμπουκιάσουν τὰ κλαριά, ν' ἀνοίξουνε τὰ δέντρα,
 νὰ βγοῦν οἱ βλάχοι στὰ βουνά, νὰ βγοῦν κι οἱ βλαχοπούλες,
 νὰ βγοῦν τὰ βλαχοπρόβατα μὲ τὰ λαμπρὰ κουδούνια,
 νὰ βγοῦνε καὶ οἱ βλάχισσες μὲ τὰ βλαχόπουλά τους,
 μὲ τὰ κασίκια στὴν ποδιά καὶ μὲ τὰ ἄρνια στὰ χέρια.
 10 Νὰ στήσουν στροῦγκες στὰ βουνά, στροῦγκες στὰ κορφοβούνια,
 ν' ἀρμέξουν λάγια πρόβατα, γαλάρες προβατίνες,
 ν' ἀρμέξουν καὶ τὴν κάλεσια μὲ τὸ λαμπρὸ κουδούνι,
 13 πό 'χει ἄστρο στὰ κέρατα, φεγγάρι στὰ καπούλια.

Πράβα, 1982

218

ΣΤΟΛΙΖΕΤΑΙ ΜΙΑ ΛΥΓΕΡΗ

- Στολίζεται μιὰ λυγερή στὴ μάνα της νὰ πάει,
 βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι φρύδια
 καὶ τὸν καθαροῦ ἀυγερινὸ τὸν βάνει δαχτυλίδια.
 Κινάει νὰ πάει στὴ μάνα της ἕνα Σαββατοβράδυ:
 5 – Καλημερά σου, μάνα μου! — Καλῶς τὴν κόρη πό 'ρθε!
 – Μάνα, κάτι θὰ λὰ σοῦ πῶ, κάτι θὰ σέ ρωτήσω.
 Τὸν ἄντρα ὅπου μό 'δωκες δὲν εἶναι γιὰ τ' ἐμένα.
 Αὐτὸς εἶναι γραμματικός, παπὰς θέλει νὰ γένει.
 Δὲν πρέπω 'γὼ γιὰ παπαδιά, τὰ μαῦρα νὰ φορέσω.
 10 δὲν πρέπω 'γὼ γιὰ παπαδιά κι οὐδὲ παπὰ νὰ πάρω.
 Δὲν τότε θέλω τὸν παπὰ, τὸν τράγο μὲ τὰ γένια,
 θέλω ἄντρα περήφανο κι ἄς εἶναι ὅποιος νὰ εἶναι.
 Νὰ 'χει τὸ φέσι του στραβὰ κι ἀγκίστρι τὸ μουστάκι.
 θέλω 'να λεβεντόπουλο κι ἄς εἶν' καὶ λερωμένο,
 15 θέλω τὸ τζιομπανόπουλο νὰ παίζει τὴ φλογέρα.

Κακαβιά, 1976

ΚΑΤΩ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ-ΜΑΡΙΝΑ

- Κάτω στήν 'Αγιά-Μαρίνα καὶ στήν Παναγιά,
 δώδεκα χρονῶν κορίτσι γίνκε καλογριά·
 μὲ σταυρό, μὲ κουμπουλόι πάει στήν ἐκκλησιά.
 Κι οὔδε τὸ σταυρό της κάνει κι οὔδε προσκυνᾷ.
- 5 Κάθεται στὸ σταυροδρόμι καὶ πουλάει κρασί.
 Διάβηκ' ἕνας, διάβηκ' ἄλλος, διάβηκα κι ἐγώ.
 – Πόσο τὸ κρασί, κυρά μου, πόσο τὸ ρακί;
 – Πέντε δέκα στοὺς γερόντους, τζιάπα στὰ παιδιά.
 – Καλόγριά μου, ἂν μεθύσω, ποῦ θὰ κοιμηθῶ;
- 10 – Παλικάρι, ἂν μεθύσεις, ἔλα στὸ κελί,
 ἔχω πέρδικα ψημένη καὶ γλυκὸ κρασί,
 ἔχω πάπλωμα στρωμένο καὶ χρυσὸ χαλί.
 Εἶμαι ἔρημη ἢ καημένη, εἶμαι μαναχη,
 γιὰ νὰ φᾶμε, γιὰ νὰ πιούμε καὶ νὰ παίξομε.
- 15 Νὰ φιλήσεις, ν' ἀγκαλιάσεις καλογριάς κορμί.
 – Τσῶπα, τσῶπα, καλογριά μου κι εἶναι ἀντροπή.
 – 'Αντροπή 'ναι στὰ κορίτσια καὶ στὶς νιούτσικες
 καὶ σὲ μὲν' τὴν καλόγρια δὲν εἶν' ἀντροπή,
- 19 πὺν εἶμαι στὰ ράσα ντυμένη σὰ χλωρὸ τυρί.

Σελλειό, 1984

ΠΗΡΑ ΤΟ ΔΕΡΠΑΝΑΚΙ ΜΟΥ

Βλ. καὶ 232.

Πῆρα τὸ δερπανάκι μου καὶ πῆγα νὰ θερίσω
 κι ὅλην τὴν νύχτα θέριζα καὶ λιανοτραγουδοῦσα.
 Καὶ ξύπνησα τρία χωριά καὶ τρία μαναστήρια.
 'Εξύπνησα μιὰ καλογριά μέσα 'πὸ τὸ κελί της.

- 5 Σκύφτει, πετάει τὰ ράσα της, κόφτει τὰ κουμπουλόγια.
 – Σύρτε, σταυροί, στὶς ἐκκλησιῆς κι ἅγιοι στὰ μοναστήρια!
 7 Ἐγὼ θὰ πάω νὰ παντρευτῶ, θὰ πάρω κι ἐγὼ ἄντρα.

Γκορίτσα, 1985

221

ΑΜΑΝ, ΜΥΛΩΝΑ, ΗΦΕΡΑ ΤΟ ΑΛΕΣΜΑ ΜΟΥ

Περιγελαστικό

- Ἄμάν, μυλωνά, ἦφερα τὸ ἄλεσμά μου
 νὰ τ' ἄλέσομε.
 – Δὲν ἔχομε νερό, δὲν ἔχομε καιρό,
 πάρε, κόρη, τ' ἄλεσμά σου.
 5 σύρε στὸ καλό.
 – Μπάρμπα μυλωνά, ἀφέντη μυλωνά,
 τὰ μαλλάκια μου δικά σου,
 ἄλεσέ μου τ' ἄλεσμα.
 – Δὲν ἔχομε νερό, δὲν ἔχομε καιρό,
 10 πάρε, κόρη, τ' ἄλεσμά σου,
 σύρε στὸ καλό.
 – Ἀρσίκη μυλωνά, ἀφέντη μυλωνά,
 τὰ ματάκια μου δικά σου,
 ἄλεσέ μου τ' ἄλεσμα!
 15 – Δὲν ἔχομε νερό, δὲν ἔχομε καιρό,
 πάρε, κόρη, τ' ἄλεσμά σου,
 σύρε στὸ καλό.
 – Λεβέντη μυλωνά, ἀφέντη μυλωνά,
 τὸ κορμάκι μου δικό σου,
 20 ἄλεσέ μου τ' ἄλεσμα,
 – Ἐχομε νερό, ἔχομε καιρό,
 πάρε, κόρη, τ' ἄλεσμά σου,

23 ἔλα νὰ τ' ἀλέσομε.

Λοβίνα, 1978

222

ΠΟΙΟΣ ΕΪΔΕ ΤΟΝ ΑΜΑΡΑΝΤΟ

Ποιὸς εἶδε τὸν ἀμάραντο σὲ τί βουνὸ φυτρώνει;
 Φυτρώνει μὲς στὰ ρέματα, στὶς πέτρες, στὰ λιθάρια.
 Χωρὶς δροσιὰ δροσίζεται, χωρὶς νερὸ ποτιέται.
 Τὸν τρωῶν' τὰ ἴλαφια καὶ ψοφοῦν, ἀρκοῦδες κι ἡμερεύουν.
 5 τὸν τρωῶν' τὰ λάγια πρόβατα κ' ἀλησμονοῦν τ' ἀρνιά τους.
 Νὰ τό'χε φάει κι ἡ μάνα μου νὰ μὴ'χε κάμει ἐμένα,
 παρὰ τὸ θαῦμα ποὺ εἶδα ψὲς στὸ μέγα πανηγύρι:
 Ἐρπάξ' ὁ λύκος τὸ παιδί σὴν ἀγκαλιὰ τῆς μάνας.
 Χίλιοι πεζοὶ τὸν κυνηγοῦν, τρακόσιοι δυὸ καβάλα.
 10 – Ἄφησε, λύκο, τὸ παιδί καὶ πάρε τὸ μουσκάρι!
 11 Καὶ τὸ παιδί δὲν τ' ἄφηκε καὶ τὸ μουσκάρι πῆρε.

Δρόβιανη, 1976

223A

ΠΟΥΛΑΚΙ ΒΗΚ' ΑΠΟ ΤΗ ΓΗΣ

Πουλάκι βῆκ' ἀπὸ τῆ γῆς,
 μωρ' ἔλα, μωρ' ἔλα,
 ν-ἀπὸ τὸν κάτω κόσμον,
 μωρ' ἔλα μὲ τ' ἐμένα.
 5 Καὶ πάει καὶ ἀποκούμπησε σὲ λυπημένη πόρτα,
 μὲ τὰ ποδάρια κίτερα, φτερὰ κουτσιουρεμένα.

Βγαίνουν μανάδες και ρωτοῦν και ἀδερφές ν' ἀκούσουν.

– Πουλάκι, πές μας τίποτε ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο!

– Τί νὰ σᾶς πῶ, ἀδέρφια μου, τί νὰ σᾶς μολογήσω;

- 10 Ἔπεσε σπίθα ἀπὸ κερί και τσιὰ ν-ἀπὸ λαμπάδα,
ἐκάηκ' ἡ μέση τοῦ χοροῦ πού χόρευαν νυφάδες,
12 ἐκάηκ' τὸ γεροντικὸ μαζί μὲ τὰ σκουτιὰ τους.

Σελλειό, 1980

223B

ΠΟΥΛΑΚΙ ΒΗΚΕ ΑΠΟ ΤΗ ΓΗΣ

Πουλάκι βῆκε ἀπὸ τῆ γῆς κι ἀπὸ τὸν κάτω κόσμο,

κι οὐδὲ σὲ πέτρ' ἀκούμπησε και οὐδὲ σὲ κλωνάρι,

μόν' πάησε και ἔτσιούλωσε σὲ χήρας περιβόλι·

και βῆκ' ἡ χήρα ξέπλεγη κλαίγοντας και βρυχώντας·

- 5 – Θὰ σὲ ρωτήσω, μωρ πουλί και νὰ μοῦ μολογήσεις:

Τί εἶδες, ποιὸν ἀντάμωσες ἐκεῖ στὸν κάτω κόσμο;

– Κυρά μου, κι ἂν μὲ ρώτησες, νὰ σοῦ τὸ μολογήσω:

Ἦῦρα τοῦς νιούτσικους χάρβαλους, δέντρα ξεριζωμένα,

Ἦῦρα κι αὐτὲς τὶς νιούτσικες τρανταφυλλιὲς κομμένες,

- 10 Ἦῦρα και τὰ μικρὰ παιδιὰ μανούσια μαραμένα.

Σχοριάδες, 1980

224

ΚΥΝΗΓΟΣ ΠΟΥ ΚΥΝΗΓΟΥΣΕ

- Κυνηγός πού κυνηγοῦσε εἰς τὰ δάση μιὰ φορά,
 ἔτυχε νὰ συναντήσῃ μιὰ ἐρημοεκκλησιά.
 Προχωρεῖ καὶ μπαίνει μέσα μὲ λυπητερὴ καρδιά,
 γλέπει ἐκεῖ πού προσκυνοῦσε μιὰ μικρὴ καλογριά.
- 5 – Ὠραῖα καλογριούλα, τ' ὄνομά σου τὸ καλό;
 Τ' ὄνομά σου κι ἄς πεθάνω, μὲς στὸ ἐρημοκκλήσι αὐτό.
 – Ὅρκο ἔχω καμωμένο τ' ὄνομά μου νὰ μὴ πῶ!
 – Ξαναπάτησε τὸν ὄρκο καὶ παντρέψου μιὰ φορά.
 Εἶς' ὦραία κι ἔχεις κάλη, ὁμορφὴ καλογριά.
- 10 – Πῶς τὸν ὄρκο νὰ πατήσω, τὸ σταυρὸ νὰ ἀρνηθῶ,
 ὅπου ἔχω δέκα χρόνια μὲς στὸ ἐρημοκκλήσι αὐτό;
 Χόρτα ἔτρωγα ἢ καημένη, μακριὰ 'πὸ τὸ χωριὸ
- 13 καὶ τὴν πέτρα μαξιλάρι, ἔτσι ἦτανε γραφτό.

Ντερμίσι, 1985

225A

ΟΛΕΣ ΟΙ ΝΙΕΣ ΠΑΝΤΡΕΥΟΝΤΑΙ

- Ὅλες οἱ νιὲς παντρεύονται κι ὅλες οἱ μαυρομάτες.
 Παντρεύτηκα κι ἐγὼ ἢ νιά, πῆρα τὸ μαραζιάρη.
 Τοῦ δίνω φαῖ, δὲ δέχεται, κρασί καὶ δὲν τὸ πίνει.
 Μαράζωσ' ἢ καρδούλα μου μ' αὐτὸν τὸ μαραζιάρη.
- 5 Τοῦ στρώνω πέντε στρώματα, πέντε προσκεφαλᾶκια.
 – Σήκου, μαράζη, πλάγιασε, σήκου, μαράζη, πέσε!
 Κι ἄπλωσε τὸ στεγνόχερο στὸν ἀργυρό μου κόρφο,
 νὰ βρεῖς τ' Ἀπρίλη τὶς δροσιές, τοῦ Μάη τὰ λουλούδια.
- 9 Νὰ πιάκεις δυὸ μικρὰ θυζιά, ἴσια μὲ δυὸ λειμόνια.

Λευτεροχώρι, 1983

225B

ΟΛΕΣ ΟΙ ΝΙΕΣ ΠΑΝΤΡΕΥΟΝΤΑΙ

- “Όλες οί νιές παντρεύονται,
 Γιαννούλα, Γιαννούλα
 κι όλες οί μαυρομάτες,
 Γιαννούλα μ' χαϊδεμένη.
- 5 Παντρεύονται οί λυγερές και παίρουν λεβεντάδες
 κι ἐγὼ ἢ Γιαννούλα ἢ γέμορφη πῆρα τὸ μαραζιάρη.
 Τοῦ στρώνω πέντε στρώματα, πέντε προσκεφαλάκια.
 – Σήκου, μαράζη, πλάγιασε, σήκου, μαράζη, πέσε.
 Αὐτὸς δὲ θέλει στρώματα κι οὔδε προσκεφαλάκια.
- 10 Μαράζωσ' ἢ καρδούλα μου μ' αὐτὸν τὸν μαραζιάρη.
 Ἐνάθεμά τους τοὺς γονιούς, μανάδες, πατεράδες,
 ποὺ δὲ διαλέγουν τοὺς γαμπρούς κι δώκουν τὶς κοπέλες,
 13 νὰ δώκουν τοῦ καλοῦ καλὴ και τ' ἀγαμνοῦ μιὰ στρίγλα.

Πέπελη, 1978

225Γ

ΕΜΑΡΑΘΗΚΑΝ ΤΑ ΔΕΝΤΡΙΑ

Βλ. και 264.

- Ἐμαραθήκαν τὰ δεντριά, τ' ἄνθια και τὰ μανούσια,
 γιὰ τῆς Ἑλένης τὸν καημό, τ'ς ἀδικοπαντρεμένης.
 πό' χει ἀρραβῶνες δώδεκα και δέκα δαχτυλίδια.
 – Λένη, γιὰτ' εἶσαι κίτερη, γιὰτ' εἶσαι μαραζιάρη,
 5 μὴ σὲ βαραίνουν τὰ φλωριὰ και τὰ χρυσὰ στολίδια;
 – Δὲ μὲ βαραίνουν τὰ φλωριὰ και τὰ χρυσὰ στολίδια,
 μόν' μὲ βαραίν' ὁ ἄντρας μου, ὁ κακομαραζιάρης.
 – Σήκου, μαράζη, πλάγιασε, σήκου, μαράζη, πέσε!
 Κι ἄπλωσε τὰ ξεράδια σου στὸν ἀργυρό μου κόρφο,
 10 νὰ βρεῖς τὰ μοσκολέιμονα ὅπου μοσκοβολοῦνε,

νὰ βρεῖς τοῦ Μάη τὴ δροσιά, τ' Ἀπρίλη τὰ μανούσια.
 Ὁ μαραζιάρης κείτεται, στὴν ἄκρη πλαγιασμένος
 13 κι ἐγὼ ἢ μαύρη μαναχὴ στὸ ἔρημο τὸ στρῶμα.

Δρόδιανη, 1986

226A

ΕΨΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΣΤΡΟΦΕΓΓΙΑ

Ἐψές με τὴν ἀστροφεγγιά,
 μιὰ ἄρεχε, μιὰ χιονίζε,
 με τὸ λαμπρὸ φεγγάρι,
 μιὰ βρέχει, μιὰ χιονίζει.
 5 Πῆρα τὸ ντουφεκάκι μου καὶ βγαίνω γιὰ κυνήγι·
 βρίσκω λαγὸ ν-ὄπ' ἔβασκε, περδίκα πὺ λαλοῦσε.
 Ρίνω, σκοτώνω τὸ λαγὸ καὶ παίρω τὴν περδίκα.
 Τὴν παίρω, πάω σπίτι μου, τὴν καλομαγειρεύω·
 9 τῆς ρίνω λάδι μπόλικο, τὴ μοσκοριγανίζω.

Βουσερά, 1980

226B

ΕΨΕΣ ΜΕ ΤΗΝ ΑΣΤΡΟΦΕΓΓΙΑ

Ἐψές με τὴν ἀστροφεγγιά, με τὸ λαμπρὸ φεγγάρι,
 πῆρα τὸ ντουφεκάκι μου καὶ βγαίνω γιὰ κυνήγι.
 Βρίσκω λαγὸ πὺ ἔβασκε, τρυγὸνα πὺ λαλοῦσε,
 βρίσκω κοπάδι πέρδικες πὺ γλυκοτραγουδοῦσαν.
 5 Ρίνω, βαρῶ δυὸ πέρδικες καὶ δυὸ παχιὲς τρυγόνες,
 τὶς παίρω, πάω σπίτι μου, τὶς καλομαγειρεύω,

7 καλῶ καὶ τὴν ἀγάπη μου, τῆς στρώνω τὸ τραπέζι.

Ἅγιος Ἀνδρέας, 1990

227

ΤΟ ΜΑΝΤΙΛΑΚΙ ΠΟΥ ΚΕΝΤΑΣ

– Τὸ μαντιλάκι, Ροΐδω μου, τὸ μαντιλάκι πού κεντᾶς,
τὸ μαντιλάκι πού κεντᾶς, ἐμένα νὰ τὸ στείλεις.
Νὰ μὴ τὸ στείλεις μαναχό, παρὰ μὲ τὴν ἀγάπη.
Κι ἡ Ροΐδω τὸ παράκουσε καὶ μαναχὸ τὸ στέλλει.
5 Στὰ γόνατά του τὸ κρατεῖ καὶ τὸ συχνοξετάζει:
– Γιὰ πές μου, μαντιλάκι μου, πῶς τὰ περάει ἡ ἀγάπη μου,
7 μὴν ἤυρε ἄλλοῦ κι ἀγάπησε κι ἐμένα μ' ἀπαράτησε;

Ἅγιος Νικόλαος, 1979

228

ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΕΣ, ΠΑΡΑΚΑΛΩ

Ἄρχοντισσες, παρακαλῶ, συχάστε κι ἀκουρμάστε,
νὰ πῶ δυὸ λόγια λυπερά, νὰ πῶ ἴνα μοιργιολοί.
Μηδὲ ἀπὸ χήρα τ' ἄκουσα, μηδὲ ἴπο παντρεμένη·
τοῦ χάρου ἡ μάνα τό ἔλεγε καὶ τό ἔπαιρε τραγούδι·
5 σ' ὅλον τὸν κόσμον τό ἔλεγε, κρυφὰ ν-ἀπὸ τὸ γιό της.
«Γυναῖκες, κρύψτε τ'ς ἄντρες σας κι ἀδερφές τ' ἀδέρφια,
κόρες τοὺς ἀγαπητικούς, μανάδες τὰ παιδιὰ σας·
ὁ γιός μου βῆκε παγανιά, ἐβῆκε γιὰ κυνήγι,
δὲν κυνηγᾷ στὶς ἐρημιές, δὲν κυνηγᾷ στοὺς κάμπους,
10 διαλέγει τὸ κυνήγι του κι ὅπου τ' ἀρέσει παίρει.

Ἐκεῖ πού βρῖσκει τρεῖς καλοῦς, ἐκεῖ παίρει τοὺς δύο,
 ἐκεῖ πού βρῖσκει μόνον δυό, ἐκεῖ παίρει τὸν ἕναν
 κι ἂν εὖρη ἕναν μαναχὸ κι αὐτὸν δὲν τὸν λυπᾶται.
 Τάξτε τοῦ χάρου τάγματα, τῆς χάρισσας μαντίλια
 15 κι αὐτοῦ τοῦ χαροκόπουλου ἕνα χρυσὸ ρολόι,
 16 γιὰ νὰ τ' ἀφήνει νὰ ῥχονται δυὸ τρεῖς φορές τὸ χρόνο».

Κρουονέρι, 1986

229

ΕΝΑ ΠΑΛΙΚΑΡΑΚΙ ΡΟΥΣΟ ΚΙ ΟΜΟΡΦΟ

Ἐνα παλικαράκι ροῦσο κι ὁμορφο
 καβάλα σεριανοῦσε συλλογίζοντας
 Καὶ μὲ τὸ νοῦ του λέει νὰ ἔχε πρόβατα,
 νὰ ἔχε καὶ χίλια ἴδια, νὰ ἔταν τσιέλεγκας
 5 νὰ ἔχε καὶ μιὰ βρουσούλα, μὲ κρύο νερὸ
 νὰ πότιζε τὰ ἴδια καὶ τὰ πρόβατα.
 Νὰ ἔχε κι ἕνα ἀμπελάκι μὲς στὴ Νάουσα,
 8 γιὰ νὰ ἔκανε σταφύλια καὶ γλυκὸ κρασί.

Βουλιάρατι, 1986

230

ΘΑ ΣΤΗΣΩ ΒΕΡΓΙΕΣ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ

Θὰ στήσω βέργιες στὰ βουνὰ καὶ ξόβεργιες στοὺς κάμπους,
 νὰ πιάκω αὐτὴν τὴν πέρδικα τὴν ἀηδονολαλούσα,
 ὅπου τὸ λέει γλυκὰ γλυκὰ, τοὺς κυνηγοὺς μαραίνει.
 – Πέρδικα, πού λαλᾶς γλυκὰ, τραπέζι θὰ σὲ κάμω.

- 5 – Κάλλια νὰ φᾶς τὰ νύχια σου, τὰ νυχολόδαρά σου,
 παρὰ νὰ φᾶς τὴν πέρδικα, τὴν ἀηδονολαλούσα,
 πὺ στὴν Ἀνατολὴ λαλεῖ κι ἀκούεται στὴ Δύση
 8 καὶ κυνηγὸς δὲ θὰ βρεθεῖ γιὰ νὰ τὴν κυνηγήσει.

Κακοδίκι, 1983

231

ΠΕΡΑ ΣΕ ΚΕΙΝΟ ΤΟ ΒΟΥΝΟ

Τὸ τραγούδι δὲν εἶναι ὀλοφυῆς καί, προφανῶς, ὑπέχει συμφυρμὸς ἢ σύγχυσι
 μὲ στίχους ἄλλων γνωστῶν ἀσμάτων. Π.χ. τὰ δυὸ ἀδέρφια πὺ ἦταν «θαμμένα»
 ἴσως νὰ ἀνήκουν στὴν παραλογὴ «Ποιὸς ἔχει γείλη νὰ τὸ πει» (Βλ. καὶ 7), ἐνῶ
 τὸ κλῆμα πὺ τὸ «Μάη ἀνθίζει σὰν δέντρο καὶ τὸ Θερτὴ σὰν κλῆμα» εἶναι
 στοιχεῖο πολλῶν τραγουδιῶν. Ἴσως ὅμως νὰ πρόκειται καὶ γιὰ τυπικὴ ἔναρξι
 ἢ ἀφετηρία κάποιας ἄλλης, ἀγνωστῆς ὡς τώρα, παραλογῆς.

Πέρα σὲ κεῖνο τὸ βουνό,
 κοντούλα τί μὲ μάρανες,
 καὶ στ' ἄλλο παραπέρα,
 μὲ μάρανες καημένη,

- 5 στὸ πέρα βόσκουν πρόβατα στὸ δῶθε βόσκουν ἴδια
 κι ἀνάμεσα στὰ δυὸ βουνὰ δυ' ἀδέρφια ἦταν θαμμένα.
 Ἀνάμεσα στὰ μνήματα κλῆμα ἦταν φυτρωμένο,
 τὸ Μάη ἀνθίζει σὰν δέντρο καὶ τὸ Θερτὴ σὰν κλῆμα
 καὶ τὸν δεκαπενταύγουστο κάνει καὶ τὰ σταφύλια·
 10 κάνει σταφύλια κόκκινα καὶ τὸ κρασί του μέλι.
 11 Τὸ πίνουν νιῆς θεριεύουνε, γερόντοι ξαναγιώνουν.

Ζερβάτι, 1985

232

ΠΟΙΟΣ ΗΤΑΝ ΠΟΥ ΤΡΑΓΟΥΔΑΓΕ

- Ποιός ἦταν πού τραγούδαγε ἐψές μὲ τὸ φεγγάρι,
 πού τό 'λεγε τόσ' ὁμορφα καὶ λιανοτραγουδοῦσε;
 Ξυπνάει τὰ ἀηδόνια στὶς φωλιές, τὰ λάφια στὶς ραχοῦλες,
 Ξυπνάει καὶ μιὰ καλόγρια 'πὸ μέσα 'π' τὸ κελί της.
 5 Πιάνει πετάει τὰ ράσα της, κόβει τὰ κουμπουλόγια:
 – Σύρτε, σταυροὶ στὴν ἐκκλησιά, ράσα στὸ μαναστήρι
 7 κι ἐγὼ μὲ τὸν τραγουδιστὴ ἀπόψε θὰ λὰ φύγω.

Κάτω Ἐπισκοπή, 1978

233

Σ ΤΟΥΤΟΝ ΤΟ ΜΙΚΡΟ ΧΟΡΟ

- Σ' τοῦτον τὸ μικρὸ χορὸ
 μαυρομάτες χορεύαν,
 μαυρομάτες καὶ ξανθιές
 μὲ τὶς ἑμορφες ποδιές.
 5 Μιὰ ἦταν χωρὶς ποδιὰ
 καὶ δὲν τὴ δεχτήκανε.
 Φεύγει, πάνει σπίτι της
 κι ἀκουμπάει στὴν πόρτα της.
 Διάβηκε πρᾶματευτής,
 10 παίρει πῆχ' ἀπὸ πανὶ
 κι ἔφιαξε κι αὐτὴ ποδιὰ.
 Πάνει πάλι στὸ χορὸ.
 Τώρα τὴ δεχτήκανε,
 14 στὴν κορφή τὴ βάλανε.

Λιούγκαρη, 1980

234

Ο ΓΥΦΑΝΤΗΣ ΕΓΥΦΑΙΝΕ

- ‘Ο γυφαντής ἐγύφαινε
μιὰ κόρη νὰ μαθαίνει
ἦταν κι ἀρραβωνιασμένη.
Παρασκευὴ ἐμάθαινε,
5 τὸ Σάββατο γυφαίνει,
τὴν Κυριακὴ στολίζεται
νὰ πάει στὸ πανηγύρι,
μάλαμα καὶ τζιοβαῖρι.
Στὸ δρόμον ὅπου πήγαινε
10 παιδιὰ τῆς βγαίνουνε μπροστὰ
καὶ τὰ καπέλα σκώνουν
κι ὅλα τὰ παραστραδώνουν.
Κι ἓνα παιδ’ ἀρχοντόπουλο
οὔδε τὸ καπέλο σκώνει,
15 οὔδε τὸ παραστραδώνει.
Κινάει παραπονεύοντας
στὴ μάνα του πηγαίνει·
18 ἄχ, ἢ ἀρραβωνιασμένη!

Βουλιαράτι, 1978

235

ΔΙΑΒΗΚΑ ἽΠΟ ἽΝΑ ΣΟΚΑΚΙ

Περιγελαστικὸ

- Διάβηκα Ἵπό Ἵνα σοκάκι,
γλέπω Ἵνα μικρὸ σπιτάκι,
πού Ἵχε Ἵνα παραθυράκι.
Πάνω στὸ παραθυράκι
5 κάθονταν Ἵνα κοριτσάκι,

- κένταε χρυσὸ μαντίλι.
 Τὸ κεντάει, τὸ χρυσώνει,
 μὲ τὴ μάνα της μαλώνει:
 – Μάνα, λέει, πάντρεψέ με,
 10 σπιτονοικοκύρεψέ με·
 κι ἄντρα γέρο μὴ μοῦ δώκεις,
 νὰ μοῦ δώκεις ἕναν ροῦσο!
 Τ' εἶν' τοῦ γέρου τὰ παιχνίδια;
 “Ὅλο σκόρδα καὶ κρομμύδια.
 15 Τ' εἶν' τοῦ νιοῦ τὰ παιχνιδάκια;
 16 Μόσκος καὶ γαριφαλάκια.

Ζερόατι, 1978

236

ΜΠΑΤΕ, ΚΟΡΙΤΣΙΑ, ΣΤΟ ΧΟΡΟ

Περιγελαστικὸ

- Μπᾶτε, κορίτσια, στὸ χορό,
 τώρα ποῦ ἔχετε καιρό.
 Γιατ' ὕστερα παντρεύεστε,
 σπιτονοικοκυρεύεστε.
 5 Δὲ σᾶς ἀφήνει ἡ πεθερά,
 νὰ πᾶτε ποῦ εἶναι χαρά·
 δὲ σᾶς ἀφήνει ὁ πεθερός,
 νὰ πᾶτε ποῦ εἶναι χορός·
 δὲ σᾶς ἀφήνει ὁ ἄντρας σας,
 10 νὰ πᾶτε στίς μανάδες σας·
 δὲ σᾶς ἀφήνουν τὰ παιδιά,
 νὰ πᾶτε ποῦ ἔναι τὰ βιολιά.
 – Τοὺς ἄντρες τοὺς μεθύσαμε
 καὶ τοὺς ἀποκοιμήσαμε.
 15 Καὶ τὰ παιδιά τὰ δέρομε,

- κοντά μας δὲν τὰ παίρομε.
 Καὶ τὴν κακὴ τὴν πεθερά,
 τὴ βάνομε στὴν πυρωσιὰ.
 Καὶ τὸν κακὸ τὸν πεθερὸ
 20 τὸν κάνω ὅπως θέλω ἐγώ.
 Τοῦ στρώνω ἐδῶ, τοῦ στρώνω ἐκεῖ,
 τοῦ στρώνω ὄξω, στὴν αὐλή.
 Τοῦ βάνω γιὰ προσκέφαλο
 24 ἓνα γομαροκέφαλο.

Λοβίνα, 1979

237

ΣΤΗΣ ΑΚΡΙΒΕΙΑΣ ΤΟΝ ΚΑΙΡΟ

Περιογλασσικό

- Στῆς ἀκρίβειας τὸν καιρὸ
 ἐπαντρεύτηκα κι ἐγώ.
 Καὶ ἐπῆρα μιὰ γυναίκα
 πό' τρωγε γιὰ πέντε δέκα.
 5 Τὴν ἡμέρα πού τὴν πῆρα
 ἔφαγε μιὰ προβατίνα.
 Καὶ τὴ δεύτερη βραδιὰ
 προβατίνα μὲ δυ' ἄρνιὰ.
 Καὶ τὸ τρίτο, τρίτο βράδυ
 10 ἔφαγ' ὅλο τὸ κοπάδι.
 Τὴν Τετάρτη τὴν ἡμέρα
 τὸ μελό της πῆρ' ἀγέρα:
 – "Αντρα μου, θέλω καπέλο
 γύρω γύρω μὲ κορδέλα!
 15 "Αντρα μου, θέλω φουστάνι
 γύρω γύρω μὲ γαϊτάνι.
 "Αντρα μου, θέλω γοβάκια

- γύρω γύρω με φιογκάκια!
 Και άρπάζω ένα ξύλο
 20 και τῆς δίνω τῆς φαγούρωσ.
 – Νά, γυναίκα μου, καπέλο
 γύρω γύρω με κορδέλα!
 Νά, γυναίκα μου, φουστάνι
 γύρω γύρω με γαϊτάνι!
 25 Νά, γυναίκα μου, γοβάκια
 26 γύρω γύρω με φιογκάκια.

Λιβαδιά, 1983

238

ΠΕΝΤΕ ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ

- Πέντε παλικάρια κι ἕξι κοριτσάκια
 νά 'ταν κι ἕνας γέρος γιὰ νὰ τὰ μοιράσει,
 γιὰ νὰ τὰ μοιράσει καὶ νὰ τὰ λαχνιάσει.
 Κι ἡ καλὴ κοπέλα ἔπεσε τοῦ γέρου.
 5 Τὴν τραβάει στὸν ἴσκιο γιὰ νὰ τὸν ψειρίσει.
 'Ποκοιμήθηκ' ὁ γέρος κι ἔφυγε ν-ἡ κόρη.
 Ἐυπνῆσε ν-ὁ γέρος καὶ τραβάει τὰ γένια
 καὶ τραβάει τὰ γένια, στρίβει τὰ μουστάκια.
 – Τί ἔχεις, μωρὲ γέρο, πὺν τραβᾶς τὰ γένια;
 10 Πὺν τραβᾶς τὰ γένια, στρίβεις τὰ μουστάκια;
 – Μό'φυγε ν-ἡ κόρη καὶ τραβῶ τὰ γένια
 12 καὶ τραβῶ τὰ γένια, στρίβω τὰ μουστάκια!

Λοβίνα, 1977

239

ΠΑΛΙΚΑΡΙΑ ΣΟΪΜΠΕΤΟΥΣΑΝ

- Παλικάρια σοϊμπετουῖσαν στοῦ κρασοῖπουλειό
 καὶ γυναῖκες ἐπαινοῦσαν γιὰ τὴν ἐμορφιά.
 – Σὰν τ' Ἀντώνη τὴ γυναῖκα δὲν εἶδα καμμιά.
 – Ποῦ τὴν εἶδες καὶ τὴν ξέρεις καὶ τὴ μολογᾶς;
 5 – Μωρ' τὴν εἶδα καὶ τὴν ξέρω καὶ τὴ μολογῶ.
 – Σὰν τὴν εἶδες καὶ τὴν ξέρεις, τί ροῦχα φορεῖ;
 – Μὲς στοῦ Ντουλ-μπαξιέ τὴν εἶδα πού σεργιάνιζε,
 μὲ τὸ μαστραπὰ στοῦ χέρι, μὲ κρύο νερό,
 πότιζε τὸ καρυοφύλλι, τὸν ἀμάραντο.
 10 Ἄσπρον ἄλαντζιὰ φοροῦσε κι ἄργυρὰ κουμπιὰ
 11 καὶ τριγύρω στοῦ λαιμό της κίτερα φλωριά.

Πέπελη, 1977

Στ. 7. ἄλαντζιάς: πουκάμισο, μπλουζάκι.

240

ΜΕΣ ΣΤΟΥ ΓΙΩΡΓΑΚΗ ΤΗΝ ΑΥΛΗ

- Μὲς στοῦ Γιωργάκη τὴν αὐλὴ πολλ' ἦταν μαζωμένοι.
 Οὐδὲ χαρὰ πού γίνονταν κι οὐδὲ καὶ πανηγύρια.
 Λαβῶσαν τὴ Γιωργάκαινα στοῦ γόνα καὶ στοῦ χέρι
 καὶ στοῦ μικρὸ τὸ δάχτυλο, πού ἔχε τὴν ἄρραβώνα.
 5 Γιωργάκης τὴν ἐρώτησε, Γιωργάκης τὴ ρωτάει:
 – Νὰ πάω νὰ φέρω τὸ γιατρό, γιατρὸ νὰ σὲ γιατρέψει;
 – Γιωργάκη, μὴ ξοδεύεσαι, μὴ χάνεις τὰ φλωριά σου!
 Ἐμένα μὸ ῥθ' ὁ θάνατος, ἡ ὥρα νὰ πεθάνω.
 Μόν' ἓνα λόγο θὰ σοῦ πῶ, θέλω νὰ τὸν κρατήσεις!
 10 Γιωργάκη, νὰ μὴν παντρευτεῖς, γυναῖκα νὰ μὴ πάρεις,
 γιὰτὶ μᾶς δέρει τὰ παιδιά, τὸν Κώστα καὶ τὸ Μῆτρο,

12 καὶ τὸ μικρὸ Γιαννόπουλο πού 'ναι στὴ σαμαρίτσα.

Κάτω Λεσινίτσα, 1980

241

ΜΕ ΤΡΑΝΤΑΦΥΛΛΟ ΣΤΟ ΧΕΡΙ

Μὲ τραντάφυλλο στὸ χέρι καὶ λιβάντα στὰ μαλλιά
 πάλε σὲ ξανάδα νύφη, πηγαινες στὴ μάνα σου.
 Μὲ βασιλικὸ στὰ χέρια, μὲ παιδὶ στὴν ἀγκαλιά,
 θέλησα νὰ σὲ πειράξω, θὰ σὲ σκάνιαζα πολὺ.
 5 Σοῦ λυπήθηκα τὰ νιάτα, σ' ἔχει ἡ μάνα μαναχὴ.
 "Ἐχεις μέση δαχτυλίδι καὶ κορμὶ ἀγγελικό,
 7 πού δὲν τό 'δα, δὲν τὸ ξέρω σ' ὅλο τὸ ἑλληνικό.

Λουψάτι, 1989

242

ΜΕ ΚΑΛΕΣΕ ΜΓ ΑΡΧΟΝΤΙΣΣΑ

Μὲ κάλεσε μὲ ἀρχόντισσα
 νὰ πάω στὴν κάμαρά της
 γιὰ νὰ ἰδῶ τὴν καταντιά της.
 Μό 'βαλε στάρينو ψωμί,
 5 μὲ τυρὶ καὶ μὲ κρομμύδι,
 λέει καὶ τὸ κρασί της ξίδι,
 ὅπου νὰ τὴ φάει τὸ φίδι.
 Μὲ κάλεσε καὶ μιὰ φτωχιά
 νὰ πάω στὴν κάμαρά της
 10 γιὰ νὰ ἰδῶ τὴν καταντιά της.

- Μό'βαλε καλὸ ψωμί,
λέει καὶ τὸ κρασί της μέλι
13 θὰ τὴν πάρω κι ἂν δὲ θέλει.

Βοδίνο, 1975

243

ΣΤΟ ΒΟΥΝΟ ΑΝΗΒΑΙΝΑ

- Στὸ βουνὸ ἀνήβαινα,
μωρ' λιουλιέ!
Νὰ γυρίσω τὸ νερό,
μάτια μου!
5 Νὰ τὸ βάλω στὸ μπαξιέ,
νὰ ποτίσω νεραντζιές,
νεραντζιές, πορτοκαλιές
8 κι ὅλα τὰ γαρίφαλλα.

Κλεισάρι, 1979

Στ. 2. λιουλιέ: Ἀπὸ τὰ ἀλβανικὰ lule = λουλούδια.

244

ΤΙ ΕΧΕΙΣ, ΚΑΚΗ ΓΕΙΤΟΝΙΣΣΑ

Ἀλληγορικό

- Τί ἔχεις, κακὴ γειτόνισσα, τί ἔχεις ποὺ μὲ μαλώνεις;
– Γιὰ μάσ' τὰ περιστέρια σου, ὅπ' ἔρθαν στὴν αὐλή μου,
μου φάγανε τὸ στάρι μου, ἔπιαν καὶ τὸ νερό μου·
μου πῆραν καὶ τὸ χῶμα μου στὰ νυχοπόδαρά τους.
5 Ἐγὼ τὸ χῶμα τὸ ἤθελα νὰ στήσω ἓνα γιοφύρι,

6 γιὰ νὰ περάει ὁ ντουνιάς νὰ μᾶς καλοτυχίξει.

Δερβιτσιάνη, 1978

245

ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΣΑΡΑΚΟΣΤΕΣ

Περιγελαστικό

“Ολες τὶς σαρακοστὲς
καὶ μιὰ μέρα εἶν’ τ’ Ἀι-Βαγιός,
πῆγα στὸν πνευματικὸ
γιὰ νὰ ξομολογηθῶ.

5 Μοῦ ἔπε, πὲς τὰ κρίματα.

Τοῦ ἔπα, τὰ λησμόνησα.

Μοῦ ἔπε, φίλησες καμιά;

τοῦ ἔπα, κάμια κοσιαριά,

παπαδιές, καλογριές

10 καὶ κορίτσια πᾶρθενα.

Καὶ μὲ φίλευαν αὐγὰ

καὶ κρασί Μονεμβασιάς.

– Ἔχεις κρίματα πολλά.

Πάνει ὁ παπὰς στὴν ἐκκλησιά,

15 πάνω κι ἐγὼ στὴν παπαδιά.

Πάν’ ὁ παπὰς στὶς ὥρες του,

17 πάνω κι ἐγὼ στὶς κόρες του.

Κλεισάρι, 1979

246

ΛΕΪΜΟΝΑΚΙ ΜΥΡΟΥΔΑΤΟ

- Λεϊμονάκι, μυρουδάτο
 ν-ἀπὸ περιβόλ' ἀφράτο,
 μὴν παραμυρίζεις τόσο
 καὶ μὲ κάνεις νὰ νυχτώσω.
- 5 – Κι ἂν νυχτώσεις, παλικάρι,
 κάτσε νὰ ὄγει τὸ φεγγάρι.
 Νὰ σὲ ἰδῶ, νὰ σὲ γνωρίσω
 καὶ νὰ σὲ καλορωτήσω.
 Ἐπὸ τί σειρὴ κρατιέσαι,
- 10 ποῦ συγιέσαι καὶ λυγιέσαι;

Φοινίκι, 1980

247A

Ν᾽ ΑΝΟΙΞΩ ΤΟ ΧΕΙΛΑΚΙ ΜΟΥ

- Ν᾽ ἀνοίξω τὸ χειλάκι μου,
 μπιρμπίλι μπιρμπίλι,
 νὰ πῶ ἔνα τραγουδάκι,
 τὸ λέει τὸ μπιρμπιλάκι.
- 5 Νὰ νοστιμίνει τὸ χορὸ, νὰ μπεῖ ὁ κόσμος ὅλος·
 σαράντα δίπλες ὁ χορὸς, ἔννια χοροὶ χορεύουν.
 Καὶ μὲς στὴ μέση στὸ χορὸ χορεύει ἡ Ζερβοπούλα.
 Διαβαίνοντας κι ἕνας παπὰς καὶ τοὺς καλημεράει.
 Διαβαίνει τ' ἀρχοντόπουλο, στέκεται καὶ λογιάζεται.
- 10 – Κύριε, νὰ ἔμουν κι ἐγὼ Ρωμιὸς νὰ ἔμουν καὶ βαφτισμένος,
 νὰ πηγαινα νὰ πιάνομουν κοντὰ στὴ Ζερβοπούλα.
 Νὰ κούμπαγε τὸ χέρι μου μαζὶ μὲ τὸ δικό της.
 Κι ἄς μό'κοβαν τὰ δάχτυλα, κι ἄς ἤμουν κουλοχέρης·

14 κι ἄς ἤλεγαν τῆς μάνας μου, μάνα τοῦ κουλοχέρη.

Κάτω Δρόβιανη, 1985

Στ. 2. μπιρμπίλι: ἄλβ. ἀηδόνι.

247B

ΚΑΤΩ, ΣΤΟΝ ΚΑΜΠΟ ΤΟΝ ΠΛΑΤΥ

Κάτω, στὸν κάμπο τὸν πλατύ, μὲ τὰ πολλὰ μανούσια
μαζώθηκαν οἱ ἔμορφες νὰ κάμουν μαναστήρι.

Τὰ περιστέρια κουβαλοῦν, τὰ χελιδρόνια χτίζουν.

Σὰν χτίσαν κι ἀποχτίσανε, πιάνουν χορὸ χορεύουν.

5 Μπροστὰ χορεύουν οἱ ξανθιὲς καὶ πίσω οἱ μαυρομάτες.

Καὶ μέσ στη μέση τοῦ χοροῦ χορεύει ἡ Ζερβοπούλα

καὶ λάμπουν τὰ τσιαπράζια τῆς κι ἀστράφτει ἡ τραχειλιά της.

Κι ἓνα ρηγόπουλ' ἔβγαινε νὰ λαγοκυνηγήσει,

μὲ ἑξήντα δυὸ λαγωνικά, σαράντα δυὸ ζαγάρια.

10 Καὶ τ' ἄλογο κοντοκρατεῖ καὶ τὸ χορὸ λογιάζει.

– "Αχ, νὰ μὴν ἤμουν βασιλιάς κι οὔδε παιδί τοῦ ρήγα,

νὰ πῆγαινα νὰ πιάνομουν σὲ χέρι Ζερβοπούλας,

πό 'χει τὸ χεῖλι κόκκινο, τὸ μάγουλό της ρόιδο,

πό 'χει τὰ μάτια τὰ γλαρὰ καὶ γέλιο ζαχαρένιο

15 καὶ βαλαντώνει τὶς καρδιές, τρελαίνει τοὺς λεβέντες.

Κλεισάρι, 1988

248

ΝΑ ΕΙΧΑ ΤΟ ΓΚΙΟΞΙ ΜΑΡΜΑΡΟ

Νὰ εἶχα τὸ γκιόξι μάρμαρο καὶ τὴ φωνὴ καμπάνα,
 ν' ἀκούσει ἢ πέρα γειτονιὰ κι ἢ παρακάτω ρούγα.
 Νὰ ῥθοῦν καρδοῦλες θλιβερές, καρδοῦλες πονεμένες,
 νὰ κλαίει ν-ἢ μιὰ τὸν ἄντρα της κι ἢ ἄλλη τὰ παιδιὰ της.
 5 Νὰ κλαίω κι ἐγὼ τὴ μάνα μου, τὴν πολυαγαπημένη,
 πὺ μ' ἄφησε μικρὸ παιδί, μικρὸν στὴ σαρμανίτσα.
 Κι ἂν κλάψει τὸ μικρὸ παιδί, ἔλα καὶ κούνησέ το
 8 κι ἂν σοῦ ζητήσῃ καὶ δυζί, ἔλα καὶ δύζασέ το.

Κοῦ, 1978

Στ. 1. γκιόξι: στήθος.

249

Πῆρ' Ὁ ΑΠΡΙΛΗΣ ΔΩΔΕΚΑ

Πῆρ' ὁ Ἀπρίλης δώδεκα κι ὁ Μάης δεκαπέντε,
 κινήσ' ἢ Παναγιώταινα νὰ πάει στὸν Παναγιώτη.
 Στὸ δρόμον ὅπου πήγαινε, στὸ δρόμο πὺ πηγαίνει,
 θοῖσκει τὰ πρόβατα μπροστὰ καὶ τοὺς τζομπαναραίους.
 5 – Παιδιὰ μου, ποιὸν εἶν' τὰ πρόβατα, ποιὸν εἶν' οἱ προβατίνες;
 – Εἶναι τοῦ Παναγιώτη μας, τοῦ κακομοιριασμένου.
 – Παιδιὰ μου, τί εἶστε λερά, τί εἶστε λερωμένα;
 – Ἐμεῖς ἄρνια κουρέδαμαν κι εἴμαστε λερωμένοι.
 – Παιδιὰ μου, ποῦ ἔν' ἀφέντης σας ποῦ ἔναι τ' ἀφεντικά σας;
 10 – Ἄφέντης μας ἀπέθανε, ἔχει καμιά βδομάδα.
 – Παιδιὰ μου ποῦ τὸν θάψατε, ποῦ ἔναι τὰ θανατικά του;
 – Τὸν θάψαμαν στὴν ἐκκλησιὰ καὶ στ' Ἄγιο Μαναστήρι.
 Γύρισ' ἢ Παναγιώταινα μὲ τὴν καρδιὰ θλιμμένη
 14 κι ἔμαυροφορέθηκε, στὸ σπίτι της πηγαίνει.

Γράψη, 1978

ΑΜΠΕΛΙ ΜΟΥ ΠΛΑΤΥΦΥΛΛΟ

- Ἀμπέλι μου πλατύφυλλο καὶ κοντοκλαδεμένο,
 γιὰ δὲν ἀνθεῖς, γιὰ δὲν καρπεῖς, σταφύλλια γιὰ δὲν κάνεις;
 Θὰ σὲ πουλήσ', ἀμπέλι μου καὶ θὰ σὲ παζαρέψω.
 – Μὴ μὲ πουλᾶς, ἀφέντη μου καὶ μὴ μὲ παζαρεύεις.
 5 Γιὰ βάλε νιούς νὰ σκάψουνε, γερόντους νὰ κλαδέψουν
 κι αὐτὰ τὰ λιανοκόριτσα νὰ μὲ βλαστολογήσουν.
 7 Τότε ἀνθῶ, τότε καρπῶ, τότε σταφύλια κάνω.

Τσιάντα, 1977

ΕΝΑ ΣΑΒΒΑΤΟΒΡΑΔΥ

Ἐνα Σαββατοβράδυ, μιὰ Κυριακὴ πρωὶ
 ἐπῆγα στὸ μπερμπέρι γιὰ νὰ μπερμπεριστῶ,
 βρῖσκω μιὰ Βοσαιοπούλα ντυμένη στὸ χρυσό,
 στέκομαι τὴ ρωτάω, στέκομαι τῆς μιλῶ.

- 5 – Ἐρχεσαι νὰ σὲ πάρω, νὰ γίνεις Χριστιανή,
 νὰ λούζεσαι Σαβδάτο, ν' ἀλλάζεις Κυριακὴ
 καὶ νὰ μεταλαβαίνεις Χριστοῦ καὶ τὴ Λαμπρὴ;
 – Νὰ πᾶ' νὰ πῶ τῆς μάνας, νὰ δῶ τί θὰ μοῦ πεῖ.
 – Ἐχτὲς πού βῆκα, μάνα, γιὰ νὰ μπερμπεριστῶ,
 10 μοῦ εἶπ' ἕνας λεβέντης νὰ γίνω Χριστιανή,
 νὰ λούζομαι Σαβδάτο, ν' ἀλλάζω Κυριακὴ
 καὶ νὰ μεταλαβαίνω Χριστοῦ καὶ τὴ Λαμπρὴ.
 – Σφραμένη νὰ σὲ βλέπω σὲ τούρκικο τζιαμί,
 14 παρὰ ν' ἀλλάξεις πίστη, νὰ γίνεις Χριστιανή,

Σωφράτικα, 1979

252

ΜΕΣ ΣΤΗΝ ΑΓΙΑ-ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ

- Μές στὴν Ἁγία-Παρασκευὴ
 κοιμᾶται κόρη μαναχὴ.
 Κοιμᾶται κι ὄνειρεύεται
 καὶ λέει πὼς παντρεύεται:
- 5 Ψηλὸν πυργὸ ν-ἀνέβαινε,
 σὲ περιβόλι ν-ἔμπαινε.
 Καὶ τὸ πρωὶ σηκώνεται,
 βάνει νερὸ καὶ νίβεται,
 πατσιέτα καὶ σκουπίζεται.
- 10 – Καλημερά, μανούλα μου!
 – Καλῶς τὴν κοροπούλα μου!
 – Ἄποψε πού κοιμόμουνε
 ψηλὸν πυργὸ ν-ἀνέβαινα,
 σὲ περιβόλι ν-ἔμπαινα,
- 15 καὶ δυὸ ποτάμια μὲ νερό,
 ξήγα, μανούλα μ' τὸ εἶνόςσο.
 – Ὁ πύργος εἶν' ὁ θάνατος,
 τὸ περιβόλ' ὁ τάφος σου,
 τὰ δυὸ ποτάμια μὲ νερὸ
- 20 τὰ δάκρυα πού θὰ χύσ' ἐγώ.
 – Ἄχ, μανούλα μου γλυκιά,
 δέ μοῦ τὸ ξήγησες καλά.
 Ὁ πύργος εἶν' ὁ ἄντρας μου,
 τὸ περιβόλ' ὁ γάμος μου,
- 25 τὰ δυὸ ποτάμια μὲ νερὸ
 26 εἶν' ὅλο τὸ συμπεθεριό.

Κλεισάρι, 1976

ΜΙΑ ΛΙΑΝΗ, ΜΩΡ' ΜΑΝΑ ΜΟΥ

Περιγελαστικό

- Μιά λιανή, μωρ' μάνα μου,
 μιὰ λιανή λιανούτσικη
 καὶ μελαχρινούτσικη
 σὲ γιοφύρ' ἐκάθονταν.
- 5 Λούζονταν, χτενίζονταν,
 καὶ λιανοδροσίζονταν,
 διπλοφακιολίζονταν
 κι ὅλο συλλογίζονταν:
 – Πῶς θὰ λὰ περάσω ἄγῳ
- 10 τοῦτο τὸ θελὸ νερό;
 Κεῖ πὺ συλλογίζονταν
 πέρασε ἕνας νιούτσικος
 καὶ τὴν καλημέρισε.
 – Καλημέρα, νιούτσικη
- 15 καὶ μελαχρινούτσικη!
 Κι αὐτὴ τοῦ ἀπάντησε
 καὶ τὸν παρακάλεσε:
 – Πέρασε με, νιούτσικε,
 νὰ σοῦ δώκω φίλημα,
- 20 φίλημα κι ἀγκάλιασμα
 καὶ γλυκοκουδέντιασμα.
 “Ὅσο τὴν ἀπέρασε
 κι ἄπε τὸν ἐγέλασε.
 Καὶ ὁ νιὸς ἀπὸ τὸ γινάτι
- 25 ὅλο τρέχει ἀπὸ κοντὰ της.
 “Ὀπ, ἐδῶ καὶ ὦπ, ἐκεῖ,
 ὅσο πάει σπίτι της.
 Φώναξε τὴ μάνα της:
 – “Εἶγα, μάνα, γιὰ νὰ δεῖς
- 30 γαῖδαρο πὺ σὸ ἄφερα,
 φορτωμένον κούτσουρα
 καὶ στὰ μεσοσάμαρα

33 ὄλο προσανάματα.

Γέσμα, 1983

254

ΣΤ' ΟΜΟΡΦΑ ΤΑ ΚΑΠΟΥΛΕΙΑ

Στ' ὄμορφα τὰ καπουλειά
 λεβεντάδες ἔπιναν
 καὶ ραφτάδες ἔραφταν
 σκούφιες γιαννιτσάρικες
 5 καὶ κακοπλανίτικες.
 Τὴν ἡμέρα ἔραφταν
 καὶ τὸ βράδυ ἔσκαφταν.
 Μὲ τ' ἀσημομάχαιρα
 ἀσημόχωμ' ἔβγαζαν.
 10 Στὴν ποδιά τὸ μάζευαν,
 στὴ μηλιὰ τὸ πῆγαιναν.
 – Νά, μηλιὰ, τὸ χῶμα σου,
 δάνεισέ μας τ' ἄνθια σου!
 Δάνεισέ μας τ' ἄνθια σου
 15 ἀπὸ τὰ κλωνάρια σου.
 Νὰ ντυθῶ, ν' ἀρματωθῶ,
 νὰ κατέβω στὸ χωριό·
 νὰ μαράνω τρεῖς ἔννια,
 τρεῖς ἔννια, τρεῖς δώδεκα
 20 καὶ δυὸ δεκατέσσερις·
 καὶ τῆς χήρας τὸν υἱὸ
 ποὺ μὲ γέλασε ν-ἔψες
 καὶ τὸν ἔκαητέρεγα.
 Κι ἔκαψα τὴ τζιέπη μου,
 25 τὴ σαρανταδυόπηχη.

Κλεισάρι, 1981

ΤΩΡΑ ΕΙΝ' ΑΠΡΙΛΗΣ, ΤΙ ΧΑΡΑ

Έργατικό

Τώρα εἶν' Ἀπρίλης, τὶ χαρά, τώρα εἶναι καλοκαίρι·
 τὸ λέν τ' ἀηδόνια στὰ κλαριὰ κι οἱ πέρδικες στὰ πλάγια,
 τὸ λέν κι οἱ κοῦκοι στὰ βουνά, ψηλὰ στὰ κορφοβούνια.
 Πᾶν' τὰ κοπάδια στὰ βουνὰ νὰ ξεκαλοκαιριάσουν·
 5 πᾶνε κοντὰ οἱ τζιομπάνηδες, λαλώντας τὴ φλοέρα.
 Νὰ τὰ τυροκομίσουνε καὶ τὴ νομὴ νὰ βγάλουν
 καὶ νὰ γιορτάσουν τὴ Λαμπρὴ νὰ ρίξουν στὸ σημάδι.
 8 νὰ πιοῦν νερὸ ἀπ' τὸ βουνό, νὰ πάρουν τὸν ἀγέρο.

Τσιούκα, 1982

ΜΗ ΜΕ ΔΕΡΕΙΣ, ΜΑΝΑ

– Μὴ με δέρεις, μάνα, μὴ με τυρανᾶς,
 νὰ σοῦ μαρτυρήσω ποιὸς με φίλησε.
 Ὁ Γιαννάκης, μωρ' μάνα, ὁ κοντακινός.
 – Τί σοῦ ἔδωκε, μωρ' κόρη καὶ σὲ φίλησε.
 5 – Δώδεκα ρουπιέδες καὶ τρία φλωριά.
 – Ποῦ τὰ ἔχεις, μωρ' κόρη, φέρ' τα νὰ τὰ δῶ.
 – Τὰ ἔχω στὴν κασέλα, τὴν περήφανη.
 8 Γιὰ νὰ κάνω προίκα καὶ νὰ παντρευτῶ.

Κλεισάρι, 1975

Στ. 5. ρουπιές: νομισματικὴ μονάδα τῶν Ἰνδιῶν.

257

ΜΙΑ ΠΑΠΑΔΙΑ ΣΤΟΝ ΑΡΓΑΛΕΙΟ

- Μιά παπαδιά στον άργαλειό ταράζει τὸ ποδάρι,
καὶ μὲ τὸ νοῦ της ἤλεγε: «Νά 'χα 'να παλικάρι!»
Τὸ παλικάρι τὸ καλὸ θέλει καλὴ γυναίκα,
νὰ ξέρει ρόκα κι ἄργαλειό, νὰ ξέρει νὰ κεντάει.
- 5 Τὸ κέντισμα εἶναι γλέντισμα κι ἡ ρόκα εἶναι σεριάνι
κι ὁ ἔρημος ὁ ἄργαλειὸς εἶναι σκλαβιά μεγάλη.
Τοῦ Παπαγιώργ' ἡ ἀνιψιά, τοῦ ρήγα ἡ θυγατέρα,
πό 'χει ἀσημένιο ν-ἄργαλειό, μαλαματένιο χτένι
ἀπὸ τὸ βρόντο τοῦ ἄργαλειοῦ καὶ τὸν ἦχό τῆς κόρης
- 10 ὁ ἥλιος ἀντραλιάστηκε κι ἄργεῖ νὰ βασιλέψει
– Πολὺ κάνεις, ἥλιε μ', νὰ θγεῖς κι ἄργεῖς νὰ βασιλέψεις.
- 12 Σὲ καταριέτ' ἡ ἀργατεία κι οἱ ξενοδουλειτάδες.

"Ανω Λεσινίτσα, 1979

258

ΒΛΑΧΑ ΠΛΕΝΕΙ ΣΤΟ ΠΟΤΑΜΙ

Ἐργατικὸ

- Βλάχα πλένει στὸ ποτάμι
κι ἄλλη βλάχα τὴ ρωτάει:
– Βλάχα, τί εἶσαι σκουμπωμένη
καὶ βαριά βαλαντωμένη;
- 5 – Ἔχω ἄντρα, Δημητρούλα,
οὔδε ζεῖ, οὔδε πεθαίνει
- 7 κι οὔδ' ὁ χάρος ποὺ τὸν παίρει.

Σελλειό, 1973

ΣΑΒΒΑΤΟ ΜΕΡΑ ΠΙΝΑΜΑΝ

- Σαβδάτο μέρα πίναμαν, τὴν Κυριακὴ ὅλη μέρα.
 Καὶ τὴ Δευτέρα τὸ ταχιὸ ἐσῶθηκε τὸ κρασί μας.
 Κι ὁ καπετάνιος μ' ἔστειλε κρασί νὰ πάω νὰ πάρω.
 Τὸ δρόμο δὲν τὸν ἤξερα, τὸ μονοπάτι ὄχι.
- 5 Πέρασα στράτες ἄστρατες κι ἄγνωστα μονοπάτια,
 τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλε σ' ἓνα ἐρημοκκλήσι.
 Ἐκεῖ ἔταν ὅλο μνήματα, ἀδέρφια κι ἀξαδέρφια.
 Κι ἓνα μνημιὸ ἦταν ξέχωρο, ξεχωριστὸ πὸ τ' ἄλλα.
 Δὲν τὸ εἶδα καὶ τὸ πάτησα ἀνάμεσα στὰ μάτια.
- 10 Κούγω τὸ μνήμα νὰ βογγᾶ, νὰ βαριαναστενάζει.
 – Τ' ἔχεις, βρὲ μνήμα καὶ βογγᾶς καὶ βαριαναστενάζεις;
 Μὴν εἶν' τὸ χῶμα σου βαρὺ κι ἡ πλάκα σου μεγάλη;
 – Δὲν εἶν' τὸ χῶμα μου βαρὺ κι ἡ πλάκα μου μεγάλη.
 Ποιὸς εἶσαι σὺ πού μὲ πατᾶς ἀνάμεσα στὰ μάτια;
- 15 Τάχα δὲν ἤμουν κι ἐγὼ νιός, δὲν ἤμουν παλικάρι,
 16 τάχα δὲν ἐπερβάτησα τὴ νύχτα μὲ φεγγάρι;

Σωπικὴ, 1977

ΣΤΟΥ ΧΑΡΟΚΟΠΟΥ ΤΑ ΣΤΕΝΑ

- Στοῦ Χαροκόπου τὰ Στενὰ μιὰ μικροπαντρεμένη
 τὸν ἄντρα της ἐσκότωσε μωρ' ἢ δαιμονισμένη.
 Στὸν ὕπνο πού κοιμόντανε μάνα καὶ θυγατέρα
 τὸν ἀνιψιὸ ἐβάλανε καὶ τό ῥιξε μιὰ σφαιρα.
- 5 Καημένε, Θανασόπουλε, τί σ' ἔμελε νὰ πάθεις,
 ἀπὸ κακούργα πεθερά, τὰ νιάτα σου νὰ χάσεις!
 Ἐσύ, κακούργα πεθερά τοὺς πῆρες στὸ λαιμό σου,
 τὴν κόρη σου, τὸν ἀνιψιό, τὸ δόλιο τὸ γαμπρό σου.

- Βρέ, Φούλα, πῶς ἐβάσταξες καὶ πῶς βαστᾶς ἀκόμα,
 10 ἐσὺ νὰ ᾽σαι στὴ φυλακὴ κι ὁ ἄντρας σου στὸ χῶμα;
 Βρέ, Φούλα, πῶς ἐβάσταξες δὲν πόνεσ' ἡ καρδιά σου;
 12 Ἐσκότωσες τὸν ἄντρα σου, ὀρφάνεψ' τὰ παιδιὰ σου.

Κλεισάρι, 1981

261

ΕΛΑ, ΕΛΑ ΕΜΕΙΣ ΟΙ ΔΥΟ

- Ἔλα, ἔλα ἐμεῖς οἱ δύο,
 ὅσο νὰ ᾽ρθουν κι ἄλλοι δύο,
 νὰ γενοῦμε τέσσερις
 κι ἄλλοι δεκατέσσερις.
 5 Νὰ ντυθῶ, ν' ἀρματωθῶ,
 στὸ χορὸ νὰ κατηβῶ.
 Νὰ μαραίνω τρεῖς ἐννιά,
 τρεῖς ἐννιά, τρεῖς δώδεκα
 καὶ τῆς χήρας τὸν ὑγιὸ
 10 πού τὸν ἔχει μαναχό.
 Μαναχὸ στὰ γράμματα
 καὶ στὰ κοντυλίσματα.
 – Μάθε, γιέ μου, γράμματα,
 μάθε κοντυλίσματα.
 15 Κι ἐγὼ δὲν τὴν ἄκουσα,
 πιστικὸς ἐγίνηκα,
 μὲ τρακόσια πρόβατα
 κι ἐβδομήντα δυὸ σκυλιά.
 Φλογερίτσα ἔφιαξα
 20 ἀπὸ κίτρο καὶ ἐλιά
 κι ἀπὸ κόκκινη μηλιά.
 Κάθε μέρα τὴ λαλῶ,
 μὲς στὸ κάστρο ᾽κούγεται.

- Τ' ἄκουσε καὶ μιὰ κυρά,
 25 μιὰ κυρὰ ν-ἀρχόντισσα.
 – Ποιὸς εἶν' ἄκείνος πὺ λαλεῖ,
 πὺ λαλεῖ καὶ ξελαλεῖ;
 Μὴ ν' ὁ γιὸς τῆς ὀρφανῆς;
 Σύρτε, φέρτε τον ἐδῶ!
 30 Νὰ λαλεῖ στὶς πόρτες μου
 καὶ στὰ παραθύρια μου,
 νὰ ξυπνᾷ τὶς βάγιες μου
 καὶ τὶς βαγιοποῦλες μου·
 νὰ σηκώνονται ταχιά,
 35 νὰ βυζαίνουν τὰ παιδιὰ,
 36 νὰ κουφίζουν τὰ ψωμιὰ.

Βουσερά, 1983

262

ΤΟΝ ΑΜΜΟ ΑΜΜΟ ΠΗΓΑΙΝΑ

- Τὸν ἄμμο, ἄ-, ἡ μαύρη ἐγώ,
 τὸν ἄμμο ἄμμο πήγαινα,
 τὴ θάλασσα ἀγνάντευα.
 – Θάλασσα, πικροθάλασσα
 5 καὶ πικροκυματούσα,
 τὰ ψάρια σου κάνεις καλὰ
 κι ἐσύ εἶσαι φαρμακούσα.
 Ποῦ μό' πνιξες τὸν ἄντρα μου;
 – Τὸν ἄντρα σου τὸν ἔπνιξα,
 10 καὶ στὰ βαθιὰ τὸν ἔριξα.
 – Ποῦ νὰ ἔρω γὼ κολυμπητὴ
 νὰ κολυμπάει σὰν τὸ παπὶ
 γιὰ νὰ μοῦ βρεῖ τὸν ἄντρα μου;
 – Κολυμπητὴς θὰ γένω ἐγώ,

- 15 νὰ κολουμπῶ σὰν τὸ παπὶ
καὶ θὰ σοῦ βρῶ, μελαχρινή
καὶ θὰ σοῦ βρῶ τὸν ἄντρα σου,
18 νὰ χαίρεσαι τὰ νιάτα σου.

Τσιάτισα, 1978

263

ΠΑΡΕ ΜΕ, ΜΩΡ' ΤΟΥΛΑ ΤΟΥΛΑ

Ἑργατικό

- Πάρε με, μωρ' Τούλα Τούλα,
πάρε με στὸν ἀργαλειό σου,
γιά 'να σκάσιμο τ' ἄντρός σου,
γιά νὰ δῶ τὸ κατοικιό σου.
5 Νὰ μὲ μάθεις νὰ γυφαίνω,
νὰ μαζώνω τὰ μασούρια
7 καὶ νὰ ρίχνω τὸ στιμόνι.

Κλεισάρι, 1976

264

ΣΑΡΑΝΤΑ ΠΕΝΤΕ ΛΕΪΜΟΝΙΕΣ

- Σαράντα πέντε λειμόνιες στὸν ἄμμο φυτρωμένες
μὲ τὸ νερὸ στὴ ρίζα τους κι εἶναι μαραγγιασμένες·
ἔτσι εἶναι κι οἱ ἀνύπαντρες κι οἱ κακοπαντρεμένες.
Κοιμᾶτ' ἀστρί, κοιμᾶτ' αὐγή, κοιμᾶται τὸ φεγγάρι,
5 κοιμᾶται τὸ τραντάφυλλο δίπλα στὸν πλεμονιάρη.
Κι ὁ πλεμονιάρης ἔβηξε κι ἡ κόρη ἀναστενάζει.

- Τί ἔχεις, κόρη καὶ θλίβεσαι καὶ βαριαναστενάξεις;
 Μήνα τὰ ροῦχα σου βαριά, μήνα καὶ τὰ φλωριά σου;
 – Φωτιά νὰ κάψ' τὰ ροῦχα σου, φωτιά καὶ τὰ φλωριά σου,
 10 μπροστὰ στὸν ἄντρα τὸν καλό, μπροστὰ στὸ παλικάρι!
 Ἄνάθεμά τους τοὺς γονιούς, μανάδες, πατεράδες
 πὺ δὲ διαλέγουν τοὺς γαμπρούς νὰ δίνουν θυγατέρες,
 νὰ δώκουν τοῦ καλοῦ καλή καὶ τ' ἀχαμνοῦ μιὰ στροίγλα,
 14 νὰ δώκουν καὶ τοῦ γέροντα κουφή καὶ κατσιδιάρα.

Σελλειό, 1979

Στ. 14. κατσιδιάρα: πὺ ὑποφέρει ἀπὸ φαγέδαινα, (φάγουσα).

265

ΤΡΕΙΣ ΚΟΠΕΛΕΣ ΛΥΓΕΡΕΣ

- Τρεῖς κοπέλες λυγερές,
 λυγερές καὶ ἀκριβές
 πᾶν' στὸν κάμπο μαιναχές
 καὶ κρυφοκουδέντιαζαν,
 5 μιὰν τῆς ἄλλης ἤλεγαν:
 – Τάχα ἐδῶ πὺ πᾶμε ἐμεῖς,
 σᾶμα νὰ ἔβγαινε κανεῖς
 νὰ μᾶς πάρει καὶ τίς τρεῖς;!
 Σταυραετὸς καθόντανε
 10 καὶ παρακαλιόντανε,
 τῶν τριῶν ἡ ἔμορφιά
 ἦτανε γιὰ ζωγραφιά:
 – Θεέ μου, δῶσ' μου λευτεριά
 νὰ ριχτῶ ν' ἀρπάξω μιὰ,
 15 νὰ τὴν πάω στὴν κορφή
 τοῦ βουνοῦ σὲ μιὰ στιγμή.
 Κι ἂν δὲν διάλεγα ἀπ' τίς τρεῖς,
 σὰν καλὸς πρραματευτής,

κι ἂν δὲν τὴν ἐδιάλεγα
20 νὰ μοῦ κόψουν τὰ φτερά.

Ἅγιος Ἀνδρέας, 1978

266

ΠΕΡΙΒΟΛΙ Μ' ΟΡΓΩΜΕΝΟ

Ἑργατικὸ

Περιβόλι μ' ὀργωμένο,
διπλολουλουδοσπαρμένο.
Φύτεψα καὶ δυὸ δεντράκια,
λειμονιὰ καὶ μιὰ μηλιά.
5 Τὴ Δευτέρα τὰ φυτεύω
καὶ τὴν Τρίτη τὰ κλαδεύω·
τὴν Τετράδη βῆκαν φύλλα
καὶ τὴν Πέφτη βγάξουν μῆλα·
τὴν Παρασκευὴ μαζώνω·
10 τὸ Σαββάτο τὰ πουλάω·
καὶ τὴν Κυριακὴ π' ἀδειάζω,
κάθομαι καὶ λογαριάζω:
Τὴ Δευτέρα δευτεριάζω
καὶ τὴν Τρίτη δὲν ἀδειάζω·
15 τὴν Τετράδη θὰ ζυμώσω
καὶ τὴν Πέφτη θὰ φουρνίσω,
τὴν Παρασκευὴ θὰ πλύνω,
τὸ Σαββάτο θὰ μπαλώσω
19 καὶ τὴν Κυριακὴ θ' ἀλλάξω.

Κοσοβίτσα, 1983

ΕΝΑΣ ΓΕΡΟΣ ΜΥΛΩΝΑΣ

"Ένας γέρος μυλωνάς,
 τρούμπου τρούμπου τό 'λεγε,
 όπου είναι άσπρομάλλης,
 τρουμπού τρουμπού τό λέει.

- 5 'Αλέθει μύλους δώδεκα, νεροτριδιές δεκάξι:
 Οί πέντ' αλέθουν με νερό κι οί έξι με τό γάλα
 κι ένας μύλος, παλιόμυλος αλέθει με την άφρη.
 Κάνει τ' αλεύρι κόκκινο και τό πασπάλι μαύρο,
 για να 'ρχοντ' οί γραμματικοί να παίρουνε μελάκι.
 10 για να 'ρχονται κι οί έμορφες να παίρουν κοκκινάδι.

'Αργυρόκαστρο, 1976

ΤΑΡΝΑΝΑ ΚΑΙ ΤΑΡΜΠΟΜΠΟ

Ταχτάρισμα

- Ταρνανά και ταρμπομπό,
 τό παιδί θέλει χορό·
 θέλει χορό, θέλει τραγούδια
 και του Μάη τὰ λουλούδια.
 5 Νάνι όσο να 'ποκοιμηθεϊ, νάνι τό παιδί,
 όσο να 'ρθει ή μάνα του,
 να του φέρει δυο αυγά,
 δυο αυγά της Πασχαλιās,
 τά 'χει μέσα στην ποδιά.
 10 Τό παιδί μου τ' άσπρο, τ' άσπρο
 θέλει νύφη από τό Κάστρο.
 Τό παιδί τό ρώσιο, ρώσιο,

- ἄχ, τὴ νύφη νὰ τοῦ δώσω.
 Τοῦ παιδάκι μου τὸ γάμο
 15 καλοκαίρι θὰ τὸν κάμω.
 Νά 'ναι τὰ νερὰ κρασιά,
 τὰ μερμήγκια πρόβατα
 νὰ καλέσω τὸ ντουνιά
 κι ὅλη τὴν Ἀρβανιτιά.
- 20 "Υπνε, πὺ παίρεις τὰ παιδιά,
 ἔλα πᾶρε καὶ τοῦτο,
 μικρούτσικο σοῦ τό 'δωκα,
 μεγάλο φέρε μού το
 μεγάλο σὰν ψηλὸ βουνό,
- 25 ἴσιο σὰν κυπαρίσσι
 καὶ οἱ κλῶνοι του ν' ἀπλώνονται
 σ' ἀνατολὴ καὶ δύση.
 Νάνι νάνι, νάνι νάνι,
 ὕπνον ἤσυχο νὰ κάνει.
- 30 Νὰ κοιμᾶται, νὰ μερώνει,
 νὰ ξυπνᾶ, νὰ μεγαλώνει.
 Νὰ κοιμᾶται σὰν τ' ἀρνάκι,
 νὰ ξυπνᾶ σὰν τ' ἀηδονάκι.
 Μὴν πατᾶτε, μὴ βροντᾶτε,
 35 τὸ παιδάκι μου κοιμᾶται...
- Νάνι, θὰ 'ρθεὶ ἡ μάνα σου
 ἀπ' τὸ δαφνοπόταμο
 κι ἀπὸ τὰ γκλυκὰ νερά,
 νὰ σοῦ φέρει λούλουδα,
 40 λούλουδα, τραντάφυλλα
 41 καὶ μοσκογαρούφαλα.

ΝΤΗΛΙ, ΜΩΡ ᾽ ΝΤΗΛΙ, ΝΤΗΛΙ ΤΟ ΚΑΝΤΗΛΙ

- Ντήλι, μωρ ᾽ ντήλι, ντήλι τὸ καντήλι,
 πό ᾽ φεγγε καὶ κένταγε ν-ῆ κόρη τὸ μαντήλι
 τοῦ ἄρραβωνιαστικοῦ της,
 τ ᾽ ἄντρα τοῦ δικοῦ της.
- 5 Κι ἔρθε τὸ ποντίκι καὶ πῆρε τὸ φιτίλι,
 μέσα ᾽ π τὸ καντήλι,
 πό ᾽ φεγγε καὶ κένταγε ν-ῆ κόρη τὸ μαντήλι
 τοῦ ἄρραβωνιαστικοῦ της,
 τ ᾽ ἄντρα τοῦ δικοῦ της.
- 10 Κι ἔρθε ἡ γάτα κι ἔφαγε τὸ ποντίκι,
 πὸν πῆρε τὸ φιτίλι,
 μέσα ᾽ π τὸ καντήλι,
 πό ᾽ φεγγε καὶ κένταγε ν-ῆ κόρη τὸ μαντήλι
 τοῦ ἄρραβωνιαστικοῦ της,
- 15 τ ᾽ ἄντρα τοῦ δικοῦ της.
 Κι ἔρθε ὁ σκύλος κι ἔπνιξε τὴ γάτα,
 πό ᾽ φαγε τὸ ποντίκι,
 πὸν πῆρε τὸ φιτίλι,
 μέσα ᾽ π τὸ καντήλι,
- 20 πό ᾽ φεγγε καὶ κένταγε ν-ῆ κόρη τὸ μαντήλι
 τοῦ ἄρραβωνιαστικοῦ της,
 τ ᾽ ἄντρα τοῦ δικοῦ της.
 Ἔρθε καὶ τὸ ξύλο καὶ σκότωσε τὸ σκύλο
 πό ᾽ πνιξε τὴ γάτα,
- 25 πό ᾽ φαγε τὸ ποντίκι,
 πὸν πῆρε τὸ φιτίλι,
 μέσα ᾽ π τὸ καντήλι,
 πό ᾽ φεγγε καὶ κένταγε ν-ῆ κόρη τὸ μαντήλι
 τοῦ ἄρραβωνιαστικοῦ της,
- 30 τ ᾽ ἄντρα τοῦ δικοῦ της.
 Ἔρθε κι ἡ φωτιά κι ἔκαψε τὸ ξύλο,
 πὸν σκότωσε τὸ σκύλο,
 πό ᾽ πνιξε τὴ γάτα,

- πό 'φαγε τὸ ποντίκι,
 35 πὸν πῆρε τὸ φιτίλι,
 μέσα 'π' τὸ καντήλι
 πό 'φεγγε καὶ κένταγε
 ν-ῆ κόρη τὸ μαντήλι
 τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της,
 40 τ' ἄντρα τοῦ δικοῦ της.
 Ἔρθε καὶ τὸ ποτάμι κι ἔσθησε τὴ φωτιά,
 πό 'καψε τὸ ξύλο,
 πὸν σκότωσε τὸ σκύλο,
 πό 'πνιξε τὴ γάτα,
 45 πό 'φαγε τὸ ποντίκι
 πὸν πῆρε τὸ φιτίλι,
 μέσα 'π' τὸ καντήλι,
 πό 'φεγγε καὶ κένταγε ν-ῆ κόρη τὸ μαντήλι
 τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της,
 50 τ' ἄντρα τοῦ δικοῦ της.
 Ἔρθε καὶ τὸ βόδι, ρούφηξε τὸ ποτάμι,
 πό 'σθησε τὴ φωτιά,
 πό 'καψε τὸ ξύλο,
 πὸν σκότωσε τὸ σκύλο,
 55 πό 'πνιξε τὴ γάτα,
 πό 'φαγε τὸ ποντίκι,
 πὸν πῆρε τὸ φιτίλι
 μέσα 'π' τὸ καντήλι,
 πό 'φεγγε καὶ κένταγε ν-ῆ κόρη τὸ μαντήλι
 60 τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της,
 τ' ἄντρα τοῦ δικοῦ της.
 Ἔρθε καὶ ὁ λύκος κι ἔφαγε τὸ βόδι,
 πὸν ρούφηξε τὸ ποτάμι,
 πό 'σθησε τὴ φωτιά,
 65 πό 'καψε τὸ ξύλο,
 πὸν σκότωσε τὸ σκύλο,
 πό 'πνιξε τὴ γάτα,
 πό 'φαγε τὸ ποντίκι,
 πὸν πῆρε τὸ φιτίλι,

- 70 μέσα 'π' τὸ καντήλι,
 πό 'φεγγε καὶ κένταγε ν-ῆ κόρη τὸ μαντήλι
 τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της,
 τ' ἄντρα τοῦ δικοῦ της.
 "Ἐρθε καὶ ὁ κυνηγὸς καὶ σκότωσε τὸ λύκο,
- 75 πό 'φαγε τὸ βόδι,
 πὸν ρούφηξε τὸ ποτάμι,
 πό 'σβησε τὴ φωτιά,
 πό 'καψε τὸ ξύλο,
 πὸν σκότωσε τὸ σκύλο,
- 80 πό 'πνιξε τὴ γάτα,
 πό 'φαγε τὸ ποντίκι,
 πὸν πῆρε τὸ φιτίλι,
 μέσα 'π' τὸ καντήλι,
 πό 'φεγγε καὶ κένταγε ν-ῆ κόρη τὸ μαντήλι
- 85 τοῦ ἀρραβωνιαστικοῦ της
- 86 τ' ἄντρα τοῦ δικοῦ της.

Κλεισάρι, 1973

270

ΒΗΚΑΝ ΟΙ ΚΛΕΦΤΕΣ ΣΤΑ ΒΟΥΝΑ

Βουκολικό

- Βῆκαν οἱ κλέφτες στὰ βουνὰ
 γιὰ νὰ κλέψουν ἄλογα.
 Κι ἄλογα δὲν ἤϋρανε,
 προβατάκια πήρανε.
- 5 Καὶ δὲν πήρανε πολλὰ,
 καμιὰ δεκαπενταριά.
 Πῆραν τὰ ἀρνάκια μου
 καὶ τὰ κατσικάκια μου.
 Πῆραν καὶ τὸ λάγι' ἀρνὶ

- 10 πού 'χε τὸ χρυσὸ μαλλί,
τ' ἀσημένιο χαίμαλί.
Πῆραν τὴν καρδάρα μου,
βλάχα παιχνιδιάρα μου.
Πῆραν τὴ φλοέρα μου
15 μέσα 'πὸ τὰ χέρια μου.

Κλεισάρι, 1978

271A

ΣΗΚΟΥ, ΜΑΡΟΥΛ', ΑΠΟ ΤΗ ΓΗΣ

- Σήκου, Μαρούλ' ἀπὸ τὴ γῆς καὶ τὴναξε τὸ χῶμα,
σύρε καὶ στρῶσε στὸν ὄντα, στὴν κείθε καμαρούλα
καὶ πάρε κρασοπότηρο, φέρε νὰ μᾶς κεράσεις
καὶ πάρε λούσου κι ἄλλαξε καὶ βάλε τὰ καλά σου·
5 γιὰ νὰ κατέβεις στὸ χορὸ, κάτω στὸ μεσοχώρι,
γιὰ νὰ σὲ ἴδουῖν οἱ γέμορφες κι ὅλα τὰ παλικάρια
καὶ νὰ σὲ ἴδῃ κι ὁ ἄντρας σου, πού πῆρ' ἄλλη γυναίκα.
– Καὶ σὰν μὲ χώρισε καὶ τί, κακὸ τοῦ κεφαλιοῦ του!
Ἐγὼ στὶς δυὸ θὰ λούζομαι, στὶς τέσσερις θ' ἀλλάζω
10 καὶ μὲς στὶς δεκατέσσερις ἄντρ' ἄλλον θὰ διαλέξω·
θὰ φτιάξω καὶ τὰ σπίτια μου ἀντίκρου στὰ δικά του,
θὰ δάλω καὶ τὸν κῆπο μου κοντὰ στὸν ἐδικό του,
13 νὰ μπαινοβγαίνω νὰ κοιτάει, νὰ σκάει, νὰ πλαντάζει.

"Αγιος Νικόλαος, 1981

271B

ΣΗΚΟΥ, ΜΑΡΟΥΛΑ Μ', ΑΠΟ ΤΗ ΓΗΣ

- Σήκου, Μαρούλα μ' ἀπὸ τὴ γῆς κι ἀπὸ τὸ μαῦρο χῶμα,
 σήκου και ντύσου κι ἄλλαξε και βάλε τὰ καλά σου,
 ρίξε τὸ χῶμα ἔπο μεριά, τὴν πλάκα ἔπο τὴν ἄλλη.
 Σήκου νὰ ἰδεῖς ποιὸς ἔρχεται, ἔρχονται νὰ σὲ πάρουν!
- 5 – Μὲ τί χέρια νὰ σηκωθῶ και πόδια νὰ πατήσω;
 – Κάνε τὰ χέρια σου τσαπιά, τὶς ἀπαλάμες φτυάρια.
 Σήκου, ἔρθαν συμπέθεροι, νὰ σ' εὔρουν στολισμένη,
 νύφη γιὰ νὰ σὲ πάρουνε, φλωρὶ μαργαριτάρη.
 – Ποιὸς ἀπ' τὸν ἄλλο κόσμον γύρισε κι ἐγὼ γιὰ νὰ γυρίσω;
- 10 Ἔχω κι ἄλλη ἀδερφή πιάστε και ντύστε κείνη.

Δέλβινο, 1980

272

ΜΑΡΙΓΙΑ ΛΕΝ' ΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Βλ. και 249.

- Μαρίγια λέν' τὴν Παναγιά, Μαρίγια λέν' και σένα,
 Μαρίγια ποῦ ἔναι ἀφέντης σου; Ποῦ ἔναι κι ὁ Παναγιώτης;
- Ὁ ἀφέντης μου δὲν εἶν' ἐδῶ, οὐδὲ κι ὁ Παναγιώτης,
 βῆκε νὰ μάσει τ' ἄσπρα του, νὰ μάσει τὰ φλωριά του.
- 5 – Νὰ ἔρθω νὰ σ' εὔρω μιὰ βραδυὰ κι ἕνα Σαββατοβράδυ,
 ν' ἀνάψεις, Μαρίγια, τὴ φωτιά κι ὅσα κεράκια ν-ἔχεις,
 νὰ φέξουν νὰ περάσω ἐγὼ τὸ κεφαλόσκαλό σου;
 Κι ὁ Παναγιώτης λόγιαζε ν-ἀπὸ τὰ πρόβατά του.
 – Πολλὲς φωτιὲς ποῦ καίγονται στὸ σπίτι τὸ δικό μου.
- 10 Καὶ μέσ' στὸ νοῦ του ἔβανε και μέσ' στὸ νοῦ του δάνει:
- 11 – Μὴν εἶν' ἡ Μάρω ἄρρωστη, μὴν εἶναι πεθαμένη;

Δρόβιανη, 1986

273

ΜΗΛΙΤΣΑ, ΠΟΥ ΕΙΣΑΙ ΣΤΟ ΓΚΡΕΜΟ

Βλ. και 259.

- Μηλίτσα, πού είσαι στο γκρεμό στα μήλα φορτωμένη,
τά μήλα σου τὰ ρέγομαι και τὸ γκρεμὸ φοβοῦμαι.
– Κι ἂν τὸ φοβᾶσαι τὸ γκρεμὸ, πᾶρε τὸ μονοπάτι.
Τὸ μονοπάτι μ' ἔβγαλε σ' ἓνα ῥημοκκλησάκι
5 κι ἐκεῖ ἦταν ὅλο μνήματα, ὅλ' ἀπὸ παλικάρια.
Δὲν τὸ εἶδα και τὸ πάτησα ἀπάνω στὸ κεφάλι·
κι ἀκούω τὸ μνημα νὰ βογγάει, νὰ βαριαναστενάζει:
– Ποιὸς εἶν' αὐτὸς πού με πατάει ἀνάμεσα στὰ μάτια;
" Ἄν εἶναι νιὸς νὰ χαίρεται κι ἂν εἶναι παλικάρι,
10 κι ἂν εἶναι κάνας γέροντας, νὰ ῥθει κι αὐτὸς κοντά μου.

Πέπελη, 1983

274A

ΑΝΑΘΕΜΑ, ΠΟΙΟΣ ΤΑ ῚΡΙΞΕ!

Βλ. και 271.

- Ἄνάθεμα, ποιὸς τὰ Ὶριξε τὰ μάγια στὸ μπηγάδι
κι ἐμάγεψε τὸν ἄντρα μου, θέλει νὰ με χωρίσει.
– Κι ἂν με χωρίσεις, ἄντρα μου, πάλε θὰ μετανιώσεις·
στὶς δυό, στὶς τρεῖς θὰ λούζομαι, στὶς τέσσερις θ' ἀλλάζω
5 και μὲς στὶς δεκατέσσερις ἄλλον ἄντρα θὰ πάρω.
Θὰ χτίσω τὸ σπιτάκι μου, ἀντίκρου στὸ δικό σου,
νὰ μπαινοβγαίνω στήν αὐλή, νὰ σκάσεις, νὰ πλαντάξεις·
θὰ φτιάξω και τ' ἀμπέλι μου ἀντίκρου στὸ δικό σου,
9 νὰ μπαινοβγαίνω νὰ τρυγῶ γιὰ σκάσιμο δικό σου.

Φοινίκι, 1980

274B

ΑΝΑΘΕΜΑ, ΠΟΙΟΣ ΕΡΙΧΝΕ

'Ανάθεμα, ποιός ἔριχνε τὰ μάγια στὸ μπηγάδι
 καὶ μάγεψε τὸν ἄντρα μου, θέλει νὰ μὲ χωρίσει·
 Κι ἂν μὲ χωρίσ' ὁ ἄπονος, κι ἂν μὲ χωρίσ' ὁ ψεύτης,
 στὶς δυό, στὶς τρεῖς θὰ λούζομαι, στὶς τέσσερις θ' ἀλλάζω
 5 καὶ στὶς ἑπτὰ καὶ στὶς ὀχτῶ θὰ μπαίνω νὰ χορεύω.
 Θὰ κάνω νιούς νὰ ζουρλαθοῦν, γερόντους νὰ τὰ χάσουν,
 θὰ κάνω τὸν Ἑβραίοπαπα τὴ λειτουργιὰ νὰ χάσει,
 θὰ κάνω τὸν Γκοτζιάμπαση νὰ χάσει τὴ σακκούλα·
 9 θὰ κάνω τὸν πρωτόγερο νὰ πάρει τὰ σοκάκια.

Χλωμός, 1977

275

ΜΙΑ ΓΡΙΑ ΜΟΝΟΔΟΝΤΟΥ

Χλευαστικό

Μιά γρια μονοδοντοῦ
 ἄντρα χάλευε ἢ πορδοῦ·
 λάχανα μαγείρευε,
 μιὰ κλωτσιὰ τῆς τέντζιερης,
 5 χύθηκαν τὰ λάχανα
 κι ἡ γριά τραγούδαγε.
 Τὰ φερμάνια ἔγραφαν:
 οἱ γριές νὰ παντρευτοῦν.
 Οἱ γριές σὰν τ' ἄκουσαν,
 10 λούζονταν, χτενίζονταν,
 διπλοφακιολίζονταν·
 μιὰ τῆς ἄλλης ἤλεγε·
 – Ζόνια μ', ποῦ, 'ν' τὰ δόντια σου;
 – Πῆγα στὴν πρωτόστανη·

- 15 κι ἔφαγα χλωρὸ τυρί,
μό' πεσαν τὰ δόντια μου
17 καὶ τὰ δωδεκάρια μου.

Κλεισάρι, 1974

276

ΔΕ ΔΟΥΛΕΥΩ ΤΗ ΔΕΥΤΕΡΑ

Χλευαστικό

- Δὲ δουλεύω τὴ Δευτέρα,
γιατὶ κάθομ' ὅλη μέρα·
δὲ δουλεύω καὶ τὴν Τρίτη,
τὶ μοῦ ξαιματῶν' ἢ μύτη·
5 δὲ δουλεύω τὴν Τετράδη,
γιατὶ τραγουδ' ὡς τὸ βραδύ·
δὲ δουλεύω καὶ τὴν Πέφτη,
γιατ' ὁ πλάτης μου μοῦ πέφτει·
τὴν Παρασκευή κοιμοῦμαι
10 καὶ δουλεῖα δὲ συλλογιοῦμαι·
δὲ δουλεύω τὸ Σαββάτο
γιατὶ τρέχω πάνω κάτω·
Κυριακὴ βγαίνω στὴν πόρτα
καὶ ρωτῶ ἂν πιάνουν ρόκα.
15 Οἱ κακὲς μου οἱ συνυφάδες
κι ἄντρες τους οἱ μασκαράδες
ἄκαμάτρα μὲ φωνάζουν
καὶ μὲ κακοκουβεντιάζουν.
Κι ἐγὼ γνέθω, ἢ παγῶνα,
20 καλοκαίρι καὶ χειμῶνα,
τρῖα, τέσσερα μασούρια,
μὲ χορτάρ' ἀπὸ τ' ἀχούρια.
Τὰ ἔβρασα μὲ τὸ λυχνάρι,

- τά 'λιασα μέ τὸ φεγγάρι
 25 καὶ στεγνὰ καὶ παστρεμένα
 σ' ἕναν πέτο φορτωμένα,
 τὰ 'σειλα νὰ τὰ γυφάνω
 στὴ γυφάντρα τὴν ἀπάνω.
 Κι ἔκαμ' ἡ καλή μου ἡ τύχη
 30 κι ἔβγαλα πανὶ μιὰ πήχη.
 Τὸ 'κοψα βρακὶ τ' ἀντρός μου
 καὶ τὸ φόρεσ' ὁ καλός μου·
 τό 'λειπε ν-ἡ μπροστινέλα,
 ἡ βρακοθηλιὰ κι ἡ σέλα
 35 καὶ τὰ δυὸ καλαμοβράκια,
 36 καὶ γι' αὐτὸ μό 'πιασε κάκια.

Κλεισάρι, 1979

271

ΠΑΡΑΚΑΛΩ ΣΕ, ΚΥΡΙΕ ΜΟΥ

- Παρακαλῶ σε, Κύριε μου, πάρε τὴν κατεχνιά σου,
 πάρε τὴν τσιάφν' ἀπ' τὸ βουνό, τοῦ κάμπου τὴν ἀντάρα,
 γιὰ ν' ἀγναντέψω καὶ νὰ ἰδῶ τοὺς κάμπους, τὰ ντερβένια,
 ἐκεῖ πού σκάδουνε οἱ νιοί, κι ὀργώνουν οἱ ζευγίτες,
 5 νὰ ἰδῶ τί κάν' ὁ Κωσταντῆς μέ τ' ἄξιο τὸ ζευγάρι,
 ὅπ' ἔχει δόγια δυὸ στοιχειὰ κι ἀλέτρι σιδερένιο.
 Ὁ Κωσταντῆς δὲν ὀργωνε μόν' ἔστεκε στὴ βρύση.
 – Ἀνάθεμά τον τὸν παπά, τὴν ἔμορφή του κόρη,
 ὅπου μονάχη πήγαινε νερὸ γιὰ νὰ τοῦ φέρει
 10 κι ἀπὸ τὴ βρύση γύρισε στὸ σπίτι φιλημένη.

Πέπελη, 1980

278

ΔΩΔΕΚΑ ΧΡΟΝΙΑ ΠΙΣΤΙΚΟΣ

Βουκολικό

- Δώδεκα χρόνια πιστικός και δεκαχτώ τζιομπάνος
 κι ακόμα δέν κοιμήθηκα, μ' ἔν' ὄμορφο κορίτσι
 και μιὰ βραδιά, κακιὰ βραδιά, ἐπῆγα νὰ πλαγιάσω,
 τὸν ὕπνο δέν ἐχόρτασα, τὸν ὕπνο δὲ χορταίνω,
 5 μὲ ξύπνησαν χαράματα, τρεῖς ὥρες πρὶν νὰ φέξει.
 Μπῆκαν οἱ κλέφτες στὸ μαντρί, στὴν ἔρημη τὴ στάνη.
 Παίρω νερὸ και νίβομαι, ζώνω και τὸ σπαθὶ μου
 και παίρω δίπλα τὰ βουνά, δίπλα τὰ κορφοβούνια,
 βροῖσκω τὴ στάνη ἔρημη και τὰ σκυλιὰ δεμένα.
 10 – Σκυλιὰ μου, ποῦ 'ν' τὰ πρόβατα, σκυλιὰ μου, ποῦ 'ν' τὰ 'ἴδια;
 – Γιὰ λύσε μας, ἀφέντη μας και δῶσε μας νὰ φᾶμε
 12 δεξιὰ μεριά εἶν' τὰ πρόβατα, ζεροιά μεριά εἶν' τὰ 'ἴδια.

Γράψη, 1985

279

ΚΥΡ' ΑΝΑΓΝΩΣΤΑΙΝΑ

- Κυρ' Ἀναγνώσταινα δέν τό 'πραξες καλά:
 τέτοια νύφη πού 'χες σκύλα και τὴν ἔστειλες γιὰ ξύλα.
 – Εἶδε τ'ς ἄλλες πᾶν γιὰ ξύλα, κίνησε κι αὐτὴ ν-ἠ στρίγλα.
 Τὸ κοπέλι πάει καητέρι και τὴν πιάνει ἀπὸ τὸ χέρι,
 5 – Γιὰ φεύγα, θὰ μοῦ ζυμώσεις και φιλι θὰ λὰ μοῦ δώκεις...

Γέμμα, 1984

ΤΡΙΤΗ, ΤΕΤΡΑΔΗ ΘΛΙΒΕΡΗ

- Τρίτη, Τετράδη θλιβερή, Πέφτη φαρμακωμένη,
 Παρασκευή ξημέρωνε, νὰ μὴ ἔχε ξημερώσει,
 πὺν κίνησ' ἢ Γιωργάκαινα στὴ μάνα της νὰ πάει.
 Βάνει τὸν ἥλιο πρόσωπο καὶ τὸ φεγγάρι φρούδια,
 5 βάνει καὶ τὸν αὐγερινὸ καθάριο δαχτυλίδι·
 λαμποκοπάει ἢ μονέτρα της κι ἀρμάθες οἱ ρουμπιέδες.
 Ἄσημης τὴν ἀγνάντεψε, βγαίνει τὸν ἀπαντάει:
 – Καλή σου μέρα, Γιώργαινα. — Καλῶς τον τὸν Ἄσημη.
 – Γιώργαινα, θέλω φίλημα, θέλω τὰ δυό σου μάτια.
 10 – Πῶς νὰ σοῦ δώκω φίλημα κι αὐτὰ τὰ μαῦρα μάτια,
 πὺν μὲ μαλών' ἢ μάνα μου κι ἄντρας μου με σφάζει;
 – Τὸν ἄντρα σου μὴ φοβηθεῖς, ἐγὼ τὸν φοδερίζω,
 13 τὴ μάνα σου μὴ φοβηθεῖς, γιὰ μάνα δὲ μαλώνει.

Βόδριστα, 1978

ΣΗΚΩΘ' Κ' Η ΚΟΡΗ ΤΟ ΤΑΧΥ

Βλ. καὶ 53.

- Σηκώθ' κ' ἢ κόρη τὸ ταχύ, τὰ μάτια γλυκανοίγει,
 βρίσκ' ἀνοιχτὸν τὸν κόρφο της καὶ τσαλαπατημένον.
 Στέκει καὶ διαλογίζεται καὶ μὲ τὸ νοῦ της λέει:
 – Ἄν εἶναι ξένου φίλημα, νὰ ἔναι τὸ τελευταῖο,
 5 κι ἂν εἶν' ἀπὸ τὸν ἄντρα μου, χαράμι νὰ τοῦ γένει.
 Πάησε, τελάλη ἔβαλε σ' ὄλο τὸ βιλαέτι:
 – Ἄκοῦτ', ἔσεῖς οἱ ἔμορφες, καὶ σεῖς ν-οἱ μαυρομάτες:
 Τὸ Μάη κρασι μὴν πίνετε, στὴ χλόη μὴ κοιμηθεῖτε,
 βγαίνουν οἱ κλέφτες γιὰ φιλιὰ καὶ νυχτοπερδατᾶνε,
 10 σέρνουν ψωμί γιὰ τὰ σκυλιὰ, νὰ τρώων, νὰ μὴ γαυγίζουν,

11 σέρνουν και ύπνοβότανο τ'ς έμορφες νά ποτίζουν.

Δερβιτσιάνη, 1978

282

ΠΑΙΡΟΥΝ Ν' ΑΝΘΙΣΟΥΝ ΤΑ ΚΛΑΡΙΑ

Παίρουν ν' άνθίσουν τὰ κλαριά, κι ή τσιάφνη δέν τ' αφήνει,
θέλω κι έγώ νά σ' άρνηθώ και δέ μ' αφήν' ό πόθος.

– Σύρε νά είπεις τής μάνας σου, νά μή με καταριέται,
'γώ θά τήν κάμω πεθερά, γώ θά τήν κάμω μάνα,

5 στήν κόρη της τή δεύτερη, σ' έσέ τή μαυρομάτα,

πό 'χεις τὸ μάτι σαν έλιά, τὰ φρούδια σα γαϊτάνι,

πό 'χεις τὰ ματοτσίνουρα σα φράγκικο δοξάρι.

Τὸ χέρι σου τὸ παχουλό, τὸ μοσχομυρουδάτο

νά τὸ εἶχα γιά προσκέφαλο σ' ένα μαρμαροβούνι,

10 νά σέ χορτάσω φίλημα στὰ μάτια και στὰ φρούδια.

Χαμήλωσε τὸ φέσι σου και σκέπασε τὰ φρούδια,

νά μή φανούνε τὰ φιλιά, νά μή σέ καταλάβουν,

και σέ ζηλέψουν τὰ πουλιά, τής άνοιξης τ' άηδόνια,

14 σέ καταλάβ' ό βασιλιάς και σ' άπεικάσ' ό ρήγας.

Λοβίνα, 1984

Στ. 1. τσιάφνη: πάχνη.

283

ΜΑΡΙΑ ΛΕΝ' ΤΗΝ ΠΑΝΑΓΙΑ

Νυφιάτικο

Μαρία λέν' τήν Παναγιά, Μαρία λέν' και σένα,
 τὸ νιὸ π' ἄρραβωνιάστηκες, σήμερα τὸν παντρεύουν.
 "Αν δὲν πιστεύεις, πρόβαλε, ἔβγα στὸ παραθύρι,
 νὰ ἰδεῖς τὸ ψίκι πὸν περάει, πεζούρα καὶ καβάλα,
 5 νὰ ἰδεῖς τὸν ἔμορφο γαμπρό, πῶς παίζει τ' ἄλογό του·
 6 νὰ ἰδεῖς τὸ νοῦνο, τὴ νουνά, πῶς φέρνουν τὰ στεφάνια.

Δροβιανη, 1986

284

ΗΛΙΕ ΜΟΥ, ΓΙΑ ΧΑΜΗΛΩΣΕ

"Ηλιε μου, γιὰ χαμήλωσε καὶ μὴν πολυαργήσεις,
 σὲ καταριέτ' ἢ ἔσγατιὰ κι οἱ ξενοδουλευτάδες·
 σὲ καταριέται καὶ μιὰ νιά, μιὰ μικροπαντρεμένη,
 5 πὸν εἶχε ν-ἄντρα ἄρρωστον, πολὺ βαριά στὸ στρῶμα
 κι ἤθελ' ἀπὸ λαγὸ τυρὶ καὶ τ'ς ἀλαφίνας γάλα,
 κι ὅσο νὰ πάει στὸ βουνό, νὰ κατηβῆ στους κάμπους,
 νὰ φκιάξει στρούγκα καὶ μαντρί, ν' ἀρμέξει τὴ λαφίνα,
 ὁ ἄντρας τῆς ξαρρώστησε, πῆρε ἄλλη γυναίκα.
 10 Δὲν τό 'χει πῶς τὴν ἄφηκε καὶ πῆρε ἄλλη γυναίκα,
 μόν' τό 'χει πῶς τὴν κάλεσε καὶ νὰ τὸν στεφανώσει.

Δούβιανη, 1979

285

ΑΠΟΨΕ ΚΡΥΟ ΕΚΑΜΕ

Ἐπόψε κρύο ν-ἔκαμε, κρύο καὶ τραμουντάνα,
 κι ἔχιονιστῆκαν τὰ βουνά, παχνίστηκαν οἱ κάμποι
 καὶ σεῖς περιβολάκια μου, μὴν πολυπαχνιστεῖτε,
 γιὰτ' ἔχασα τὸν ἀγαπῶ, τὸν ψεύτη τῆς ἀγάπης,
 5 π' ὅταν μὲ φίλαγε ἤλεγε πάντα θὰ μ' ἀγαπάει
 καὶ τώρα μ' ἀπαρνήθηκε σὰν καλαμιὰ στὸν κάμπο,
 7 ὅπου τῆς κόφτουν τὴν κορφή κι ἡ καλαμιὰ ἔπομένει.

Σωτήρα, 1985

286

ΠΕΣΑΝ Τ' ΑΠΟΣΚΙΑ, ΠΕΣΑΝΕ

Πέσαν τ' ἀπόσκια πέσανε, Λελούδω μ', στὴν αὐλή σου,
 καὶ σύ, Λελούδω μ', νύχτωσες, στὸ μύλο μὴ πηγαίνεις,
 γιὰτ' εἶναι νιὸς ὁ μυλωνὰς καὶ σὲ διπλοξαγιάζει,
 σοῦ παίρει ξάγι στ' ἄλεσμα καὶ ξάγι γιὰ τ' ἐσένα
 5 καὶ μαραγκιάζ' ὁ κόρφος σου, χαλάει τὸ πρόσωπό σου.
 Ἡ νύφη δὲν φηκράστηκε τ' εἶπε ἡ πεθερά της·
 πιάνει φορτώνει τ' ἄλογο στὸ μύλο καὶ πηγαίνει.
 Βρίσκει τὸ μύλο χάρβαλο, ὁ μυλωνὰς κοιμᾶται.
 – Γειά σου, χαρά σου, μυλωνά! – Λελούδω μ', καλῶς ἔρθες!
 10 Λελούδω μ', δέσε τ' ἄλογο, νὰ μὴ τὸ φᾶν οἱ λύκοι
 κι ἔλα κοιμήσου δίπλα μου, ὡς πὺν νὰ ξημερώσει.
 12 Ὅλη τὴ νύχτα ἀλέσανε φιλιὰ καὶ μαῦρα μάτια..

Κλεισάρι, 1975

ΤΟΥ ΧΑΤΖΗΓΙΩΡΓ' Η ΑΝΙΨΙΑ

Τοῦ Χατζηγιώργ' ἡ ἀνιψιά, τοῦ Ρήγα ἡ θυγατέρα,
 νὰ ἰδεῖς τὸ πῶς καμάρωνε, νὰ δεῖς πῶς καμαρώνει.
 Ἐπ' τὸ φλωρὶ δὲ φαίνεται κι ἄπ' τὸ μαργαριτάρι.
 Κι οἱ χαραμῆδες τό ἔμαθαν καὶ πῆγαν νὰ τὴν κλέψουν.
 5 – Σταθεῖτε, παλικάρια μου κι ἔσεῖς, μπρὲ λεβεντάδες,
 γιὰ νὰ φασκιώσω τὸ παιδί, νὰ τὸ χορτάσω γάλα,
 7 νὰ τὸ χορτάσω φίλημα, νὰ τὸ χορτάσω μόσκο.

Λαοινίτσα, 1980

ΑΠΟΨΕ ΔΕΝ ΚΟΙΜΗΘΗΚΑ

Ἐπόψε δὲν κοιμήθηκα καὶ σήμερα νυστάζω,
 γιὰ δυὸ ματάκια π' ἀγαπῶ, γιὰ δυὸ γλυκὰ ματάκια
 θὰ λὰ τὰ κλέψω μιὰ βραδιά, νύχτα δίχως φεγγάρι.
 Νὰ τ' ἀνηθάσω σὲ βουνό, ψηλὰ σὲ κορφοβούνι,
 5 νὰ τὰ φιλάω μεσάνυχτα, νὰ τὰ φιλάω τὴ νύχτα,
 ὅταν λαλάει ἡ πέρδικα, ὅταν τὸ λέει τ' ἀηδόνι.
 Λαλᾶν οἱ κότες τρεῖς φορές καὶ τὰ κοκόρια πέντε.
 8 – Ξύπνα, περδικομάτα μου, ξύπνα νὰ ἔρθεῖς κοντά μου.

Τεριαχάτι, 1980

289

ΚΟΥΠΑ, ΚΟΥΠΑ ΜΠΙΡΜΠΙΛΕΝΙΑ

Κούπα, κούπα μπιρμπιλένια,
 κόρη μαργαριταρένια.
 φκιάξε μου καλό γιοφύρι
 νά διαβῶ νά πάω πέρα,
 5 στοῦ παπαῖ τῆ θυγατέρα,
 πού πουλάει πέντε μῆλα
 καὶ λειμόνια δεκαπέντε.
 Παίρω, σκίζω ἕνα λειμόνι,
 βρίσκω τὴν ἀγάπη μέσα
 10 μὲ τὰ χέρια σταυρωμένα
 καὶ μὲ τὰ μαλλιά πλεγμένα.
 Ξέπλεξτα καὶ ρίξτα πίσω,
 νά ῥθω καὶ νά σὲ φιλήσω.
 Ξέπλεξτα καὶ ρίξτα μπρός,
 15 νά ῥθω νά γενῶ γαμπρός.

Κλεισάρι, 1978

290

ΨΕΣ ΕΙΔΑ ΣΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΜΟΥ

Ψές εἶδα στὸ ὄνειρό μου
 μαῦρα μάτια στὸ πλευρό μου.
 Καὶ ξυπνῶ καὶ δὲν τὰ βρίσκω,
 ἀναλῶ καὶ πεθαινήσκω,
 5 Μὲ τὰ ροῦχα μου μαλώνω:
 – Ροῦχα μου, καλὰ μου ροῦχα,
 ποῦ ἔν' τὰ μαῦρα μάτια πού εἶχα;
 Μαῦρα μάτια στὸ ποτήρι
 κι ἄλλα δυὸ στὸ παραθύρι·

- 10 μὲ τηροῦν καὶ μὲ λογιάζουν,
11 μέσα στὴν καρδιά μὲ σφάζουν.

Δίβορη, 1979

291

ΤΟΥ ΜΑΗ ΤΑ ΛΟΥΛΟΥΔΙΑ

Τοῦ Μάη τὰ λουλούδια, τ' Ἀπρίλη ν-οὶ δροσιές,
ἔτσι εἶν' καὶ τῆς Θανάσιωσ οἱ ἀναστεναξιές.

Μᾶς πῆραν τὴ Θανάσιω ἔπο μέσα ἔπο τὸ μπαξιέ,
μᾶς πῆραν τὴ Θανάσιω τὰ ξημερώματα.

- 5 Κλέφτες πάησαν τὴν πιάκαν κουφά ἔπο τὴ μάνα της,
τὴν πῆραν καὶ τὴν πῆγαν σὲ ἔρημο βουνό.
– Δέν τό ἔλεγα, Θανάσιω, νὰ μοῦ σὲ κλέψουνε,
τ' ἀδερφοξαδερφά σου νὰ σὲ χαλάσουνε.
Δέν ἔκρενες, Θανάσιω, δὲ φώναζες;
10 – Τί νὰ ἔλεγα, ἦ καημένη καὶ πῶς νὰ φώναζα;
Τὸ στόμα βουλωμένο, τὴν κάμα στὸ λαιμό.
– Θανάσιω, γιὰ περβάτα, τί θὰ μᾶς πιάκουνε.
– Ἀγάλια ἔγάλια, κλέφτες, τί εἶμαι ξυπόλυτη,
ὅσο νὰ δώκ' ἦ μέρα, νὰ πάρει ἦ αὐγή,
15 ν' ἀνοίξει τὸ ἔργαστήρι, νὰ πάρω ποδεμή.

Ἄργυρόκαστρο, 1988

Α. ΚΑΛΗΝ ΕΣΠΕΡΑ ΣΑΣ

8 τραγούδια του Λαζάρου. Το πρώτο αναφέρεται στην Ἀνάσταση του Λαζάρου ἀπὸ τὸν Ἰησοῦ Χριστὸ ὕστερα ἀπὸ τετραήμερο θάνατο.

Καλὴν ἐσπέρα σας, καλὴ βραδιά σας,
καλῶς σᾶς βρήκαμε στὴν ἀφεντιὰ σας.

Ἐν ὀρίζεται νὰ σᾶς εἰποῦμε
γιὰ τὸ Λάζαρο ποὺ περδατοῦμε.

5 Ἐρθε ν-ὸ Λάζαρος, ἔρθαν τὰ Βαία
ἔρθαν κι οἱ γιορτὲς πό ᾿χουν τὰ Ἅγια.

Ἐρθε κι ὁ Χριστὸς στὴ Βηθανία
καὶ συναπαντᾶ Μάρθα καὶ Μαρία.

– Μάρθα, ποῦ ᾿ν ὁ Λάζαρος, ὁ ἰδικὸς σου

10 φίλος τοῦ Χριστοῦ κι ἀδερφός σου;

– Λέει ἀφέντης μας εἶν' ἀπεθαμένος
καὶ μὲ τοὺς νεκροὺς εἶναι ἀνταμωμένος.

Δεύρω, Λάζαρε κι ἀναστήσου
γιὰ νὰ σὲ δοῦν οἱ ἀδερφές σου.

15 Σκώθηκε κι ὀρθὸς ἐστάθη,
ἀπὸ τὰ ἄμετρα τῆς γῆς τὰ βάθη.

Ἄλλοι οἱ δαίμονες πῆραν τὰ πλάγια

18 κι οἱ τοιδόλοι τὰ τσιουκάρια.

Λεσινίτσα, 1987

Στ. 18. τσιουκάρια: κατσάβραχα.

Β. ΚΑΤΩ ΣΤΑ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΑ

Ἀπεικονίζει τὴ σταύρωση τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους καὶ τὴν ταφή του στὰ Ἱεροσόλυμα.

Κάτω στὰ Ἱεροσόλυμα καὶ στοῦ Χριστοῦ τὸν τάφο
ἐκεῖ δέντρος δὲν ἦτανε, δέντρος ἐφανερώθη.

Ὁ δέντρος ἦταν ὁ Χριστὸς κι ἡ ρίζα ἡ Παναγία
κι ἐκεῖν' τὰ φύλλα πό' πεφταν ἦταν οἱ μαρτυραῖοι,

5 πὺ μαρτυροῦσαν κι ἤλεγαν γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὰ πάθη:

– Χριστέ μου, ποιὸς σὲ σταύρωσε; – Οἱ ἄνομοι Ἑβραῖοι.

Οἱ ἄνομοι καὶ τὰ σκυλιά, τ' ἀγαρινὰ τὰ τέκνα.

Τὸ Φαραὼ διατάξανε νὰ φτιάξει τρία περόνια
κι αὐτὸς ὁ τρισκατάρατος, βαράει καὶ φτιάχνει πέντε.

10 – Ἐσύ, καλὰ πὺ τὰ φτιαξες, ἐσύ καὶ νὰ διατάξεις.

– Ἐγὼ καλὰ πὺ τὰ φτιαξα, ἐγὼ καὶ θὰ διατάξω.

Βάλτε τὰ δυὸ στὰ χέρια του καὶ τ' ἄλλα δυὸ στὰ πόδια,
τὸ τρίτο, τὸ φαρμακερό, βάλτε το στὴν καρδιά του.

14 Νὰ στάξει αἷμα καὶ γερὸ, νὰ πικραθεῖ ἡ καρδιά του.

Λεσινίτσα, 1987

Γ. ΕΔΩ ἘΧΟΜΕ ΤΟΝ ΞΕΝΙΤΗ ΜΑΣ

Τὸ τραγουδοῦσαν τὰ παιδιὰ στὰ σπίτια τῶν ξενιτεμένων.

Ἐδῶ ἔχομε τὸν ξενίτη μας, πολὺ μακριὰ στὰ ξένα.

Νὰ πάει καλὰ, νὰ ῥθει καλὰ, νὰ ῥθει καζαντισμένος·

νὰ φέρει ἄσπρο ἄλογο, σέλα μαλαματένια.

Ν' ἀξίζει τ' ἄλογο ἕκατό, κι ἡ σέλα πεντακόσια,

5 καὶ τὰ σκαλοπατήματα, χιλιάδες μελιούνια.

Λεσινίτσα, 1987

295

Δ. ΑΦΕΝΤΗ ΠΡΩΤΟΓΕΡΟΝΤΑ

Στὸ σπίτι τοῦ πρόκριτου (ἢ προεστοῦ ἢ πρωτογέροντα/δημογέροντα) ἐκλεγμένου ἀπὸ τὶς κοινότητες γιὰ νὰ ἐξασκήσει διοικητικὴ ἢ/καὶ ἀστυνομικὴ ἐξουσία, κατὰ τὴ λαζαρινὴ τελετὴ.

Ἄφεντη πρωτογέροντα καὶ πρωτοτιμημένε,
πό'χεις τιμὴ στὰ Γιάενα, τιμὴ στή Σαλονίκη
κι ἐδῶ τριγύρω στὰ χωριὰ ἔχεις τιμὴ μεγάλη
4 γιὰ δῶσε μας πέντ' ἔξ' ἀβγά νὰ συγχωρεθεῖ ἡ ψυχὴ σου.

Λεσινίτσα, 1987

296

Ε. ΣΕ ΤΟΥΤΑ ΣΠΙΤΙΑ ΤΑ ΨΗΛΑ

Σὲ σπίτια ἀρτιπαντοσιμένων ἀναφέρεται σὲ παράταιρο ζεῦγος.

Σὲ τοῦτα σπίτια τὰ ψηλά, τὰ μολυβοφτιαγμένα,
ἐδῶ κοιμοῦνται νιόγαμπρα καὶ νιοστεφανωμένα.
Τὴν παίρει ὁ νιὸς στὰ γόνατα καὶ τὴ φιλάει στὰ μάτια.
- Κόρη μ', δὲν εἶσαι ἔμορφη, κόρη μ', δὲν εἶσαι ἄσπρη.
5 Νὰ πᾶς στήν Πόλη γιὰ γυαλί, στὰ Γιάενα γιὰ χτένι,
6 νὰ γυαλιστεῖς, νὰ χτενιστεῖς, νὰ δεῖς τὸ πρόσωπό σου.

Λεσινίτσα, 1987

297

ΣΤ. ΜΩΡΗ ΓΡΙΑ ΓΕΡΟΝΤΙΣΣΑ

Μωρή γριά γερόντισσα, γριά καὶ στοχασμένη,
 ἀστόχησες τὸ θάνατο, δὲ λὲς πὼς θὰ πεθάνεις.
 3 Γιὰ δῶσε μας πέντ' ἕξι ἀβγά νὰ συγχωρεθεῖ ἡ ψυχὴ σου.

Λεσινίτσα, 1987

298

Ζ. ΤΣΟΥΚΟΥΝΙΔΑ ΜΑΛΛΕΡΗ

Ἄπευθύνεται κυρίως σὲ μοναχικὲς γυναῖκες ἢ/καὶ σὲ τσιγκούνηδες ποὺ δὲν
 καλοδέχονταν τὰ παιδιά καὶ ἀρνιόταν ν' ἀκούσουν τὰ τραγούδια τοῦ
 Λαζάρου.

Τσουκουνίδα μαλλερὴ καὶ ἀσφάκα γραντζιουλιάρρα,
 γιὰ δῶσε μας ἕνα ἀβγό, μωρὴ παλιοτσιλιάρρα.
 Ἄλουπού στὰ ριθία σου, κουνάδι στὰ πουλιά σου
 4 καὶ ἕνας κακὸς περίδρομος νὰ μάσει τὰ παιδιά σου.

Λεσινίτσα, 1987

Στ. 3. ριθία: ὄρνιθες, πτηνά.

299

Η. ΕΔΩ ἘΧΟΜΕ ΜΟΝΑΧΟΓΙΟ

Ἐδῶ ἔχομε μοναχογιό, μικρὸ καὶ χαϊδεμένο,
 τὸν λούζουν, τὸν χτενίζουνε, στὸ δάσκαλο τὸν στέλλουν.
 Κι ὁ δάσκαλος τὸν καητερεῖ μὲ δυὸ κλωνιὰ τοῦ μόσκου.
 – Μωρέ, καὶ ποῦ ἔν' τὰ γράμματα, μωρὲ καὶ ποῦ ἔν' ὁ νοῦς σου;

- 5 – Τὰ γράμματα στὶς ἐκκλησιές κι ὁ νοῦς μου παραπέρα.
Πέρα καὶ ἀντίπερα, πέρα στὶς μαυρομάτες.
Πό'χουν τὸ μάτι σὰν ἐλιά, τὸ φρύδι σὰ γαϊτάνι
8 κι αὐτὸ τὸ ματοτσίνουρο σὰν τούρκικο δοξάρι.

Λεσινίτσα, 1987

300

ΕΙΜΑΙ ΜΙΚΡΟ ΤΟ ΜΑΥΡΟ

- Εἶμαι μικρὸ τὸ μαῦρο,
μικρὸ κι ἀνήλικο
κι ἀπὸ σεβντὰ δὲν ξέρω,
τὸ κακομοίρικο.
5 Ποιονοῦ νὰ τὸ πῶ
τὸ ντέρτι πό'χω ἄγώ.
"Ἐλα, κάτσε σιμά μου,
πιάσε τὸ χέρι μου
καὶ ρώτα τὴν καρδιά μου
10 ποιὸ εἶν' τὸ κιντέρι μου.
"Ἐλα, νὰ φιληθοῦμε
ὅπως φιλιόμασταν.
Πηγαίναμαν γιὰ ὕπνο
καὶ δὲν κοιμόμασταν.
15 Ἐμένα ἢ μάνα μου
ἢ κυρα-μάνα μου
μικρὴ μὲ πάντρεψε,
18 μὲ ἀρραβώνιασε.

Κλεισάρι, 1979

Στ. 10. κιντέρι: ζημιὰ, ἀπώλεια, (μιφ.) πόθος, καημὸς, λύπη.

ημόσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσο

ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσο

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

3.1 ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, Ἑλληνικά δημοτικά τραγούδια, Α' Ἐκλογή, Ἀθήνα 1962.
- Ἀραβαντινός, Παν., Συλλογὴ τῶν δημοδῶν ἀσμάτων τῆς Ἠπείρου, Ἀθήνα 1880.
- Arnaudoff, M., *Vgradena nevjesta: studi i vrhu blarskite obredi i legende*, Sofije 1920.
- Beaton, R., *Folk poetry of modern Greece*, London, New York, New Rochelle etc. 1980.
- Bovy, Baudy S., *La chanson populaire greque du Dodecanèse*, Paris 1936.
- Bronxini, G., «Erika shqiptare dhe ajo italiane», *Cështje të folklorit shqiptar* 2 (1986), Tiranë 1986.
- Cabej, E., *Shqiptarët midis perëndimit dhe lindjes*, M.C.M., Tiranë 1994.
- Dorson, R., «Current folklore theories», *Current anthropology* 4 (1964).
- Fallmerayer, J. Ph., *Περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑλλήνων*, Ἀθήνα 1984.
- Fauriel, Cl., *Δημοτικά τραγούδια τῆς συγχρόνου Ἑλλάδος*, Ἀθήνα 1956.
- Ibrovac, M., *Claude Fauriel et la fortune des poesies populairegrecques serbes*, Paris 1966.
- Jakobson, R., «Ἡ λαϊκὴ λογοτεχνία. Εἰδικὴ μορφή λογοτεχνίας», *Διάλογος* 1978, 17-22.
- Jeffreys, M., «Formulas in the chronicle of the Morea» *Dumbarton Oaks Papers* 27 (1973).
- Γιάγκας, Ἀθ., *Ἠπειρώτικα δημοτικά τραγούδια*, Ἀθήνα 1959.
- Γκιζέλης, Γρ., *Ἡ λειτουργία τῶν Βορειοηπειρωτικῶν τραγουδιῶν τῆς ἀγάπης*, Ἀθήνα 1973.
- Ζῶτος, Μεν. Σ., *Τὸ δημοτικὸ τραγούδι τῆς Βορείου Ἠπείρου*, Ἰωάννινα 1978.

- Kadare, I., *Autobiografia e popullit në vargje*, Tiranë 1971.
- Κατσαλίδα, Γρ., Ἡ περιοχή τοῦ Θεολόγου, Ἰωάννινα 1994.
- Καψωμένος, Ἐρ., *Δημοτικὸ τραγούδι, μιὰ διαφορετικὴ προσέγγιση*, Ἀθήνα 1990.
- Κουκουλέ, Φ., *Βυζαντινῶν βίος καὶ πολιτισμός*, (Ἀθήνα 1948-1957).
- Κυριακίδου, Στιλπ., *Ἑλληνικὴ λαογραφία, Μέρος Α'*, Ἀθήνα 1965.
- Κώτσιας, Β., *Μὲ τὸ ἀκριβὸ μας Κόμμα*, Τίρανα 1984.
- Lambertz, M., *Die Volksproesie der Albaner*, 1893.
- Λουκάτος, Δημ., *Εἰσαγωγή στὴ νεοελληνικὴ λαογραφία*, Ἀθήνα 1985.
- Μάτσιας, Χρ., *Δερόπολη-Πωγώνι. Ἡθὴ καὶ ἔθιμα*.
- Μέγας, Γ. Α., «Ὁ λεγόμενος κοινὸς βαλκανικὸς πολιτισμὸς: δημόδης ποιήσεις», *Λαογραφία δελτίον τῆς ἑλληνικῆς λαογραφικῆς ἐταιρείας τ. ΚΕ'*, Ἀθήνα 1967.
- Meier, J., *Volkskundliche Graben*. Berlin-Leipzig 1934.
- Meyer, G., «Essais und studien zur Sprachgeschichte», *M. Volksunde* 1.
- Νίκας, Β., *Δημοτικὰ τραγούδια τῆς Ἑλληνικῆς Μειονότητας*, Τίρανα 1988.
- Notopoulos, J. A., *Originality in homeric and acritan formulae*. Trinity College Hartford, Comm. USA.
- Panajoti, J., «Balada popullore dhe historia», *Kultura popullore* 1 (1983).
- Παναγιώτου, Γ., «Δὲν εἴμαστε κι ἐμεῖς Ρωμοί;!...» Ἐκδόσεις τοῦ Εἰκοστοῦ πρώτου, Ἀθήνα 1994.
- Παπαδόπουλος, Ν. Κ., *Ἡ Δρόπολις τῆς Βορείου Ἡπείρου κατὰ τὴν Τουρκοκρατία (1430-1913)*, Ἀθήνα 1976.
- Passow, Arn., *Carmina popularia Graecia recentioris*, Lipsice 1861.
- Περιστέρης, Σπ., «Δημοτικὰ τραγούδια Δροπόλεως Βορείου Ἡπείρου», *Ἀνατ. ἐκ τῆς Ἐπετηρίδος τοῦ Λαογραφικοῦ Ἀρχείου*, 9-10 (1955-1957), Ἀθήνα 1958.
- Πολίτης, Νίκ. Γ., *Τὸ ἑλληνικὸ δημοτικὸ τραγούδι (Νέα Ἐκδοσι με μονοτονικό)*, 1989.
- Ρωμαίου, Κ., *Ὁ νόμος τῶν τριῶν στὸ δημοτικὸ τραγούδι*, Ἀθήνα 1963.
- Sako, Z., «Balada shqiptare për murimin...» *Cështje të Folklorit Shqiptar* 1 καὶ *Studime Filologjike* 2 (1967), 87-92.
- Schischmanov, I., «Τὸ τραγούδι τοῦ νεκροῦ ἀδελφοῦ...», *Sbornik za narodni Uotrorenija, Nauka i Kniznino*, Sofia XIII(1896), XV(1898).
- Schmaus, Alois, «Syzhetë balkanike në epikën popullore arbëreshe»,

- Gjurmë albanologjike* 1(1968), Prishtinë.
- Skëndi, St., *Albanian and South Slavic oral poetry*, Philadelphia 1954.
- Σπυριδάκης, Γεωρ. Κ., *Εἰσαγωγή σὲ ἑλληνικά δημοτικά τραγούδια* (Ἐκλογές) Τ.Α., Ἀθήνα 1962.
- Stefanovic, St., «Die Legende vom Bau der Burg Skutari», *Revue internationale des études balkaniques*. Τ. Ι-ΙΙ. Beograd 1934-1935.
- Στούπης, Σπ., *Ἡπειρώτες καὶ Ἀλβανοί*, Ἰωάννινα 1976.
- Thompson, St., *Motif Index Folk Literature* 5(1957), Copenhagen.
- Τσοῦκας, Π., *Τραγούδια τῆς ξενιτιᾶς*, Τίρανα.
- Vargyas, L., *Researches in to the medieval history of folkloric ballad*, Budapest 1977.
- Wace, A.J.D.,—Thompson, M., *The Normands of the Balkans*, London 1914.
- Χασιώτου, Γ. Χ., *Συλλογὴ τῶν κατὰ τὴν Ἡπειρὸν δημοδῶν ἁσμάτων*, Ἀθήνα 1866.

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσο

3.2 ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

3.2.1. Κυρίων ὀνομάτων

ἄ Ἀγγελος: 1,189B.

ἄ Ἀγουρος [- στρατιώτης]: 32.

ἄ Ἀγραφιώτισσα: 141.

ἄ Ἀδερφόποιτη: 47.

ἄ Ἀηδονάκι: 85, 102, 169.

ἄ Αἰ-Γιώργης: 34.

ἄ Ἀλέξω: 43.

ἄ Ἀλή-Πασάς: 37.

ἄ Ἀναγνώσταινα: 279.

ἄ Ἀντώνης: 279.

ἄ Ἀρβαντιά: 30, 35, 267.

ἄ Ἀρβανιτοπούλα: 129.

ἄ Ἀρετή: 1.

ἄ Ἀρετώ, βλ. ἄ Ἀρετή.

ἄ Ἀρμενούλα: 56.

ἄ Ἀρσίκης: 63.

ἄ Ἀρχοντοπούλα: 41.

ἄ Ἀσήμης: 280.

Ἄγερινός: 44, 72, 168.

Ἄγουστος: 10,130, 178.

Βαγγελιώ: 112.

Βασιλιάς: 11, 25, 27, 282.

Βασιλοπούλα: 109.

Βεζίρ-Πασιάς: 42.

Βέλιος, Νάσιος: 23.

[Βεργινάδα]: 159.

Βλάχα: 83, 92, 95, 120, 134, 258, 270.

Βοϊδοντας: 18.

Βοσκοπούλα: 123Α, 123Β.

Βουλγάρα: 54, 73.

Γαλατάς: 109, 152.

Γιάνναινα: 18.

Γιαννάκαινα βλ. Γιάνναινα.

Γιαννάκης, βλ. Γιάννης.

Γιάνναντας, βλ. Γιάννης.

Γιάννης: 3Β, 4, 7, 11, 12, 18, 92, 104, 119Β, 119Γ, 121, 256.

Για(ν)νίτσαρος: 25, 33.

Γιαννιωτοπούλα: 114.

Γιαννόπουλος: 240.

Γιάννος, βλ. Γιάννης.

Γιαννούλα: 153, 225Β.

Γιώργαινα: 35, 43, 240, 280.

Γιωργάκαινα, βλ. Γιώργαινα.

Γιωργάκης, βλ. Γιώργης.

Γιώργης: 205, 211, 240, 340.

Γκόλφω: 17.

Γκοτζαμπάσης: 274Β.

Γριά [- μονοδοντοῦ]: 275.

Γρίδας: 12, 68, 96.

Γυναίκα [- μεγάλου ἀδερφοῦ]: 6.

Γυναίκα [- πρωτομάστορα]: 2.

Δέσπω: 35.

Δημητρούλα: 258.

Δῆμος: 24, 28.

Δημουλάς: 35.

Δυὸ ἀδέρφια: 6,8.

Ἑβραῖοι: 293.

Ἑβραιόπαπας: 274Β.

[Ἑ]βραιοπούλα: 251.

Ἑλένη: 30, 173, 174, 185, 225.

Ἑξήντα μαθητάδες: 2.

Ἐννιά νυφάδες: 1.

Εὐγενούλα: 10.

Ζαχαρούλα: 148.

Ζερβοπούλα: 247A, 247B.

Ἡλιος: 82, 198, 284.

Θανασόπουλος: 260.

Θανάσω: 291.

Θεός: 13, 26, 95, 145.

Καημεκάμης: 23.

Καλογριά: 219, 220, 224.

[Κατσιαντώνης]: 20.

Κίτσιος: 16.

Κόκα, Σελίμ: 39.

Κονιάρης: 38.

Κόρη [- τοῦ παπᾶ]: 277.

Κουμπαροπούλα: 47.

Κυρ' Ἀναγνώσταινα, βλ. Ἀναγνώσταινα.

Κωσταντάκης, βλ. Κώστας.

Κώσταντας, βλ. Κώστας.

Κωσταντής, βλ. Κώστας.

Κωσταντῖνος, βλ. Κώστας.

Κωστάντω: 30.

Κώστας: 1, 3A, 3B, 4, 5, 8, 10, 11, 12, 14, 41, 58, 68, 72, 139, 141, 240, 277.

Λάζαρος: 292.

Λελούδω: 286.

Λένη, βλ. Ἐλένη.

Λιάπηδες: 35.

Μάνα: 1, 3, 5, 16, 60, 62, 86, 90, 131, 144, 162, 195, 204, 253, 256.

Μάρθα: 292.

Μαρία: 55, 89B, 119, 172, 271A, 271B, 272, 283, 292.

Μαρίγια, βλ. Μαρία.

Μαριγώ, βλ. Μαρία.

Μαριώ, βλ. Μαρία.

Μαρούλα, βλ. Μαρία.

Μαρώ, βλ. Μαρία.

Μαυριανός: 11.

Μαῦρος: 5.

Μενούσης: 216.

Μεχμέτ-άγας: 43.

Μῆτρος: 240.

Μικρο-Κωσταντῖνος, βλ. Κώστας.

Μπιρμπίλης: 216.

Μπότσαρης, Μάρκος: 21Α, 21Β.

Μυλωνάς: 221, 267.

"Οφίς: 5.

Παναγιά: 145, 272, 283, 293.

Παναγιώταινα: 249, 272.

Παναγιώτης: 249, 272..

Παπα-Γιώργης: 22.

Παπα-Γιώργης [ή κόρη του -]257.

Παπαδιά: 252, 257.

Παπάς: 146, 153.

Παπὰς [ή κόρη του -]: 89.

Πασάς: 35.

Πέρδικα: 87, 91, 97, 102, 121, 130, 169, 171.

Πούλια: 72, 168, 179.

Πρωτομάστορας: 2.

Ρεσουλ-άγας: 216.

Ρήγας: 282, 287.

Ρήνα: 53.

Ροΐδω: 227.

Ρούσω: 107.

Ρωμοπούλα: 34Β.

Σαράντα πέντε μάστοροι: 2.

Σουλτάνος: 15.

Τάκα, Όσμάν: 19.

Τασούλα: 43.

Τζιομπανοπούλα: 93.

Τούλα: 263.

Τουρκάκι [- ρωμογένητο]: 15.

Τουρκος-οι: 15, 21Α, 21Β, 23, 30, 34Α, 34Β, 43, 51Β.

Τρεῖς ὄμορφες: 30.

Τσιάβος, Μητρος: 39.

Τσιαούσης: 23.

Φαραώ: 293.

Φούλα: 260.

Φῶτος: 42.

Χάιδω: 167.

Χάρος: 8, 10, 12, 13, 52, 137.

Χατσηγιαννάκης [ἡ κόρη τοῦ -]: 152.

Χατσηγιώργης [ἡ ἀνιψιά τοῦ -]: 287.

Χριστός: 189, 251, 292, 293.

Εὐμύσια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

3.2.2 Τοπωνυμιῶν καὶ ἀντικειμένων

- "Αγια-Μαρίνα: 219.
 "Αγια-Παρασκευή: 39, 46, 252.
 "Αγια-Σοφιά: 41.
 "Αγια-Σωτήρα: 126.
 "Αγια-Τριάδα: 125.
 "Αγιο-Βῆμα: 1.
 "Αγιο-Μαναστήρι: 149.
 "Αγραφα: 20.
 "Αδης: 86, 137.
 "Αι-Βάγιος: 245.
 "Αι-Γιάννης: 1.
 "Αι-Γιώργης: 34.
 "Αι-Λιάς: 17, 133.
 "Αι-Μαρτίνης: 23.
 "Αμερική: 67.
 "Ανατολή: 9B.
 "Αραπιά: 56.
 "Αρδανιτιά: 30, 268.
 "Αρδανιτοχώρια: 30.
 "Αργυροκάγκελα: 109.
 "Αρμενιά: 56.
 "Αρνιαούκοδα: 141.
 "Αρτα [τὸ Πιοφύρι τῆς -]: 2.
 "Ασπρα Μάρμαρα: 104.
 "Ασπρη Πέτρα: 24.

- Βαβυλώνα: 1.
 Βηθανία: 292.
 Βουκουρέστι: 61.

- Γιάννενα: 12, 37, 128, 141, 295, 296.
 Γρεβενά: 22.

- Δέλδικο: 27, 39.
 Δ(ε)ρόπολη: 40.
 Δημουλᾶς [ὁ πύργος του -]: 35.
 Δούναβης: 2.

- Εὐφράτης: 2.

Ἱεροσόλυμα: 293.

Κάστρο [Ἀργυρόκαστρο]: 268.

Κιάφα: 35.

Κρουνέρι: 17.

Λάρισα: 107.

Λεσινίτσα: 39.

Μαναστήρι [στοὺς Ἁγίους]: 22.

Μαύρη Θάλασσα: 36.

Μέτσοβο: 22.

Μονεμβασιά: 245.

Μπαρμπαριά: 5.

Μπεζεστένι: 107.

Νιοχώρι: 141, 152.

Ντούλ-Μπαξέ [Γκιούλ -]: 239.

Παναγιά: 219.

Παράδεισος: 137, 139.

Πόλη: 50, 65, 109, 128, 296.

Πολύτσειανη: 59, 118.

Ραϊδοτό [καὶ Ροϊδοτό]: 45.

Ράχη: 23.

Σαλονίκη: 295.

Σαμαρίνα: 31.

Σιάδια: 39.

Σούλι: 35.

Σπιάρα: 23.

Τζιουμέγκα: 20.

Τούρναβο: 33.

Τρίκαλα: 141.

Τρίχινο γιοφύρι: 38.

Τσιαμουριά: 27.

Φραγκιά: 49.

Χαροκόπου [τὰ Στενὰ τοῦ -]: 260.

Ὠριά [τὸ Κάστρο τῆς -]: 15.

3.2.3 Φορέων δημοτικῶν τραγουδιῶν

Όνοματεπώνυμο	Έτος γεννήσεως	Τόπος γεννήσεως
Άνδροῦτσος, Γ.	1929	Βόδριστα
Βάσος, Γ.	1908	Σωτήρα
Βιδούρης, Χρ.	1920	Δρόβιανη
Βόζδος, Εὐ.	1928	Κοσοβίτσα
Γκάζικας, Γ.	1939	Βουλιαράτι
Γκατζιώνης, Κ.	1931	Λόγγος
Γκιέλιος, Μ.	1934	Γοραντζή
Γκιέλιου, Ίφ.	1942	Γοραντζή
Γκίνης, Κ.	1903	Κλεισάρι
Γκιώκας, Μ.	1919	Πέπελη
Δάλλας, Παν.	1896	Κουλουρίτσα
Δεληγιώργης, Π.	1939	Τεριαχάτι
Δήμου, Μ.	1913	Κλεισάρι
Δρωσος, Κ.	1935	Δίδρη
Έξαρχος, Δ.	1928	Βόδριστα
Εὐαγγελίδης, Γ.	1934	Λόγγος
Ζήση, Μ.	1902	Κλεισάρι
Ζιώγκας, Π.	1923	Πέπελη
Ίασσου, Εὐτ.	1920	Παγώνι
Κάλης, Β.	1923	Κλεισάρι
Καλύβας, Σπ.	1887	Ζερβάτι
Καλυδοπούλος, Γ.	1880	Βουλιαράτι
Καλυδοπούλος, Χρ.	1913	Βουλιαράτι
Καραδήμας, Β.	1958	Γλύνα
Καραλής, Σ.	1883	Κλεισάρι
Καρατζάς, Κ.	1916	Δερβιτσιάνη
Καρβελάς, Ζ.	1922	Άγ. Άνδρέας
Καφαλίδης, Γ.	1920	Σελλειό
Κεράμας, Β.	1941	Λευτεροχώρι
Κορώσης, Β.	1921	Δρόβιανη
Κουτσούκη, Μ.	1953	Φοινίκι
Κύρος, Κ.	1932	Γεωργουτσάτι
Κύρος, Λ.	1929	Γράψη
Κωλόση, Ε.	1950	Κρουονέρι

Κώτσιας, Λ.	1882	Πέπελη
Λάγιος, Στ.	1937	Γιαννιτσάτι
Λαζάκη, Θ.	1912	Κλεισάρι
Λαχανάς, Β.	1945	Βοδίνο
Λιάγκος, Γ.	1925	Σμίνετση
Λιάγκος, Εὐθ.	1918	Δίβρη
Λιάζος, Θ.	1907	Λόγγος
Λιώλης, Χρ.	1936	Ἄλῆκο
Λώλης, Θ.	1918	Κλεισάρι
Μαγγλάρας, Π.	1908	Βοδίνο
Μάντζιος, Δ.	1917	Πολύτσιανη
Μάρτου, Εὐ.	1902	Κακοδίτη
Μάσσιος, Μ.	1958	Δερδοιτάνη
Μαστακούλης, Β.	1937	Λεσινίτσα
Μήσσιος, Γ.	1929	Ἐπισκοπή
Μήτρου, Β.	1913	Γέρμα
Μπάμπη, Γ.	1947	Βρουώνι
Μπαριαμπάς, Β.	1936	Φανάρι
Μπέης, Β.	1919	Λόγγος
Μπίλης, Σωτ.	1918	Πέπελη
Μπιρομπίλη, Εὐ.	1937	Καλύδια Πασᾶ
Μπούζης, Β.	1888	Κλεισάρι
Μπούζης, Φ.	1883	Κλεισάρι
Νάσιος, Ἄ.	1955	Βαγκαλιάτι
Νάτσης, Α.	1918	Κλεισάρι
Νάτσης, Θ.	1933	Σωτήρα
Νίκας, Β.	1929	Ζερβάτι
Νίκας, Γ.	1944	Πέπελη
Ντάγιου, Εὐ.	1918	Κλεισάρι
Ντάγιου, Πολ.	1905	Λοβίνα
Ντάκος, Ἄθ.	1907	Γοιάζδανη
Νταλές, Ἄ.	1958	Σχοριάδες
Νταλιάνης, Μ.	1918	Βουλιαράτι
Ντούμης, Χρ.	1945	Κοσοδίτσα
Ντρύτσος, Χρ.	1937	Κρουονέρι
Παγούνας, Μ.	1913	Λοβίνα
Παναγιώτου, Π.	1924	Κλεισάρι
Πάνος, Β.	1929	Βάνιστα

Παπάς, Β.	1931	Μάλτσιανη
Παπάς, Θ.	1939	Τσιάτισα
Πάσχος, Β.	1935	Γοραντζή
Πρώιμος, Λαζ.	1907	Κλεισάρι
Ραζάκη, Μ.	1907	Πέπελη
Ρέτζιου, Εϋτ.	1920	Πολύτσιανη
Ρούτζιος, 'Αθ.	1918	Σελλειό
Σιέντης, Γ.	1923	Κοσοβίτσα
Σκεύης, Δημ.	1913	Πέπελη
Στάθη, Ελ.	1945	Μάλτσιανη
Τζιόρου, 'Α.	1938	Σωπική
Τζιάς, Σπ.	1918	Σωφράτικα
Τρίχα, Είρ.	1952	Τσερκόβιτσα
Τσελίκης, Χρ.	1938	Πολύτσιανη
Τσιάδος, Θ.	1939	Πολύτσιανη
Χατζής, Μ.	1928	Πολύτσιανη
Χατζής, Π.	1930	Πολύτσιανη

Εθνική Κεντρική Βιβλιοθήκη Κονίτσας

3.2.4 Τραγουδιῶν

2.1 ΠΑΡΑΛΟΓΕΣ

1. Μάνα μὲ τοὺς ἐννιὰ τοὺς γιούς	63
2. Τῆς ᾽Αρτας τὸ γιοφύρι	66
3Α. Ὁ Κώσταντας ἐκίνησε νὰ πάει στὸ σκολεῖο	68
– Β. Ὁ Κώσταντας κι ὁ Γιάνναντας	69
4. Τρεῖς χρόνους ἐγυρεύανε	71
5. Τὰ τέσσερα, τὰ πέντε, τὰ ἐννιάδερα	72
6. Τίποτε δὲν ἐζήλεψα σ' τοῦτον ἀπάνω κόσμο	74
7. Ποιὸς ἔχει χεῖλη νὰ τὸ εἰπεῖ	75
8. Ἀνάθεμα ποιὸς θὰ τὸ πεῖ	77
9Α. Τριομερήτικος γαμπρὸς	78
– Β. Ἐρχόμασταν ἀπ' τὴν Ἀνατολή	80
10. Ἡ Εὐγενούλα ἢ ἔμορφη	81
11. Ὁ Μαυριανός, ὁ βασιλιάς	83
12. Ὁ Κώσταντας, ὁ Κωσταντῆς κι ὁ μικρο-Κωσταντῆς	85
13. Λεβέντης ἐροδόλαγε	86
14. Ἐννιὰ χιλιάδες πρόβατα	87

2.2 ΕΠΙΚΑ

15. Τὸ Κάστρο τῆς Ὠριᾶς	89
16. Τοῦ Κίτσιου ἢ μάνα κάθονταν	90
17. Καλῶς ἐμαζωθήκαμε ἐμεῖς οἱ ντερτιλῆδες	91
18. Στὸ χορὸ χορεύανε	92
19. ᾽Αιντε, Ὀσμὰν Τάκα	92
20. ᾽Εχετε γειά, ψηλὰ βουνὰ	93
21Α. Ἐνα πουλὶ θαλασσινὸ	94
– Β. Τὸ ἀκούει ἢ μαύρη γῆς	94
22. Κούγω τὸν ἄνεμο κι ἀχάει	95
23. Τὸ τί καπνὸς ποὺ φαίνεται	95
24. Σταματῆστε, παλικάρια	96
25. Ἀνάθεμά σε, βασιλιά	97
26Α. Ἀνάρια, ἀνάρια τὰ ᾽ριναν	97
– Β. Θέλετε δέντρο ἄνθίσετε	98
27. Δέλβινο καὶ Τσιαμουριά	98
28. Αὐτὰ τὰ μάτια μ', Δῆμο, τὰ ἔμορφα	99
29Α. Ποιὸς εἶδε ἥλιο τὸ βραδιὸ	99
– Β. Ποιὸς εἶδε ἥλιο τὸ βραδιὸ	100

30. Τρεῖς ἔμορφες, τρεῖς λυγερές	101
31. Ἐσεῖς, μωρὲ παιδιά, κλεφτοίπουλα	101
32. Ἐνας ἄγουρος κάστρο γύρευε	102
33. Ὁμορφος γιανίτσαρος	103
34Α. Ἀνάμεσα σὲ δυὸ βουνὰ	104
– Β. Τὰ καλὰ τὰ παλικάρια	104
35. Ἀχὸς βαρὺς ἀκούγεται	105
36. Κάτω στὴ Μαύρη Θάλασσα	106
37. Μὲ γέλασε ἡ χαραυγὴ	106
38. Σὰν τρώμε καὶ σὰν πίνουμε	107
39. Οἱ μπέηδες συνάχτηκαν	107
40. Στῆς Δερόπολης τὸν κάμπο	108
41. Δὲν εἶναι κρίμα κι ἄδικο	109
42. Στέλλει ὁ Φῶτος μιὰ γραφὴ	109
43. Τῆς Ἀλέξως τὸ κορίτσι	110

2.3 ΤΗΣ ΞΕΝΙΤΙΑΣ

44. Ἐρόδις ἡ ἀνατολή	111
45. Κλαῖν' οἱ πέτρες, τὰ λιθάρια	113
46. Ἦθελα νὰ ἔμουνε πουλι	114
47. Βουλιούμαι μιά, βουλιούμαι δυὸ	114
48. Ξενιτεμένο μου πουλι	115
49. Κινῆσαν τὰ καρβάνια, τὰ Ζαγοριανὰ	115
50. Μιὰ λυγερὴ τραγούδαγε	116
51Α. Μὰ μ' ἐπ' Ἀπρίλη ἔμορφε	117
– Β. Τί νὰ σὲ κάμω, γαλανὴ	117
52. Χαριτωμένη συντροφιά	118
53. Μαράθηκανε τὰ κλαριά	119
54. Μικρὸς ἐξενιτεύτηκα	119
55. Νυστάζουν τὰ ματάκια μου	120
56. Μαῦρα μου χελιδρόνια ἀπὸ τὴν Ἀραπιά	121
57. Καρδιά μὲ δεκοχτὼ κλειδιά	121
58. Τώρα εἶναι Μάης κι ἀνοιξη	122
59. Ξενίτης ξενιτεύτηκε	123
60. Θὰ ῥθουνε, μάνα μου, γιορτές	123
61. Ποιὰ ἔχει ἄντρα στὴν ξενιτιά	124
62. Μιὰ μάνα πολυστέναχτη	124
63. Μωρ' ἔρημα προσκέφαλα	125
64. Ἐνα λεβεντοπαλικάρο	126
65. Χρυσὸ πουλάκι ἔβγαινε	126
66. Πάρε, ξένε, τὰ ρούχα σου	127

67. Μοῦ εἶπατε νὰ τραγουδήσω	127
68. Μιὰ λυγερὴ ροδόλαγε	128
69. Νὰ ἔχα νερὸ ἀπ' τὸν τόπο μου	129
70. Πέφτω μὲ χίλια ὄνειρα	129
71. Ξένος ἦμουν ὁ καημένος	130
72. Ἄλησμονῶ καὶ χαίρομαι	130
73. Μὲ τούτην ἀσημόκουπα	131
74. Νεραντζούλα φουντωμένη	131
75. Ὅλοι τὸν ἥλιο τὸν τηροῦν	132
76. Αὐτοῦ ψηλὰ ποὺ περβατεῖς	133
77. Ὡς πότε « Ἄχ! » καὶ ὡς πότε « Ὠχ! »	133
78. Ξένε μου, ἂν θὲς νὰ παντρευτεῖς	134
79. Τρία πουλάκια κάθονταν	134
80. Τὰ χέρια σταυρωμένα	135
81. Ὅλα τὰ πουλάκια ζυγὰ ζυγὰ	136

2.4 ΛΥΡΙΚΑ

2.4.1 ΕΡΩΤΙΚΑ

82. Ἐδῶ, σὲ τούτη γειτονιά	137
83. Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ	138
84. Ὅσα λουλούδια ἢ ἀνοιξη	138
85. Τὸ ἀηδονάκι τὸ μικρὸ	139
86. Ἐνα νέο παλιζαοὶ	139
87. Ἐσωσ' ὁ χρόνος, μπῆκαν δυὸ	140
88. Τριανταφυλλιά μου κόκκινη	141
89Α. Ἐνα κομμάτι μάλαμα	141
– Β. Ἐνα κομμάτι σύννεφο	142
90. Πέντε μῆνες παντρεμένη	142
91. Μιὰ πέρδικα παινεύτηκε	143
92. Παράτα, βλάχα, τὰ βουνὰ	143
93. Μωρὴ τζιομπανοπούλα μου	144
94. Ὅλην τὴ νύχτα περβατῶ	144
95. Μιὰ βλάχα ἐροδόλαγε	145
96. Ἐσεῖς πουλιὰ πετούμενα	145
97. Μωρὴ γραμμένη πέρδικα	146
98. Ἀνάμεσα τρεῖς θάλασσες	146
99. Ποιὸς ἔλατος κρατάει βροχὴ	147
100Α. Κόρη, ποῦ πάνεις γιὰ νερὸ	147
– Β. Κόρη, ποῦ πάνεις γιὰ νερὸ	148
– Γ. Ἡ κόρη πάνει γιὰ νερὸ	148
101Α. Γλώσσα μου, γλυκιά μου γλώσσα	149

– Β. Γλώσσα μου, γλυκιά μου γλώσσα	149
102. Πέρδικα, πού εἶσαι στὰ πλάγια	150
103Α. Σαράντα πέντε Κυριακές	150
– Β. Εἴκοσι δύο Κυριακές	151
104. Κάτω, στὰ Ἄσπρα Μάρμαρα	152
105. Μῆλο μου, γλυκό μου μῆλο	152
106. Μὴ μὲ κοιτᾶς στὰ μάτια	153
107. Κάτω στῆς Λάρσας τὰ τσιαρσιά	153
108. Ἄγάλι ἄγάλια περβατῶ	154
109. Κάτω, στ' ἀργυροκάγκελα	154
110. Θέλω νὰ στὸ εἰπῶ	155
111. Θέλουν ν' ἀνθίσουν τὰ κλαριά	155
112Α. Ἐνα νερό, κρύο νερό	156
– Β. Θιαμαίνομαι τὸ κρύο νερό	156
113. Νά ᾿χα νεράντζι νά ᾿ρινα	157
114. Ἄσπρο τραντάφυλλο κρατῶ	157
115. Τὸ φεγγάρι τώρα βγαίνει	158
116Α. Ἐψές, προψές ἀπέρασα	158
– Β. Ἐψές, προψές ἀπέρασα	159
117. Κόρη πικροτραγούδαγε	159
118. Ὅλον τὸν κόσμο γύρισα	160
119Α. Ἄιντε, Μάρω στὸ πηγάδι	160
– Β. Μωρ' ὁ Γιάννος, ὁ Γιαννάκης	160
– Γ. Ὁ Γιάννος, ὁ Γιαννάκης	162
120. Δὲν τὸ ᾿ξερα ἢ ὀρφανή	163
121. Τοῦτο τὸ, μωρὲ Γιαννάκη	163
122. Ὅλην τὴν ἡμέρα	164
123Α. Βοσκοπούλα καθισμένη στὴν ἀκρογιαλιά	164
– Β. Βοσκοπούλα καθισμένη στὴν ἀκρογιαλιά	165
124. Μαῦρα μάτια στὸ ποτήρι	166
125. Στῆς Ἄγια-Τριάδας τὸ βουνὸ	166
126. Ἀγαπῶ ἓνα χελιδόνι	167
127. Τὰ μαλλιά σου ροῦσα ροῦσα	168
128. Ἄν θέλεις νὰ εἶμαι ὁμορφη	168
129. Ἦμουν νιὸς καὶ τραγουδοῦσα	169
130. Πέρδικα εἶχα στὸν ὄντά μου	169
131. Μὲ μάλωσε ἢ μάνα μου	170
132. Ἐβγάτ' ἀγόρια στὸ χορὸ	170
133. Τῆς ἀγάπης τὸ βοτάνι	170
134. Μιὰ βλαχοπούλα ἔπλενε	171
135Α. Σ' ἓνα δέντρο δυὸ κλωνάρια	171
– Β. Σ' ἓνα δέντρο δυὸ κλωνάρια	172

136. Μιά ἔμορφη γειτόνισσα	173
137. Στὸν Ἄδη θὰ κατέβω	174
138. Μωρὴ λιχνή, μωρὴ ψηλὴ	174
139. Γραμματικὸ σκοτώσανε	175
140. Γιὰ ἰδὲς ἐκεῖνο τὸ βουνὸ	175
141. Δὲ φταῖνε τὰ γλυκὰ κρασιά	176
142. Ὅλα τὰ κορίτσια τὰ εἶδα	176
143. Ψὲς εἶδα στὸ ὄνειρό μου	177
144. Ἐμένα ἢ μάνα μ' ἔστειλε	177
145. Τώρα τὰ πουλιά, τώρα τὰ χελιδρόνια	178
146. Στοῦ παπᾶ τὰ παραθύρια	179
147. Ἐγὼ γιὰ τὸ χατίρι σου	179
148. Σιοῦνται τὰ δέντρα, σιοῦνται	180
149. Τούτη γῆς ὅπου πατοῦμε	180
150. Μέρα νύχτα μεθυσμένος	181
151. Μπρὲ μηλιά, γλυκομηλιά	181
152. Ποιὸς εἶδε πράσινο δέντροι	182
153. Δὲ στὸ εἶπα μιά, δὲ στὸ εἶπα δύο	183
154. Ἐγὼ ἔταξα στὴ θάλασσα	183
155. Μὴ μὲ κοιτᾶς στὰ μάτια	184
156. Πέρα σὲ κεῖνο τὸ βουνὸ	184
157. Ἄι ντουνιά μου, ἄι ντουνιά μου	185
158. Μωρὴ κοντούλα λειμονιά	185
159. Δέντρο εἶχα στὴν αὐλή μου	186
160. Τρεῖς χρόνους ἔπερδάταγα	186
161. Τὸ παλικάρι τὸ καλὸ	187
162. Μανούλα μου, ἐχτίκιασα	187
163. Τοῦτον τὸ χειμῶνα	188
164. Πέντε μῆνες περδατοῦσα	189
165A. Ὅλα τὰ δέντρα τῆς αὐγῆς	189
– Β. Ὅλα τὰ δέντρα τῆς αὐγῆς	190
166. Κίνησα νὰ ῥθῶ ἓνα βράδυ	190
167. Τί νὰ σοῦ κάμω, Χαΐδω μου!	191
168. Ἀπόψε, μαυρομάτα μου	191
169. Ὅλα τὰ πουλάκια ζυγὰ ζυγὰ	192
170. Ὁ γυόσμος καὶ ὁ βασιλικὸς	193
171. Πέρδικα, περδικούλα μου	193
172. Τοῦτο τὸ καλοκαίρι	194
173. Λένη καὶ κυρὰ-Λένη	194
174. Λένη μὲ τὰ λιανὰ κουμπιά	195
175. Βασιλικέ μου τρίκλωνε	195
176. Τί τὰκ ἢ θυροπούλα	196

177. Κόκκινο μαντίλι, κεντητή ποδιά	196
2.4.2 ΝΥΦΙΑΤΙΚΑ	197
178. Ὅλον τὸ Μάη Μάη	197
179. Αὐτὸ τ' ἀστέρι τὸ λαμπρὸ	198
180. Καλῶς ὅπου τὸν ἤβραμε	198
181. Ἐβγα, πεθερά, στὴ σκάλα	199
182. Φίλοι, γιὰ δὲν τρώτε καὶ δὲν πίνετε;	199
183. Αὐτὰ τὰ χέρια πό' πιασες	201
184. Διψοῦν οἱ κάμποι γιὰ νερὸ	202
185. Σ' ὅλον τὸν κόσμον καὶ στὴν οἰκουμένη	203
186. Σ' ὅσους γάμους ὅπου πῆγα	203
187. Ἐδῶ, σὲ τούτη γειτονιά	204
188. Μιὰ βαμπακιά, ἀσπροβαμπακιά	204
189Α. Σὲ τούτην τάβλα πού εἴμαστε	205
– Β. Σὲ τούτην τάβλα πού' μαστε	206
190. Πέρα στὶς ράχες, στὰ μονοπάτια	206
191. Ἐρθε καιρὸς νὰ φύγομε	206
192. Πουλάκι ν-εῖχα στὸ κλουβί	207
193. Ἐκκλησιὰ καγκελωτή	207
194Α. Σήμερ' ἄσπρος οὐρανὸς	208
– Β. Σήμερα εἶν' ἄσπρος οὐρανὸς	208
195. Ἀπόψ' ἡ μάνα τοῦ γαμπροῦ	209
196. Κάτω κεῖ στὸ Πυροκόκι	209
197. Δὲν τὸ θαρροῦσα ποταμιὰ	210
198. Ὁ ἥλιος ἐπαντρεύτηκε	210
199. Ν' ἀρχίσω ἀπὸ τὰ πόδια σου	211
200. Ἐμεῖς ἐδῶ δὲν ἔρθαμε	211
201. Ἄσπρη λαμπάδα καίγεται	211
202. Ποιὰ εἶναι κείνη στὰ βαμπάκια	212
203. Ἀργυρὸ μου μπρίκι	212
204. Τοῦ καλοῦ γαμπροῦ ἡ μάνα	213
205. Ὁ Γιώργης μας ἐκίνησε	214
206. Τρέχουν τὰ νερά, τρέχουν οἱ βρύσες	214
207. Ἐδῶ πού ἔρθες, μωρή νύφη	215
208. Στὴν καινούρια τὴ γωνιά	215
209. Νύφη, ξάστερο νερὸ	216
210. Ποιὸς εἶδε τὸ μαριολικὸ	216
211. Τὰ σανίδια, τὰ σανίδια	217
212. Λεϊμονιά, λεϊμόνισέ με	217
213. Στῆς πικροδάφνης τὸν ἀνθὸ	218

214. Λιανοτράγουδα	219
2.5 ΔΙΑΦΟΡΑ	
215. Μὴ μὲ τηρᾶς ὅπου γελῶ	223
216. Ὁ Μενούσης, ὁ Μπιρμπίλης καὶ ὁ Ρεσοῦλ ἀγᾶς	224
217. Καλότυχα ἔναι τὰ βουνά	224
218. Στολίζεται μὰ λυγερὴ	225
219. Κάτω στὴν Ἀγια-Μαρίνα	226
220. Πῆρα τὸ δερπανάκι μου	226
221. Ἀμάν, μυλωνά, ἤφερα τὸ ἄλεσμά μου	227
222. Ποιὸς εἶδε τὸν ἀμάραντο	228
223Α. Πουλάκι βῆκ' ἀπὸ τῆ γῆς	228
– Β. Πουλάκι βῆκ' ἀπὸ τῆ γῆς	229
224. Κυνηγὸς ποὺ κυνηγοῦσε	230
225Α. Ὅλες οἱ νιὲς παντρεύονται	230
– Β. Ὅλες οἱ νιὲς παντρεύονται	231
– Γ. Ἐμαραθῆκαν τὰ δεντριά	231
226Α. Ἐψὲς μὲ τὴν ἀστροφεγγιά	232
– Β. Ἐψὲς μὲ τὴν ἀστροφεγγιά	232
227. Τὸ μαντιλάκι ποὺ κεγτᾶς	233
228. Ἀρχόντισσες, παρκαλῶ	233
229. Ἐνα παλικαράκι ροῦσο κι ὁμορφο	234
230. Θὰ στήσω δέσμες στὰ βουνά	234
231. Πέρα σὲ κείνο τὸ βουνὸ	235
232. Ποιὸς ἦταν ποὺ τραγοῦδαγε	236
233. Στ' αὐτὸν τὸ μικρὸ χορὸ	236
234. Ὁ γυφάντης ἐγύφαινε	237
235. Διάβηκα ἔπο' να σοκάκι	237
236. Μπάτε, κορίτσια, στὸ χορὸ	238
237. Στὶς ἀκρίβειας τὸν καιρὸ	239
238. Πέντε παλικάρια	240
239. Παλικάρια σοῖμπετοῦσαν	241
240. Μὲς τοῦ Γιωργάκη τὴν αὐλή	241
241. Μὲ τραντάφυλλο στὸ χέρι	242
242. Μὲ κάλεσε μὲ ἀρχόντισσα	242
243. Στὸ βουνὸ ἀνήβαινα	243
244. Τί ἔχεις, κακὴ γειτόνισσα	243
245. Ὅλες τὶς σαρακοστὲς	244
246. Λεῖμονάκι μυρουδάτο	245
247Α. Ν' ἀνοίξω τὸ χειλάκι μου	245
– Β. Κάτω, στὸν κάμπο τὸν πλατὺ	246

Επιμέλεια Κεντρική Βιβλιοθήκη Κόνιτσας

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ
ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ ΝΤΑΓΙΟΥ
ΑΠΟΚΛΗΡΩΜΕΝΟ ΕΘΝΟΣ
Η ΛΑΪΚΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΤΗΣ ΒΟΡΕΙΟΥ ΗΠΕΙΡΟΥ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΝΤΟΥΡΑΝΙΔΗ
ΤΟΝ ΜΑΪΟ ΤΟΥ 1997
ΓΙΑ ΛΟΓΑΡΙΑΣΜΟ ΤΟΥ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ ΚΥΡΟΜΑΝΟΣ

ΑΙΣΘΑΝΟΜΑΙ ΠΑΝΕΥΤΥΧΗΣ ΠΟΥ ἀνήκω στὴ γενιά ἢ ὁποῖα κατάφερε νὰ ἀποφύγει, τελικά, τὴ μακάβρια ἐμπειρία τοῦ φυσικοῦ θανάτου τῆς λαϊκῆς λογοτεχνίας. Ἡ ἐφιαλτικὴ ἀποπροσωποποίηση τοῦ ἀτόμου ἐπὶ κομμουνιστικῆς αὐτοκρατορίας, ἢ, ἐπίσης, παραληρηματικὴ παγκοσμιοποίηση τοῦ ἠλίθιου χαμόγελου τῶν διαφημίσεων, στὶς ὁποῖες ἀποδίδεται τὸ «λειτούργημα» τοῦ μέσου ἐπικοινωνίας τῶν ἐθνῶν (πὺ συνεπάγεται τὴν ἐξαφάνιση τῶν τελευταίων) καὶ ἡ κοινὴ βιομηχανία διασκέδασης ἐπιτάχυναν καὶ ἤδη σήμαναν τὸ ἀναπόφευκτο τέλος της. Τὸ σβήσιμο τοῦ προφορικοῦ λόγου θὰ εἶναι γιὰ τὰ μέλη ὅλων τῶν ἐθνῶν πηγὴ μιᾶς ἐνοχῆς πὺ θὰ σημαδεύει τὸν ψυχισμό τους: θὰ εἶναι ἡ ἐνοχὴ τῆς αὐτοεξαφάνισης.

ΚΑΙ ΤΟΤΕ Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ θὰ εἶναι μόνο ἡ ἱστορία μου, θὰ εἶναι μόνο ἡ κληρονομιά μου, θὰ εἶναι μόνο ἱστορικὴ σύμβαση...

Ο ΜΟΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΝΑ ΠΑΡΑΤΕΙΝΩ τὴ ζωὴ της εἶναι νὰ τὴν κρατήσω στὴ μνήμη μου, ἕως ὅτου πεθάνω καὶ ἐγώ, ὁ στερνὸς φορέας της. Ἀλλὰ οἱ ἀναμνήσεις δὲ βοηθοῦν σὲ τίποτε, παρὰ ἐπιβεβαιώνουν ἐναγωνίως τὴν αἰώνια ἀπουσία της...

Σ.Ν.
